

Theobg. 131

Nov. 195.

Guatemala.

R

2087

R.
III. 596^{bt}

Septiceps Lutherus, ubiq; sibi, suis
scriptis, cōtrariis, in Visitatione Saxonica, p D.D. Ioā. Copleū, editus

R4-III A

3759

251141814

T CVM FRVCTV HVNC LEGAS libellum, Candide Lector, pauca præmittā admonendi tui grātia, Inprimis, vt inter legendū semper meminisse velis horū Dñi nostri Iesu Christi, & frarris eius B. Iacobi, verborū (quorū vbiq; oblitus videt̃ Lutherus) Sit sermo vester, Est est, Non nō, vt non sub iudicio decidatis, Deinde eorum quoq; memor sis, quæ Paulus tum passim in omnibus ferme epistolis, tum peculiariter ad Titum scribens de hæreticis nos admonet, Nempe Hæreticum vitandū, quia subuersus est & proprio iudicio cōdēnatus. Qz ergo Lutheri doctrina, vsq; adeo contraria, & contra se ipsam in septem capita diuisa, non ex Deo, sed ex Diabolo sit, ipsius iudicio pater q̃ apertissime, Diabolus (inquit) omnis dissensiois pater ē, Deus autē est deus vnitatis, omesq; Christiani in eodem sensu sunt idem sapientes, Cogita igitur, quæso Lector, q̃ periculosum sit, illi firmiter adherere, & ab illius parte stare, qui tam instabilis est vbiq; in se ipso, aut ei plus q̃ toti Ecclesiæ credere, qui toties contradicit, nihilq; credit sibi ipsi, ac seipsum proprio iudicio condēnat, atq; mendacē reddidit, Ipse quidem Sacramentarijs, Suermeris, nuncq; aduersarijs paulo ante fratellis, filiisq; amiculis suis, triūphabūdu obijcit, Ibi mera esse & mendacia & dæmonia, vbi tanta reperitur eorum de re vna diuersitas circa Eucharistiæ Sacramentum, Quanto, obsecro iustius nos idem obijcimus ei, Qui cū sit in substantia indiuiduum vnum, seipsum in septem capita assertionum contrarietate diuisit, Vulgo quidem dicitur, Quot capita, tot sensus, vt minus mirum sit, si tres aut septem Apostate, qui a firma Ecclesiæ petra exciderunt, in contraria scindantur, studia, diuersasq; opiniones: Vt vero vnum, idē indiuiduum in tot capita seipsum discindat, & quidem intra paucos annos, imo dies, & mēses (nam in vna eadēq; pagina nō semel reperit̃ est sibi ipsi cōtrarius Lutherus) Nōne merito mirabile videtur? Scripsit itaq; mihi hoc anno vir quidā Eruditiss. ex Angliā ppter istā opinonū sectarūq; impiarū varietatē, Germaniā nunc multo magis monstrōsa parere, q̃ solita fuerit olim Africa, & q̃dem verissime, Quid em̃ mōstrosius, q̃ in vno cucullo residere

Math. 5
Iaco. 5

Tit. 2

Lib. 2. contra
Zungliū
Occolam.

Vbi supra

Apo. 12

1. Iohann. 5.

Acto. 4

tot capita inter sese tam contraria ac dissimilia? Quid ad hæc Ianus bifrons? Quid Geryon triceps? Quid Cerberus trifaux, Fabulæ sunt Poetarum, & iocosa figmenta, At septiceps cucullus Imo cucullatus Draco iste noster, nimium vere ac serio septem capitibus Germaniâ cõfundit, Quis anrea vidit quæso tale vñ portentum? Mirum quid est, & super omnem sensum atq; intellectum sublime ac venerabile, q; in vna Deitate sunt tres, & hi tres vnus sunt, vnus in substantia, tres in personis, At in vno vnus Lutheri cucullo sunt septem, & hi septem non modo vnus sunt in substantia, sed & vnus in persona, Mira profecto Theologia, non modo Iudæis & Gentibus, sed & Christianis prius inaudita, In veteri Christianismo multitudinis credentium erat cor vnus, & anima vna, In nouo autem Euangelio dissecatur cor, & caro vna in corda & capita multa, vt non solum diuersi, diuersa sentiant, sed & vnus arroget sibi sensus & capita multa, Nos quidem breuiter septem eliciuimus, quia inuite ac graui cum tædio nauseaq; Lutheri libros legimus ac reuoluimus, non solum q; animo nostro contrarij sunt, sed q; in quaterniõibus dissecti iacent, absq; colligatione, quotquot habemus (non autem habemus omnes) Quia eo honore nunq; apud nos digni erant, vt inter cæteros libros stent compacti, Si quis ergo plura desideret in eis siue monstra, siue capita, modo excutiat ac perlustretur paulo diligentius, inueniet procul dubio multo mirabiliora, & ea quidem vsq; adeo absurda, impia, blasphemata, vt homo pius ac timoratus, neq; lingua eloqui, neq; mente cogitare sustineat, Nobis septem in ijs capita internoscere, satis superq; fuerit, Proderunt itaq; omnes isti fratres ex vno vnus cuculli vtero, sed partu ita monstroso, vt neq; moribus, neq; forma, nec facie, nec habitu aliter alteri similis existat, Sentiores tñ fratres, Doctor & Martinus, propius cæteris ad Ecclesiæ sensum accedunt, eisq; præ cæteris credendum est, siquid vsq; Luthericis libris secure per oia credi potest. Lutherus autem iuxta gentile nomen suum, improbe, Ismaelis instar, ludit. Ecclesiastes plebi nouarum rerum cupidæ placentia dicit. Suermerus furiose vagat & errat in modum Phaerontis, toto coelo. Barrabas ad viam & seditionem ubiq; spectat, Visitator autem noua mitra infulatus, nouum ambiens Patrum, nouas præscribit ceremonias, leges, multaq; veterum, q; aboluerat, reuocat, renouat, reducit. Hæc est summa huius libelli nostri

Tu quæso

Tu quæso lector æquo ad sis animo, ac diligenter attende, quia fratres isti non semper aperte sibi cõtradiciunt, sed plerumq; obscurant subdola ambage alium sensum insinuant, Nos certe bona fide citauimus, aut ex Teuthonico transtulimus verba eorum, nihil inuertentes data opera, nisi q; continuandi sermonis gratia vnus aut alterum verbum aliquando adieciimus, sed absq; mutatione aut lesione sensus, Nō ergo absterreat te quæso Lutherus, si contra vnus aut alterum locum, (quæ forte maledicentiæ suæ oportunum venando inuenerit) libro huius more suo calumniatur, quia aliter agere nescit, VALE.

INTENTIO AVTORIS, VTILITASQVE

Libri in Genere.

Iuuare Cõcionatores Catholicos, vt Lutheranos, quouis proposito themate, seu materia, facile per cõpendium redarguere possint ex proprijs verbis ipsius Lutheri, cū hic in eodem capitulo inuenire queant, pro & cõtra, Nec habeant necessitatē perlegendi totos libros eius, vsq; adeo tum nugaces & prolixos, tñ fallaces & venenosos, Quos & vtraq; Potestas iam olim, phibuit ac legitime damnauit, Ceteris præterea Nationibus breui hoc Dialoگو indicare, qualia scripserit, in multis Teuthonice Lutherus, vt eo certius illum iam sepe damnatum sciant, in Concilio quoq; Generali condemnare, Fiat, Fiat.

(HJ

Illustr.

ILLVSTRISS. AC GENEROSISSI. PRINCIPI;
& Dño. D. Johanni, Duci Saxoniae, Sacri Ro. Imperij
Archimarscalco, Principi Electori, Turingiae
Lantgrauio, ac Misnae Marchioni, Ioan-
nes Coclaeus, S. P. D.

Edictum Cae-
saris.

Minotauris
Saxoniae

ILLVSTRISS. AC GENEROSISS. Prin-
ceps, & Dñe, Posteaq̃ in has terras Aquilo-
nares, vbi latissima ditioe imperas, migra-
ui, Rheni amenitate relicta, vt sub Illustri-
ss. ac Pientiss. Principe, & Dño. Dño GEOR-
GIO, Duce Saxoniae, &c. Patruale tuo, D.
& Patrono meo Clementiss. ac plurimum
gratioso, & Deo seruian. deuote, & Ecclesi-
o obediām fideliter, ac Illustissime Domui vestrae pro virili gra-
ta prestem obsequia: Nihil mihi visum est, vel necessarium ma-
gis, vel commodius, magisq̃ proficuum, q̃ Illustissime, D. T.
ita depingere, & ob oculos ponere Martinum Lutherum,
Qui renouatis reproborū hominum dogmatis, terras Principis
patrisq̃ vestros conturbat, vt apertissime videas tandem, quid
boni ex doctrina eius, vel sperare, vel promittere queas. Cre-
dere quidem debueras Inuictiss. Caesari nostro, ac reliquis sacri
Romae Imperij Principibus & proceribus, quando Vuorma-
tiae in publico Edicto affirmabant. Vnicum istum, non hominē,
sed tanq̃ Diabolum in specie humana sub habitu Monachali,
plurimorum Haeticorum summe damnatas haereses, diu ab-
sconditas, in vnum lacum foetidum congregasse, ac de nouo
portentum, quod post Edictum Caesaris in Saxonia visum est,
dum nasceretur vitulus cucullatus, quem ego in typo Minotau-
rum Saxoniscum, Bohemicae Pasiphaes filium, si non elegan-
ter, probabiliter certe dixi, Atq̃ isto tamē in eum carmine, non
ioco sane sed serio lusi, ante tot caedes ac seditiones, quae por-
tentum istud sequutę sunt.

Monstra bouemq̃ cano, Boreae, qui primus ab oris
Teuthonicas terras profugus conspurcat, & omne
Sub specie Monachi violat pacemq̃ fidemq̃, &c.

Quod si mea qualiscunq̃ admonitio iure contemptibilis vide-
batur, profecto non debebat poenitus negligi, a nobis grauis
illa

EPISTOLA AD DVCEM SAXONIAE Electorē.

Illa Praefatio R. P. Integerrimi ac eruditiss. viri. D. Ioannis Episcopi
Rossensis, in Defensionem Assertionis Regiae, In qua sane
luculenter ostendit, tum ex sacris literis, tum ex propria Luthe-
ri confessione, in quale monstrū excreuerit vulpes illa parvula,
Sed quid dixi vulpem (inquit) : parum est, Canem dixissem ra-
bidum, immo lupū rapacissimum, aut saeuissimam quandam vr-
sam, quae raptis catulis furore quodam agitur, Vel magis haec
omnia simul, Multas enī hoc monstrū intra se bestias alit, Por-
tentosa certe belua, adeo, vt nec earum bestiarum, Quas Dani-
el in mari vidit, horrenda monstrositas poterit huius vnus be-
luae maliciam sufficienter exprimere, Hec ibi. At dum contem-
nimus nos haec omnia, Deus interim non irridetur impune, qui
pacem suam ita tollit a nobis, vt neq̃ foris, neq̃ intus pax no-
bis sit vlla, Sæuit foris gladius armorumq̃ terror & seditio, in-
tus pauidior & rixa conscientiae, Scriptū est enī, Impij quasi mare
feruens quod q̃scere non potest. Non est pax impijs, dicit do-
minus. Atq̃ vt intelligamus haec mala ex diuina ultione proue-
nire, In eos semper hactenus versa est vindicta, qui religionem
antiquam noui Euangelij praetextu violare ac conculcare ten-
tauerunt. Cum autem Euangelistae noui nuntij sint arguti ad
excusandas excusationes in peccatis, & ad gloriam in malici-
cia sua, vt persuadeāt Illust. D. T. nihil pertinere ad Lutherū
monstra & portenta bestiarum, cum Lutherus homo sit, nō be-
stia, Tamen vr̃sam & leonem, ac veram ferā, seipsum dixerit ip-
se: Aliud tibi nūc monstrum propono, in humana quidē effigie,
sed quale natura humana nunq̃ produxit, Non ergo existiman-
dum est a Deo, aut natura monstrum, hoc est (Quomodo enim
tam monstrose aberraret in opere suo Deus aut natura ?) sed ab
illatore potius & inimico antiquo generis humani, qui mox ab
initio primos homines in specie serpentis decepit, ac varijs de-
inceps formis in Faunis, Satyris, Silenis, alijsq̃ mōstris, & prestigijs,
Gentes illust. Ferunt quidam in Aphrica reperiri alicubi
Draconē trium aut quatuor capitum, Et a Poetis celebratur
Geryon triceps, in Hispanijs ab Hercule deuictus, Atqui homi-
nē septē capitū nulla vsq̃, aut vnq̃ terra pduxit, q̃lē sua doctrina
peperit Lutherus. Videbis sane ista capita septē tā diuersa in-
ter sese intellectu & sententia, q̃ sunt habitu figuraq̃ distincta, vt
certissime credas ac p̃nuncies, vel ip̃o aurore testeq̃, & iudice
Luthero

Monstrosa
belua

Danie. 7.

Esaie. 57.

In lib. contra
epistolā Re-
gis Angliae
1554.

EPISTOLA AD DVCEM SAXONIAE

Lib. 2. contra Zuingli. & Oecol.
1. Reg. 17 In cap. Babyl. 6. de. Eucha.
4 Contra Epi. stolā Regis Angliae In Sermone Dñica Remissionis. In prologo de abrogada Missa.

Luthero, non ex Deo, sed ex Diabolo esse tantā in doctrina dissensionē, Nec opus fore Catholicis, aduersus eum multas adducere, vel scripturas, vel rationes, aut sanctorū patrū Concilia, rēq; sentētiās, cū possit facillime proprio iugulari gladio, Haud secus atq; spurius ille Philistaeus, Goliath, Quo certe non paulo impudentior improbiorq; est Lutherus, Ille nanq; ex omnibus vnū prouocabat ad singulare certamen, hic autē cū sit viribus longe impar, prouocat omnes in vnū, in sua Babylone, Prouocabat ille hostes dūtaxat, hic autē prouocare audet in vnum, non solū omnes Papistas (vt vocat Catholicos) veteres suos aduersarios, Verū etiam cunctos Suermeros, fratres, & amiculos suos aureos, Quin etiam Diabolos ipsos, quibus tamē alibi se nō vulgariter notū esse, nec vnū salis modū cū eis comedisse gloria, Atq; vt eū insania ipsa insaniore esse non dubitem, Deū quoq; Omnipotentē tādē prouocauit ac prouocare docuit, Ea em certitudine tentandū est (inquit) quod pręstitiuitis, vt non modo totius Mundi iudicia pro folijs leuibus, & summis aristis habeamus, sed & armati sim⁹ in morte, aduersus portas inferi, Quin etiam aduersus iudiciū tentantis Dei pugnare, & cū Iacob contra Deū p̄ualere. Nos autem verissime dicimus ei, Quid miser & stulte prouocas alios, qui toties expugnas te ipsum? Quis phreneticorum toties momordit seipsum, aut suas dilaniauit carnes? Quoties tute ipsū mordes ac discerpis? Vbi est frons? Vbi memoria tua? Quis vnq; toties redarguit seipsum? Audeo certe Illustr. Prin. affirmare, nullū vsq; aut vnq; librū huic nostro simile in terris visum esse, nō sane, q̄ hic noster adeo sit vel elegās vel eruditus, sed q̄ est vsq; adeo monstrosus, quia nemo vnq; reperiatus est, qui toties cōtrarius fuerit sibi ipsi, vel in figmento, vel re ludicri, Quoties cōtradicit sibi ipsi in rebus maxime serijs, & ad aeternā salutē necessarijs septiceps iste Lutherus? Hunc igitur laborē ea intentione suscepit, vt fideliter prēmoneā Illustriss. D. T. ne cōfidat nimis magnificis Lutheri pollicitationibus & iactantijs, Vereor em ne Illustr. Saxoniæ Domus grauē pariatur ruhorē, si tam diu sub ea permanserit Lutherus, donec sistendus sit cōspectui & iudicio Magnatū & Pręlatorū, vel in Cōcilio generali, vel in Cōuentu Imperiali corā Cæsare, Scio em nullū vnq; productū fuisse reum in iudiciū, qui vel grau⁹ accusari vel manifestius cōuinci potuerit, q̄ accusari ac cōuinci queat Lutherus.

ELECTOREM.

rus, quo nemo fuit seditiosior, nemo maledicēior nemo cōtumacior, nemo magis impius & scandalosus, nemo magis hæreticus, & blasphemus, nemo deniq; crimini lese maiestatis magis illigatus & obnoxius. Precor itaq; & obtestor Illustr. D. T. Per maiorū tuorū gloriam & pietatem, Per clarissima eorum gesta, Per arma Hussitis veteribus fortissime obiecta, Per pios eorum manes, qui cum Deo & Angelis eius viuunt, Per dignitatem quam ab eis hæreditario iure accepisti, vt melius ac diligentius q̄ hacten⁹, cōsiderare digneris, quo res ista tendat, Q̄ nō sit laudabile tanto Principi, eiq; tam grandæuo, plus credere vnī criminoso Apostatæ, qui vsq; adeo instabilis est, & sibi ipsi cōtrarius, q̄ sanctis Patribus, q̄ sacris Concilijs, q̄ scripturis & rationibus Ecclesiæ Doctorum, q̄ toti deniq; mundo ac Deo ipsi, contra cuius iudiciū ille pugnare ac p̄ualere non minus furiose q̄ stulte ac vane conatur, Cū interim respōdere nō possit Episcopo Rossensi, Nō Clichtoueo Neoportuensi, Nō. D. Ioanni Fabri, Nō D. Eckio, Nō. D. Vuimpinæ, Nō alijs, ad quorū multa & magna volumina contra se ædita, aut tacer omnino, aut calumniosum breuiter obijcit scomma, satis habens, si rudi populo doctus videatur, & inuidus, Quāq; nunc maior pars etiam Lutheranae plæbis in aliquot articulis plus credit Suermeris alijs q̄ ipsi Luthero, Pars vero resipiscit, ad Ecclesiamq; & veterem religionem reuertitur. Deus Opt. Max. tibi cor, oculosq; aperiat, Itidē in pietate ac religione antiqua, vt pręstigias maliciamq; & peruersitatem superbi Apostatæ videre ac inter noscere queas, Bene vale Illustriss. Prin. & hanc meam operam clementer in meliorem, in qua vere insumpta est mihi, accipe partem. Ex Dresda. III. Nonas Ianuarij. Anno a Natali Domini. M. D. XXIX.

(iij)

Index

INDEX LIBRORVM LVTHERI, EX
Quibus Dialogus iste excerptus est.

Libri Latini. 28.	Libri Teuthonici 32.
De Captiuitate Babylonica Ecclesiae.	De Visitatione Saxonica.
Ad Senatū Pragensem.	Sermōes. 36. in 500. articulis.
De. X. praeceptis.	Serm. de destructōe Hierusalē.
disputatio Lipsica	Epistola ad Duces Saxonie.
Resolutiōes ppositionū de indulgentiis.	Contra Carolstadiū libri duo.
Acta Augustensia.	Cōtra Zuingli. & Oecolā. libri
De Formula Missae.	Contra Regē Anglię. (duo.
Contra Regem Anglię.	Cōtra Epām Regis Anglię
Explanatio dñicæ.	De Sēculari potestate.
Cōmētarij sup Psal. xx.	Cōtra Statū Ecclesiasticum.
Contra Ambrosiū Catharinū	Ad Nobilitatē Germaniæ.
De Abroganda Missa priuata.	Cōtra Rusticos libri tres.
Affertio. xlii. articulorū.	De dñā Int̄ veg. et fal. cultū Dei.
Contra Ioannem Cocleum.	Prolog⁹ in nouū Testamētum.
Sermo de poenitentia.	Ser. de Mose quousq; tenēd⁹ sit.
Ad Leonē Papā Epłæ duę.	De Cōfessiōe ad Frā. de Sickig.
Cōmētarij in Deuteronomiū.	Declaratio quorūdā articuloꝝ.
Resolutiōes contra Eccūm.	Sermo de fraternitatibus.
Sermo de Excōmunicatiōe.	De bōis opib⁹ ad ducē Sax. Io.
Ad Vualdēses de sacramēto Eu- charistiæ.	De Iudicio Chriani cōgregati.
Contra Iacobum Latomū.	Sermo de Indulgentiis.
De Seruo arbitrio.	Cōtra Rebaptizantes.
Ad Schedulā ihibitiōis Stolpeñ	Epłā cōtra. ij. Cēsaris mādata.
Cōmētarij in epłam ad Galatas	Sermo de pparatiōe ad mort.
Cōtra malignū Eccij iudiciū	Sermo de Eucharistia.
Cōt. Replicā Syluestri Prieratis.	Sermo de no. Testa. seu missa.
De Digamia Episcoporum	Declaratio sermōis de Euchar.
Aduersus execrabile bullā An- tichristi.	Cōsolatio ad Hallenses.
	De Vtraq; spē cōt. Epī Milsneñ mandatum.
	Cōtra abominationē Ca. missę
	Sermo de Matrimonio.
	De Vita coniugali.
	Ad Senatores ciuitatū Germa- niæ de Scholis. ARGV.

ARGVMENTVM HVIVS LIBRI CAPITV-
LA XLV.

1 De Visitatiōe Parochiaꝝ.	26 De Canone Missæ.
2 De Quatuor Visitatoribus.	27 De Exequiis mortuorū.
3 De Modo Visitatiōis.	28 De Purgatorio.
4 De doctrina Christiana.	29 De sacramento Poenitētiæ.
5 De Prædicatiōe Euāgelij.	30 De confessiōe secreta.
6 De decē pceptis decalogi.	31 De Satisfactiōe p peccatis.
7 De Tīmore Dei.	32 De cōstitutiōib⁹ Ecclesiæ.
8 De Bonis operibus.	33 De Potestate Papę.
9 De Oratione ad Deum.	34 De Conciliis generalibus.
10 De Festis diebus.	35 De Bohemis Hussitis.
11 De Meritis iustorum.	36 De Pighardis Vualdēsis.
12 De Honorandis p̄sbyteris.	37 De Hereticis & Schismaticis.
13 De Obediētia erga prātes.	in genere.
14 De Legibus Imperialib⁹.	38 De causis Matrimonialib⁹.
15 De Septem Sacramentis.	39 De Voto Castitatis.
16 De Grā Sacramentorum.	40 De Libero arbitrio.
17 De Sacramento Baptisimi.	41 De Libertate Christiana.
18 De Baptismo paruulorum.	42 De Bello contra Turcas.
19 De Sacramēto Eucharistiæ.	43 De Cēremoniis ritibusq; ec
20 De Veneratiōe h⁹ Sacramē.	44 De Excōmunicatiōe. (clesię.
21 De Adoratiōe h⁹ sacramē.	45 De Reliquis nugis nouę Vi- sitationis.
22 De Sumptiōe h⁹ Sacramē.	
23 De Vtraq; spē h⁹ sacramēti.	
24 De Missa.	
25 De Sacrificio Missę.	

Finis Argumenti.

(v

IN LIBRI CALCE REPERIES. D. IOAN-
nis Coclei Protestationem.

Item Ioannis Hasenbergij epistolam in monstrum
comendaticiam.

Item Poemata varia quorundam, in monstrosum
Septicipicium.

SEPTEM COLLOQVVTORES.

Doctor. Martinus. Lutherus. Ecclesiastes. Suermerus.
Barrabas. Visitator.

DE VISITATIONE PAROCHiarvm. CAP. I.

ISITATOR. Q^{ui} DIVINA *In lib. de Vi-*
salubrisq; res sit, Parochias *salutacione.*
Ecclesiasq; Christianas visita-
re, per eruditos idoneosq; vi-
ros, satis indicat nobis vtrūq;
Testamentū, & nouū, & vetus.
Sic enī legimus, circūisse, San-
ctum Petrū in Iudea Acto. ix.
Et S. Paulū cū Barnaba Acto.
xv. Etā de nouo pambulasse
omnia loca vbi prędicauerāt.
Et in vereri Testamento itidē
legim^{us}, quomō Samuel nunc

in Rama, nunc in Nobe, nunc in Galgalis, alijsq; locis, non sa-
ne animi causa ad deambulandū, sed ex charitate officijq; sui
debito, atq; etiam ex necessitate & indigentia populi, circui-
bat, Quemadmodum Eliās quoq; & Eliseus fecerunt, Sicut in
libris Regum legimus. Quod quidem opus & Christus ipse om-
niū diligentissime peregrit, ita vt ob hanc rem nō habuerit vllū
locū in terra, vbi caput suum reclinaret. Quod sane exemplum
etiam antiqui patres, Sancti Episcopi, olim diligēter exercue-
runt. Qua de re adhuc multum in Pontificijs Decretis reperir-
tur. ECCLIE. At Dñs admonet nos in Euangelio suo, vt attēda-
mus caueamusq; nobis a falsis prophetis, Quo sane dicto Chri-
stus cōmittit, ac dat potestatem omnibus Christianis, vt sint iu-
dices super omnē doctrinā, habeantq; potestatem iudicandī,
quidnam sit rectum. At punctus iste nobis apud falsos Christi-
anos suppressus fuit bene Mille annis, q; non habuimus pote-
statem iudicandī, Sed oportuit nos recipere absq; omni iudi-
cio, quicquid Papa & Concilia definierunt, Ad quid igitur
opus est Visitatoribus? SVER. Mihi sane res omnino superua-
cana videtur eiusmodi visitatio. Iudicare enī & decernere de
dogmatibus, omnibus Christianis cōmune est, Stat enī illud
Christi Iohan. x. Oves meę vocem meam audiunt, vocē alie-
norū non audiunt. Math. vij. Attendite a falsis prophetis. Mat.
xxvi. Attendite a fermēto Phariseorū, quod est Hypocrisis. Mat.
xxiiij. Super cathedrā Mosi sederūt Scribę & Pharisei, quęcūq;
dixerint, vt seruetis, seruate & facite, secundū opera vero eorū

A nolite

Ex. 500 Art.
ar. 113 et 114
In Ser. Attē-
dite a falsis
Prophetis

Ad Senatū
Pragen.

nolite facere. His & similibus multis locis tū Euangelij, tum totius scripturæ, quibus admonemur ne falsis Doctoribus credamus, Quid aliud docemur, q̄ vt nostrę p̄prie quisq; p se salutis rationē habens, certus sit quid credat & sequatur, ac Iudex liberrimus sit omnium qui docent eū, intus a solo Deo doctus. Iohan. vj. Christianus em̄ habet spiritū sanctū, qui (vt Christus ait) docebit eū om̄ia. Et Iohannes ait. Vnctio eius docebit vos om̄ia. Hoc est, vt in summa dicam, Christianus ita certus est, quid credere & nō credere debeat, vt etiam pro eo ipso moriatur, aut saltem mori paratus sit. Non indiget igitur nouis visitatoribus, qui eū vel doceant vel examinent in fide aut doctrina Christi, quem eius vnctio docet om̄ia. VISITA. An non vides bone Suermere, grādem calamitatē, quæ iam accidit: neq; vides durissimā plagam Dei, qua nos punit per falsos Prophetas & Sectas, quos nobis vnde quaq; inmittit: qui tam secure predicant, perinde atq; si spiritū sanctū penitus deuorauerint. Et quos velut omnium optimos existimauimus, Illi nunc hoies vsq; adeo dubios reddunt: vt pene ignorent omnino, quid vel facere vl' omittere debeat. SVER. Tu vero (quicquid egerint illi) alterius doctrina vera vel falsa, neq; damnaberis, neq; saluus eris, sed tua solius fide. Doceat ergo quisquis quod docet, tibi videndum est tuo summo periculo, aut cōmodo quid credas. ECCLE. Assentior hic tibi Suermere. Tam certū em̄ tibi esse oportet, q̄ hoc sit verbū Dei q̄ certo viuīs, immo adhuc certius, sup quod cōscientiā tuā stabilias. Et si etiā cuncti hoies, immo & Angeli ac tot⁹ Mūdus aliquid cōcluderēt, nisi tu iudiciū hoc p te ipsum possis cōcludere, perditus es, Quia nō debes iudiciū tuū ponere sup Papā, aut sup quēlibet aliū, Teipsum ita dispositū esse oportet, vt scias dicere, Hoc loquit⁹ Deus, hoc nō: Hoc est iustū, hoc iniustū, Alioq; subsistere nō poteris, nō est possibile. VISI. Nō recte cognoscitis mihi Satane astuciam fratres, Qui verbū Dei si nequeat opprimere vi, dolis saltem ac mendacijs deprimere conatur, per falsos prophetas spiritusq; erroris, per quos replet mūdū hereticis ac sectis, Nō est autē maior, vl' dolor cordis, vel calamitas, q̄ vbi De⁹ nobis Sectas falsosq; spirit⁹ imittit. ECCLE. Quid mihi de Sectis, aut pseudoprophetis, falsisq; spiritibus? Dico equidē tibi. Nō potes fiduciā tuā ponere sup alteri⁹ iudiciū, neq; cōscientiā tuā pacare, Oportet teipsum

In Sermonem
de Hierusalē

Ad Senatum
Pragen.

In 500 art.
art. 119 et. 120
In Ser. Atcen.
dite a falsis
proph.

In Epistola ad
Duces Saxo.
Frid. et lob.

In Ser. de Hie
rusa.

In 500 art. ar.

In Ser. vbi su
pra.

sum concludere, de tuo collo agis, de tuā vita res est, Ideo necessariū est, vt Deus tibi loquat⁹ ad cor, hoc est verbum Dei, hoc nō, alioqui incōclusum manet. DOC. Ego autē lōge aliter sentio fratres, In hac em̄ perdita tēporis miseria prorsus nō est tū tū, relinqui vnūquēq; p̄sertim simplicioris & rudioris animi hominē, suę deuotioni, discretiōi, cōtra apertos Canones, Cuius ratio est, quia ideo positi sunt Canōes patrū, vt dirigāt populū, Et debet vnūquēq; sua deuotio semp esse suspecta, & tanto magis, quāto magis placet, cū est cōtra cōem vsū, vel decretū patrū, Cū scias q̄ angelus Satane in lucis angelū se trāfigurās, summe sit timendus & cauendus, qui sub specie deuotiōis facile oia Decreta solueret, Et illud Deu xij. & Iud. xix. Vbi p̄cipi, immo phibet ac rephendit, ne quilibet faciat, qd sibi rectū & bonū videt. Alioq; primo auferet timorē ab oibus, & reuerētia Ecclesię suę & cōmunitatis. Deinde nutrit securitas etiā paulatim ad maiora alia remittenda. Tercio redit illa antiqui populi licetia in excelsis, & lucis, & extra templū religio, quę summe p̄hibita fuit. MAR. Hoc ego cōsiliū p̄ oculis habēs, persepe p̄testatus sum, tū in scholis, & disputatiōibus publicis, tū in libellis quibuscūq; me nō esse mihi cōsciū, aliquid dixisse qd sit cōtra sacrā scripturā Ecclesiasticos patres, aut Decretales Pontificū, aut rectā rationē, Nihilominus tū, q̄a sum hō potēs errare, submissi me iudicio & determinatiōi legitime sanctę Ecclesię, & oibus melius sentientibus, Corā Reuerēdissimo igit⁹ Dño Legato Augustę hac vsus sum p̄testatiōis formula. Ego frater Martin⁹ Luther Augustinianus, prestor me colere & sequi sanctam Romanā Ecclesiā, in oibus meis dictis & factis p̄sentibus, p̄teritis, & futuris. Quod si quid contra vel aliter dictum fuit vel fuerit, pro non dicto haberi & habere volo. LVT. Ego vero & si Romanę Ecclesię iam pridem, vale, dixi, et usq; Canones & Decreta publicę combussi, Coactus sum tū, propter leues ac fastidiosos spiritus, qui ceu sues innundat, sine fide, sine mente irruunt, & sola nouitate gaudent, atq; statim, vt nouitas esse desiit, nauscant: alios Canones aliamq; missandi formulam p̄scribere, ac sic agere, vt non amplius solū verbo doctrinę corda regerem, sed manū quoq; apponerē, & publica administratiōe in opus p̄ducere. VISI. Sic & nos, cū videremus tot cōtra nos insurgere Sectas nouas, per quarum discordias gaudium spemq; magnū

De. x. Precep
tis. cap. 3

In Dispu. Lyp
fica.
In resolu.
In Actis Au
gust.

In lib. de for
mula missand

Lib. 2. contra
Carollad

A ij concla

DE VISITATIONE

Lib. 2. contra
Zuinglium et
Oecolam.

In lib. Visita.
Saxonica.

In lib. contra
Regē Angliæ

In epistola cō.
duo mandata
Impe.

In lib. de sac.
culari pote.
state.

In Resolu.
Epistola 2.

In lib. contra
statum Ecclē.

cōcipiebāt Papistę, vt per eas res nostra destrueret (Tales em̃
dissensioes cōtrarięq; sectę nō possunt esse ex spū sancto, sed
certissime sunt ex nequissimo Satana) Propter ea igit scanda-
la, coacti sum⁹ hūiliter implorare Illustrissimū Principē, & Dñm
D. Iohannē Ducē Saxonię. Ro. Imp. Archimarchalcū, ac Elec-
torē/Lantgrauū Thuringię, Marchionē Misne, Dñm nr̃m Cle-
mentissimū, tanq̃ Principē terre, nostrūq; certū superiorē secu-
larē, a Deo ordinatū, vt Illustrissima Clementia eius, ex amore
Christiano (secūdū secularē em̃ potestare nō obligat) ac ppter
Deū, & Euangelio in bonū, & miseris Christianis, in eius puin-
cijs in vtilitatē, ac salutē, p sua Clemētia dignaret aliquas ido-
neas psonas ad huiusmodi visitatiōis officiū vocare, ac ordina-
re, Quod & Illus. Clemētia eius clementer, per Dei beneplaci-
tū ita & fecit & ordinauit. BARRA. Tu ne causam fidei seculari
Principi cōmittas: At ego video potestare Dei, q̃ oportet sup
verbo Dei nō solū Papā, Episcopos & Sophistas, Verū etiā Re-
ges & Principes fieri mendaces, ac seiplos traducere, Nam vel
porci, ac asini vldere possunt, q̃ cœci ac obstinati sint. Turpe
qd̃ est, Cēsare ac Principes manifestis agere mēdacijs, sed tur-
pius videt, eos simul & semel cōtraria euulgare mandata. Eos
pfecto & ebrios & stultos, principes esse oportet. Mūdani ergo
sunt Principes: Mundus autē inimicus est Deo, Igitur & eos fa-
cere oportet, qd̃ Deo displiceat, mundo autē placeat, Ne fiant
infames, sed maneāt Principes mūdani, Ne mireris itaq; si cō-
tra Euangelii furiose ac stulte agūt, Oportet eos titulo nomi-
niq; suo satisfacere. Scire igit debes, q̃ ab initio mundi rarissi-
ma auis est Princeps prudens, ac multo rarior, Princeps prob⁹.
Sūt cōmuniter maximi fatui, ac nequissimi nebulones in terra.
Quo circa pessima quęq; ab eis expectanda sunt, boni autē, pa-
rū, presertim in rebus diuinis, quę ad salutē animarū pertinent.
MAR. Recti⁹ igit ego me olim Papę q̃ mūdani principis cog-
nitiōi iudicioq; submissi, his ad Leonē. X. verbis vtēs, Quare Be-
atiss. Pater, pstratū, me pedib⁹ tuę B. offero, cū om̃ibus quę sū,
& habeo, Viuifica, occide, Voca, reuoca, Approba, reproba, vt
placuerit, Vocē tuā, vocē Christi, in te presidentis, & loqueris
agnoscā, Si mortē merui, mori nō recusabo. SVER. Ego ve-
ro neq; Papę, neq; Impatori, sed ne Angelo qd̃ decēlo doc-
trinā meā ampli⁹ submittere iudicandā volo, sed quoniā de ea
certus

PAROCHIARVM

CAP. I

certus sum, per eam iudex esse volo, nō modo hoim, verū etiam
cunctorū Angelorū, vt si quis doctrinā meā non acceptauerit,
saluus esse nō possit, quia Dei est, non mea, Idcirco & iudicium
meū/Dei quoq; ē, nō meū. BARR. Me quoq; poeniter q̃ Vuor-
maciæ me Cēsari eousq; submissi, vt vellem pati iudices sup do-
ctrina mea, atq; audire, si quis vspiam mihi errorem ostēderet,
Non em̃ debuissē tam stultam exhibere humilitatē, quum de
ea certus essem, & tū apud Tyrannos me nihil iuuabat. Tā cer-
tos em̃, nos hac de re esse portet, vt si vel totus mūdus cōtradis-
ceret, in ea tamē vnusquisq; nostrū perseueraret. ECCLE. Ego
itaq; Chro potius, q̃ vlli Principi, eiusmodi causam cōmiserim,
Christ⁹ em̃ hic spiritalis Doctor est, qui cōsciētias dirigit, Cum
gladio autē, seculari nihil habet negocij. DOCT. Nimis supba
sunt ista, Quia sicut nō licet filio cōtra Patrē, seruo cōtra dñm.
mulieri cōtra virū cōtēdere, & erigi, Ita nec populo cōtra Pri-
cipē aut sacerdotē, Ereim Christus docet nos in hac particula
(Panē nostrū quotidianum da nobis hodie) orare p vniuersis
Prēlatis spūalibus, p̃cipue p illis, quorū interest, verbū Dei im-
partire nobis. Quod tamē eisdē nō cōceditur, nisi nos & digni-
simus, & ob id Deū orauerimus, Culpa igit in nos deriuat, q̃
Deū ob id nō perimus, Quocirca cogimur imperitos hīe.

COCLÆVS.

Ecce tibi Princeps Illust. iniriū pugne inter Lutherū fratresq;
ipsius tergeminus, qui mōstrosa nimis discordia, cum vna caro
sint oēs, longe diuersissima habēt corda, animosq; cōtrarios,
Veri aut fratres in Christo, licet carne diuisi sint, animo tñ con-
iuncti persistant, Tortus em̃ multitudinis credentiū erat (inquit
Lucas) cor vnū, & aia vna. Quod si in primo cōgressu tam acri-
ter inter se pugnat, Quid in medio calore prēlij futurū putem?
Ex pauculis tamen hic verbis duorū fratrum seniorum, Doctoris
inq̃ & Martini, facile agnoscere licet, quantū & bonū perdidie-
mus, & malū procurauimus, dū ingeniū illud vehemens nō co-
hibuimus, intra obedientie frena, sed laxantes superbie habes-
nas permisimus illud ita pręceptis sursum ac deorsum ruere, atq;
in cælum os ponere, & expuere, vt iusto Dei iudicio non sine
magno totius Germaniæ malo traditū sit, a Deo in reprobū
sensum, vt ab om̃i stabilitate veritatis, & virtutis prorsus exci-
derit, p̃prioq; iudicio seipsum cōdemnarit q̃sepissime, neq; si-
bi ipsi, neq; alijs vsq; stabili tenore recte consentiēs.

A iij de quas

In lib. contra
Regē Angliæ

In. 500. ar. 2.
art. 111.

In Ser. Niff
abundauerit
iustitia vestra

De. x. Præ-
cep. cap. 4.

De oratione
Dominica
Pater noster.

Acto. 4

DE QVATVOR VISITATORIBVS
CAPVT II.

In lib. Vistia.
Saxonie.

VISI. Cōmisit itaq; Illustriss. Princeps hoc visitandi munus quatuor Personis, nēpe Strenuo ac inclyto Dño Iohāni Nobilit de Plaunitz, Equiti aurato, Clariss. ac Doctiss. Dño Hieronymo Schurffio Iurū Doctori, Strenuo ac inclyto Erasmo de Haubitz, Et Prestabili Dño Philippo Melancthon Magistro, Faxit Deus, vt felix exemplū sit, & fiat cūctis alijs Principibus Germanis salubriter imitadū, Quod & Christus tandem largiter retribuet Amen. LVT Prudenter nimirū egit Princeps, Nā & ego ante annos octo, aliquot articulos pro reformanda Reipub. Christiana nobilitati Germanicę natiōis ppōsi, si Deus velit saltē per laicalē statū Ecclesię suę p̄bere auxiliū, Qñquidē status Ecclesiasticus, cui iustius id cōpeterit, oīno negligēs existit. SVER. Tā cito illius oblitus es Lutherē! Quod nup in Epistola Regis Anglię cōtra Aulicos scripsisti? Quid ego (inquis) fumosus cinerari in Aulis Regū ac Principū querito? Vbi tamē scio Diabolū supmo residere loco, summūq; ibi ei esse thronū. Christū ne igit apud Diabolū inuenias? aut Diabolū cōtra voluntatē suā pbū reddas? Vide ne eandē hīc, quam illic, accipiat mercedē. MAR. Ego doctrinā meā, Aulicis aut Iuristis non facile submiserm, Iuristę em̄ dū nimio studio extollūt potestatē Papę, plus fecerūt estimari & mirari potestatē Papę q̄ verbum Christi honorari fide, Cū docendi sint hoīes, vt nō in potestatē Papę, sed in verbū Christi, Papę pmittentis, confidere discant. DOCT. Mihi quoq; Iuristę siue iudiciū, siue testimoniū merito suspectū est, nō solū in reb; Theologicis, Verū etiā in ipsa rerū forensiū Labyrintho, vbi nihil aliud querūt q̄ victoriā, & nouo miraculo vnus & idē textus seruit cōtrarijs causis. Cū igitur scriptura sancta velit in timore & humilitate tractari, & magis studio pię orationis penetrari q̄ acumine ingenij, impossibile est, q̄ sine damno sint, vel suo pprio, vel alienorū quos docent, qui nudo ingenio freti, in eam irruūt illotis pedibus sicut porci. SVER. Ego autē hūc de cetero honorē neq; ijs, neq; alijs, vel hoībus, vel angelis exhibebo, vt subijciā me eis, iudicandā, vel examinandā doctrinā meā, Stulte em̄ isti hūilitati iam satis factum, cum me tertio demū subiecerim Vuormacię, neq; tamē pfecerim quicq;. ECCLF. Si vel ipse princeps vel ij quatuor visitatores me in consilium accersissent, sic utiq; dixissem, Fides neq; capta, neq; ligata vult esse, neq; per ordinationem vllam ad

In lib. ad Nobilitatē Germanicę.

Contra Epistolā Regis Anglię.

In Resolu. Cōcl. 7.

De X. preceptis cap. 8.

In lib. contra statū Ecclesię.

DE QVATVOR VISITATORIBVS

ad opus aliquod determinari, Sciatis hoc, Quia non perducetis ad finem, hoc ego scio, Accipite autē exemplū de me. Ego quidē indulgentijs oībusq; Papistis contrarius fui, sed nulla, vni solū vsus sum verbodei predicando & scribēdo, aliud nihil egi, post Inuocantē Hoc autē, dū ego vel dormire, vel Vuittenbergensem cereuisiā cū meo Philippo & Amoldoffio biberē, tantū effecit, vt Papatus ita debilis sit per me redditus, vt nullus adhuc, aut princeps, aut Cēsar, ei tantū detulerit detrimenti. BARR. Si ego Papam, qui oīm Regū, Principū, Vniuersitatū, ac Ecclesiāz vult esse Magister: nō reueritus sum, meāq; doctrinā nō solū de cōlo cōsequor sum, sed etiā defendi eā ab eo, qui plus potest, vel in minimo digito, q̄ possent mille Papę, Reges, Principes, & doctores: Quomō nūc submittam eā istis visitatorib; Aulicis & Iuristis? Optet eā ppetuo manere, velint, nolint: Trotz eis: DOC. Quāuis negotium hoc neq; ad Aulicos spectet, neq; ad Iuristas, sed magis ad Ecclesiā, quę errare nō pōt, nimis tū supbe iactitas te ipm, o Barraba, qui sic omēs cōtemnis, tibi soli credēs, Scriptū est em̄, Stultus est, qui cōfidit in corde suo, Quilibet em̄ potest in sua deuotione errare, Cū & multi Prophete, sanctiq; Reges, similiter errauerint, nobis in monitionē & terrorē. BARR. Esto ita, bone doctor, q̄ errē, neq; tū principibus, neq; Aulicis & Iuristis in Christi negocio fidelq; & cōsciētīę causā credere tuto possem. Nam Cēsar, Reges, & Principes manu violēta verbū Dei imperūt, vt opprimant p potentia, Sicut scriptū est Psal. ij. Quare fremuerūt gentes &c. Quibus & rusticorū seditiōes turmultusq;, ac cedes acceptas referre oportet, quia nō cessant furere ac insanire cōtra sacrū Euangelium, quis sciant, illud esse verum, neq; confutare queant, Et in regimine mūdano nihil amplius agunt, nisi q̄ exigunt ac deglubunt, ad pompam superbiamq; suam fouendā, quousq; pauperes plebei neq; sciunt, neq; possunt diutius pferre, Quid ergo boni in reb; diuinis vel discernāt vel cōstituāt eiusmōdi Tyranni tam impij ac pphani? An ignoras adhuc cū toties ego scripserim, duplex eē regnū, aliud Dei, aliud mūdi: Principes, qui gladiū portāt, nō ad regnū Dei, in quo nihil aliud ē nisi remittere, parcere, amare, ministrare bñ facere: sed ad regnū mūdi prinēt, quod est regnū irę & seueritatis, idcirco & gladiū portant, & princeps vocatur virga furoris Dei in scripturis Esaie. x. Minister item irę diuinę in malos,

In 500. art. ar. 367. et seq. In ser. feria post Inuocantē

In lib. contra Regē Anglię

De X. preceptis cap. 3

In Epistola ad Duces Saxonie.

In primo lib. contra rusticos.

In 3. lib. contra rusticos.

DE QVATVOR VISITATORIBVS

vt regnū mūdi nihil aliud sit q̄ p̄curfus qdā inferni mortisq̄
æternę. Qua igit̄ fronte p̄sumant Principes cū Aulicis & Iurist-
ris suis Euangelicā doctrinā, quę vtriq̄ ad regnū Dei p̄tinet, vi-
sitando examinare ac iudicare? SVER. Nūquid Aulicis aut
Iuristis de verbo Dei plus credendū est, q̄ nobis, qui Theologi
ac Euāgelistę, atq̄ etiā Apostoli Germanię, & dicimur & sum?

In lib. contra
statū Eccle.
Cōtra Epistolā
Regis Anglię
In epistola ad
Duces Saxo.

Certe nisi tu scripsisses primū Luthere, teneriores illi filioli, fra-
terculi, aurei, & amiculi mei, seditiosi, vagi ac tumultuosi spiritus,
ne p̄de Christo neq̄ de Euāgelio aliquid p̄clari sciuisent, atq̄
per suā scientiā, ex Tyrannide Papę, in talē libertatē lucēq̄ se
difficulter asseruissent. LVT. Verū dicis Suermere / Steri em̄
Lypsię ad disputādū corā periculosissima cōmunitate, Augu-
stę corā summo hoste meo, absq̄ saluō cōductu cōparui. Vuor-
maciæ, corā Cesare, ac toto Imperio steri, quis prius sciuissem,
violatā esse mihi fidē publicā, variatq̄ in me ac mirabiles pra-
cticas, & artes intentari. Scio item & sum certus, Dei grā, q̄ in
scripturis doctior sum om̄ibz, & Sophistis, & Papistis. ECCLE.

In .500. art.
art. 355. et seq̄
In Ser. Domi-
nica Inuoca-
uit.

In lib. contra
Regē Ang-
contra statum
Eccle. In .3.
lib. contra ru-
ri. in fine

In Cap. Baby-
lo. Contra E-
pistolā Regis
Anglię

De decē prae-
ceptis cap. 5.
De Oratiōe
Dominica.

Sed & ego Vuittenberge, in publicā contione ad populū dixi.
Imitami me, chari fratres, nunq̄ em̄ rē male egi, Fui item pri-
mus, quē Deus in hūc campū posuit. Is quoq̄ fui, cui Deus hoc
primū reuelauit, ad p̄dicandū vobis eiusmodi verba. Nescio
igitur, qua de causa preterierit, me hoc in negotio Princeps.
BARR. Siquid valeret eiusmodi iactantia, ego sepissime dixi,
me de doctrina mea certū esse, eāq̄, nō meā, sed Dei esse, neq̄
ab homine, sed de coelo me illam h̄re. Sed & cōminatiōes aliq̄n
adieci, q̄ nemo me triumphare possit, rectūq̄ p̄manere opor-
teat, quicquid docuerim ac scripserim ego, etiā si totus mundus
per hoc in ruinā abire debeat, Quod si p̄terue cōtra me agere
voluerit, ego quoq̄ p̄terue agā, ac videbo, vtra ps rādē obti-
nuerit. Quin imo puocaui alicubi, nō solū oēs Papistas in vnū,
sed & Diabolos oēs simul cū vniuersis tumultuosis, iam om̄es in
vnū (inquo) Sicut in vnū estis, & in vnū pertinetis, Diaboli, Pa-
pistę, Tumultuosi, In vnū cumulū acriter aduersus Lutherū, Vos
Papistę ab anteriori pte, Vos tumultuosi a posteriore, Vos Di-
aboli ab om̄i parte, Incitate, venamini, exagitate alacriter, Verā
habetis ferā ante vos, iacente Luthero, salui estis, & victoriā ob-
tinuistis. DOCT. At huiusmodi iactantia impudensq̄ philautia
merito vos, & Deo, & hominibus reddit inuisos, Nā abyssalis
ista sua

DE QVATVOR VISITATORIBVS CAP. II

Ista superbia non sustinet, mala aut stulta reputari, quę sua sunt
Ob id cæteros oēs p̄ stultis & malis habet, Videte ergo q̄ pro-
funde diuini noīs vituperatio in huiusmodi spiritibz delitescit,
qui prorsus hoc ipsum esse & dici volūt, quod Deus est. MAR.
Et ego lōge maiore nactus sum, tū fauorē, tū existimationē per
verba hūilitatis, q̄ vos per ista supbię tonitrua, Gratissime em̄
legebat istud a principio, Ego nūc infeliciter in publicū p̄deo,
qui semp anguli amator fui, & ipse eligēs spectare pulcherrimū
nostro seculo ingeniorū ludū, magis q̄ spectari & rideri. Itē, in-
uitus venio in publicū, periculosissimūq̄ ac variū hoim iudiciū
p̄sertim ego indoctus, stupidus ingenio, vacuus eruditione &c.
LVT. Qualecūq̄ de nobis sit iudiciū, alij certe q̄ Aulici & Iuristę
fuerāt eligēdi, iuxta exēpla tū noui, tū veteris Testamenti, a vi-
sitatore, in principio adducta, Vbi oēs, qui circūierūt ac visita-
runt, diuinis lris nobiliter erant instructi, vitæq̄ exēplo & ver-
bi ministerio p̄clari.

COCLÆVS.

Ex his intelligis, Illustriss. Princeps, q̄ nullus sit, vel iuris, vel
authoritatis, q̄ nullius itē aut gratiæ aut fructus istud visitatiōis
nouę instituti, Nouę inquā, quę prorsus nullis retro exēplis vel
cōprobari vel excusari queat, Nec mirū sane, quia nulla pietatis
rō, nulla Iuris autoritas, nulla cōsuetudinis p̄scriptio, eā vel cō-
mēdare, vel defendere pōt, Certe ius diuinū refragat ei vbiq̄.
Deu. xvij. i. Reg. xv. ij, Paral. xxvi, Ezech. xxxij. & xxxiij. Math.
xvij. & xxij. Ioh. x. & xxj. Act. vi. & xv. & xx. j. Timo. v. Heb. xiiij.
&c. Vñ intelligere licet, Curā sacrorū, legisq̄ diuinę questioēs,
nō ad Aulicos aut seculares Principes, sed ad sacerdotes p̄tine-
re, Nō ignoras, credo, Quid eiusmodi temeritas v̄surpādoꝝ sa-
croꝝ p̄fuerit. CCL. viris Nūeri. xvi. Quid Ozę. ij. Reg. vi. Quid
Ozię Regi. ij. Paral. xxvi. Quid alijs alibi. Et palā est iure q̄ gētū
sacra nō ad Aulicos, sed ad sacerdotes referri, Id qd̄ visitatores
tuos, Aulicos istos Iuristas & Poetas, minime latere arbitror, q̄
nō solū ex Romanorū, Gręcorū ac Hebręorū legibz & historijs
verū etiā ex antiquissimis Aethiopū, Aegyptiorū, Indorū, Chal-
deorū, Celtarū, Scytharū atq̄ etiā Germanorū institutis, sciūt id
negocij, nō ad p̄phanos, sed ad sacerdotes attinere. Quicumq̄
igit̄ ex anio bñ volūt honorī cōmodoq̄ ac salutē, & tuę, & sub-
iectorū tibi populorū cōsultū, ij, nouū hūc morē de cætero nūq̄
B suade-

98

suadebunt, cū sit cōtra legē diuinā (vt dixi) cōtra omē ius Canonici, cōtra leges Imperiales, cōtra ius gentium, Deniq; cōtra ius naturale, oēm p̄ cōsuetudinē, Si em̄ ferre nō velis, vt Ep̄i ac p̄byteri in secularib; negotijs tibi subdisq; tuis, vel iura p̄scribant, vel visitationē intentēt, Quo (rogo) iure in Episcopalia in sacerdotes ecclesiasticos & sacrorū ordinē munita vel vsurpes tibi, vel alijs laicis cōmittas? Cur nō cōmisiisti Luthero Papę Saxo- nico, aut salte Pomerano illi Ep̄o Vuittenbergenſi? Cur preteristi ceteros quoq; Theologos? Nobis em̄ ludibrio facis eorū Euangelium, in quo laicos, omiſſis Theologis, examinatores cōstituis, qui diſiudicēt, quid ex eo recipiendū, quid reiſciendū sit. Rectius ergo feceris poſthac ſi ſacra Episcopis & p̄byteris, p̄phana vero p̄ſidibus & p̄fectis in terris tuis curanda cōmittas Vt iuxta verbū Dñi reddas quę Cęſaris ſunt Cęſari, & quę Dei, Deo: unicuiq; quod ſuū eſt, vt iuſtū Principē recte decet.

DE MODO VISITATIONIS CAP. III

VISI. Quāq; vero iſta nō velut rigida p̄cepta euulgare poſſumus, ne nouas Decretales Papales erigam⁹, ſed velut hīſtoriā aut rē geſtā, atq; etiā velut testimoniū cōfeſſionēq; fidei noſtrę: Speramus tamē, oēs bonos ac pacificos parochos, quibus Euangelium ſerio placet, ac delectabile eſt, vnanimiter ac ſimiliter nobiſcū acturos, ſicut facere nos docet Paulus Phil. ij. Vt ſeſe viſitationi huic ſubiſciāt, eāq; nobiſcū pacifice obſeruēt, donec De⁹ Spūs ſanctus aliqd melius vel p̄ ip̄os, vel p̄ nos incipiat. SVER. Quid hic audio? Aut verbū Dei p̄ponitis, & hoc vtiq; manet in æternum, Aut aliquid aliud docetis, & eritis nobis Anathema, non minus, q̄ Papīſtę, Verus em̄ cultus Dei ex verbo ipſius diſciſ, Quicquid autē p̄ter & extra verbū Dei erigit, veluti per adinuentiōes hūanas, nō Dei, ſed Herodis hypocriticus cultus eſt certiffime. LVT. An vero p̄cepta nō ſint, Viſitatur, ad quorum obſeruantiā cōminaciter cōpellitis alios, imploraturi Principis opē cōtra diſſentientes? At hanc veſtrā, & ſuperbiā, & perditā temeritatē taxat Pſalmographus, mox in primo primi Pſalmi verſiculo, q̄ a lege Dñi abeat in conſilio impiorū, p̄prio vos regentes cōſilio, prudentes in oculis veſtris, & apud voſmetipſos, Opponit ergo ibi conſilium impiorum legi Dñi, vt diſcamus attendere, a lupis in veſtimentis ouium, qui prompti ſunt conſulere, omnes docere, omnes iuuare, cum nihil minus poſſunt.

In lib. Viſita.
Saxonie

In libello De
diſſerētia in-
ter verū & fal-
ſū cultū Dei

In lib. Viſita.

In commenta
ſuper Pſal.

DE MODO VISITATIONIS CAP. III

ſint. BARR. Si mihi licet Decretales Papę, Concilioꝝ, Decreta, Leges & Mandata Imperatoris oimq; Principū p̄ libertate Chriſtiana, nedū cōtemnere, ſed & cōculcare, veſtras ne reſgeſtas p̄clare huius viſitationis, legū vice acceptē aut obſeruē? Qui eſtis obſecro vos, quales & quanti? Nonne hoīes priuati? neq; Principes, neq; Pontifices? At principis (dicitis) autoritate miſſi ſumus, Bñ haber, ſed ſateminī hic, neq; ipſi etiā Principi cōmiſſū eſſe, vt doceat, regatq; in rebus Eccleſiaſticis, quo modo ergo det vobis, quod ipſeniet nō haber? Dico itaq; neq; Papa, neq; Ep̄ſcopus, neq; vllus hoīm habet ius vnus ſyllabe conſtituendę ſuper Chriſtianū hominē, niſi id fiat eius conſenſu, Quicquid aliter ſit, Tyrannico ſpiritu ſit. ECCLE. Recte ais Barraba, Quin imo ſi quis te cogere velit (Quēadmodum fecit Papa cū legibus ſuis) ne comedas carnem feria ſexta, ſed piſces, Similiter in Quadrageſima, nō oua, non butyrū &c, Hic nullo pacto ſinas te a libertate, in quam te Deus poſuit, extrudī, ſed in eius deſpectū, cōtrarium agas, & dicas, Ob id ipſum ſane, q̄ phibes mihi eſum carniū, & conoris ex mea libertate p̄ceptū facere, ideo in deſpectum tui veſcar illis. VISI. At nos neminem cogimus, ſed benigne perimus, vt inſtitutis noſtris cōſentiant reliqui, donec Deus vel per eos, vel per nos aliquid melius incipiat. ECCLE. Satis liquet, q̄ benigna ſit hæc veſtra petitio, quæ tam cito vim opemq; Principis contra dicentibus, minaciter obtendit, Sed dic mihi quęſo, In quo ſe interim fundabit fides & conſcientia noſtra, donec melius aliquid incipiat Deus? Heccine eſt fidei veſtrę certitudo, dñbitare ac herere in traditionibus iſtis, donec melius aliquid incipiat Deus? At dicam tibi hic, quod Papę dicere ſoleo, Papa tu concluſiſti cum Concilijs, nunc habeo ego iudiciū, an acceptare queam necne, iuxta verbum Dei, Attendite a falſis Prophetis, Quare? Quia non ſtabis pro me, vt reſpondeas, quando moriendū eſt mihi, ſed meiſum videre oportet, quō faciā, vt rei meę ſim certus. Non indigemus ſgit dubia iſta viſitatione v̄ra, Quia oportet nos ip̄os eē iudices, atq; h̄re poteſtatē iudicandi ſup oīa quę p̄ponunt nobis, ob id ſane, q̄ ſup nullū hoīm edificare poſſū, ſed meiſum reſpōdere optebit, qñ moriendū fuerit. VISI. Profecto niſi diſmiſſis huiusmōi cōtentiōib; vnanimiter cōſenſeritis nobiſcum, libere cū Papīſtis cōcludam contra vos, Diabolum,

B ij omnis

In lib. contra
Catharinū.

In lib. Viſita.

In Cap. Baby-
lo.

In ſco. art.
art. 391
In Ser. ſe. 4.
poſt Inuoca.

In lib. Viſita.

Ibidem

In ſco. art.
art. 118.
In Ser. Attē-
dite a falſis
Prophetis.

Ibidē art. 124

DE MODO VISITATIONIS

In lib. 2. contra Zuinglium et Occolam. omnis discordiæ patrem, esse Doctorem vestrum Ait enim Paulus, Deus non est deus dissensionis, Et omnes Christiani unius sensus sunt Ephe. 4. non facientes schismata. i. Cor. i. Atque ita spiritus vester ex fructu discordiæ dinoscetur. SVER. Conclude, ut lubet, nunquam coages me a verbo Dei certo ad incertas istas Visitandi vias regulas, quas paulo post rursus vel mutaturi, vel abrogaturi estis, siquid melius a Deo inspiratum fuerit, Ea autem certitudine & fiducia tractandum nobis est quod prescriptum, ut non modo totius mundi iudicia, per folijs leuib⁹, & summis aristis habeamus, sed & armati sumus in morte, aduersus portas inferi, Quia etiam aduersus iudiciū tentantis Dei, pugnare, & cum Iacob contra Deū preualere, mundi enim voces occlusis auribus, utcumque etiam infirmiores contemnere possunt, At contra scientiā quis occludet, ne Satanā, ne iudiciū Dei sentiat? MAR. Quis hanc, Suermere, nimis insanam impiamque pertinaciam tuā paret, ut contra omnes homines, atque etiam contra Deū ipsum obstinate inuicem prudentiæ tuæ Absit a me ista temeritas, Nam longe tutius est audire Ecclesiam, quæ errare non potest, cum sit basis & columna veritatis. i. Tim. iii. Idcirco haud semel prestatum sum publicæ, me prius nihil dicere aut tenere velle, nisi quod in & ex sacris litteris Primo, deinde Ecclesiasticis primum ab Ecclesia ROMANA receptis, huc usque seruatis, & ex Canonibus ac Decretalibus Pontificis habere & habere potest. DOCT. Recte facis Martine, Quia sapiens non frustra prohibet unicuique, ne innitatur prudentiæ propriæ, ne sapiens sit in oculis suis, Non placet igitur mihi hæc inter nos fratres contentio, usque adeo & discors & pertinax, Ait enim diuus Iacobus, Nolite plures magistri fieri, fratres mei, scientes quia maius iudiciū sumitis, Magistros quidem fieri, non est malum, sed quod multi volunt fieri, id est, quod volunt esse diuersi, neuter neutri audiens, hoc est quod multi iudiciū sumunt, quia per eos turbulentissima sit dissensio, ut plures sint qui doceant, nulli qui audiant, & quilibet contra alium, omnes repleant dissensionibus, sicut heretici faciunt in Ecclesia.

COCLÆVS.

Cui partium hic assentiaris Illustriss. Princeps? Nihil profecto firmiter adherere poteris, nisi ei quæ sentit cum Ecclesia, quæ supra petram fundata est. Math. vij. & xvi. Visitatores enim isti nimis dubie herent & ambigunt, edificantes in harena, Suermici autem prinaciter suo cerebroso innituntur capiti, Et pacem non amat Barabas iste inueteratus, Ecclesiastes denique, contempta Papæ Concilio

CAPVT.

III

cilliorumque autoritate, sua sequitur somnia vanissima, populūque simplicem scelerate coactat ad rebellandum, Quanto satius igitur fuisset, tuo iussu aut saltem permissu cōpescitū fuisse Lutherū, ne per furiosam iracundiā abyssalēque (ut ipsemet vocat) superbiam, contra tam crebras promissiones, prestantiōesque Doctoris & Martini, Papā sit cum Concilijs, tota per Ecclesia dei usque adeo irreuerenter peruicaciterque contemneret, calūniaret, ac malediceret: quod nouā prescribi ab eo sacrorum ordinationē Parochis, per quā ludibrio sit, non solum Ecclesiæ filijs, quos impugnat, sed & Suermici suis populisque tuis, qui probe sciunt, quod contraria scripserit ante.

DE DOCTRINA CHRISTIANA CAP. III

VISI. Comperimus igitur in doctrina hūc precipue defectum. quod aliqui, licet de fide per quam iustificemur predicent, non iudicant tamē sufficere, quomodo ad fidē perueniat, ac fere omnes eā particulā omittunt, sine qua nemo intelligere potest, quid fides sit aut vocet, Christus enim ait Lucē ultimo cap. predicandā eē in nomine suo penitentiā & remissionē peccatorum, Multi autem nunc de sola remissionē peccatorum loquuntur, de penitentiā vero aut nihil aut parum: Cum tamē absque penitentiā nulla sit peccatorum remissio, neque possit peccatorum remissio absque penitentiā intelligi. SVER. O Papistā nouū, immo plus quam Papistā, Nam apud Papistas paruulus absque penitentiā consequitur remissionē peccatorum per baptismū. Tu autem opera penitentiæ introducis ante fidē, & remissionē peccatorum, quæ tamē nullus Papistarū in puero prerequisite, At ego neque opera penitentiæ, neque sacramēta iustificationē, hoc est remissionē peccatorum, facere affirmo, sed solā fidē, Sic enim ait scriptura Ro. i. & Abacuc. ij. Heb. x. Iustus ex fide sua uiuet, Non dicit, Iustus ex sacramētis aut ex operibus penitentiæ uiuet. Mar. vlti. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: Qui autem non crediderit, condemnabitur, etiam si baptizaretur, neque enim baptismus saluat, sed fides baptismi.

LVT. Vide queso, o Visitator, ne te fallant operum pompæ, & humanarū traditionū fallaciæ, ut veritati diuinæ, & fidei tue faciās iniuriā. A fide enim sacramentorum tibi incipiendū est, sine vili operibus, si saluus fieri uoles, fidē autē ipsa sequens opera, tū ne vilē habeas fidem, quæ opus est omnium operum excellentissimū, & arduissimū: quo solo, etiam si cæteris omnibus carere cogereris, seruaberis, Est enim opus Dei, non hominis, sicut Paulus docet. VISI. Quāuis putent aliqui, nihil docendū esse ante fidē, sed docendū po-

tius, q̄ poenitētia ex fide & post fidē sequat̄, ne aduersarij n̄rī dīcere possint, reuocari nūc priorē doctrinā n̄ram: Cōsiderādū est tñ, q̄a p̄nā & lex etiā p̄tinet ad cōmunē fidē, Oportet em̄ prius credere, q̄ Deo sit q̄ p̄cipit, minas & exterrēt &c. Cōducit itaq̄ cōmuni & rudi populo, vt hē pres fidei dimittant p̄manere sub noīe poenitētię, p̄cepti, legis, timoris &c, vt eo meli⁹ discernāt fidē, quā Ap̄ls fidē iustificantē vocat, quē iustificat peccataq̄ delet, q̄d fides de p̄cepto & de poenitētia nō facit, Et tñ popul⁹ cōmunis errans dubiusq̄ reddit sup hoc vocabulo fides, atq̄ p̄ponit quēstioēs inutiles. BARR. En rursus cū Papistis & Thomistis nobis duplicē facis fidē, informia bona & mala, Caue igit̄ ne & tibi dicamus, vt oli Catharino, Esto digne Thomista, hoc est, sacrilegus & mōstrificus scripturę Dei latro. LVT. Longe diuersa est hic o Visitor mēs tua ab ea, quā olim nobiscū assēruisti, sentētia, Nepe, q̄ fides sit caput, vita & virtus oīm aliorū opm, & verissime illud, vniuersale reale, q̄d est vnū in oībus, vt nullū opus sit bonū, nisi fides ip̄m opata fuerit, imo nisi fide, vt fermēto nouo, imbutū penitus ac perfusum fuerit, fides aut̄ esse nullo modo potest, nisi sit vituax quēdā & indubitata opinio, q̄ hō certus est sup oēm certitudinē sese placere Deo, se hīc p̄p̄ticiū & ignoscentē Deū in oībus, quē fecerit aut gesserit, p̄p̄tium in bonis, ignoscentē in malis, Quid em̄ est fides quē nō est talis opinio: Vana est igit̄ & effūda, noua illa fides tua de p̄cepto, de poenitētia, de timore, de lege. &c. ECCLE. Visitor iste haud secus hīc agit, q̄ agunt Papistę, qui pati nō possunt, q̄ credo, & dico, solam fidē in Ch̄m facere ac expedire oīa, sic em̄ subuerto simicū ludū totius mundi, quē exercēt in operib⁹. LVT. Me minisse adhuc potes, visitor, q̄ male id habuerit iāpridē Cochleū, q̄ ausus sim adijcere hāc vocē, sola, Cū neq̄ Paulus neq̄ vlla oīno scriptura vsq̄ eam voculā fidei cōiungat, p̄pter q̄d sane falsariū ac adulteratorē scripturę sacrilegū me vocabat, Q̄d & alios plerōsq̄ etiā ex nostris vehemētē mouebat, Causantes temere & impię a me vocē hanc adiectam, p̄ meo statuēdo errore, Huius autē temeritatis meę rationē reddidi, & me cū modestia expurgaui. ECCE Sed & ego sepe dixi, solam fidem nō sufficere ad Deū, quia p̄cium quoq̄ redemptionis nostrę adesse oportet, Q̄nquidē & Turci & Iudęi etiam credunt in deū, sed absq̄ medio & precio. LVT. Atqui multo sepius dixisti, vbi

fides

fides est, ibi nullum nocet peccatū, & sola fides tractat cū Deo, quo nulla opera puenire queant, Item q̄ Paulus & tota scriptura cogant nos credere, q̄ sola fide ad Deum agere oporteat. MAR. At ego dixi & dico, q̄ oporteat nos cōteri, dolere, cōfiteri, ac bona opa facere, ita tamē, vt fidem Sacramēti sūmam esse principale bonū, quo gratiā Dei consequimur, Deinde multa faciamus opera bona, solū mō ad honorē Dei, & vtilitatē ximi, nō vt cōfidamus in eis, tanq̄ p̄ redimendis peccatis sufficiant. DOC. Certe Dñs & magister noster Iesus Ch̄s, dicēdo, Poenitētiā agite &c, oēm vitā fidelīū poenitentiā esse voluit Nō tñ solā intendit interiorē, immo interior nulla est nisi foris opereſ varias carnis mortificationes. Vñ sequit̄, q̄ illę tres partes satisfactōis, Ieiuniū, Oīo, Elemosyna, sint de poenitētia Euāgelica, Ieiuniū autē habet in se oēs castigationes carnis, Oratio oīne studiū animi, meditando, legēdo, audiēdo, orando, Elemosyna vero oē obsequiū erga p̄ximū, Vt ita per ieiunium sibi seruiat, per orationē Deo, & p̄ elemosynam p̄ximo, Per primū vincat cōcupiscentiā carnis, & viuat sobrię & caste, Per secūdū, supbiā vitę, & viuat p̄ie, Per tertīū, cōcupiscentiā oculorū, & viuat iuste in hoc sēculo. ECCLE. Hęc Monachis dicito & Monialibus alijsq̄ Papistis, qui p̄ bona opera salutē querunt, Ego autē dico tibi, quia angusta est via, Oportet te fieri tenuem, si vis per eam venire, ac p̄ petrā penetrare, Ceterum qui operibus onerati sunt, sicut conchilibus onustos videmus, Iacobi peregrinos, ij nō poterunt penetrare, Ideo oportet te tenuem angustum fieri, Hoc fit autē, quādo in te desperas, Si autē adueneris cū magnis faccis, operū plenīs, deponere oportebit, alioqui penetrare nō poteris. DOCT. Si hęc vera essent, inique profecto traduxissemus ad populum, Questores indulgentiarum, ea potissimum ratione, q̄ fēliciores eēnt ij, qui per se satisfaciunt, q̄ qui indulgentias redimunt, Cum indulgentiæ nihil sint aliud, q̄ relaxationes bonorum operum, quibus satisfactio implet̄, Melius proinde sit, Indulgētiās omitti q̄ redimi. SVER, Sed hanc sentētiā mutauim⁹ postea in Babylōe nostra, vbi rogauim⁹ oēs & bibliopolas & lectores, vt vniuersos libellos nostros de indulgentiis exurāt, & p̄ oībus hāc p̄positionē apprehēdant, Indulgētię sūt adulatorum Romanorū nequitie. VISI. Si sic pergitis

non

Ibi. art. 45. et 71.
In Ser. Recūbentibus. 11.
appa. illis leus.
In sermone de poenitētia

In Resol. Cōclu. 1. et 2.

In. 500. art. 31. et 32.
In Ser. ita Deus dilexit mundum.

In Actis Augustinēsis.

In Cap. Babil.

In lib. Vistā.

In lib. contra Ambr. Catba

In Commēta. super Psal. 13

In. 500. art. 4

In. l. b. contra Iohā. Cochleū

In. 500. art. 24.
In Ser. ita Deus dilexit mundum.

DE DOCTRINA CHRISTIANA

nō solū indulgentias, sed & penitentiā, bona opa oēmque satisfactiōe rejicere, p̄dicantes remissionē p̄tōr absq; penitentiā, hoc utiq; sequē incōmodū, q; hoies putabūt se iā peccatores veniā cōsecutos, erūtq; per hoc securi, & absq; timore, Quod certe maior error perniciosus est, q̄ oēs errores ante hoc tēpus fuerūt, Ideoq; t̄mendū est, ne nouissimus error (sicut Christus ait Math. xij.) fiat peior prioribus. SVER. Quid mirū, queso, si te nouū Papistā dicimus, & sp̄m perdidisse putamus, qui Christianos sic depellis a fide & libertate in veterē penitentiā timorisp; & operū carnificinā: Vt fidei in Ch̄m nō relinquant locū, sed ex carnificatis nouo timore cōscientijs per opera penitentię satisfactis, p̄ peccatis hoies cogas, ac nouā introduceas sanguisugā aliquid, quādo insatiabilē, quę populo dicat, Alfer affer, & p̄tā vendat.

COCLÆVS.

Quid hic facias, Illustriss. Princeps, in tot diuersis cōtrarijsq; sententijs vnus euidēq; Lutheri? Nihil sane rectius aut iustius feceris, q̄ ut dicas ei, qd̄ ip̄e nup dixit Suermeris illis Sacramentarijs, Cū habeat cōtra seipm, tam multos intellectus in vna re, quorū alius cū alio nō cōcordat, necesse est, ut vbi mera sint mendacia & demonia, & nullus sp̄s bonus. Lōge em̄ tuti⁹ honestius sic dixeris, Iuxta doctrinā Pauli, qui ait, Hereticū hoīem p̄prio iudicio cōdemnari, q̄ ut mobilē istā arundinē, in tam diuersas incertasq; partes & cōtrarijs corruptę mentis flatib⁹ agitatam, leuiter sequaris. Si em̄ iuste rephēdit ab Historicis M. Antonius clarissimus alioq; (teste Plutarcho) Imperator, q; fugientē Cleopatrá Reginā Aegipti sequerē, amēs relictis tot nauibus adhuc intactis legionibusq; xxi. in littore: Quāto iustius rephendet te oīs etas, oīs posteritas, si pertinati⁹ vni huic leuissimō Cucullo, qui neq; Rex neq; Regina est adhiereas, eūq; p̄ incerta fugientē sequaris, relictis tot Regibus, ac Principibus cū vniuersa Ecclesia Dei certā Petri fidē tenētibus, quibus ille iā pridē Anathema Maranatha est & fuit.

DE PRAEDICATIONE EVANGELII CAP. V.

VISI. Docuimus itaq; & admonuimus Parochos, ut Euāgelium integre (quēadmodū tenent; p̄dicēt, nō particulā vnā absq; altera, Ait em̄ De⁹ Deu. 4. Verbo meo nō addetis neq; auferatis, Qui autē p̄niam nō p̄dicant, magnā partē auferūt a scriptura, loquētes inter m de comedēd's carnib⁹, alijsq; rebus leuiculis. Quid

DE PRAEDICATIONE EVANGELII

lis, Quid autē hoc aliud est, nisi colare (ut Christus ait Math. xxij.) culicē ac deglutire Camelū: SVER. Quid tibi dederunt, rogo, Papistę, ut etiam de Euangelio (in quo vnice gloriamur, nos rephendas? Ego autē certus sum, q; Christus ipse me Euāgelistam vocat ac reputat, qui doctrinā meę magister est, atq; etiā testis erit in nouissimo die, q; mea non sit, sed ipsius purum Euāgelium. BARR. Q; tu, maledice Visitator, verbū Dei (qđ predicamus) ita cōtemnis, atq; etiā calūniaris, diuina utiq; vltione dignū est, Vlciſeē igitur Deus, etiam si centū annis vltio differatur, at tamdiu nō differetur, Et quanto clarius est verbū, tāto gauior erit vltio Vereor totā Germaniā ob id periturā esse Deus em̄ maliciā istā inultā dimittere non potest, neq; diu spectator erit, Tam copiose em̄ p̄dicatū est a nobis Euāgelium, ut ne Ap̄loz quidē tēpore tam clare vnq; fuerit, Vereor igit, ne tota pereat Germania, interibit funditus. ECCLE. Non miror, Egrege Visitator, si amisso spū Euāgelium nostrū nūc rephendis, mūdi Principibus assentans, Quia mūdus eiusmodi p̄dicationē audire ac pari non potest, Ideo Euāgelium est odiosa p̄dicatio. VISI. Nō phibemus Euāgelium, sed admonemus Parochos, ut pplū diligēter ac sepe exhortent ad p̄nitentiā, dolere ac cōteri sup p̄tis, atq; terreri per iudicium Dei. SVER. Quid aliud hactenus admonuerunt inimici nostri, Papistę? An ignoras aut oblitus es, q; acriter arguimus eos, q; nō fidē, sed operū pompā docuerūt: Maxie em̄ obseruanda ē Christianis diuina p̄missio quę dicit, Qui crediderit & baptizatus fuerit, salus erit, Quę sane p̄missio p̄ferenda est incōpabiliter vniuersis pompis, operū, vtorū, religionū, & quicqd hūanitus est introductū, Nā in hac pender vniuersa salus nr̄a, Sic autē est obseruanda, ut fidē exerceamus in ea, p̄sus non dubitantes, nos esse saluos, postq; simus baptizati. ECCLE. Si hoc est Euāgelium, quod nūc p̄dicare iubebis, Visitator, iniuste p̄fecto excōicamus Papam, Ep̄os, Monachos, & Presbyteros, q; populū exhortant ad opa p̄nitentię, ad dolorē & cōtritiōē sup peccatis, ad timorē Dei, & grauē affectum iniuriā Germaniā, dicentes, eā ante nos nūq; recte audiuisse verbū Dei, sed solū verbū Papę. VISI. Dicte ut lubet, certe maximā ac summe necessariā partē p̄nitentię omittere nō licet, LVT. Vide etiā atq; etiā, Visitator, ne ex Ch̄o Mosē aliquē feceris, aut ex Euangelio legē, aut librū doctrinę, Sicut hactenus

C factum

In lib. contra statū Ecclē.

In Sermōe de de destructio iherusalem

In. 500. art. art. 3.

In Ser. quādo venerit Paracletus. 26. In lib. Visita.

In Cap. Babylo. ca. de bapt.

In. 500. art. art. 50. et 51. In Ser. Recū. bēnibus mder cim. Appa.

In lib. Visita.

In prologo noui Testamē.

In. soc. art.
art. 169.
In ser. de Pha-
risæo et Pu-
blicano.
In Prologo
no. Testa.

In Episto. ad
Duces Saxo-
In assertioe in
prologo
In Epistola
vbi supra

In soc. art.
art. 134.
In Ser. Attē-
dite a falsis
prophetis
In lib. contra
Epistolā Re-
gis Ang.
Vbi supra
In Resolu.
In Episto. 2.

factū est, atq; etiā prologi aliquot diuī Hieronymi ita suadent,
Euangelii em̄ opa nostra minime requirit, vt in eis pbi ac be-
ti efficiamur, imo damnat eiusmodi opa, sed requirit solā fidē
in Chr̄m, q̄ is p nobis p̄t̄m, mortē, & infernū vicerit ECCLE.
Facit hic Visitator noster, sicut facit in Euangelio suo Lucas, in
quo vbiq; resonant opa, tanq̄ per ea veniat iusticia, Dimittite
& dimittet vobis, facite vobis amicos de iniquo Māmone. &c.
tanq̄ vero & publicanus ille per suā orationē pectorisq; p̄cu-
sionē impetrauerit veniā p̄t̄or & iusticiā. LVT. Nō imerito
igif admonui in plogo noui Testamēti Lectores, vt hanc fal-
sam aboleant opinione, q̄ scilicet quatuor sint Euangelia, & q̄-
tuor tm̄ Euangelistę, Dixi autē Iohannis Euangelii esse vnicū
pulchrū verū ac principale Euāgelii, alijsq; tribus longe ac lō-
ge p̄ferendū ac anteponendū: A deo, vt etiā Pauli ac Petri Epi-
stolę iōge p̄cedant tria illa Euangelia Matthei, Marci ac Lucę,
SVER. Quid ais Luthere? An & tu ex cælestibus pphetis illis
vnus es? qui dicunt, Vocē dei teipsum audire optet, Nihil ē cū
scriptura, Bibel, Bubel, Babel. &c. LVT. Nō sum, verū tamē dico
tibi, si nō sum ppheta, sum tamē apud me ipsum certum, verbum
Dei eē apud me, nō apd̄ Papistas. SVER. Ego autē scio, q̄ nos
qui Euangelii habemus & noscimus, licet miseri peccatores su-
mus, Verū sp̄m, siue (vt Paulus ait) Primitias sp̄s habemus quīs
plenitudinē sp̄s nō habeamus, At non est aliq; alius sp̄s p̄ter
illū vnicū, qui dona sua mirabiliter distribuit, Ex quo sane scire
quoq; & iudicare nouim̄, quēnā doctrina vera, quē praua, quē
fidei cōformis sit, & quē nō. ECCLE. Qui sunt autē falsi pphē-
tę nostris temporibus? LVT. Rogas? nescis adhuc quot ego in
eos libros scripsit: in Carolstadiū, Muncerū, in Zuingliū aliosq;
sacramēti corpis Chr̄i hostes, & in Rebaptizatores, Hi oēs erāt
paulo ante charissimi filioli mei, fraterculi mei, & aurei amiculi
mei, qui neq; de Chr̄o neq; de Euangelio quicq; p̄clari sciussēt,
nisi prius scripsisset Lutherus. ECCLE. Erras Luthere, Nemo
hoc iudicare pōt, nisi qui sp̄m habet, Sed summa summaz, bre-
uiter, Est Papa cū toto suo regimine, quia ij oēs docēt qd̄ cōtra
Deū est. MAR. Hęc grauis ē in Chr̄m blasphemia, nostis em̄ me
ante. X. annos scripsisse ad Papā Leonē. X. q̄ vocē eius, vocem
Chr̄i in eo loquētis audiretur essem, siue approbaret siue rep-
paret scripta mea, ideo me & oīa quę sum & habeo ei subieci.
SVER.

SVER. O stultā ac temerariā subiectionē, Nā mox eodē anno
appellasti ab eo tanq̄ ab hæretico, Tyranno, Antichristo &c.
MAR. Nō meo id genio feci, Nā in altera post ep̄la ad eundē
Leonē sic scripsi, Accusari me, & magno verti mihi vicio intel-
ligo meā temeritatē, qua nec tuę p̄sonę pepercisse iudicor, Ego
vero, vt rem apte cōfitear cōscius mihi sum, vbiq; tuę perso-
nę meminisse oportuit, nō nisi magnifica, & optima de te dixis-
se, Si vero a me secus factū esset, ip̄emet nullis modis p̄bare pos-
sem, & illoz de me iudiciū oīni calculo iuuare, nihilq; libenti-
q̄ Palinodiā huius temeritatis & impietatis meę canerē, Appella-
ui te Danielē in Babylone. &c. DOCT. Facebant hinc insa-
nē hę iactantię cōtentionesq; & palinodię v̄rę, quę oīno aniales
carnales ac diabōlicę sunt, tantū abest, vt spirituales aut Euāge-
lice dici vere queant, Nā verē secundū Euangelii viuere, est p̄-
cepta ex voluntate libenter facere: & qui aliter uiuit, nō secun-
dū Euangelii uiuit, sed secundū l̄ram legis, Opa ergo Euange-
lij nō nominant secundū suū exteri, sed secundū suū interius,
Ideo sunt opa abscondita, licet foris luceant, voluntas tamē latet
Eadē causa etiā vocant opera dei, q̄a sunt opa gr̄e & sp̄s, cum
hō ex se nō habeat voluntatē istā, ac per hoc nec opera ipsa, De
istis ergo opib; in scriptura frequēs est mentio, Hinc Christus
ait Math. v. Nisi abūdauerit iusticia v̄ra plus q̄ scribar & phari-
seoz, nō intrabitis i regnū celoz, Et quare hoc? quia accipie-
bāt legē secundū dicta & sonū syllabar, id est, nō secundū intē-
tionē legislatoris, Ideo secundū l̄ram vixerunt, Et hoc totū, q̄a
fuerunt antiqui, carnales, Adamię, terreni.

COCLÆVS.

Quales sint Euāgelistę isti noui, ex fructib; eoz iā satis superq;
tibi, Illustris Princeps, p̄spectū esse arbitror, Quos Patruelis tuus
Illust. Dux Saxonie. &c. Georgius, Princeps vere pius & Catho-
licus, Dñs & Patronus meus Clemētiss. in plogo suo in nouū ab
Emsero fœ. re. Añcessore meo translātū Testamētū, elegātī sa-
ne cōpēdio breuiter cōmemorat dicēs, Ex qbus qdē impijs do-
ctrinis, p̄dicatiōib; & disputatiōib; & scriptis (Lutheri scilicet) ni-
hil aliqd̄ enatū ē, p̄ter teneros fruct; istos velut vermīs venenos;
ex putrida sentina aut sumo, nepe non solū carnalis, sed & be-
stialis ac diabōlica libertas, p̄teruia, temeritas, inobediētia, &c.
cruēta misere seductoz subditoz seditio: Cōtēptus, cōtūelia &c.

In Epistola.
ad Leonē. X

De. X. pre-
ceptis. cap. 50.

DE PRAEDICATIONE EVANGELII CAP. V

criminatio oim tñ Ecclesiasticorū tñ seculariū Prælatorū: Apostasia miserabilisq; casus religiosorū: Abiectio eorū habitus, siml & ois discipline, pudoris ac timoris Dei, Prauaricatio eorū voti & iuramenti, Incōcessa cōiugia Monachorū, Presbyterorū, & Monialiū, Alienatio eorū pdiorū, Deuastatio mōasteriorū, & Ecclesiarū: E quibus ornamenta, calices, mōstrantie, aurea argētea; thuribula, aliaq; sacra clinodia, item lapides, ferramenta, vitra aliaq; ad cultū & honorē Dei data, in publico foro vēdita & ad mūdānam supbiā voluptatēq; vsurpata, & ex templis stabula equorū aliaq; illicita ēdificia facta, Omnis timor & deuotio hoim erga deū sanctosq; ei⁹ extincta, & fides nra sancta Catholica in plerisq; locis funditus deleta &c. Huius Principis integritas, ita tibi, Illust. Prin. multisq; alijs & summi & infimi status Procerib⁹ nota est, vt absq; rubore dicere nō possis, ne cogitare quidē aut suspicari, eū hīc mentiri, Et Lutherus ipse a mēdacio vindicat eū latissime inlibellis suis cōplurib⁹, cōtra Euangelicos fratres suos, Rusticos & Suermeros editis.

DE DECEM PRAECEPTIS CAP. VI.

In lib. Visita.

In Sermōe de Mose. Vuitteberge. anno. 1526.

De. X. preceptis. cap. si

Vbi supra

VISI. Debent igit̃ Parochi sepe ac diligēter pdicare. X. pcepta, ea; exponere, atq; indicare, nō solū ipsa pcepta. verū etiam quō De⁹ vindicabit in eos q nō obseruat ea, item quō tēporaliter quoq; tales puniuerit, Talla em̃ exēpla ideo scripta sunt, vt hoibus pponāt. SVER. An & tu ex Suermeris illis vnus es, qui Mosen legunt, celebrant, ac pferunt, quō Moses legib⁹ populū rexit, volētes eē prudentes, & scire, aliquid amplius q in Euangelio cōprehēsum est, paruifaciētes fidē, erigentes aliquid noui. DOCT. Infanis Suermere, Nā in his decē verbis prsus oē mandatū salutare cōtinet, Et licet possint redigi in pauciora, rursum distribui in (sic habet exēplar Lutheri) pluriora, tñ placuit Deo in denario nūero illa ponere, q est nūerus vniuersitatis pfecteq; summe. SVER. Nō infansio, sed sobrietatis verba loquor, Mallē equidē nūq post hac pdicare, q Mosen intromitti pmittere, Christūq; ex cordibus hoim auelli, Nolum⁹ p regē te aut legislatoe amplius hīe Mosen, imo & Deus ipse non vult hīe, Moses nāq; solū Iudaico populo datus est mediator, cui legē dedit, Suermeris aut̃ ita obturandū est os, q dicūt, Sic dicit Moses &c, At tu dic, Moses nihil ad nos pertinet. LVT. Vide, qd agas Suermere, Si em̃ Mosen reijcis, ad Papē Decreta redi-

bis,

DE X. PRAECEPTIS CAP. VI

bis, Vñ em̃ recte distingues gradus affinitatis & cōsanguinitatis nisi ex. xviij Capite Leuitici, si ad rigore impedimentorū, quē Papa introduxit, redire nō velis. SVER. Dic vt lubet, Ego Mosen nō accipio, Nā si acciperē eū in vno mādato, optet me totū Mosen accipere, & sic necessariū esset, vt circūcideret, vestes lauerē, Iudaicoq; ritu comedere ac biberē, aliaq; id gen⁹ plurima facerē. Nolum⁹ igit̃ Mosen tenere vel accipere, Moses mortuus est, regimē eius cessauit, veniēte Chro, nō deseruit amplius. LVT. Ergo nos frustra laborauimus, vertēdo libros Mosi in linguam Germanicā, explanando. X. pcepta, ac scribēdo Cōmentarios in Deuteronomiū. Absit, sciūt etiā rustici ac stabularij nostri, q verbū Dñi manet in æternum, Qua ergo fronte tu reijcis illud? SVER. Sic quidē loquunt̃ seditiosi pphetē nri, Quicqd in Mose legunt, dicūt, hic loquit̃ Deus, nemo pōt negare, ideo obseruare optet, Tūc astipulat̃ populus, Hui si Deus loquutus est, q cōtradicat? Intrudunt̃ itaq; in Mosen, sicut porci in haram, Sed audī tu simul cū pphetis istis, Deus loquutus est cū Adā, ego tñ ppter hoc nō sum Adā: Precepit Abraham filiū suū occideret, ego tñ ob id nō sum Abraham, vt filiū meū occidere debeā, sic & cū Dauid loquutus est, Totū quidē est verbū Dei, sed verbū dei hīc, verbū Dei illinc, Oportet me scire, & cōsyderare, ad quem verbū dei dictū sit, Multū em̃ adhuc distat, q tu sis populus, ad quē deus loquutus est, falsi quidē prophete dicūt, Tu es ille populus, Deus loquit̃ tibi, Sed hoc mihi pba. LVT. An ignoras, q acriter inuectus sim in Papistas aliquos, q similit̃ mō respōdebant, Paulū ad Corinthios, nō ad vniuersalē Ecclesiā, de vtraq; specie sacramēti scripsisse. Quid em̃ blasphemius & infani⁹ hac infania fingi possit? Absit, absit, vt vllus apex in toto Paulo sit, quē nō debeat imitari & seruare tota vniuersa. E. fia. SVER. Duplex est verbū in scriptura, vnū nō ptinet ad me, nec tangit me, Alterū pertinet ad me, in qd cōfidā, sicut sup firmā petrā, At falsi pphetē dicūt, bone popule, hoc est verbū dei, Verū quidē est, negare nō possumus, sed nō sumus ille populus. Seditiosi ergo pphetē, volētes aliqd noui pferre, dicebāt, Oportet & vetus Testamētū obseruari, atq; ita induxerūt miseros rusticos in oēm calamitatē, pdētes eis & vxores & liberos, In te factū ē eis, quia neminē vel seq vel audire voluerūt. LVT. Mira ē hec tua pulcatia, Certe si reliquos Mosi libros ylla rōe reijcere posses.

C iij Deut.

In Cap. Baby lo. c. de matris. Vbi supra.

Verbū Dñi in manica Vbi supra.

In Cap. Baby lo. c. de Eu charistia.

Vbi supra.

In Cōmē. su-
per Deut. 6.
1.

Vbi supra

De. X. pra-
cep. cap. 3.

In Cōmenta.
super psal. 13

In 500 art.
art. 135.

In Ser. Attē-
dite a falsis
Prophetis

Vbi supra in
Ser. de Moſe

In lib. 2. cōtra
Rusticos.

Deuteronomiū tñ nullo honesto p̄textu ita cōtēnere poteris.
Decalogi em̄ explanatōne cōtinet, copiosissimā sane & luculē-
tissimā, q̄ cognita, nihil p̄sūs desyderare q̄eas, quoad itelligē-
tiū decē p̄ceptorū op̄ sit: Vt nihil sit in vniuerso gñe vite, qđ
hic nō sit sapiētissime & equissime dīspōsitū. SVER. Vt ergo am-
pli⁹ mireris, audi & hęc pauca. Etenī, qđ Moſes nō obliget gētes,
cōuinci pōt ex ip̄o textu in libro. secūdo Moſi cap. xx. Vbi Deus
ip̄e ait, Ego sum dñs, Deus tu⁹, qui te ex Aegypto de domo ser-
uitutis eduxi, Ex hoc textu clare habem⁹, qđ etiā decem p̄cepta
ad nos nō p̄tinēt, Nō em̄ nos, sed solos Iudeos ex Aegypto edu-
xit, Hoc potest itē p̄bari ex tertio p̄cepto, qđ Moſes ad gētes &
Christianos nō p̄tineat, Paul⁹ em̄, & nouū Testamētū abrogāt
Sabbatū, vt palpari possit, solis Iudeis traditū eē sabbatū, quib⁹
id rigidū erat p̄ceptū. DOCT. Si meos in .X. p̄cepta sermōes
ad populū v̄l audisses v̄l legisses, Suermere, aliter sentires, Sab-
batū em̄ p̄ceptū fuit in figura, sicut exp̄sse significat Aplus Co-
los. ij. Quę sunt vmbra futurorū, corp⁹ autē Chri, vñ opa seruilia
seu manualia, cū sint vtiq; bona, significant opa peccati & illicita
veteris hoīs. MAR. Certū ē Suermere, inter p̄cepta dei, sum-
mū, maximū & primū eē id qđ in Decalogo Moſi primo loco
ponit, Ego dñs Deus tu⁹, qđ eduxi te de terra Aegypti, nō habes
bis deos alienos corā me. &c. Cui⁹ p̄cepti opa sunt, pp̄ria & (vt
vocār) elicita & imediata, credere, sperare, diligere timere Deū
& ea quę dei sunt. Nūquid igit̄ ista ad te nō p̄tinēt? ECCLE. Si
nō p̄tinēt ad nos Moſi Decalog⁹, inique cōquesti sumus contra
Papā & Sophistas, qđ neglectis & cōtēptis p̄ceptis dei suas no-
bis ingererēt traditiōes, Verbi grā Deus p̄cepit, vt puer patrē &
matrē honoret, & eis sit obediēs, Papa autē rationē inuenit, vt
Monachus aut Monialis nō amplius sub patre suo sit, Dicūt em̄
Puer iste iā in religiōe est, & in Dei seruitio, Deus maior est pa-
tre & matre, ideo nō amplius tenet patrē & matrē seruire, Nōne
optet te hic nobiscū dicere, qđ hoc Antichristus docuit? SVER.
Nō mihi, Ecclesiastes, sed Iudeis Moſen tuū p̄dica, Ego. n. Iude⁹
nō sum, nolī mihi molestus eē cū Moſe, Si Moſen in vno articu-
lo acceptarē (inquit Paulus Gal. v.) Debitor fierē vniuersę le-
gis obseruādę, At nullus apex aut punctus in Moſe ad nos per-
tinet. BARR. Prope est, vt tibi assentior Suermere, Nam & ego
contra Rusticos tumultuātes iuxta hanc tuā sententiā sic scripsi,
Nec iuuat Rusticos, quod p̄ferunt ex Gen. j. & ij. cap. Oia esse
creata

creata libera & cōmunia, Quia in nouo Testamēto Moſes neq;
tenet neq; obligat. SVER. Si aliter intellexerimus, sedas facim⁹
& factiōes, euomētes ita in populū, insanā ignoramq; plebem,
& sine omī discrimine dicētes, Verbū dei, verbū dei, Immo bone
socie, attendit, an tibi dictū sit. LVT. Quorū autē tu nobiscū
cōtra Papę traditiōes vsus es verbo Dei Deut. 4. Nihil addetis
ad verbū qđ vobis loquor neq; auferetis ex eo, Si ergo nos non
obligat cur obliget Papā? At dicebas nobiscū, Nō iuuat eos ex-
cusatio vlla, qđ Moſes hoc nō de nouo, sed de veteri Testamēto
dixerit, quia multo magis in nouo testamēto dictū hoc obser-
uari debeat. SVER. Qđ dñu, quęso, sic insanire iuuat cū predica-
toribus his nouis, qui deblaterant ad populū, Verbū dei, verbū
dei, seducētes miserū populū, atq; in foueam p̄trudētes, Multi
docti hoīes nescierūt, quousq; doceri debeat Moſes, Origenes
Hieronymus & id gñs alij nō indicarunt clare, quousq; deserui-
at nobis Moſes, Hoc ego ad introductionē quādā in Moſen di-
cere volui.

COCLÆVS.

Ecce tibi Princeps Illustris, summā leuissimī hoīs hui⁹ impro-
bitatē, q̄ nequissima simulatiōe aliquot annis & Principū, & po-
pulorū fauorē in se, odiūq; in Papā & Theologos scholasticos,
p̄ Verbi Dei p̄textū quęsiuit, Cū reuera nihil aliud ageret, qđ vt
seditiōes excitaret, maxie contra Ecclesiasticos, vbi autē vidit,
p̄textū illū male cepisse Rusticos, quos sceleratissime in seditiō-
nes ac rebelltiōes cōcitauerat varijs de verbo dei libellis & ser-
monibus, vt ab omī suspitiōe (qđ impossibile ē) sese liberaret,
in verbū Dei cōtumeliosius hic inuehit ac scurrat, qđ ab vllō vnq;
v̄l Turca, vel Tartaro auditū ē, Vbi autē sic scurrati sūt cōtra ve-
tus Testamētū heretici, Martionitę, & Manichei, qui tñ ex pro-
fesso illud reiiciebant? Quō posset, obsecro, te maiori vel igno-
minia v̄l pudore afficere, qđ vt nūc demū publice op̄p̄ret Euā-
gelicis fratrib⁹ suis. Verbū dei, verbū dei, Itē verbū dei hinc, ver-
bū dei illinc: Cū tu maxie cupias videri fortissimus verbi dei as-
sertor: Cur inscribis quęso & in publicas monetas & in Aulicas
tuorū vestes, Verbū dñi manet in eternū, Si liceat iterū Luthē-
ro publicę op̄p̄bare: verbū dei, verbū dei: Heccie ē gloria ve-
stra: Deus tibi, P. Illust. mentē aperiat & oculos, vt turpissimas
leuissimī nebulōis collusiōes intelligas, videatq; & tuū, & tuorū
ex illi⁹ incōstātia opprobriū & periculū, atq; ita dissentias tādē
ab eo, qui tot iā annis toties dissentit a se ip̄so.

De timore

In lib. Visita.

VISI. Debēt p̄terea P̄rochi specialia quēdā vitia, velut adulteriū, ebrietatē, inuidiā & odiū rephēdere, ac indicare quō de illa puniuerit, Quo sane facto indicat, q̄ p̄cul dubio multo durior post hāc vitā punitur sit, si hic sese nō emēdauerint, Atq; ita debēt hoies ad timorē Dei, ad p̄cniām & contritiōnē allci ac moneri, debetq; secura & intimorata vitā rephēdi, Idcirco & Paulus ait Ro. iiij. Per legē venit solū cognitio p̄cni, Quia cognitio p̄cni nihil aliud ē q̄ vera cōtritiō. **SVER.** Ad lōgū ita supra differui, legē ad me nihil p̄tinere, sed Euangeliū. **LVT** Bñ facis Suermere, q̄ Euangeliū poti⁹ q̄ legē accipis, Nā vetus Testamētū, p̄ Mosen datū, p̄missio ē, nō remissiois p̄ciorū seu eternarum rerū, sed tēporaliū, nepe terrē Caanan, p̄ quā nemo renouabatur spū, ad hereditatē coelestē capeſcēdam. **MAR.** An ignoratis, Euangeliū quoq; vocare nos ad p̄cniām, cuius initium est cōtritiō? Nā qñ de⁹ incipit hoiem iustificare, prius eū damnat, & quē vult aedificare, destruit: quē vult sanare, p̄cutit: quē viuificare, occidit, Sicut. j. Reg. ij. & Deut. xxxij. dicit, Ego occidā & viuificabo &c. Hoc aut facit, qñ hoiem cōterit, & in sui suorūq; peccatorū cognitioē hūiliat ac tremefacit, vt dicat miser p̄cior. **Nō ē pax** ossibus meis a facie p̄ciorū meorū &c. **LVT.** Tu vero ignoras Martine, q̄ diues sit homo Christianus siue baptizatus, qui etiā volēs nō potest p̄dere salutē suam, quātiscūq; p̄cni, nisi si nolit credere, Nulla em̄ p̄cni eū possunt damnare, nisi sola incredulitas: Cetera oīa si redeat, vel stet fides in p̄missione diuinā, baptizato factā, in momēto absorbētur p̄ eandē fidē, imo veritatē dei, Quia seipm negare nō pōt, si in eum cōfessus fueris, & p̄mittēti fideliter adheſeris. Cōtritiō aut & p̄ciorū confessio, deinde & satisfactio, & oīa illa excogitata hoim studia subito te deserēt, & infeliciores reddēt, si oblitus veritatis huius diuinæ in ip̄is tete distēderis. **MAR.** Ego aut noui hoiem Christianū, Luthere, qui purgatorij poenas patit aliqñ sup̄ terram, breuissimō quidē tēporis intervallo, sed tantas ac tam infernales, quantas nec lingua dicere, nec calamus scribere, nec in expertus credere potest: ita vt si p̄ficeretur, aut ad mediā horā duraret, immo ad horē decimam partē, funditus periret, & ossa om̄ia in cinerē redigeretur. Hic deus apparet horribiliter iratus, & cū eo pariter vnuerſa creatura, Tum nulla fuga, nulla cōsolatio, nec int⁹, nec foris, sed oīm accusatio, Quis ergo Deum nō timeat sic iratum?

18

*In sermōe de Moſe**In cap. Baby. lo. ea. de Eu. eharisti.**In Resolu. conclus. et 7**In Cap. Baby. lo. ea. de bap.**In resolu. conclus. 15.*

tū. ECCLE. In monasterijs quidē & Vniuersitatibus oportuit nos audire & discere, quomō Christus sit durus & asper iudex, reuera autē solū modo ē mediator inter Deum & hoiem, Scire em̄ debemus, q̄ Christus est noster dilectus, & amabilis sponsus, & nos sumus sponsa, Hic nullo opus ē medio, sed nos ip̄i debemus ita plena fiducia eū accedere, sicut vnq̄ dilecta spōsa ad suū gratiosum amicabilem maritū accessit. **DOCT.** Visitator noster nō meminit. qd̄ ego ante. X. annos murmurantibus Papistis, sic docui, Cōtritiō quē parat per discussionē, collectionē, & detestationē peccatorū, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animę suę, ponderando p̄ciorū gravitatē, multitudinē, fœditatē, amissionē eternę beatitudinis, & acquisitionē eternę damnationis, hęc cōtritiō facit hypocritā, imo magis peccatōrē. **SVER.** Et ego, reclamantibus Papistis, tuā, Doctor, asserens sententiā, cōtra huius Visitatoris opinionē sic scripsi. Sentio ego & doceo, p̄ncipiosum esse genus docēdi, quo intuitu peccatorū & p̄miorū, p̄ciorū docent p̄cni, His. n. doctrinis coercēt quidē ab ope, & cauteriatā violentāq; formant sibi cōscientiā seu bonū p̄positū, & maiore malo occultū illū affectum cōtemptū legis & amari peccati nunq̄ intelligunt nec obseruāt. **VISI.** At longe satius ē, boni fratres hoies diligēter admoneri, q̄ vera fides esse nō possit sine seuera ac veraci cōtritiōne atq; terrore corā deo, Sicut scriptū ē psal. cx. & Eccle. i. Initium sapiētię timor dñi, Et Esa. vlt. c. In quē respicit deus nisi in tremēs & cōtriti cor? Talia p̄sepe dici debēt, ne hoies falsam amplexentur opinionē, & credant se h̄re fidē, cū tñ ad huc longe ab ea distēt, Vbi. n. nō ē cōtritiō, ibi solū p̄cni ē fides. **SVER.** Nos autē rectius docuimus, nō a dolore cōtritiōis, sed ab amore iustitię, p̄cni tētiā inchoandā esse. **LVT.** Et si nō nihil docēt, qui ex peccatorū suorū (vt aiunt) collectu & cōspectu, cōtritiōnē parandā docent: periculose tñ & puerse docēt, dū nō ante principia & causas docēt cōtritiōis, nepe diuinę cōminatōis & p̄missionis veritatē imobile ad fidē puocandā, Satis em̄ est, si ea peccata doceamus, quę p̄sente cōscientia mordēt, & facili p̄spectu memorie cognoscunt. **VISI.** Quātis Suermere mei vsq; adeo me nūc despiciāt, vt ne dignū qd̄ existimēt me, cui diligēter respōdere debeant, Et satis ē eis, inspicere librū ac rugare nasum, & dicere, Nullus est ibi spūs, Quid ergo p̄sit, si multa scribere? At in

In. 500. art. art. 242. et.

245-

*In Ser. de fide et operibus Erfordie**In sermōe de p̄cni**In Assertiōe. art. 6.**In lib. Visita. Saxo.**Vbi supra et sermo. de p̄cni**In Capti. Baby. de Panitētia.**In lib. j. cōtra Zuingli. et Oecolum.*

D altero

DE TIMORE DEI

In lib. Visita. altero seculo sentient, q̄ vere dixerim, fidē absq̄ cōtritiōe cordis ac timore Dei nihil pdesse, nec veram sed peccata esse eiusmodi fidē.

COCLAEVS,

Math. 18
19
p. Timo. 1
Quorsum hæc de fide & timore dei tam diuersa & cōtraria vni⁹ hoīs in volucra? Huc certe Illust. Pr. vt ex ijs vel sero intelligas, quāto sarius ac tutius sit, audire (iuxta doctrinam Christi) Ecclesiā in fide ac timore dei stabilē, q̄ frustra, immo perniciosē eū tam diu & audire & sequi blateronē, qui ppter hereses plurimas ab Ecclesia damnatus, & ab Apostolico Pastore Satanæ traditus, ac p̄inde in reprobū sensum datus, atq̄ a deo sic derelictus est, vt amplius neq̄ sibi ipsi, neq̄ cōiuratis socijs suis cōsentire queat: nō intelligēs (vt ait Apl⁹) aut saltē nō cōsyderans neq̄ quē loquit̄, aut scribit, neq̄ de quibus affirmat. Quāto quæso honestius p̄ damnata habuisses sentētia sextā ppositiōē in Bulla Aplica designatā ante annos plus minus octo, q̄ per tot interim & rerum & animarū totiusq̄ Reip. & Germaniæ natiōis damna tādū expectare, donec nebulo ipse, tua Visitatorūq̄ tuorū autoritate perterritus, ea ppositiōē iam tandē reuocata, per cōtrariam sentētiā incōpositos populi mores effrenāq̄ licentiā & in deuotionē, ad pristinū cōtritiōis ac timoris Dei statū nouo libro reducere conē.

DE BONIS OPERIBVS CAPVT VIII.

In lib. Visitatio.
In 500. art. art. 42
In Ser. Recūben. 11. et cet.
In ser. de poenitent.
In 500. art. art. 33. et 34
VISI. Terti⁹ Articulus Christianę vitę est, bona opera facere, vt est seruare castitatem, diligere proximū, eum iuuare, nō mentiri, non fallere, nō furari, non occidere, non appetere vindiictam, non propria vi vlcisci, Idcirco. X. Præcepta iterum diligenter prædicari debent, In eis enim omnia bona opera cōtinentur. ECCLE. An & tu demum, sicut nostri excellenter docti Doctores, magistrare vis spiritum sanctum, vt dicas cū illis, Etiam bona opera pertinere ad fidem, & fidem non sufficere ad salutem. At hoc non est verum, Quia fides sola, per se ipsam, absq̄ omni opere, sicut diuinum verbū sonat, facit nos saluos, & opera nihil omnino ad iusticiam aut salutē iuuant. DOCT. Ego autē longe aliter prædicaui olim de poenitētia, & falsam istam opinionem a me reieci, dicens, Omni studio debere nos de peccatis dolere, confiteri, ac bona opera facere, sed ita, vt fides Sacramenti maneat principale bonum, & hereditas, p̄ quā Dei gratiā cōsequamur, ac deinde multa opera bona faciamus. ECCLE. At lux manifestum facit, q̄ oīa nostra nihil sunt

CAPVT

VIII.

sunt, & oportet nos solū Chrm habere, Nā vbi est fides, ibi nullū nocet peccatum, quia facit nos Christo pprios & peculiares. MAR. Ego vero cōtra hanc doctrinā tuam, Ecclesiastes, meipsum aliter declarauī, dū pmerer absurditate quorūdā articolorum, qui ab æmulis imputabant mihī, Dixi ergo, q̄ nemo pōt iustus esse, aut bene facere, nisi gratia Dei prius iustificet eū, Nec iustificat quis per opa, sed bona opa solū fiunt a iustificato, Sicut fructus nō facit arbore, sed arbor pfert fructū, Et sicut Chrs ait, mala arbor nūq̄ pfert fructū bonū, Quapropter oīa opera, quātūvis sint bona & speciosa, si non profluant ex gratia, frustra sunt, Nō oīno frustra, quia bona opera, extra gratiam facta, remunerat Deus temporaliter, diuitijs, honore, robore, potentia, gaudio, amicitia, scientia, intellectu. &c. Vitā vero eternam non cōsequunt̄. ECCLE. Vis ergo, q̄ bona opera, in gratia dei facta vitam cōsequunt̄ eternam? MAR. Facile subintelligis ex iam dictis. ECCLE. At longe aberras Martine, Quia & optimum opus nostrū, quo putauimus a Deo gratiā auxiliū & consolatiōē obtinere, nobis in peccatū reputatū est, sicut ait propheta in Psal. c. viij. Et oīo eius fiat in p̄t̄m. DOCT. Sed multo lōgi⁹ aberras tu, Ecclesiastes, Nosti em̄ qd debeat arbori iutil, nō ferēt fructū, Rectius itaq̄ docui ego populū, vt diebus festis maneāt sobrijs, oīoibus & alijs bonis opibus, tēp⁹ redimētes, Sic n. recte colit̄ De⁹, & facti ei⁹, Cūq̄ fraternitas debeat eē collectio spēalis bonorū operum, indigne tulit, q̄ fieret collectio pecunię ad cōpotandū. LVT. Ignorare videmini, frēs, quātis ego cōtētiōib⁹ & scripturis cōtra Eccīū, cōtra Louaniēses & Coloniēses Theologastros, cōtra Latomū & alios, p̄sepe pbauerī, In bono ope peccare hoīem. SVER. At ego etiā cōtra Papā & oēs Papistas asserui, Iustū quoq̄ in oīni ope bono peccare, Et si dicāt, deficere qdē iustū, in oīni ope bono, sed nō peccare, Ego abūde pbauī, hūc defectū vere p̄t̄m eē. VISI. Hęc nimis scandalosa sunt ad populū, qui p̄ talia dogmata nimis secur⁹ sit, & intimeratus, Nā rudiores laici hūc altū sermonē nō intelligunt, Pueri doceri debēt ad scānū ingredi. BARR. At ego decreuit, obturare aures, ac cæca ingrataq̄ corda, quæ solūmodo causas querūt scandalizādī se in me, in scādalis irretita dimittere vt in eis cōputrescāt: quādoquidē ex alijs libellis meis nō sunt emēdata SVER. Vt ergo Visitator iste cū Papistis vniuersis magis irascatur, dīco, Opus bonū etiā optime factum, esse veniale peccatū, D ij Quinimō

In Ser. ita Deus dilexit mun. et cet. In declaratiōe quorūdā arti.

In 500. art. art. 29

In Sermo. Recumbē. xi In Ser. de fraternitatibus.

In Resolutio contra Eccīū

In assertione art. 31.

In lib. Visita.

In lib. 3. cōtra Rusticos.

In assertione
art. 32

In lib. Visita.

In assertione
art. 32.

In. 500. art.
art. 65

In Ser. de pi-
scatura Pe-
tri.

In lib. Visita.

In Ser. de Hie-
rusalem.

Quin imo, vt vehemētius irascat, reuoco vel moderor hunc ar-
ticulū hoc modo, Opus bonū optime factū, veniale pētm est se-
cundū misericordiā Dei, sed mortale pētm secundū iudiciū Dei
VISI. Absurdissima pfecto sunt hec, Nā bona opa nō ideo so-
lū bona dicūt, q̄ in bonū pximi fiunt, sed ob id quoq, q̄ ea de-
pcepit, Quapropter & bñ placēt deo, Neq, placēt Deo, qui ea
nō faciūt, Sicut Michie. vj. scriptū ē, Indicabo tibi, o hō, qd sit
bonū, & qd Deus requirat a te, vtiq, facere iudiciū, diligere mi-
sericordiā, & in timore ambulare corā deo. SVER. Quid meum
dānas, Visitor, articulū, dāna illud Esa. lxiij. Et facti sumus in-
mūdi oēs nos, & q̄si pannus mēstruatē vniuersē iusticiē nr̄e, Et
illud Eccle. vij. Nō est hō iustus in terra, qui faciat bonū & non
peccet, ECCLE. Quanto sceleratior es, tanto citius deus grām
infundit, Si aut adornes te (vt cattus) bonis opibus, vt te Deus
acceperet, nihil efficiēs, q̄ scriptura deū sic laudat, q̄ aufert pec-
cata, & p̄iicit ea in mare. VISI. Si sic pterue contrādicere pgitis
ego cōsiliū opēq, Clemētissimi Dñi nostri, Illust. Principis im-
plorabo cōtra vos. BARR. Principes gladio dūtaxat rē pagere
volūt, nimis pterue irruentes in barbam Dei, ideo pcutiet eos
in faciem.

COCLAEVS.

Satis clare videbis hic, Illust. P. q̄ variū & mutabile semp fu-
erit monstrū hoc septiceps, quo in ludibrium Germaniē atq, in
ruinam animarū tam diu aburit, te pmittere, nequissimus hūanū
gñis inimic⁹: q̄ scit, hōiem ad hoc creatum eē a Deo, vt p bona
opa fructificet i vitā eternā, a q̄ ille p superbā excidit, Scit vni-
cūq, a deo reddi secūdū opa ei⁹ psal. lxi. Ro. ij. & j. Cor. iij. Scit
arborē, q̄ fructū nō affert, excidi, & in ignē eternū p̄ici Math. iij
& vij. Ideo tot iā annis p mōstrificū hoc organū suū bona opa
p̄petuo impugnat donec eo pduxit plurimos, vt absq, timore
Dei, absq, reuerētia sacramētōz, absq, bonoz operū studio, vi-
uant in diē, sicut porci & pecora campi, in sola ventris & volup-
tatis cura occupati, Quasi nō apte dixerit Ch̄sus Iohan. v. Et p-
cedent, q bona egerūt, in resurrectionē vite: qui vero male ege-
runt, in resurrectionē iudicij. Et Paulus Coloss. j. Vt ambuletis
digne deo per oia placētes, in omī tpe ope bono fructificātes.
& cet.

DE ORATIONE AD DEVM CAP. IX.

In lib. Visita.

VISI. Debent hic Pāstōres & Cōcionatores admonere po-
pulū ad orandū, Impletio em̄ huius mandati secūdi est orare
hoc

hoc est, Deū p auxilio in nr̄is tētatiōib⁹ implorare. Debēt itaq,
docere hoīes, qd sit orō, & quō orandū sit. Primum igit docere
debēt, Deū pcepisse, vt orēt, Idcirco, sicut grāde pētm ē homi-
cidij, sic pētm quoq, ē, nihil a deo rogare aut petere. ECCLE.
At nos supra iam diximus, orando quoq, peccare iustum, Iuxta
illud psal. c viij. Et orō eius fiat in pētm. SVER. Et nos op⁹ bo-
nū vel optime factū, pētm eē diximus. BARR. Sextū officiū sa-
cerdotū ē, orare p alijs, Ch̄s aut oībus suis Ch̄rianis orationē
illā dñicā tradidit. Qua sola satis abūde probare & confirmare
possum⁹, sacerdotiū eē vnū & cōe oībus, Rursus Papistarū sa-
cerdotiū eē merū mediatiū extra Ecclesiā dei repertū, Quia ma-
xime hinc sacerdotes esse volūt, q̄ p laicis Ch̄rianis orant, imo
hic ē Dagon illoz, & deus vnicus v̄tris illoz. MAR. Bona ver-
ba quēso Barraba, Sacerdotes em̄, & Ecclesiastici Missam quoti-
diē celebrant, omī hora orant, seq, in verbo dei exercent stu-
dēdo, legēdo, audiēdo, Quo circa & p alijs priuilegiū hñt, a la-
boribus exēpti, censibus donati, oēm q, diē feriatū agūt, ad nul-
lum astricti laborē. BARR. Sed q̄ iusta est vindicta Dei in istos
abominabiles oratores, Ecce dū soli volunt eē, q̄ p populo orēt
facti sunt, mirabili cōsilio dei, nō nisi p̄ictē quēdā orantiū ima-
gines, Quis ē em̄ i vniuerso nūero tot Collegioz, Monasterio-
rū, Bñficiarū qui orēt: Verba qdē orationū in labijs voluunt,
& sicut David putant se hñe vasa canticī, vt Amos ait, Verū tu-
multū eē carminū ipse diffinit, qui dixit, Populus iste me labijs
honorat, cor autē eoz longe ē a me. MAR. Qñ sacerdotes &
Cenobitē ex mera obediētia cantāt & orant, in hoc orandi mō-
obediētia est lōge optima, peride atq, alię corporeę functiōes
ex obediētia pfectę, Quinimo tam ineffabilis grātia ē in verbo
dei, vt illud ipsum ore dūtaxat, & sine attentioē, ex obediētiā tñ
studio, platū, frugifera & Diaboli cruciatrix cēseāt orō. BARR
Audiam⁹ itaq, hic Ch̄m iudicē & diffinitorē in hac causa. De⁹
(ait) spūs est, & qui adorare vult, in sp̄itu & veritate adorare
optet, Hac diffinitiuā sentētia maiestatis stāte, stamus & nos cō-
fidēter, ac plena fiducia decernimus autoritate diuina, Papam
cū suis Papistis hñe quidē singulare sacerdotiū, singulareq, orā-
di officiū p̄e oībus Ch̄ristianis, sed quo neq, sacerdotes neq,
oratores, sed larū & idola sint sacerdotū & oratorum. MAR.
Profunt tñ nō mediocriter ipsa verba cū audiunt, ad hoc vt oc-

D iij

calio ex

In. 500. art.
art. 39-

In assertione
art. 32.

Ad Senatum
Pragensē.

In lib. de bo-
nis operibus
ad ducē Sax.
Iohan.

Ad Senatum
Pragen.

Amos. 6.

Esa. 29

Math. 15.

In explanati-
one Pater no-
ster.

Vbi supra

Ad Senatum

Pragen.

Iohan. 4

Vbi supra

in explanati-
one Pater no-
ster.

In lib. contra
Ambro. Ca-
tharinum.

21

In lib. de Ab-
rogata mis-
sa.

In explanati-
one Batei no-
ster.

In 500. art.
arti. 33.

In Ser. de sur-
do & muto.

In Resolu-
Conclu. 26.
Cula. 6.

In lib. Visita.

In lib. de bo-
nis operibus.

castio ex his desumatur cogitandi, ac recte orandi, Nemo igitur
interiō cordis sui in tantū cōfidat, vt absq; verbis velit orare, nisi
pbe exercitatus in spū sit, Nec tamē ipse vocalē orationē reij-
cio aut verba precaria, sed nec quicq; rejicere debet, immo cum
gratitudine magna suscipere, sicut grande munus Dei. SVER.
Si nō esses oblitus Martine. XII. facierum Antichristi Romani,
quas ego ex Danielie cōmemorauī, scires utiq; q; sexta ex illis,
nō vna, sed facierū quedā sylua ē, Scilicet eorū, quē in rēplis sūt
& gerunt, questus & lucri, psperrima negocia, Hic boantur, aut
murmurantur horē Canonice ingenti labore, sic tamē vt nunq;
orent, Additę sunt voces, cantus infiniti generis & varietatis,
Nā & organa vniuersaq; Musica huic faciei seruiunt. BARR.
Stat ergo irrefragabilis sententia, sacerdotes visibiles, & a lai-
cis diuersos, in nouo Testamento nullos esse posse: Qui autem
sunt, sine testimonio scripturarū, sine q; vocatione Dei esse,
Hoc quid est aliud q; ex Diabolo esse? MAR. At Christus docet
nos orare p vniuersis Prelatis spūalibus, p̄cipue p illis, quorum
interest verbū dei impire nobis, Qd tamē eisdem nō cōcedit,
nisi nos & digni simus, & ob id deū orauerimus. ECCLE. Stul-
tū pfecto est, cōfidere nos sup aliorū opa & fidem, ac dicere, q;
Moniales, Monachi & Presbyteri suis canticis, q; noctu in Mo-
nasterijs exercēt possint alios hoies iuuare, & suū thesaurum ita
distribuere. MAR. Qd stultū est Deo, sapiētius est hoibus, Cer-
te ex lege charitatis quilibet p quolibet orare teneť, Et Apłus
ait, Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legē Christi
Ereñ sunt fraternitates, in quibus sibi cōmunicāt sua studia, &
opera tam maiores, q; minores plati, Itē monasteria & ordines
& Hospitalia & Parochię, Id em nō pōt verum intelligi, nisi q;
tali mō vnus opus p altero satisfaciť, suffragatur, & glorificat
Deum. VISI. Quicquid dixerint Suermeri, Christus certe Luc.
xviij. & in alijs plerisq; locis precipit orare, Id qd Parochi popu-
lo pponere debēt, Deinde indicare, q; Deus pmissit quoq; ex-
audire nos. Math. vij. & Lucę. xj. Petite, & dabitur vobis, Tali p-
missioni cōfidere oportet ac neutiq; dubitare, quin Deus exau-
diat orationem nostram, sicut ait Christus Marci. xj. DOCT.
Hęc melius ædificant in populo q; dicta illa Suermerica, Ora-
tio enim speciale exercitium est fidei, quæ certissime sic accep-
tam facit orationē, vt vel ea peticio impleatur, vel aliquid me-
lius

lius p ea detur, Sic & Iacobus ait, Qui postulat aliquid a Deo, in Iaco. 3
fide nō hesitet, Qui autē hesitat, nō existimet homo ille pacce-
piat aliquid a dño. LVT. Quid orando frustra obrunditis au- In Cap. Ba-
res Dei? Neq; em deus aliter cum hominibus vnq; egit aut agit, bylo. c. de Eu-
q; verbo pmissiōis, Rursus nec nos cū Deo vnq; agere aliter pos- charistia.
sumus q; fide in verbum pmissionis eius, Opera ille nihil curat,
nec eis indiget. VISI. Hypocritas quidē & impœnitentes nō In lib. Visita.
exaudit Deus, de quibus Psal. xviij dicitur, Clamauerunt, & non
erat adiutor, Qui autem pœnitent, ppter peccata abstineri ab
oratiōe nō debēt, quia Deus nō vult desperationem, sed fidem.
q; nos exaudiat & adiuuet. LVT. Si liberum arbitriū figmē- In assertione
tum est in rebus seu titulus sine re, quia nulli est in manu sua co- art. 36
gitare quippiam mali aut boni, sed omnia (vt Viglephi articul⁹
Cōstantie damnatus recte docet) de necessitate absoluta ve-
niunt, Quid frustra oramus Deū, qui vltro & bona & mala ope-
ratur, in nobis? VISI. Impia dicis & absurda, Nam & liberum
arbitrum habemus, & Deum orare debemus nō solum p æter- In lib. Visita.
nis bonis, sed etiam p tēporalibus necessitatibus nostris vt su-
pra dictum est. COCLÆVS.

Habuiſti ne vnq; Illustriss. Prin. vlla de re tā diuersa atq; etiā
cōtraria somnia, q; habet hic de re seria, nempe de Oratiōe ad
Deum, Lutherus? Quis rogo, Poetarum vnq; de re vna tam re-
pugnantia scripsit figmenta? Quæ aniles fabulæ tam longe va-
rieq; dissentiunt inter sese? O preclarum igitur Euangelistam,
Prophetā, & Apostolū Saxonē, Quo nulla est mœretrix incō-
stātor, nullus mimus in re q̄libet ludicri leuior, nullus Pseudo-
ppheta vātor, nullus Suermerus mutabilior, nec vllus Turca
ad Deū orandū irreligiosior, Quid mirum igitur, si populi tui p
tam varia & cōtrā mōstrōsi huius cuculli scripta, nō solum in
oratiōe ad Deum, sed etiā in omni pietate & opere bono frigi-
di, dubiq; ac reprobi facti sunt? Quis tandem erit dubitationū
finis, si in re tam seria atq; ad salutem animæ tam necessaria, tā
diuersis ex vno eodēq; ore sententijs variare impune licet? Qd
si puerum aliquē in Aula tua recte corripis, qui semel aut iterū
in sermōe aut nuncio aliquo variet, Nulla certe vl' grauitas vel
honestas suadebit aut feret, Monachum aut Doctorē vnum, in
scriptis librisq; publicatis toties variare impune sententiam de
rebus tam arduis, Deum ac salutem animarū cōcernentibus

De Festis

In lib. Visita VISI. Tertium preceptum docet dies festos celebrare. SVER. At
In sermone nos supra, tum ex alijs causis, tum potissimum ex hoc tertio precepto
de Mose. pbauimus, Moysen & eius precepta, non ad nos, sed ad Iudeos pertinere. VISI. Quauis Deus externam feriacionem non sic preceperit nobis, sicut Iudeis, ut nullum omnino opus in ea fieri possit, tum feriae alique obseruari debet, ita ut audiat ac doceat verbum dei, populusque certum habet tempus conueniendi. SVER. Hac ratione instaurabis
In lib. contra XII. facies Antichristi, inter quas nona est scelerata illa facies, festorum
Ambro. Catharinum dierum multiplicatio, & antiquitas. Sic enim hodie docet sanctissimus homines per oculum Deo seruire, id est (ut ipse exponit) intermissione operum seruiliu. Cum omnes dies liberi sint, & ad laborandum, & ad feriandum. BARR. Qua id facis autoritate, Visitator? si quam habes per feriis scripturam, ostende: sin minus, non ignoras, quot nos pbauerimus scripturis, nos hominum legibus non teneri. VISI. Non debet quidem Parochi contentione inire, si vnus diem festum celebret, alter vero non, sed vnusquisque teneat consuetudinem suam pacifice, ita tamen, ut non omnia festa aboleant. BARR. Quid ni omnia, si de nullo afferas scripturam? Nos enim non solum non tenemur ea seruare, verumetiam sub animarum periculo abolere debemus, iuxta ea, quae Paulus Ro. xvi. j. Cor. x. Gal. iii. iij. v. Coloss. ij. & vbiq., ac omnes Prophetae de doctrinis hominum vitandis docuerunt. MAR. Quauis corporalis feriatio seu reges, qua labores & artificia nostra cessant, ut nos in Ecclesia conueniamus, videntes missam, audientesque verbum Dei, ac vnanimiter in conuocantibus orantes: non sit vltius precepta a Deo in Christianismo, sicut Apulus ait Coloss. ij. Necessaria tamen est & ab Ecclesia Christi ordinata propter imperfectos operariosque laicos, ut & illi ad verbum dei venire queant. BARR. Nos autem ex scripturis pbauimus, ob eiusmodi constitutiones humanas, omnes Episcopi, Abbates, cum Collegijs simul & Monasterijs debere non solum omni potestate ac Iurisdictione priuari verum etiam vitari, imo funditus exterminari. LVT. Et ego annum. viij. annos consului, ut omnia festa propter diem dominicam abolerentur, propter eorum abusiones in constitutionibus, ludis, ocio, omnibusque generis peccatis. Ad hec, duo accedunt incommoda plebi corporalia, vltra damnum istud spirituale. Nam & in opere suo negligitur, & plus consumit diebus festis quam alijs. Immo & corpus suum debilitat inhabileque reddit. Neque hic curari debet, si Papa eiusmodi festa instituerit, Quia quod contra Deum est & hominibus, tum in anima, tum in corpore nocet, vnaqueque communitas aut

aut potestas abolere potest absque Papae aut Episcopi scitu & voluntate, imo sub animarum salute tenebatur prohibere, etiam si Papa & Episcopus nolint. MAR. Sic Barrat & quidem & Suermieri loquuntur. Ego autem ad Principem nostrum itidem ante. viij. annos ita me scripsisse memini, Alterius operibus opus quod preceptum est, honorare ac obedire matri nostre spirituali, sanctae Ecclesiae Catholicae, Ecclesiasticae potestati, quicquid precipit, prohibet, statuit, ordinat, ligat, soluit, ut illud sequamur, Et sicut carnales patres nostros honoramus, reueremur, amamus, ita & spiritualis superioritatem iustificemus in omnibus, quae non sunt contra tria prima precepta. BARR. Quid ais versipellis adulator, nonne tu ipse vel in eodem capitulo mox fateris, ea festa paucula, quae adhuc supersunt, melius aboleri? Dauid autem per totum Psalmum. c. xviij. qui omnium longissimus est, diligentissime admonuit nos, ut ab humanis constitutionibus & preceptis caueamus & fugiamus, tanquam a maximo infortunio super terram, quo nihil speciosius apparet, & nihil crudelius vastat. MAR. Tu non dum vides Barraba, qui vigil sit Christus in Ecclesia, ut etiam errare volentes, non permittat errare, si tamen nos ipsos, neglecto eius monitorio, non precipitemus in errorem BARR. At pia conscientia nouit, nec dubitat, Ecclesiam nihil statuere aut ordinare citra aut vltra verbum Dei: Quae autem hoc tentat, ecclesia non est, sed fingit se ecclesiam esse. DOCT. Vane contreditis, fratres, Cessauit quidem preceptum istud de Sabbato, immo omnia, quo ad perfectos Christianos, quia iusto non est lex posita, Verumtamen Ecclesia festa retinuit propter necessitatem verbi dei per imperfectos. Nam iustus verus, sic deiformis est, ut sicut Deus indifferens est ad omnem diem omnem locum, omnem personam: ita & ipse. Omnis dies est illi festus. Verum infirmis, & qui nondum sunt mortificati secundum veterem hominem illis opus est, ut certis officijs, diebus, modis occupentur, vigilijs, ieiunijs, laboribus orationibus, disciplinis, & similibus: quibus proueniat ad perfectionem interioris hominis. Sunt autem quinque facienda per sanctificationem festi, ut colligitur ex Decreto, scilicet audire missam audire verbum dei, orare, offerre secundum aliquos, & conteri de peccatis. Et in istis omnibus quisque sequi debet, non suum iudicium, suam opinionem, suam deuotionem, Sed auctoritatem Ecclesiae, ad captiuandum sensum in obsequium Christi, Quia scriptum est, Stultus est qui confidit in corde suo, Et ecclesia non potest errare, quilibet autem potest in sua deuotione errare. COCLAEVS.

Tu autem hic, illust. Pr. compello conscientiam, quoniam sententia ex tam
 E varia

In Resolutio.
conclu. 25

In lib. 1. contra
Zuing.
et Oecol.
Num. 16

In lib. Visita.

In Assertione
art. 32

In lib. Visita.

In. 500. art.
art. 266.

In Ser. de tri
plici iusticia.

In lib. de bo
nis operibus

23
varia ac multiplici hac cōtētiōe seprē Lutherorū tibi potissimū placeat, Nō dubito equidē, nisi oīno sis excecatus, induratus, & in re. pbū sensum datus, vltimā p̄ oīnibus placiturā esse, At eam scripsit Doctor ille, qn̄ adhuc vtrūq; obediēs erat fili⁹ piæ matris Ecclesię, qn̄ audiebat in Papa vocē Chrī, quādo seruabat p̄cepta, & vota monastica, qn̄ dicebat, Tā impudēter arrogās nō sum, vt me inter doctos Ecclesię sanctę nūerādū putē, multo minus inter eos, quorū hęc sit statuere aut destituere, atq; vtrāq; nouissimū merear Ecclesię mēbrū fieri aliqū, Qd̄ si nō licuisset ei tua fratrisq; tui cōniūctia salubre istud obediētia iugū per supbiā excutere: ad Tragicos illos clamores, quibus pacē & religionē vsq; adeo turbauit, nūq; pfecto deuenisset, Redit quidē nūc & recātat plurima, sed corde minime sincero, Agit eū partim in tot malis & seditiōibus populorū, timor tui, partim odiū in Suermeros, suos, a quibus nūc cōtemnī, sed cor eius non est rectū corā Deo, qā vbiq; adhuc tumet superbia, nec vllum p̄bet verē penitētię signū, induratus ac pprio iudicio cōdemnatus, Ingenu em̄ fatef, nullā eē spem de vllō haresiarcha vt cōuertat, quia tale peccatū nimis grāde sit, cū blasphemet verbū dei & peccet in spiritū sanctum. Quid ergo facias? Illust. Pr. Sequere cōsiliū Dei, Pręcipe vniuerso populo tno, vt separet a tabernaculis eius, Recede & tu ab eo, ne inuoluaris in peccatis eius.

DE MERITIS IVTSORVM. CAP. XI

VISI. Nō est necessariū, de meritis exatē disputare, an ea Deus ppter opa nostra pbeat, Satis est, si populus instruat, qd̄ Deus talia opa requirat ac mercedem pbeat, qn̄quidē pmit, absq; merito nro, SVER. Vnde prorepis nūc cū meritis & mercede bonorū operū: nunqd̄ ignoras me latissime cōtra Papistas p̄basse, iustū in oīni ope bono peccare mortaliter secūdū iudiciū Dei? VISI. Multi quidē clamant, bona opa nihil pmereri, At multo satius esset, vt impellerent hoīes ad bona opa faciēda, omitterentq; acutę dīsp̄tatiōes istiusmōdi. ECCLE. Natura quidē nō est cōtēta, vt faciat bonū ppter ipsam pbitatē, aut iustitiā, sed vult aliqd p hoc mereri aut effugere, Hoc aut falsū est & p̄tīm corā deo, Sicut Paulus Ro. iij. ex Psal. xij. concludit, qd̄ ob id nullus hō corā deo iustus sit. MAR. Si rectam haberes fidem, nihil posset inesse vel accidere tibi, quin totum placeret Deo, bonūq; ac meritorū esse oporteret, Ita em̄ ait. S. Paulus

Ro.

Ro. viij. Scimus, quoniam oīa coopantur in bonum sanctis Dei. ECCLE. Nō debemus pbi esse ad merendū aut vitandū aliqd quia oēs tales mercenarij sunt & serui cōducticij, non voluntarij filij & heredes. MAR. At tu ipse docuisti, plus meriti esse, si pauperi des florenū vnum, q̄ si sanctis des centū. LVT, Ego autē rectius docui, oīa opera nra corā Deo, aut nihil esse, aut æqualia, quia deus opera nihil curat, nec eis indiget, Indiget autē, vt verax in suis pmissis a nobis habeat. ECCLE. Qui nō plus querit, q̄ pbitatē, is querit & inuenit ipsummet Deū, Qui autē p̄mūm querit & poenā fugit, is nunq̄ inuenit Deū, quia p̄mūm seu mercedē facit deū suū. Nam ppter qd̄ homo aliqd facit, hoc ē deus ei⁹. MAR. Quatuor sunt gna hoīm, Aliqui em̄ iusti sunt, & liberi ab oīni lege, quia ait Apl̄s. j. Timo. j. Iustis nō est lex posita, Aliqui ea libertate abutunt, bona opa per eā omittētes, Tertio sunt mali & p̄ctōres, qui legibus coercēdi sunt, Quarto sunt paruuli adhuc in fide, qui externis ad fidē inducunt ceremonijs lā quę tu dicis, de iusto intelligēda sunt, qui cert⁹ est p fidē, oīa sua opa placere deo, nec aliqd perit aut q̄rit, q̄ operari vt placeat deo in fidē suam. DOCT. Sed nescire vos puto, fratres, ideo data nobis esse p̄cepta a Deo, vt per ea mereamur. Nā vbi non est obediētia, ibi nō est meritū Vbi aut nō est p̄ceptū, ibi nō est obediētia, Cū igit nullū sit p̄ceptū de redimēdis p aiab⁹ indulgēcijs, meli⁹ ē, circa certiora & meritoria pmanere, p bona opa p eis orare, q̄ indulgētijs redimere. BARR. Nō cōgruūt hęc libertati Chriang, qā neq; legib⁹ neq; imperijs licet cōscientias captiuare Chriānas. DOCT. Erras, Barraba, quia quāto lōgius es a p̄misso & ppi⁹ p̄cepto, tāto tutior vita, Nā obediētia ē tuta libertas vero periculosa. MAR. Recte ais Doctor, Quia p̄ceptū Dei infinita dignitate p̄stat, eo qd̄ per hoīem pmittit, vt est veniā redēptio, Cū illic sit meritū, hic nullum. ECCLE. Multa qd̄ de merito dicitis, sed nō cōsideratis, qd̄ misericordiā dei respicitis, & eo nos ducitis vt satisfaciā⁹ iusticię dei opibus bonis Ab hoc vero maxie cauēdū est, Quin poti⁹ igit dicat vnusq; qd̄ O de⁹, nihil volo opib⁹ meis corā te mereri, sed eo solū ip̄a digni rigere, vt seruiat pxio, & ego nude misericordię tuę adharebo. MAR. At ego rect⁹ olim cōtra Eccitiū ita conclusi, Meritū Chri eē thesaurū Ecclesię, & Sctōrū meritis nos iuuari certū ē. ECCLE. falsa ē hęc cōclusio Martine, Quia vn⁹ ē mediator dei & hoīm,

E ij

vt ait Pau

Vbi supra
art. 267

In. 500. art.
art. 156.

In Ser. Nati.
Marię.

In cap. Baby.
Vbi supra.
art. 268

In lib. de bo
nis operibus

In sermone
de indulgen.

In lib. de for
mula missę.
Vbi supra

In Resolu.
Conclu. 42

In 500 art.
art. 446

In Ser. dñica
X. post festū

Trinita
Ibi. ar. 448

Contra Eccle
um conclu. 10

DE MERITIS IVSTORVM CAP. XI.

*Vbi supra
art. 456.
et. 457*
De. X. pro-
cep. 6. 1.
*Vbi supra
art. 454.*
*In lib. 2. con.
Rusticos.
Vbi supra
art. 451.*

Paulus. j. Timo. ij. Iesus Chrus, per cuius meritū solus nos & oēs san- ti saluamur. Ideo p. meritīs. S. Petri, ne vnū quidē obulū da- re, vt me adiuuaret, qā seipm iuuare nō pōt, sed quicqd habet, a Deo habet p fidē i Chrm. DOCT. Blasphēma sunt hęc, Nam oēs sancti oia pnt, & tantū p eos tibi a deo dat, quantū credis te accepturū, Quid eī aliud sunt sancti, nisi velut gutturē roris si- ue guttē noctiū in cincinnis, & capite sponit. Cant. v. ECCLE. Vtūq; res habeat de meritīs (vt vulgo iactatur) Sanctoz, ego certe, si cōlū viderē apertū, & possem illud leuatione vnus fe- stuce pmereri, nollē tñ facere, ne ausim dicere, Ecce promerui. BARR. Tempus autē bellī rusticorum nroz tam mirabile dixi ego, vt Princeps quispiā cōlū pmereri posset sanguinē fundē- do melius q alij orando. ECCLE. Nō recte dixisti, Quia nō p- pter opa nra, sed gratis dat nobis cōlū Deus. COCLÆVS

Vide obsecro, Illust. Pr. q misere fatigauerit turbulentū hoc ingeniū, & seipm & alios, sodales iuxta & aduersarios, multis iā annis, tā diuersis instabilibusq; cōtra ecclesiā sententijs sup me- ritīs & pmijs bonoz opoz, Quid ergo pfecti? nōne fatei ipse, Nūq fuisse iuētutē magis temerariā, ac incōpositam q nūc est, Videmus, inqt, q parū audiat dicto, q parū respiciat parētes, Quapropter multē pculdubio plage, bella, seditiōes aliaq; ma- la in orbē veniūt, Hęc fatei ipemer, Cur ergo a peste, tam nocē- te ex pfecto, te nō separas? cur tam diu in cōmunē totius Ger- manie perniciē foues ac ptegis? Cui tuoz tam diuersa contra- riaq; scripta eius p sunt? Quis vero vnam certā sententiā de me- ritīs ex hac cōtrarietati sylvā colligere queat? Consultius igif feceris, si oīa eius opuscula pariter exuiseris, iuxta exemplum Pauli. Acto. xix. q vt ppetuo finas tuis populis tam neqter ac p- niciose illudi, Ac p oibus his incertis cōtrarijsq; nugis accipias hęc certissima verba Chri. Math. xx. Vocā oparios, & redde illis mercedē, Mar. ix. Quisq; potū dederit vobis calicē aquę frigi- dę in noie meo, quia Christi estis, Amen dico vobis, nō perdet mercedē suā, Et Luc. x. Dignus est operarius mercede sua, Aut clarissima hęc Pauli ad Corinthios. Vnusquisq; ppriā mercedē accipiet secundū suū laborē, Et si volēs hoc ago, mercedem aca- cípio. &c.

DE HONORANDIS PRAESBYTERIS CAP. XII

In lib. Visita. VISI. Ad hoc quartū pceptū pīnet, honorare Sentū, Item hono-

DE HONORANDIS PRAESBYTERIS CAP. XII

honorare Presbyteros, qui verbo Dei nobis ministrāt, Ministri eī sunt verbi dei, & nos verbū Dei per eos habem⁹, Sicut scri- bit Paulus. j. Timo. v. Qui bene p sunt Presbyteri, duplici honore digni habeant, maxie qui laborāt in verbo & doctrina. SVER. *n lib de Ab- rogan missa.* Ego ne Idola illa rasa & oleata vllō dignos censeā honore? At dixi eis ante quinq; annos, Idola mundi, vnde vos habem⁹ sa- cerdotes? pferre testimoniū p vobis, Vos onera itolerabilia or- bis terrarū, sacerdotes nō estis, & sacerdotes vos ipsos appella- tis, Videris quid meremini, insignes vos raptōres & hypocritae? LVT. Et ego ante septē annos publicae pñctiaui & scripsi, q *In Cap. Baby lo. ca. de Eu- chari.* nō sit dubiū, vniuersos hodie sacerdotes & monachos, cū Epīs & oībus suis maioribus esse idolatras, in statu periculosissimo agentes. BARR. Nec ego leuā in eos pñciaui iam pridē, & ex Euangelio pbaui, Epōs, Collegia, Monasteria, & quicqd hu- *In lib. de ur- ditio Christi congregatio- nis.* ius populi est, nō eē Christianos, neq; ad Ecclesiā Christi perti- nere. ECCLE. Sed & ego falsos Prophetas esse dixi, Papam cū *In 500 art. art. 134.* toto Regimine suo, quia oēs docuerunt, qd cōtra Deū est. DO- CT. Quis furor! O fratres, quē vos infania coepit? Qua qso au- *In Ser. Attē- dite a falsis prophe.* toritate aut lege sic pñciatis & decernitis? Nō legistis, circa qrtū pceptū Dei, q Epī & Principes, Plebani & Senatus, vtrūq; scilicet dominū, sunt q maxime timēdi, qā gladiū dñi portant. Quibus cauēdū ē, ne obloquat vllus, qā lex dicit, Principi popu- *De. X. pra- cep. cap. 4* li tui ne maledicas. Et iterū, Dis tuis nō detrahas. BARR. Quid ais adulator? An nō legisti vnq Bullā Lutheri nostri? Quicunq; *In lib. contra statum Eccle-* (inqt) dant opam, corp⁹, bona honorēq; suū in hoc exponētes vt Episcopatus destruāt, regimēq; Epōz deleat, ij sunt dilecti filij dei ac vere Christiani, obseruātes mandatū dei, repugnātes ordinatiōi Diaboli. MAR. Nō ex anio, sed ex ira sic scripsit, Nā *In Sermone. de peniten.* paulo ante mecū sensit, dicens, q Presbyteri, Epī & Papa ppter verbū dei honorandi sunt, tanq ij qui nobis dei nri verbū nūci- umq; afferunt, q absoluti sumus a pētis. BARR. Vtūq; quidē in cōfessiōibus & excoīcatiōibus ligandi & soluēdi officio, sed iure nullo, abusuq; dānabili. Hac igif rapia & peculatu sacrilego fe- cerūt, vt nūq sit minus ligādī, & soluēdi officium, seu clauēs, q apud ipos. Nos aut oēs, qui Christiani sumus, habemus cōe hoc officiū clauū, Id qd libellis cōtra Papā toties pbaui. MAR. At *n resolu. con- clu. 7.* nulli prsus remittit De⁹ culpā, quin simul eū subiciat, in oīb⁹ hūiliatū, sacerdoti suo vicario, Hāc equidē cōclusionem assero,

E iij nec

In lib. de Ab
rohan. Missa

25

Vbi supra
In resolutio.
con. in. 7

Ad Senatum
Pragens.

In Sermo. de
praepar. ad
mortem

In lib. con.

Ambr. Catha

rinu.

In ser. de ex.

communicatioe

nec eget disputatioe aut pbatioe, tanto em oim consensu appro-
bata, Deus ergo non remittit culpam, nisi sit prior remissio sacer-
dotis, saltem in voto. SVER. Quid nobis de oim aut multorum con-
sensu? Ea em certitudine & fiducia tentanda res est, ut non modo
totius mundi iudicia, p folijs leuibus & summis arboribus habeamus
sed & armari simus in morte aduersus portas inferi, Quin etiam
aduersus iudiciu tetandis Dei pugnare, & cu Iacob contra Deum
pualere. MAR. Si nulli credis, cur quis credat tibi? Credendum
est tñ verbis dei, Certe textus clare sonat, Quodcumq; ligaueris,
&c. Et illud Mat. vj. Vade prius reconciliari fratri tuo, & tñ ve-
nies offers munus tuu, Et illud, Reddite nobis debita nra, sicut
& nos di. deb. no. In quibus omnibus oim prior remissio in terra
significat, q ea que est in coelis. Ideo ordine gnali non est nobis
certa remissio culpe, nisi p iudiciu sacerdotis, nec per ipm qui-
de, nisi credas Christo pmittenti, Qd cumq; solueris, &c. Hec igit il-
la dulcissima potestas, de qua sumas gras ex imo cordis agere
debemus Deo, qui tale dedit potatem hoibus, que e vnica cōso-
latio pctōr & infeliciu cōscientiar, si modo Chrm vera pmi-
sisse credant, BARR. Satis monstratu est, apud Papistas Christi
cognitione, fide & Euangeliu esse prorsus incognita, nunc autē
& damnata, Ideo & pcedit etiā eorū furor secundū cecitate, &
claudunt coelū, & aperiunt infernū, sibi & suis. DOCT. At ego
hoiem in agone mortis constitutum, sic dicere docui, Si absoluit
me pbyter, acquiesco eius absolutioi tanq verbis ipsius dei,
Si autē sunt verba dei, erit utiq; vera absolutio in hoc persisto,
super hoc morior. Tam firmiter em credere debes absolutioi
pbyteri, ac si Deus specialē angelū, aut Aplm ad te mitteret, im-
mo tanq si Chrs ipse te absolueret. BARR. Cōtēnenda sunt ista
Papistarū figmēta Euangelii em, & Ecclesia nesciunt iurisdictio-
nes, que sunt non nisi hoim Tyrannice inuentiones. DOCT. Cum
potestas ecclīe potestas sit Chri, licet p nris peccatis plerunq;
tradat Pilatis, Herodibus, Annis & Caiphis, violētissimisq; alijs
Tyrannis: nrm tamē ē, eam sumis semp studijs reuereri & cole-
re, exēplo Chri, qui sic Annam, Caiphā, Pilatū honorauit, Ideo
nec idignissime eiusdē abusiōes nos debeat pmouere, qui quic-
quid ipa fecerit, hilariter feramus, aut saltē cū reuerentia decli-
nemus, Nam tēpus nrm periculosissimū est, Ideo prudentissime
optet

oportet nos agere, ne propter personas, potestate pariter vili-
pendamus: immo propter potestatem etiā vilissimas psonas ho-
noremus.

COCLAEVS.

Longū esset, immo infinitū. Illust. Pri. referre hic cūctas va-
nitates cōiicia, obscenitates, mēdacia, sannas, calumnias, rixas,
& furores Septicipitis huius mōstri, in oim statū Ecclesiasticū,
annis plus decē cōtinuis in publicū edita, Et tamen audet nunc
pfricta fronte rursus admonere populū, ut honoret pbyteros,
& ministros Dei, Et nup in alio libello sic scripsit, Nos autē fate-
mur, sub Papatu multa bona Christiana, immo oim bonū Chri
stianū eē, & inde ad nos pmanasse, nempe veram scripturam sa-
crām, verū baptisimū, veras clauē ad remittenda peccata, verū
pdicandi officiu, verū Catechismū. &c. At quoties antea scrip-
sit, nihil prorsus boni, in & sub Papa esse: beatos omnes, qui se
ab eo separant, & in nullo communicant: Quid ergo credas ei
posthac, qui nec sibi, nec alijs quicq; constanter credit?

DE OBEDIENTIA ERGA POTESTATES

CAPVT XIII.

VISI. Ad quartū item pceptum pertinet, obedire Pote-
statibus, Paulus igitur Roma. tria commemorat, quae potesta-
tibus debentur, primū est tributum, Idcirco oim exactionē pe-
cuniae laboris & corporis eis prestare debemus. Secundū est ti-
mor, ut eos ex corde timeamus, Nam qui potestati resistit, Dei
ordinatioi resistit. Idcirco puniti sunt omes seditiosi, Tertiū est
honor, ut agnoscam⁹ eas a Deo esse, & per eas multa nobis bo-
na conferri a Deo. BARR. Hac adulationis verba sunt, Reue-
ra autē nos Christiani liberi sumus, ab omnibus omnium hominum
legibus exēpri, libertate Christiana per baptisimū nobis donata
SVER. Si vir esses Visitator, qui veritate libere loqui auderet,
utq; aliter diceret. Scis. n. quid nobiscū scripseris ante tres an-
nos, sub rusticorum primos tumultus, Sic em scripsim⁹ ad princē-
pes, Sciaris igitur, boni domini, Deū sic pcurare, q subditi nec
possunt, nec volunt, nec debent vestrā Tyrannidē diutius ferre,
Nūc quidē adulando oim eorū exactionē iustificas, Tūc autē, qn
nullo adhuc plio victi erāt rustici, ita scripsisti nobiscū, Alij eorū
articuli, qui corporalia indicāt grauamina, veluti seruitutē, ex-
actiones & similia, itidem iusti sunt & aequi, Potestas em, non id-
circo instituta est, ut propriā vtilitatē petulantiaq; suam circa
subditos

In lib. Visita.

In lib. contra.
Rebaptizant.

In lib. Visita.

In Cap. Eaby
lo. c. de bapt.

In lib. 1. con-
tra rusticos.

subditos querat, Nō ē igit̃ in lōgū tolerabile, sic exigere ac de-
glubere, Quid pdesset, si rustici alicui⁹ ager tot afferret aureos,
quot fert culmos & grana, Potestas autē tāto plus caperet, suāq;
pōpā faceret semp maiore, atq; sic dilapidaret substantiā, in ve-
stibus, comessatiōib⁹, ebrietatibus, edificijs, & id gen⁹ alijs pin-
de ac si paleę eēnt, Oporteret itaq; cōtrahere pōpas, atq; expē-
sas minuere, vt plebs quoq; paupcula possit aliqd retinere, Hęc
scripsisti nobiscū, Visirator, nūc scribis aliter. VISI. Tunc quoq;
mox aliter scripsi post primos rusticorū cōflict⁹, Nēpe in altero
libello ex verbis Christi, quę sunt, Date Cēsari quę Cēsaris sunt,
ostēdi, nos & cū corpe & cū omni substantiā nra subiectos eē Cē-
sarī iurīq; sēculari, Et rursus in tertio libello probaui ex. xxiiij.
cap. Prouerbiorū, timēdū eē Regē, fugiēdū; nobis eē a seditio-
nis. SVER. Sed non ignoras, qd sodales nri ob id te spm amissi-
se putāt. VISI. Quid tū vocāt me itē Papistā nouū, Ego tū inte-
rim neq; Papę neq; Principib⁹ p oīa parco, Quippe qui nup in
ultima cōfessiōe fidei meę adhuc dixi, Papatū verā eē Tyran-
nidē & regimē Antichristi, Et principibus interea nō vnū dedi,
p varios libellos cauillum, Nā mox in tercio in rusticos libello,
eos rursus dixi Tyrānos atq; Euāgelij psequutores, atq; vt ma-
gis inuisos plebi redderē, dixi eos supra modū crudeliter agere
cū misero populo, nō sane ad corrigēdā seditionē, sed vt imiti,
ac tracūdo aīo suo, quē forte diu habuerūt in plebeios, locū da-
rēt ac satisfacerent, Quinetiā vbi narraſsem, vxorem Munceri, a
quodā ad stuprū cōpellatā, ita subiūxi, Quid huiusmōi suis &
porcis scribā: scriptura vocat eos bestias, hoc ē, aīalia fera, vt sūt
lupi, apri, vrsi, leones, Neq; ego igit̃ ex eis hoies faciā, ferēdi tū
sunt, si Deus p eos plagis nos vult afficere, Vtrūq; sane timui, Si
pualerēt rustici, Diabol⁹ foret Abbas: Si vero pualerēt eiūsmōi
Tyranni, mater eius foret Abbatissa. &c. BARR. Hęc nō multū
dissonāt ab ijs, quę ego in eos scripsi ante rusticorū tumult⁹, qñ
ppter cōtraria in me mādāta eorū redargui eos, vt cecos, mē-
daces, obstinatos, & dixi, Deus dedit mihi negociū (vt video)
nō cū hoibus rōe pditis, sed Germanicę bestię debēt me occi-
dere (si dignus sum) haud secus atq; si lupi aut apri dīlaniarent
me. SVER. Adhuc cōtēptillus noiaui ego eos bullas aque, &
lendes capitls, atq; vt plebi cōtēptibiliores fierēt, ridiculā ad-
didi faceriā, dīcēs, lendibus his bñ faueo, vt interim glorientur,
& cātēt

In lib. 2. con-
tra Rusticos.In lib. 3. con-
tra RusticosIn lib. contra
Epistolā Re-
gis Angliæ.In lib. 2. con-
tra Zuingli. et
Occol.In lib. 3. con-
tra RusticosIn Epistola
contra duo
Cæsaris mā-
data.In lib. contra
Epistolā Re-
gis Angliæ.

& cantēt, Hic residemus nos lendes super caput nobilissimi ant-
malis super terrā, in crinibus eius, Nō sumus modicę prosapię
Pediculi sunt parētes nri, magni illi Gigantes, qui etiā Romanū
Imperatorē Syllā interfecerūt, multosq; alios, Quid ergo nobis
esset Lutherus mēdicus? Verū est, lendes estis, Pediculi autē nō-
dū estis facti. LVT. Lepida pfecto faceria, Cui nō adeo dissimī-
lis est ea, qua ego in eos scripsi olim ad hūc Principē nrm, Quis
nescit, inq; Principē esse carnē ferinā in cœlo, id est, auem rarā
Nō quidē impossibile, sed rarū ac difficile est Principē aliquem
esse Christianū, Aliquanto tamē facilius dixi, eos esse lictores
& apparitores Dei, Magnus em̃ dñs est deus noster, ideo opor-
tet eū hñe tam nobiles, illustres ac diuites carnifices & viatores.
ECCLE. Recte igit̃ dixi, o diosam eis esse pdicationē Euange-
lij, quia mundus nō potest eiūsmōi pdicationē audire aut fer-
re, oriūnt itaq; seditiones, irascunt dñi & principes, & oīe qd
magnū est, ideo tumultuari oportet, vbi Euangelij est, & testi-
moniū Christi. LVT. Recte, Mundani em̃ principes sunt, mun-
dus autē inimicus est deo, Quapropter & ipos facere oportet,
quod & Deo cōtrariū & mundo cōsentaneū sit, Inter Christia-
nos autē nulla potest esse superioritas, sed vnusq; vniciq; su-
iectus est, sicut ait Paulus. Roma. xij. COCLAEVVS.

Hęc & id genus innumera seditionū irritamēta passim in cō-
pluribus Lutheri opusculis legunt̃, quę cū nullius sint vtilita-
tis vī pieratis, (vt ipa iam pridē docet experiētia) adhuc tū po-
pulo legēda pmittūt, donec maior propediē exoriat̃ seditio,
Vbi quēso seditiosius scripsit Muncerus, aut Fistulator ille, quos
iure, vt seditōis reos, interfecistis in Mulhusen? Quis rusticorum
tam seditiose loquutus est? Quibus vsq; Suermeris cōtēptiores
vilioresq; sunt Principes q̃ sunt huic Barrabe? Vide igit̃ Illust. P.
quid Deo, qd Cēsari, quid tot Regibus & principibus, quos ille
vt lendes & bullas cōtemnit, digne respondeas, si serpentē hunc
Regulū diutius in gremio foueris, cōtra tuā omīq; populū tū
salutem.

DE LEGIBVS IMPERIALIBVS. CAP. XIII.

VISI. Dubitant nōnulli, an liceat in causis bonorū possessiōis
& in pœnis malorū, vti legibus, quas Cēsares & Gentiles cond-
derūt: Itē an liceat suspēdere fures, Cū lex Mosi aliter doceat,
Exo. xx. Sciēdū est igit̃, nobis bene licere, ac requi esse, vti legi-
bus Impe-

In lib. de se-
culari pote-
estate.In. 500. art
art. 3. et 6
In Ser. Quē
nerit Para-
cleus.
Vbi supra

In lib. Visita.

In lib. de bo-
nis operibus.

De X. præ-
cep. ca. 4.

Ad nobilitatē
Germaniæ

In Cap. Baby-
lo. c. de ma-
tr. mo.

Vbi supra

Vbi supra

In. 500 art.
art. 3 91

In Ser. feria
4. post inuo-
cavit

In Cap. Baby-
lo. c. de Sac.
ordi.

In lib. de Co-
fess. ad Frā.

bus imperatorū. Ait em̄ S. Petrus. j. Pet. ij. Subiecti estote omni
humane ordinationi propter Dñm, siue Regi tāq̄ sup̄remo, siue
p̄fectis, tanq̄ ab eo missis, ad vindictā malefactorū, ad laudē ve-
ro bonorū. MAR. Idcirco sane mox post tria prima præcepta
ponit p̄ceptū obediētiae, quia nullū est opus melius q̄ obediē-
tia & oē obsequiū erga eos, qui nobis cōstituti sunt sup̄iores. Vñ
& inobediētia grauius peccatū est q̄ homicidiū, luxuria, furtū,
fraus & quicqd in ijs cōprehēdi potest. DOCT. Ois potestas a
Deo est, & licet exactionē & premār rusticos aut ciues suos, aut
sacerdotes, tamē sunt ferēdi, nō secus ac man⁹ dñi, p̄mētis pec-
cata nostra & demerita. LVT. Ferunt nullū esse regimē sacula-
re vsq̄ pulchrius q̄ apud Turcā, qui tñ neq; Canonicū neq; Ci-
uile ius habet, sed solū modo suū Alcoranū. At nos fateri opor-
tet, nusq̄ esse turpius regimen q̄ apud nos p̄ Canonicū & Ciuile
ius, q̄ nullus status incedit amplius ratiōi naturali, taceo scrip-
turę sacre, cōformis. SVER. Scio eqdē, nullā Rēpub. legib⁹ foeli-
citer administrari. St em̄ prudēs fuerit magistrat⁹, ductu naturę
oīa foelici⁹ administrabit q̄ legib⁹: si prudēs nō fuerit, legib⁹ nō
hil p̄mouebit nisi malū. LVT. Assentior Suermere, Nā, prudēs
res Magistratus simul cū scripturā sacra satis superq; nobis ius
eēnt, Sicut ait Paulus. j. Cor. vj. Sic nō est inter vos sapiēs quisq̄
q̄ possit iudicare causam proximi, vt necessariū sit corā gentili-
um iudicibus litigare? SVER. Nulla est ergo remedij spes, nisi
reuocato libertatis Euāgelio, secundū ip̄m, extinctis semel oī-
bus oīm hoīm legibus, oīa iudicemus & regamus, Amen, EC-
CLE. Si quis itaq; te cogere velit, quēadmodū fecit Papa cum
legib⁹ suis, ne comedas carnes in sexta feria, sed pisces, hic nū-
lo pacto finas te a libertate, in quā te De⁹ posuit, extrudi, sed in
despectū eius, contrariū agas, & dicas, Ob idip̄m sane, q̄ p̄-
hibes mihi esum carniū, & conaris ex mea libertate præcep-
tum facere, ideo in despectum tui vescar illis. BARR. Recte
pergitis fratres, cōtra leges & traditiōes hūanas, Turpe em̄ est
& iniquiter seruile, Christianū hoīem, qui liber est, alijs q̄ cō-
lestibus ac diuinis subiectū esse traditiōib⁹. SVER. Moses Deut.
iij. ait, Ad verbū quod loquor vobis nō addetis neq; auferetis
ex eo, An nō clarū est hoc dictū cōtra oēs leges hūanas? Hinc
sane scriptura Diabolo speciale nomē dat, vocans eum hebrai-
ce Leuiathan, hoc est, additorem, qui plus addit q̄ oportet,

Oīes

Omnes igitur, qui humanas leges diuinis superaddunt, certissi-
me sunt inimici Dei & Leuiathan Apostoli, & qui eas accepta-
uerint aut seruauerint, discipuli sunt Leuiathan. BARR. Dico
itaq; neq; Papa, neq; Episcopus, neq; vllus hominū habet ius
vnius syllabę cōstituēde sup̄ Christianū hoīem, nisi id fiat ei⁹ dē
cōsensu, Quicqd aliter fit Tyrannico spū fit, MAR. Nisi prin-
ceps ita prudēs sit p̄ se, vt suorū cōsilio nō egeat, regimē ei⁹ erit
sicut tela aranei, qua capiunt muscæ, perrumpunt vero mola-
res. LVT. Recte dicis Martine, Vbi em̄ princeps ipse nō est pru-
dentior Iuriconsultis suis, nec amplius intelligit q̄ in Iuridicis
libris continetur, is procul dubio reget secundū illud prouer-
bio. xxvij. Dux indigens prudentia, multos opprimit per calū-
niam. DOCT. Sed habent Iuristę priuilegiū magnū, vt nulli cō-
tra eos loq; aut eos iudicare liceat, Id autē, est q̄ nemo recte ar-
guit, quod nō intelligit, At iuris intellectus est infinitus, & inex-
haustus, neq; est repertus iurista, qui oīa norit, Idcirco si non añ
de eis licet iudicare, q̄ oīa eorū intellecta fuerint, nunq̄ licebit
iudicare, semp̄ em̄ dicent, nō esse intellectū quod arguit. LVT.
Quomodo ergo faciat princeps, qui tā prudens nō est, & neces-
sario regitur per Iuristas & libros Iuris? Respōdeo, Ideo dixi, sta-
tū principū esse statū pericolosum, Et nisi sit ipse tam prudēs, vt
per sese, & ius & iuristas regat, ibi succedit iuxta Salomonis, Vae
terre cuius Princeps puer est.

COCLÆVS.

Audis hæc Illust. Prin? audiant & Consiliarij tui, qui supra
modū Martiniani sunt, Audiant & Visitatores tui Iuriconsulti,
Riserunt quidem hætenus, & collaudauerunt Martinum suum
in Papæ Conciliorumq; constitutiones & Decreta, tot libris tā
scurriliter inuehentem, quasi ad se non pertinerent ea, quæ cō-
tra leges & traditiones humanas ille scripsit, Quod si tam cæci
sunt, vt non vīdeāt, leges quoq; gentiliū Romanorū eē leges
& cōstitutiōes hūanas, saltē perlegant semel ista, quæ de legib⁹,
hic ex diuersis eius libris sunt adducta, Quis autē hō Christian⁹
equo anio ferat, leges Christianorū in Cōcilijs (vbi Chrus in me-
dio eorū est Math. xvij. & spūs sanctus primę sententię senator,
Act. xv) traditas, dici cōstitutiōes hūanas: leges vero gentiliū (q̄
de Chro & spūs sancto nihil prorsus scouerūt, sed sine Chro & sine
Deo erāt in hoc mūdo, vt ait Apl̄s Ephe. ij.) dici leges aut cōsti-
tutiōes diuinis? Necessario igit sequit̄ hinc, vt abrogetis, aut le-
ges principū aut scripta Lutheri.

F ij DE vij

Vbi supra

In lib. de bo-
nis operibus.

In lib. de po-
testate sacra-
lari.

De X. præ-
cep. c. 3

Vbi supra

DE SEPTEM SACRAMENTIS

In lib. Visita. VISI. Debēt p̄terea hoīes aliq̄n admoneri, quādo de sacramentis p̄dicat̄, vt reminiscant̄ baptis̄mi sui, doceant̄q; , baptis̄mū significare, q̄ Deus nō solū infantiā digne accipere, sed & totam vitā. DOCT. Ante om̄ia sane curandū est om̄i studio ac diligentia, vt magnificiat sacramenta moriturus, ea veneretur, eis secure hilariterq; cōfidat, & cōtra peccatū mortem & infernum ea sic libret, vt longe preponderent, ac multo plus de sacramētis, & eorum virtutibus cogitet q̄ de peccatis. LVT. Mihi vero neganda sunt principio septē Sacramēta, & tantum tria p̄ tēpore ponēda, Baptis̄mus, Pœnitētia, Panis, Quāq; si vsu scripturę loqui velim, nō nisi vnū sacramentū habēa, & tria signa sacramētalīa. VISI. Pœnitētia cōnumerat̄ inter sacramēta ideo sane, q̄ om̄ia sacramēta pœnitētiā significant, Atq; etiam p̄pter alias causas aliquas, quas hic cōmemorare nō est necesse. LVT. Ea p̄prie Sacramēta vocari visum est, quę annexis signis p̄missa sunt, Quo fit, vt si rigide loqui volumus, tantū duo sunt in Ecclesia Dei sacramēta, Baptis̄mus & Panis, Cū in his solis, & institutū diuinitus signū, & p̄missionē remissionis peccatorū videamus. BARR. Quāuis ego Vualdensibus in testimonij publico libello perhibuerim, q̄ propius accedāt ad puritatē Euāgelij, q̄ oēs alij quos ego cognouerim, Hoc tū improbo in eis, q̄ more Papisticę Ecclesię septem ponūt Sacramēta: cū tamen scriptura tantū duo norit, Baptis̄mū & Eucharistiam. MAR. Q̄ Romana ecclesia p̄ om̄ib; alijs a deo honorata sit, nullū est dubiū, Ibi em̄ Petrus & Paulus, ac. xlvj. Pōtiffices Ro. & multa centena milia Martyrū sanguinē suū fuderunt, mundūq; & infernū deuicerunt, vt bñ possit palpari, q̄ singularē penitus respectum Deus ad ecclesiā istā habeat, Qua igitur frōte negatis in despectum eius septē sacramenta? LVT. Nō hec dico, Martine, q̄ dānem Sacramēta septem, sed q̄ de scripturis ea probari negem. MAR. At fateris ip̄e, q̄ vniuersa scriptura sancta, hoc nomē sacramentū nō habeat in ea significatione, qua noster vsus, sed in cōtraria, Vbiq; em̄ (inquis) significat, nō signū rei sacrę, sed rem sacrā, secretā, & absconditā. SVER. Qd̄ e scripturis autoritatem nō habet, manifestissimū est, ex Diabolo esse, Om̄ia em̄ Dei opa in scripturis sanctis p̄dita sunt, tū ea maxime, quę ad pietatē suā pertinent, quę fidelissime in ea sūt ordinata, vt nulla sit reliq̄ excusatio aut tergiversatio, Igī quod sine verbo Dei ordinatur, nō ab

CAPVT

XV.

nō ab ecclesia, sed a Synagoga satanę sub ecclesię noīe ordinatur, Qua igitur audacia Sacramēta dicitis, quę deus in scriptura sacramēta nō dicit? LVT. Age animicida tu & sp̄ritus peccati, fatemur quidē, Deū nō dixisse Sacramēta, nec p̄cepisse vt sacramēta dicant̄, Sed dic nobis cōtra, Vbi phibuit sacramenta dici? Quis ergo tibi dedit potestatē phibendi, qd̄ Deus nō phibet? Quid sic temerarius es, vt tam grande facias peccatū, vbi Deus nullū facit? An nō es verus animicida, qui se ponit loco Dei super nos, & aufert nr̄am libertatē, sibiq; subijcit cōsciētias? SVER. Qd̄ ego de sacrificio Missę in Papistas dixi, in te quoq; Lutherę de sacramētis haud iniuria dixerim, Pia em̄, & fidelis cōsciētia merito & digne pauere debet, nec hoc sacramentū appellet aut credat, qd̄ certissima est ap̄d Deū & in scripturis nō dici sacramētū, Et hoc solū appellet sacramētū, qd̄ cōstat a Deo vocari sacramentū, Quę em̄ furentior est temeritas, q̄ sic os in cœlum ponere, vt hoc Sacramentū dicas qd̄ ille sacramētum nō dicit? Quid em̄ hoc aliud est, q̄ Deos arbitrio nr̄o formare, & diuina oīa nostro sensu statuere. Nōne hoc est, autoritate p̄pria, & leges, & ritus, & sacerdotia, & culturas erigere incōsulto deo? & exigere, vt Deus hec om̄ia rata habeat, sinatq; se doceri a nobis? LVT. Cū nos neq; ex p̄cepto neq; ex phibitiōe, sed libera cōsciētia sacramentū appellemus, tu Suermere & negator & blasphemator Christi es, qui absq; iussu dei p̄pria temeritate nobis talē libertatē, a Deo impetratā & donatā, phibes, dānas, criminaris, atq; ex noīe ac specie externa tā necessariā sp̄ualē ac magnā rē facis, Nūquid dñm meū Iesum Chr̄m appellare non possum aliquo noīe qd̄ in scripturis nō habet? Quid si vocare eum cordis mei coronā, cordis mei iubilū? Vbi aut̄ habent̄ hec noīa in scripturis? Itē si de baptis̄mo & cœna simul loquēdū sit, qd̄ faciamus? Certe in scripturis nullū est nomē, qd̄ simul oīa sacramēta aut signa cōphendat, hic ergo tacēdū nobis foret, aut nō collectim de eis loquēdū, aut p̄phetę isti dānarēt nos tanq̄ negatores Chr̄i. Itē mlti sunt articuli fidei, multe particule doctrinę Chr̄ianę, multa capitula in Biblijs, Quid faciamus? Hęc noīa Articulus, Particula, Capitulū, in Biblijs nō habent̄, De eis ergo vltērius loqui nō licet? Quid vero faciēt & ip̄i Prophētę hi cœlestes, cū & ip̄i noīarim capitula scripturę citēt? Nō sūt & ip̄i Christi cide iuxta p̄priū ip̄os iudiciū, q̄ dant noīa rebus diuis

F iij unis

uinis, quę in scripturis nō habent?

COCLÆVS.

In lib. contra
Cathari.

29

In lib. de Ab-
roganda miss.In lib. contra
Iaco. LatomūIn Resolu.
conclu. 7.In Sermo. de
præparatio.
ad mortem.

Vbi supra

Vbi supra

In assertione
art. 1.

Vbi supra.

In assertione
art. 1.

Vide Illust. Pr. q̄ egregie cōficiat hic seipsum improbissimus simul & impiissimus rapaces iste, qui tot antea libris imprope-
rauit nobis p̄sepe, vt ordines sacros, Cōfirmationē, Missam, Sa-
crificiū, Chriſma, & quicquid ipse sub. XII. faciebus Antichri cō-
phendit, ex scripturis demonstraremus, si nō velim⁹ ea p̄ signē-
tis & abominatiōibus haberi. Quos insultus, q̄les imperus in sa-
cra nra fecit? Insultem⁹ (inqt) parūper portentis & idolis istis
mundi, Papę & suis sacerdotibus, Agite vos egregij sacerdotes,
pducite nobis vnū iora aut apicē ex vniuersis Euāgelij & Epi-
stolis Apłorū, vos eē aut dici debere sacerdotes p̄ ceteris. Quin
pducitis? Auditis ne surdę imagines? Sed audiat nūc nebulo se-
ipm, nō oīa in scripturis notatim haberi, & reuocet errata, eam
maxie impietate, q̄ & Homouſion negare ausus est Chm, non
ob aliā sanē rationē, nisi q̄a vocabulū hoc habet in scripturis.

DE GRATIA SACRAMENTORVM CAP. XVI

MAR. Aduersarij mei cū oībus suis mgris vsq; hodie ostēdere
nō pnt, quā sacerdos remittit culpas, nisi hereticā illā, sed vſita-
tā sententiā pferat, cōtra dicit, sacramēta nouę legis iustificante
grām dare illis q̄ nō ponūt obſcē. DOCT. Qñ absoluit me sacer-
dos, nō secus cōfido atq; ipiusmet Dei verbis, Qd' si dei verba
sūt, vtiq; vera sunt, Nec minus sacerdotis absolutiōi cōfido, q̄ si
Deus spēalē angelū aut Apłm mississet mihi, aut si Chrs ipse ab-
solueret. MAR. At ipossibile ē, sacramētū cōferri salubriter, ni-
si iā credētib⁹ & iustis & dignis, Oportet, n. accedentē credere
deide nō sacramētū sed fides sacramēti iustificat. DOCT. In sa-
cramētis tecū agit loquit & opat per sacerdotē Deus tu⁹, Chrs
ipse, & nō fiūt ibi opa aut uerba hoim, sed deus ipse oīa tibi pro-
mittit. LVT. si hec vera eēnt, Dñe doctor, nō inīq; dānasset pri-
mū articulū meū in Bulla sua Leo Papa, cōtra quē ego scriptu-
ris & oīoibus articulū istū asserui. DOCT. Multi qdē vellēt cer-
tificari signo aliquo de coelo, an in grā dei sint, Cur autē innitū-
tur sacramētis? Quę vtiq; certa & ad hoc instituta signa sunt, p
oēs sanctos pbata, experta, & certa inuēta oībus qui fidē habet,
& acquirūt oīa quęcūq; significāt. LVT. In oīni Sacramento est
verbū pmissiōis diuinę, qd' affirmatiue pmittit & exhibet gra-
tiā dei, ei qui suscipit sacramētū, vbiq; aut De⁹ pmittit, ibi ex-
igitur fides audiētis, ne deū faciat mēdacē sua incredulitate, q̄a
re iū

re in sacramētis suscipiēdis necessaria est fides suscipientis, quā
credat id quod promittit. DOCT. Hęc ratio, Luthere, nō Pa-
pam, sed teipsum redarguit, quia in articulo tuo negas, Sacra-
menta gratiā dare, quod hic affirmas, Quid em̄ aliud est, exhi-
bere grām q̄ dare gratiā? Et recte quidē affirmas, Nam si sacra-
mēta recte cognoscas, qd' sint ad qd' deferuāt, & in quē vsū, iue-
nies, nil maius esse super terrā, quod corda tristitia afflictaq; cō-
sciētias dulcius cōsolef. Quia in sacramētis sunt verba Dei, ad
hoc deferuentia, vt nobis Chriſtū & iudicent & pmittant, cum
oībus bonis eius, quę ipse est, contra mortē peccatū & infernū
LVT. Si prior ratio te nō mouet, accipe istā, necessaria est fides
suscepturo sacramētum, quā credat se consecuturū id quod sa-
cramētū promittit & donat, Ergo nō sacramētū, sed fides sa-
cramēti iustificat. DOCT. Rursus cōfirmas nostram, destruisq; Vbi supra
sententiā tuā, Quid em̄ aliud est donare q̄ dare? si ergo sacramē-
tū donat grām, quomodo negas, q̄ det gratiā? Certissimū itaq;
dat tibi Deus signū gratię suę, ne quid dubites, nepe sancta sa-
cramēta, per quę fides roboret & exerceat, te per grām vocatū
eē ad imaginē hereditatēq; Chriſti. LVT. Sic quidē docēt ad Vbi supra
uersarij, vt habeant differentiā inter vet. & no. legis sacramē-
ta, sed in hoc potius differunt, q̄ per vetera mundabant corpo-
ra, vestes, cibi, & vasa quęcūq; Per noua vero mundant cōsciē-
tiā ab innūdicijs veris, quę ex natura viciā & peccata sūt. DOCT. Vbi supra
CT. Et hec quoq; p sententiā nra faciunt, Quomodo em̄ mūda-
rent cōsciētē a peccatis absq; grā Dei? Null⁹ igit Chriſtorū ex-
istit se i morte sua derelictū solū, sed certissime credat, multos
oclos i se respicere, iuxta significatōē sacramēti, Primū ipi⁹ Dei
& Chri. ob id sane, q̄ verbo ei⁹ credit, & ei⁹ sacramēto adheret
Deinde Angelorū & sanctorū oīmq; Chriſtorū, q̄ oēs iuxta sig-
nificationē sacramēti altaris velut corpus totū ad mēbz suum
accurrūt. SVER. Error ē, frēs, sacramēta nouę legis differre a sa-
cramētis veteris legis, penes efficaciam significatiōis, Vtraq; æq;
liter significabāt. Idē. n. deus, qui nos nūc p baptisimū & panem
saluat, saluabit Abel p sacrificiū, Noe p arcā, Abrahā p circūci-
sionē, & alios oēs p sua signa, Vñ & tota eorū efficaciam ē ipa fides
nō opatio, Sūt. n. signa iustificātis fidei, nō opis. ECCLE. Quod In. 500. art.
igit dicūt Papiste, fidē nō sufficere ad salutem, sed opteat quoq; art. 46 et seq
oparibonū, falsū ē, Potest em̄ aliq; credere quis nō sit baptizat⁹ In Ser. Recū.
quā baptisimus nō est plus q̄ externū signū, quod nos diuinę benti. Xl
pmissiōis

Vbi supra

Vbi supra

Vbi supra

Vbi supra

Vbi supra

In Cap. Baby
lo. c. de bap.In. 500. art.
art. 46 et seq
In Ser. Recū.
benti. Xl

DE GRATIA SACRAMENTORVM

pmiſſiōis admonere debet. Ideo qui ſigna (que nos ſacramen-
ta vocamus) habet, & nō fidē, ille habet vacua ſigilla, & chartā
ſine ſcriptura. LVT. Cū obijceret mihi Cochleus, q̄ iuxta dictū
S. Petri baptiſmus nos ſaluet, reſpōdi, Petrū hic velle, per bati-
mū, ceu ſignū externū, fidē puocari & exerceri que ſaluet. DO-
CT. At nō ignoras, credo, illum cōtra hęc rursus obieciſſe, q̄
baptiſm⁹ iſtates quoq; ſaluat, quos nō poſſit, ceu ſignū externū,
puocare & exercere i fide, obſtāte defectu gratis. VISI. Nō viſq;
adeo male obiecit. Qui eū baptiſmū fundare vult ſup fidē bap-
tizandi, is nūq; baptizabit vllū hoīem, Quia & ſi cēties vnū ho-
minē vno die baptizes, nescis tamē, an credat, Neq; igit bapti-
zator neq; baptizatus poteſt baptiſmū ſup fidem fundare, Qui
autē baptizatur ſuper verbū & pceptū Dei etiā ſi nulla adſit fi-
des, adhuc tamē verus & certus eſt baptiſm⁹, q̄ ſit ſicut Deus p-
cepit. SVER. O Papistā duplicē, Ego autē dico cōtra, baptiſmus
neminē iuſtificat, nec vllū pdeſt, ſed fides in verbū, baptiſmus
addit baptiſmus, hęc eū iuſtificat & implet, id quod baptiſmus
ſignificat. Non poteſt igit eſſe verū, Sacramētis inelle vim effi-
cacē iuſtificationis, ſeu eſſe ea ſigna efficaciat gratiæ, hęc eū oīa
dicunt in iacturā fidei: ex ignorātia pmiſſiōis diuine. VISI. Lo-
queris hic, ſicut ſolent Suermeri ſacramētarii, qui ex cēna faci-
unt ſymbolū, per quod Chriſtiani exterius cognoscant, ſicut di-
noſcunt mēdici, & Iudei per circulum croceum in veſte.

COCLÆVS

Quā hic eligas Illuſt. P. ſententiā potiffimū approbādā? Intē-
roga quæſo vel ipſum Lutherū vel quēpiā ſodaliū eius, quid de
grā ſacramētorum reſpōderit doctiſſ. ac integerrimo viro Epō
Roſſenſi, Qualiter autē reſpōderit mihi, ſciunt eruditi, lube nūc
vt reſpōdeat ſaltē ſibiſſi eadē de re ſuper tot ac tam diuerſis, &
cōtrarijs ſentētijs ſuis, Quāto igit honeſtius ſecuriuſq; agnouit
ſet hūlliter lapſum & errorē ſuū, a Papa ſuperiore ſuo tā benig-
ne ac paterne admonitus, ſaltem in primo articulo, qui hac de
re loquit, q̄ ſi nūc tādē ex tot cōtrarieratibus ſuis errorē illū ag-
noſcere cogat: Inſe. tat iā reliquos Suermeros, qui ſacramēta p
ſignis exrenis habēt, quibus Chriſtiani ſignificēt, ſicut rubea
creta oues, Cū ipſe centies idipſum & dixerit & ſcripſerit prius.

DE SACRAMENTO BAPTISMI

CAPVT XVII.

VISI.

DE SACRAMENTO BAPTISMI.

VISI. Baptiſmus obſeruari debet, ſicut haecenus. BARR. In lib. Viſita.
Quis te nobis Legiſſatorē cōſtituit? Nescis nos Chriſtianos eē? In lib. de for.
In his ergo libertas regnare debet, vt neq; legibus neq; impe-
rijs liceat cōſcientias captiuare noſtras, Scripturæ eū de Exor-
ciſmis & interrogationibus, quibus baptizando vſi ſunt haecē-
nus pſbyteri, nihil definiūt, ſed ſinūt libertatē ſpūs abūdare ſuo
ſenſu, p cōmoditate locorū, tēporū & perſonarū. LVT. Ego ſa- In Cap. Baby
ne iā pridē benedixi dño, q̄ ſaltē hoc vnicū Sacramētū ſerua- lo. c. de bapt.
uit in eccleſia ſua illibātū & incōtaminātū, a cōſtitutionib⁹ ho-
minum, liberumq; fecit oibus gētib⁹ oīm⁹ hominum ordinis
bus, nec paſſus eſt & ipm terribilis queſtus & impiſſimis ſu-
perſtitionū portētis opprimt. BAR. Ita ſane cōuenit, Chriſtia- In lib. de ab-
nus eū populus ſimplex ē, in quo prorſus nulla ſecta, nulla dif- rogāda miſ.
ferentia perſonarū, nullus laicus, nullus clericus, null⁹ rarus, nul-
lus vnctus eſſe debeat, ſed ſine vllō diſcrimine oēs vel cōiugati,
vel cēlibes, arbitrio quicq; ſuo. MAR. Sumus igit oēs vere ſpiri- In lib. ad no-
tualis, nec vlla eſt inter nos diſſerētia niſi officiij tātū, Quia vnū bilitatē Ger-
Baptiſmū, vnū Euāgelii, vnā Fidē habemus, & ſumus æquales. manie.
BARR. Sacerdos itaq; nouo pſertim Teſtamēto, nō fit, ſed na- Ad ſenatum
ſciſ, non ordinat, ſed creat: Naſciſ autē non carnis ſed ſpūs na- Pragenſem,
tiuitate, nēpe ex aqua & ſpū in lauacro regnatiōis, Sūtq; pror-
ſus oēs Chriſtiani ſacerdotes, & oēs ſacerdotes ſūt Chriſtiani, Ana-
themaq; ſit, ſacerdotē aliū aſſerere q̄ eū qui eſt Chriſtianus. VISI. In lib. Viſita.
Paulus autē ſcribit. j. Timo. v. Qui bñ pſunt pſbyteri, duplici ho-
nore digni habeant, maxime qui laborāt in verbo & doctrina,
Id ergo quomodo fiet, ſi oēs ſumus æquales, & æque ſacerdotes?
BARR. Huic queſtioni reſpōdet Paulus Ro. xij. Vnuſquiſq; al- In lib. de po-
terū p ſuperiore ſuo habeat, Et Petrus. j. Pet. v. Oēs inuicē ſub- teſtate ſacu-
ſecti eſtote, Qd & Chriſtus innuit Luc. xiiij. Si ad nuptias inuitat⁹ lari
fueris, ſede in nouiſſimo loco, Inter Chriſtianos nō ē ſuperior niſi
Chriſtus ipſe & ſolus, Quid eū ſuperioritatis eſſe poteſt, vbi oēs
ſunt æquales & vnus iuris, poteſtatis, ſubſtantię, & honoris? LVT. In Cap. Baby
habemus quidē libertatē hanc per baptiſmū, ſed pualuit Satan c. de baptis
vt virtutem baptiſmi in adultis oīm⁹ extingueret, vt iam fere
nemo ſit qui ſe baptizatū recordetur, nedū gloriē tot repertis
alijs vijs remittēdoꝝ peccatoꝝ, & in cōlū veniēdi. VISI. De In lib. Viſita.
bet ſane baptiſmus excitare fidē, q̄ ijs, quos peccatoꝝ ſuorum
pōnitet, peccata abluūt & remittunt, Ea eū fides pfectus eſt
baptiſmus

G

In Cap. Baby.
Vbi supra

31

In lib. Visita.

Vbi supra.

In lib. contra
rebapt.

Vbi supra

Vbi supra

Vbi supra

baptismus. LVT. Periculosum est igitur verbum illud diuini Hieronymi, siue male positum, siue male intellectum, quo poenitentiam appellat secundam post naufragium tabulam, quasi baptismus non sit poenitentia, Hinc enim vbi in peccatu lapsi fuerint, de prima tabula seu naue desperantes, velut amissa, secunde tantum incipiunt niti & fidere tabulae, id est, poenitentiae, Hinc nata sunt votorum, religionum, operum, satisfactorum, peregrinationum, Indulgentiarum, Sectarum, infinita illa onera. VISI. Baptismus non solum signum est pueris, sed & adultos, allicit, & hortatur ad poenitentiam, Poenitentia enim & contritio ac dolor per aquae baptismum designatur. LVT. At potius obseruanda est in baptismo diuina promissio, quae dicit, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, Nam in hoc pender vniversa salus nostra: Sic autem est obseruanda, vt fidem exerceamus in ea, prorsus non dubitantes, nos esse saluos, postquam sumus baptizati, Nam nisi adsit, aut paretur haec fides, nihil prodest baptismus, immo obest, non solum tum cum suscipitur, sed toto post tempore vitae. VISI. Ego autem nuper contra rebaptizatores dixi, Baptismum non esse fundandum super fide, neque baptizantis, neque baptizati, quia vterque incertus est de fide, aut saltem in periculo & tentatione existit, Ita enim euenit & fieri solet de fide, vt saepe is, qui arbitratur se credere, nihil omnino credat, Et contra qui arbitratur se nihil credere, sed desperare, is omnium maxime credat. LVT. Ego vero longe aliter sentio, Quamuis enim humana imbecillitas, peccatorum suorum sibi conscia, difficillime omnium credat, se esse saluam, aut saluandam, tamen nisi id credat, saluari non poterit, quia non credit veritati diuinae promittenti salutem. VISI. Quamuis non profit baptismum ei, qui non credit, propter ipsius incredulitatem, non tamen propterea baptismus eius est reprobus, incertus aut nihil. LVT. Vides itaque, quod diues sit homo Christianus siue baptizatus, qui etiam volens non potest perdere salutem suam, quantiscumque peccatis, nisi nolit credere, Nulla enim peccata eum possunt damnare, nisi sola incredulitas: Caetera omnia, si redeat, vel iter fides in promissionem diuinam, baptizato facta, in momento absorbentur per eandem fidem, immo veritatem Dei.

Dei, qui seipsum negare non potest, Si tu enim confessus fueris & promittenti fideliter adhaeris, Contritio autem, & peccatorum confessio, deinde & satisfactio, & omnia illa hominum excogitata studia, subito te deserent, & infeliciorem reddent, si oblitus veritatis huius diuinae, in ipsis tere distenderis.

COCLÆVS

Quid boni, obsecro, parere possint sermones isti, non solum contrarij, sed & seditiosi, & impij: Non miror equidem Rusticos, populum simplicem, ex eiusmodi titillationibus ad res nouas insurrexisse, Magis autem miror, Vos Principes cum tot simul Consiliarijs vestris non considerasse in tempore, Cum plerique nostrum ei reclamarent, vosque admonerent, quorsum eiusmodi dogmata tenderent, Si enim Ambrosius Catharinus, vir doctiss. & fideliss. admonitor nostri, ex primis Lutheri opusculis (quae vtrique nunc aurea, & gemmea pre ferreis, & itercoreis illis posterioribus videri queant) Vndecim dolos nequissimos ante. VIII. annos deprehendit, In quorum quarto appellat eum manifeste hominem ad seditiones natum, & rerum nouarum cupidum, Quis credat, vos tam stupidos esse, vt ex tot aperte seditiosis libris eius, quos postea, partim latine, partim Teuthonice edidit, non potueritis videre, quid moliretur, donec ipsa rerum experientia, per tot damna populorum vobis ostenderet, sanguisque nequissime seductorum rusticorum vos inclamaret, ne diutius ei talia permitteretis: Recte igitur scripsit Patruelis tuus, Illustriss. Prin. Dominus meus Clementiss. Dux Saxoniae Georgius, si Lutherus denuo Euangelium tale de subtus scamno in lucem protrahat, nullum seruari posse rusticum, Quid enim resonat Euangelium eius, nisi solam ubique fidem, libertatem, sediciosam, haeresesque iam olim damnatas: vt nulla sint opera bona meritorum, nulla distinctio personarum, nullus ordo dignitatum in Repub. Christiana, sed sumus omnes, sine lege, sine Rege, sine ordine, sicut oues & boues, pascuae, & porci vagantes in grege, absque vlla distinctione, hoc enim vult Lutheri baptismus.

DE BAPTISMO PARVVLORVM
CAPVT XVIII.

G ij

VISITA

In lib. Visita. VISI. Paruuli baptizari debent, sicut huc vsq; obseruatū est, Quidē idipm significat baptismus qđ significauit circūcisio
In Assertiōe. Cū igit circūcisi fuerint pueri, debēt & baptizari. LVT. baptizetur licet, attē in puero post baptismū negare remanēs esse peccatū, est Paulū & Christū simul cōculcare. ECCLF. Infantes stāt
art. 2. ibi, nudi & nō vestiti, in corpe & ania, nullā hnt fidē, nullū opus
In 500. art. Hic accedit Catholica ecclesia, vt Deus eis fidē infundat, Nō qđ
art. 133. nra fides aut opus infantē iuuare debeat, sed vt infans ppriam
In sermo. de aliquā fidē acgrat. MAR. Si quis obijciat, paruulos pmissione
Surdo et mur- nō capere nec fidē baptismi hre posse, ideoq; aut nō requiri fi-
to. dē, aut paruulos frustra baptizari, Hic dico, qđ omēs dicūt, fide
In Cap. Baby aliena paruulis succurri, Illorū qui offerūt eos, Sicut enī verbum
6. de Bap. Dei potēs est, dū sonat, etiā impij cor imutare, qđ nō minus est
 32 furdū & incapax q̄ vll' paruulus, Ita per oīem ecclesię offeren-
 tis & credētis, cui oīa possibilia sunt, & paruulus fide infusa mu-
 ratur, mundať, & renouat. SVER. Nō negamus, paruulos esse
 baptizandos, nec asserimus eos baptismum accipe sine fide, sed
 dicimus ad baptismū eos credere p vim verbī quo exorcizant,
 & p fidē ecclesię eos offerētis, & eis fidē oīoibus suis impetran-
 tis, Alioqui mera & intolerabilia essent mēdacia, qñ baptizans
 a paruulo querit, an credat, nō baptizatur, nisi vice eius respō-
 deat, credo, Vt quid interrogat, an credat, si certū est, eos non
 credere: vt Cocleus contendit, Esto, Augustinus sic aliqñ dicat
 Sed Cocleo satis sit esse sic, ab hoīe dictū, nos volumus hoc dic-
 tū diuinis testimonijs pbatū, Quin asserim, paruulos prorsus
 nō esse baptizandos, si verū est, eos in baptismo nō credere, ne
 illudat maiestatis sacramentū & verbū. VISI. Ego & grās ago
In lib. contra Deo & gaudeo, me paruulū esse baptizatū. Ibi enī feci, qđ deus
rebaptizato. pcepit, Siue ergo crediderim, siue non, sum tamē baptizatus
 sup mandatū Dei, Baptismus verus & certus est, siue fides mea
 adhuc hodie certa sit siue incerta, possum curare, vt adhuc cre-
 dā ac cerr' fiā, In baptismo nihil deficit, in fide semp est defect'
Vbi supra Satis enī habemus ad discēdā fidē toto tēpore vitę. MAR. Nō
In cap. Baby. dubitarē, etiā adultū impiū, eadē ecclesia orāte & offerēte, pos-
 se in quouis sacramēto mutari, sicut de paralytico Euangelico
 legimus, aliena fide sanato, Atq; hac ratioe libens admitterem,
 sacramēta nouę legis esse efficacia ad dādā grām, nō modo nō
 ponētibz, sed etiā obstinatissime ponētibz obicē. LVT. Expe-
 riatum

riatur quisq; seipm, & referat, si audet, se nō habere cōcupiscē-
 tiā, etiā si ad morbū vsq; ieiunet & laboret, Et vnde hoc malum
 furēs & indomitū? Non vtiq; a natura, quia Adā illo caruit ante
 casum, sed post lapsum sensit in carne, & nobis p generationem
 hereditauit, Quod baptismo incipit tolli, durat tamē vsq; ad
 mortē carnis, licet in alijs min', in alijs magis. MAR. Si hęc ve-
 ra eēnt, baptismo male tribueret ablutio a peccatis, At vere tri-
 buit ei, & adhuc lētior & mollior est significatio, q̄ vt baptismū
 exprimat, qui potius mortis & resurrectionis symbolū est. LVT. Vbi supra
 Aliud est, oīa pēta remitti, aliud oīa tolli. Baptismus oīa remit-
 tit, sed nullū pēnit' tollit, sed incipit tollere. MAR. At nobis
 cauēdū ē ab ijs, q baptisimū vim eo redegerūt tenuitatis & par-
 uitatis, vt gratiā in eo dicāt quidē infundi, sed postea p peccatū
 effundi, tū alia via, ac iā quasi baptismo pēnit' irritō facto,
 ad cœlum eundum. COCLAEVS.

Experiētia tandē didicisti, Illust. P. quid mōstri mōstrosa ista
 cōtrarietas in Germania pduxerit, in tot milibus rebaptizato-
 rū, Nā & ex tuis aliqui rebaptizati sunt, licet falso gloriatur Lu-
 therus, in terris tuis adhuc nihil tale cōpertū fuisse, scis ipse me-
 lius, norūt & carcerū custodes, sed & publica quorundā pēnitē-
 tia in Ysenaco aliud testat. Scit pterea Lutherus ipse (vt fatetur)
 Balthasaz illū (qui nup in Austria Viennę exultus est) Anabap-
 tistarū principē in libello suo dixisse, secū sentire Lutherū, Quod
 ipse strenue quidē nūc pernegat, Negare tñ non potest, se, anteq̄
 pdirēt Anabaptistę, scripsisse, & in pueris post baptismā rema-
 nere pētm, & pueros nō esse baptizādos, nisi ppriā habeāt fidē
 vti patet supra, Et hoc idē ad Vualdēses quoq; scripsit, rephēn-
 dēs eos, q infantulos baptizant ad futurā fidē, quā adulti adhuc
 cōsequēt, Ait ergo, prestare, prorsus omittere baptismū in par-
 uulis q baptizare sine fide, Quia sacramēta, neq; debeant, neq;
 pnt sine fide accipi, Si vero sine fide accipias sacramētū, mag-
 no tuo malo accipias, Huic vīx (inquit) doctrinę opponimus
 nos verbū Chrī, Qui crediderit & bapt. fue. saluus erit, Nunc autē
 vbi videt tibi alijsq; principibus displicere funestam sectā illam rebapti-
 scribit cōtrariū, nēpe q vsq; baptizādī sint pueri, etiā si nōdum
 credāt, Et verbū Chrī, qđ Vualdēsisbus opposuit, a rebaptizato-
 ribz obiectū, lōge aliter exponit, In visitatiōe autē sua nō a fide
 paruulorū (de qua pēnit' ibi tacet) sed a pēctiōe Dei & ab ex-
 G iij emplo

DE SACRAMENTO EVCHARISTIAE

emplo circūcisionis pbat, baptizari debere paruulos: intelligit ne iā, quid mereatur Proteus iste tā subdolos: si exustus est iure Balthasar ille, cur viuit adhuc Lutherus, qui prior huic dixit Se- de anam principūq; dedit: Nā Epūs Roffen. & ego cōtra eum p baptismo paruulorū scripsimus, anteq̃ secta illa fuit exorta.

DE SACRAMENTO EVCHARISTIAE

CAPVT

XIX.

In lib. Visita.

VISI. De sacramēto verū corporis & sanguinis dñi nōstri Ie- su Christi debēt hoibus hī tres pponi articuli, Primus, vt credāt in pane verū corpus Christi, & in vino verū sanguinē Christi eē. Secundus, vt doceant hoies, recte summi vtrāq; speciē, Terti⁹, qui maximū est momētū, vt doceant, cur vti debeāt sacramento isto, & quomodo dispositi eē debeāt. DOCT. Nō ē ibi panis & vinū, sed species tm panis & vini. Sicut aut panis in verū & natu- rale corpus Chrī, & vinū in verū & naturalē sanguinē eius trans- mutat, ita & nos in spūale corpus, id est, in cōmunionē Christi, & oim sanctorū, trahimur ac transmutamur, & per hoc sacramē- tū in oēm virtutē & gratiā Christi & sanctorū eius collocamur.

In Cap. Baby-
e. de Eucha.

LVT. Dedit mihi quodā, cū Theologiā scholasticā haurirē, oc- casionē cogitādī. D. Card. Cameracēsis, libro sentētiarū quarto acutissime disputās, multo pabilius eē, & min⁹ supfluorū mira- culorū poni, si in altari verus panis verūq; vinū, nō aut sola acci- dentia esse astruerent, nisi ecclia determinasset cōtrariū. Postea vidēs, quē esset ecclia, quē hoc determinasset, nēpe Thomistica hoc est Aristotelica, audacior factus sū, & qui inter saxū & sacrū herēbā tadē stabilitū cōsciētā meā sentētia priore, Esse videli- cet verū panē verūq; vinū, in quib⁹ Chrī vera caro verusq; san- guis, nō aliter nec minus sit, q̃ illi sub accidentib⁹ suis ponit. DO

Vbi supra in
sermo.

CT. Qui sic exercēt artē & subtilitatē suā, meditātes, vbinā pa- nis maneat, qū in carnē Chrī trāsmutat, & vinū in sanguinē. sup- flue curiosi sunt, Nō. n. refert, si nescias & nō q̃ras, Satis ē nosse, q̃ sit signū diuinū, in quo vere ē caro & sanguis Chrī, sed vbi & quō, ipī cōmitte. LVT. Permitto itaq; qui volet, vtrāq; opini- onē tenere, hoc solū nūc ago, vt scrupulos cōsciētisq; de medio tollā, neq; se reū hereseos metuat, si in altari verū panē verūq; vinū esse crediderit, sed libere eē sibi sciat, citra periculū salutis, alterutrū imaginari, opinari, & credere. SVER. Hęc tua verba sonāt, Luthere, apud te nihil referre, q̃cqd a quolibet vbiq; cre-

De Sermo ar.
ti. contra E-
uangelium

datus

CAPVT

XIX.

dat modo pax mūdi cōstet, licereq; ob periculū vitę fame, re- rū, & fauoris illū imitari qui dixit, Aut aio negāt, nego, Et hīc dogmata Chrīana nihilo meliora q̃ philosophorū & hoim opi- niones, p quibus stultissimū ē rixari, pugnare, asserere, Atq; spiri- tus sanct⁹ nō ē Scepticus, nec dubia aut opiniōes i cordib⁹ nrīs scripsit, sed assertiōes, ipā vitā, & oim expiētia certiores & fir- miores. LVT. Ecclia vltra. M. CC. annos recte credidit, nec vsq; nec vnq; de ista trāsubstātiatiōe (portēroso scilicet vocabulo & somnio) meminērūt sacti p̃res. SVER. Docui hactenus & adhuc doceo, eiusmōdi cōtētiōnē nō esse necessariā, nec multū hīc mo- mētū, siue maneat panis, siue nō, Quāuis assentior Vuglepho, q̃ maneat ibi panis, Et cōtra cū Sophistis quoq; teneo, adesse cor- pus Chrī, Atq; ita cōtra oēm rationē & subtilē Logicā teneo, q̃ duę differētes essentię vna essentia & eē & dici possint. LVT. At dicēt tibi Sophistę, Ex Aristotele doceri, subiectū & p̃dicatū p- positiōis affirmatię, debere p eodē supponere, At dū dicis, hoc est corpus meū, aut, subiectū nō posse supponere p pane, sed p corpe Christi, Quid hic dices? SVER. Quādo ergo obijciūt de prediciōe identica, q̃ neq; scriptura neq; ratio patiat, vt duę essentię sint vna res, aut q̃ vna essentia sit altera, Verbi grā, q̃ la- pis sit lignū, aut aqua sit ignis, Oporteat igif, volūt, vt panis sit panis, & nō possit esse corpus, hic respōdeo, Nō est cōtra scrip- turā, sed neq; cōtra rationē & verā logicā, sed eis ita videf con- tra scripturā, & contra logicā esse, quia nō bene simul cōiungūt LVT. Ergo Aristotelē & humanas doctrinas facimus tam subli- miū & diuinārū rerū censores? Cur nō explofa ista curiositate, in verbis Christi simpliciter hāremus, parati ignorare quicquid ibi fiat, cōtentiq; Verum corpus Christi virtute verborū adesse? An est necesse modos operatiōis diuinę oīno cōprehēdere? VI- SI. P̃cipua puncta vitę Christianę, vt sunt p̃cēntentia, fides bona opera, debent proponi populo clare & directe, & huius- modi causę, de quibus miser populus non multum intelligit, omitti. SVER. Quid autem dicemus ad Lucam, qui refert Christum bibisse vltimum haustum vini ante nouam cōenam? At enim, Dico vobis, q̃ non bibam de generatione vitis, do- nec regnum Dei veniat, Ergo in cōena noua non vinū, sed solū sanguinem dedit, Respondeo Parū refert mea, Quia licē mihi (vt sæpe satis confessus sum) non pariet, siue maneat ibi vinum, siue nō

Vbi supra in
Cap. Babylo.
In lib. 2. cōtra
Zuingli. &
Oecol.

Vbi supra in
In Cap. Baby

Vbi supra cō
tra Zuingli.

Vbi supra in
cap. Babylo.

In lib. Visita

Vbi supra cō
tra Zuingli.

DE SACRAMENTO EVCHARISTIAE

siue nō, Mihi satis est, adesse sanguinē Christi, De vino fiat sicut vult Deus. Et anteq̃ vellē cū Suermeris merū habere vinū, mallē potius cū Papa merū sanguinē tenere, Vteri⁹ dixi supra, qñ vinū Chri sanguis factū ē, nō est ampli⁹ simplex vinū, sed sanguis vinū, vt super ipm monstrare ac dicere possim, hoc est sanguis Christi. BARR. Quid ais Suermere? an oblitus es nostri cōtra Regē Anglię Decreti, quo male repetitā hic a te sententiā mutamus ac plane transubstātiāuimus, Posueramus qdē antea, nihil referre, sic siue sic sentias & transubstātiatiōe, visis autē ratio nib⁹ & argumētis Assertoris sacramētorū pulcherrimis, Decres uimus, Impiū esse & blasphemū, si quis dicat, Panē trāsustātiari Catholicū autē & piū, si quis cū Paulo dicat, Panis quē frangim⁹ est corpus Chri, Anathema sit, qui aliter dixerit.

COCLÆVS

An nō est hec Illust. Pr. summa Cuculli hui⁹ Improbilas, in re tā seria ac summe venerāda tam improbe ludere, ac populū ir- retire dubiūq; & indeuotū reddere? Si parū aut nihil refert (vt ipse falso & impie dicit) siue verus panis maneat, siue transmute- tur, Cur Ecclesiam absq; vlla causā & necessitate arguit erroris? Cur mētē in sanctos p̄res, quasi. M. CC. aliter crediderint q̃ nūc credit Ecclia? Scit nebulo, sciūt & cōplices ei⁹ pleriq; cū Vuore maciē ante annos. VII. obieciſsem ipi B. Ambrosiū, idem docē- tē, qd adhuc hodie docet ecclia, panē scilicet trāsmutari i cor- pus Christi & vinū in eius sanguinē, q̃ nō aliud respōdit, euadēs di grā, q̃ Ambrosiū nō dicere, panē mutari, sed cōuerti: Cū tamē clare dicat vtrūq; Accipe (inquit) quēadmodū sermo Chri cre- aturā oēm mutare cōsueuerit, & mutat qñ vult instituta naturē, Itē, videre (inquit) quātis gñibus potēs est sermo Chri vnuer- sa cōuerrere, Et vltra Ambrosiū adducti sunt a Sereniss. Rege Anglię pleriq; alij p̄res, Eusebius, Emserus, Theophilus, Cyril- lus, Augustinus, Gregorius Nissenus, &c, qui idipsum fatentur, credūt & affirmāt, Rursus cū obijcerē ei, Cur Thomisticę impu- taret ecclesię hāc doctrinā cū ante S. Thomā sic definitū fuerit in Cōcilio Lateranēsi sub Innocērio. IIII. per. CCCC. & ampli- us Ep̄os &. D CCC. Patres alios Abbates & Priores Cōuentu- ales, vt refert Platyna? Nihil habuit os impudēs qd respōderet, Deniq; cū obijcerē de p̄dicatiōe Idētica, ip̄eq; diceret tū, non alia se hīc exēpla similia, nisi hec duo, Deus & homo, & ferrū ig- nitum

CAPVT.

XIX.

nitū, Et ego rursus, Vnū esse suppositū, scilicet filiū dei, quod est Deus & homo, At nullū posse dari suppositū, quod sit hic panis & corpus Christi, nō ergo esse simile, hic plane obmutuit, Quod autē nunc effingit, propter cōiunctionē vtriusq; essentiaē recte & dici & (quod absurdissimū est) esse vnā alterā, nihil est, Nam in Chro maxime cōiunctæ sunt duę essentiaē, diuina & hūana, & tamē vna nō est altera, nec vna dicitur altera & de altera, falsū est em̄ q̃ hūanitas Christi sit, vel dicat diuinitas Chri, Ergo & hic semp falsum est, q̃ hic panis sit corpus Chri, etiā si substan- tia panis maneret, quod tū itidē falsum est, Sicut & falsum est, ferrū eē ignē, licet ignis sit in ferro. Cū igitur perfide neget Lus- therus transubstantiationē in hoc sacramēto, nōne totā negat veritatē corporis & sang. Christi? quā tantopere conatur asse- rere cōtra suos Suermeros? Si em̄ nō est ibi cōuersio, nec trans- mutat panis substantia in corpus Chri per verba consecratiōis, sed manet (vt ipse ait) panis ante & post cōsecrationē, Nōne cō- sentit Vuglepho? Berengario, Zuinglio, alijsq; Suermeris, qui hoc idē dicunt? Nōne & multo peior est illis omnibus, dum falso vnā essentiaē dicit alterā eē? nēpe panē naturalē, in forno pistū, esse corp⁹ Chri, qd neq; Ecclesia, neq; scriptura (vbi em̄ scrip- tū est, Hic panis est corpus meū) Neq; hereticorū aut Suerme- rorū quispiā dicit, sed hāc ei⁹ impiā nouitatē & stulticiā repro- bant ante. VII. annos, integro libro in Apologia Eucharistiaē cōtra Captiuitatē Babylonicā.

DE VENERATIONE HVIVS SACRA- MENTI

CAPVT XX

VISI. Primū igit debent Parochi docere populū, q̃ grande sit peccatū hoc sacramētū inhonorare, eoq; nō recte vti, Ait enim Paulus. j. Cor. xj. Rei sunt corporis & sang. Chri, & summū sibi in iudiciū, Itē, multi p̄pterea sunt infirmi, multi mortui, Nā & deus ait Exo. xx. Qui nomē dñi inhonorauerit, nō habebit in- sons, Procul dubio & ea non manebit inulta inhonoratio, quæ corpori & sanguini dñi sit. DOCT. Omī certe studio ac vigila- tia magnificiēda sunt & honoranda sancta sacramēta, maxie sa- cramētū altaris, In quo sacerdos dat populo sacrū corpus Chri qd signū est & pmissio cōmunionis oīm Angelorū & sanctorū. MAR. Sic & ego docui iā olim, Hoc sanctū sacrū nihil aliqd esse q̃ signū diuinū, i quo pmittit, dat, & appropriat Chrs, oēs san- di quoq;

In lib contra
regē Anglię

de

34

Ambrosij. lib.
de sacra. e
c. 5.

Emserus

In lib. visita.

In sermo. de
præpara. ad
mortē

In sermo. de
Eucharistia.

Et quoq; cū oībus suis opibus, passionibus, meritis, gratiis & bōnis, ad solatiū & cōfortationē oībus, qui in angustiis sunt & tribulationibus, qui psecutionē paciunt a diabolo, a peccatis, a mūdo, a carne, & oī malo, Et sacramētū suscipe, nihil aliū esse, q̄ ista oīa desiderare, ac credere firmiter, totū ita fieri. DOCT. Honor ergo ē, vt credā, verū eē ac fieri mihi qcqd sacramēta significā, & qcqd i eis Deū dicat & idicat, vt dicā cū Maria Dei genitrice, firma fide, fiat mihi secūdū verba & signa tua, Cū enī loq̄tur & designet ibi deus per sacerdotē, nō possit deus in suis verbis & operib⁹ magis inhonorari, q̄ dubitare quēpiā an verū sit: Nec magis honorari q̄ credere q̄ verū sit, & ei secure cōfidere, LVT. Quo tēpore sermonē de Eucharistia edebā, in vsu cōi herēbā, nihil de Papē siue iure siue iniuria sollicit⁹, At nūc puocatus & exercitatus: imo per vim raptus in hāc harenā dabo libere quē sentio. Primum cap. VI. Ioannis in totum est seponendū, vt quod nec syllaba quidem de sacramēto loquitur, Loquit enī de manducatiōe spiritali, quē fidei est & sola viuificat, Sacramentalis autem non viuificat, cum multi manducant indigne.

MAR. Si sacramentalis non viuificat (vt als) quomodo fructus eius est, rogo, communio & charitas Christi ac omnium, sanctorum & angelorum, per quem corroboramur cōtra mortem & omne malū: SVER. Qñ Christus ipse stabat primū, hoc sacramētū instituēs, primāq; missam celebrabat, null⁹ erat vertex rarus, nulla casula, nullus cantus, nulla pōpa, sed sola grāe actio Deo & vsus sacramēti. ECCLE. Nūc autē eo puentū ē, p aliquos cēcos doctores, q̄ nullus Laicus audet neq; calicē neq; corporeale tangere, & magna format cōsciētia de eo, si quis exim p̄uīso tangat, adeo sane, vt excoriet ei dīgīt⁹, quo tetigerit, vbi tñ nullū est neq; p̄ceptū neq; phibitio, vt existimem eos insanos.

SVER. Si ergo recte volumus missam & celebrare & intelligere, optet nos oīa p̄termittere qcqd oclī oēsq; sensus huic negocio mōstrare & suggerere pnt: siue sit vestis, sonit⁹, cant⁹, siue ornat⁹, oīo, portare, tenere, ponere, aut qcqd ibi in missa fieri pōt, donec verba Chri prius capiamus ac bñ consideremus, quibus missam pfecit ac instituit. BARR. At Papistē iexpiabile flagitiū fecerūt, panē & vinū manu vī alia pte corpis q̄ dīgītis illis oleatis aut lingua tetigisse: Cū a palla, calice, pāno, deniq; a musca, mure, vermibus, stercore, tangi, nihil moueant, Tale est & illud, qd

ieiunium

ieiunij nature effinxerūt, vt sigs guttā aquē vī imprudēs glutinuerūt, eo die idign⁹ sit cōmuniōe, O furore furore furiosiorē. ECC. Sic & p̄byteri nri, si qs corp⁹ Chri attigat, circūcidunt ei dīgīt⁹ vbi supra: Si q̄ aut puella apd nudū p̄byterū dormiat, cōtinet Papa p̄ art. 394. dīgīt⁹. Si grauida fiat p̄iat q̄ filiū, id quoq; p̄mittit, Sed mappā in ser. feria. & sacramētū attigere non permittit, Si vero p̄sbyter eā supra s. post Inuoc. & infra tangat, hoc fieri licet, Contra eiusmodi fatuas leges Pa. cauit. p̄e p̄dicauimus nos, & notum fecimus, in ipsis nullum esse peccatum, Neq; peccare laicum, si calicem aut corpus domini manibus contrectet. SVER. Christus simplicissime instituit missam, vt pararet sibi populum acceptum, qui esset concorditer in charitate coniunctus, ne fieret occasio sectarum, & diuisionum, Vbi ergo sic celebratur missa, ibi est verus cultus Dei, etiam si nullus ali⁹ adsit modus in cantu, in organis, in cymbalis, vestibus, ornatibus, gestibus. &c. Quicquid enī horū est, adinuēto est ab hominibus excogitata. ECCLE. Quamuis ergo vbi supra pro certo & indubitato teneam, q̄ discipuli corpus domini in art. 397. coena manib⁹ attigerint, & admittam, q̄ tu quoq; absq; peccato contingere possis: nō tamen euincere aut obrinere possum, in ser. feria. s. q̄ fieri ita oporteat, Si autem aliquis adeo petulans est, q̄ sacramentum omnino manibus contrectare velit, is faciat sibi illud domum deferri, & contrectet vsq; ad satietatem, sed non corā multitudine. BARR. Multo magis ædificat in pijs, expendere & fide apprehendere verba Christi, hoc sacramentum instituentis q̄ occupari in honore externo Sacramenti, Quāq; ibi per Papistas omnia sunt inuersa, qui cælarunt populum hæc verba, & ad pompam & cultum externum Sacramenti seduxerunt, Proin si poplite flexo aut nudato vertice veneraris sacramentum, & non idem aut etiā plus honoris exhibes verbis Sacramenti, saltem corde & affectu, tunc iam planissime inuenteris honorem debitum sacramenti. Ex re igitur esset pietatis & necessarium, si consulere velis conscientijs, homines a sacramento reuocare ad verba, vt assuescerent, multo magis verba q̄ ipsum sacramentum considerare. COCLÆVS.

Rustici per Lutherum furentem occisi sunt, qui hoc sacramentum prophanis manibus contrectare ausi fuerunt, Ad rotam aut ignem damnati sunt nonnulli, qui sacrilego ausu illud furati Iudæis vendiderunt, Iudæi qui experiundi gratia illud

H ij

in pijs

36
 impijs manibus tetigerunt aut pupugernut exusti sunt aut de-
 orum verso capite suspensi vlti. At Lutherani praeceptores,
 qui hoc sacramentum omni denudant honore, Latiscq; suis nō
 solum in manus, sed & in peras, velut rapum aut frustum panis,
 tradunt, de sua impietate gloriantur etiam, & laudari volunt.
 Nosti credo. Illust. Pr. quāta barbarie illuserint huic sancto san-
 ctorū nōnulli tuorū, quos ob reuerentiā tui nō libet nominare, Si
 ergo vere credis, Deū tuū in hoc sacramēto corporaliter, & sub-
 stācialiter esse, Cur obsecro pateris ei⁹ honori ac veneratiōi tā-
 tū detrahi p sacrilegos istos doctores? Cur populi tui festū cor-
 poris Chri nō celebrāt, vt alij vicini, veneratiōe & ritu antiquo?
 Cur abolitē sūt Missē, de corpe Chri, & pcessiōes in quinq; fe-
 rijs: Nūquid nīmū potes honorare Deū verū? Si vero nō credis
 (qd absit) deū tuū ibi esse, Cur pmittis Luthero, tot libris i Suer-
 meros inuehi frustra? Fac igitur, vt verbis facta respōdeant, Aut
 nega ibi deum, Aut venerare more patrū tuorū.

DE ADORACIONE HVIVS SACRA-
MENTI CAPVT XXI

In lib. Visita. VISI. Paulus ait. j. Cor. xj. qd cibis iste nō debet velut cōis cō-
 existimari, sed p corpe Chri, & arguit eos, qui absq; timore ve-
 lut cibū cōem sumūt. ECCLE. Quāuis nullū peccatū faciat, qui
 sacramētū manibus attrectat, fateor, Neq; tamē bonū opus in
 hoc facit, Deus em nullū iocū ferre potest, Sacti possunt adhuc
 iocū tolerare, Sed cum deo lōge alia res est. DOCT. Cur ergo
 petulanti pmittis, vt domi attrectet ad sacietatē vsq;? ECCLE.
 Vt cōtra fatuas leges Papē habeā qd dicā, BARR. Vbi externa
 adoratio sola est, ibi mera hypocrisis ē, & nihil q̄ subsānatio d ei
 & exhibet deo honos nihilo melior q̄ illorū fuit, qui flectentes
 corā Chro dicebant, Ave Rex Iudeorū, Et tū hie cōtemnōijs, hoc
 gñe adoratiōis, oīa tēpla, monasteria, breuiter, oēs angulī pleni
 sūt, & totus cultus Papistici regni nihil aliud fuit, q̄ assidua sub-
 sannatio sub hac voce, Ave Rex Iudeorū. MAR. Est ne sic dei
 specialis oculus & respectus, quo ecclesiā Romanā p oibus alijs
 (vt olim dixim⁹) respicit? BARR. Nō ignoras, quid nūc de illa
 Ecclesia sentim⁹, Potissimū vero sic ridef Chrs & deus festo Pas-
 catos & corpis Chri, in oibus missis, vt vocāt, in pōpa & pcessi-
 one, vbi i auro & argēto circūferf Eucharistia, Ibi multū hono-
 ris externi exhibet deo, qui tamē nihil aliud est q̄ derisio dei, cū
 absit

In lib. Visita.

In 500. art.

art. 398.

In serm. fe. 5

post innoca.

Ibi. art. 401.

Ibi. art. 395.

Ad Vualden-

ses de Eucha-

rist.

In declaratio-

ne quorūdam

art.

Vbi supra ad

Vualdenses.

absit fides & spūs, MAR. Qui nō credit esse ibi corpus & sang-
 uinē Chri, nimirum, si ille neq; spūaliter neq; corporaliter adoret
 Qui autē credit, quēadmodū credendū esse ostēdim⁹, ille cer-
 te vel sine monitore corpus & sanguinē Chri reuerēter & reli-
 giose tractabit BARR. Hoc quidē verū est, Martine, Est nihil
 minus discrimē aliquaten⁹ inter Chrm i coelo sedentē, & in sa-
 cramēto aut cordib⁹ credentiū existentē, Nā ideo trāsitus est
 in coelestia, vt ibi eū adorem⁹, & eū cōfiteamur dñm coeli & ter-
 re, mortis & vitę. At in sacramēto & cordibus spūaliū seu Chri-
 anorū nō ē ideo pprie vt ibi velit adorari, sed vt viuificet tales
 credētes, MAR. Ex hoc tamen nō cōsequit, prorsus ibi nō esse
 adorandū, Nam multi adorabāt eū cōuersantē in terra, & ipse
 quoq; eos nō reiecit, vt Magi ex oriente accurrētes, Cæcus ille
 Euangeliscus, & plariq; alij calamitosi. BARR. Sed liberū ibi re-
 liquit, p loco & tēpore adorare, Sic & hic in sacramēto liberum
 relinqui oportuit, vt sciamus de hoc nullū esse pceptū dei, aut
 Chri, vt in sacramēto aut cordibus credentiū adoref, Quāobre
 dicimus nunc, illos nō esse damnādos, nec heresis accusandos,
 qui sacramētū nō adorant, cū nō sit pceptū, nec Christ⁹ in hoc
 ibi adsit. LVT. Risi olim Sophistas, dicētes, periculū Idolatrię
 cogere, vt nō sit ibi panis & vinū vere, Si em accidētia, quę vi-
 det, nō adorāt, sed latentē ibi Chrm, cur adoraret panē, quē nō
 videt? BARR. Sed tū vbiq; vides illā adoratiōē sacramenti nō
 esse sine periculo, vbi fides & verbū nō exercetur. Quare totius
 forsan fuerit, cū Aplis nō adorare, q̄ p more illo vulgi adora-
 re, Nō q̄ prorsus impiū per se sit adorare, sed qd in adoratiōe
 plus inest periculi q̄ vbi omittit. ECCLE. Ideo nullū festū odi
 magis vnq, q̄ festū corporis Christi, Cū autē pcessiōē phibe-
 re nō possim, id saltē peto, vt dimitatur sacramētū stare intus.
 BARR. Pleriq; etiā se torserūt inanibus quēstiōib⁹, quomō aīa
 Chri, deinde tota diuinitas, pater & spūs sanctus sint in hoc sa-
 cramēto. Mirū vero, q̄ idē nō solliciti sunt, quomō tot Chilia-
 des angelorū, sol & luna & sydera in mēsi numeri, & hæc tota re-
 sū vniuersitas simul cū deo suo sint in hoc sacramento. MAR.
 Quo ruls Barraba? Res non est parua pfecto, Christum esse sub
 viraq; spēs integrū, Certū em est, nec Boemos, nec Lutherum,
 nec vllorū vnq; hæreticos cōtrarium sapuisse, Etsi em Pighard
 Chrm negent sub vlla specie cōtineri, nō tamē asserūt eū nō ni-

Ibidē ad Val-
deses.

Ibidem

Ibidem

Matth. 2.

Iohan. 9

Ibidem

In cap. Baby.

Jo. 6. de Eua-

charist.

Ad Vualden-

ses vbi supra

In 500. art.

art. 427.

In sermo. de

festis corporis

Christi

Vbi supra ad

Vualdenses.

Ad schedulā

inhibitionis.

Stulpenfis.

37
si sub vtraq; simul integrum, aut in vtrāq; diuisum. At tu longe
peius hic a Christo animā & diuinitatē diuidere tentas. BARR.
Deus non iubet me scrutari, quomodo diuinitas, filius & pater,
filius & spūs sanctus sint in sacramēto, Satis mihi sit, me scire, qd
verbū hoc quod audio & corpus quod accipio, sit vere verbum
& corpus Chri & dñi mei scrutationē tā imperuestigabiliū pro-
funditatū relinquo sophistis vaniloquis, quibus cura est, quomō-
torā diuinitatem in sacramēto incantent, Nobis fat sit verbum
quod audiuius.

COCLAEVS.

Quid hic dicā. Illust. Pr! Quem contra horredissimas ac ne-
fandissimas istas desperati Monachi blasphemias Mosen im-
plorē: Quē Phinees, quē Heliā, Quē Mathariā! Quis Suerme-
rorum talia docuit ante aut prēter hunc, omniū Suermerorum
patrē: Vt igitur per dolorē aliquanto liberius dicā, ipsi? Luth-
ri verba, seipsum cōdēnātis, recēsebo, Tā turpes porci sum⁹ (in-
quit) nos perditī Germani, maiorī ex parte, vt neq; disciplinā,
neq; rationē habeamus, Et qñ audiuius de Deo, reputam⁹ il-
lud perinde atq; mimorū & ioculatorū fabulas. Talia habentur
nūc dicta & facta in vulgari populo cōtra sacramētum, qui per
Suermerorū doctrinā seduct⁹ est, vt aliq; potius deberet mori,
q̄ vnū hrē aut scribere sermonē ad eos. Si ergo tu Illust. Pr. hēc
Lutheri tui dicta & scripta tā impia, q̄ supra retulerūt fratres ei⁹
tergemini, vel audisti vel legisti, & nō vindicasti honorē Dei tui,
Quid vis q̄so vt de te sentiam⁹? Vides hic qualē ferat sententiā
ipse Lutherus, omniū harum impietātū antesignanus?

DE SVMPPTIONE HVIVS SACRAMENTI CAP. XXII

VISI. Nō dūt ad hoc sacramētū admitti, q in manifestis iacent
pētis, adulterio, ebrietate & id gen⁹ similib⁹ & ab eis nō desistūt
DOCT. Magni estimat periculū istū, sicubi pīcula aut guttula
sacramēti h⁹ absq; volūtate nrā casu decidat, Qz aut pleriq; ip-
sum in foetidā cōtētiolamq; animā petulāter suscipiūt, hoc p
nullo reputat pīculo, Quasi vero eiusmōi aīa nō millies foedior
ac indecērior sacramēto q̄ oīs illuies sup terrā. VISI. Secundo
nēo debet ad sacramētū admitti: nisi pri⁹ accesserit Parochum
suū, q audiat ipm, an de sacramēto recte sit edoctus aut si alias
egeat cōsilio quopiā. DOCT. Nēo aut ex viribus propriis talia
vsurpare psumat, sed roget qsq; Deū hūiliter, vt fidē & intellec-
tū suorū sanctorū sacramētorū in nobis efformet & cōseruet, vt

ACS

res in timore & hūilitate agat, & nō nobis, sed Deo detur glo-
ria. MAR. Sine alios orare, ieiunare, cōfiteri, ad missam & sacra-
mētū se pparare, vt lubet, Tu quoq; fac similiter, eatenus, vt scias
hēc oīa stulticiā eē & hypocrisim, si nō pponas tibi verba Tes-
tamēti, fidēq; & desyderiū ad illud excites. LVT. At oīni studio
caueū hodie, ne verba illa Chri vllus laicus audiat, q̄si sacratio-
ra q̄ vt vulgo tradi debeant, Sic em̄ insanimus, Preparatio aut
digna & vsus legitime nō est nisi fides, qua creditur missā, id est
diuinā pmissioni. ECCLE. Crede igit Deū stare pro te, & dare
oīne bonum & sanguinem suū pro te, Quasi dicat, Accede au-
dacter & animose post me, videamus, quis tibi nocere valeat.
Accedant huc Diabolus, mors, peccatum, infernus, & oīes cre-
aturē, dum ego pro te sto, quia ego defensor protector & pre-
cessor tuus esse volo, Qui in tali fide stat, is huc pertinet, & acci-
pit sacramentum tanq̄ in securitatem & sigillum aut signum, qd
de diuina pmissione certus sit. VISI. At rectius doceē, eos solos
bene dispositos esse ad Sacramentum, qui veram poenitentia &
cōtritionē super peccatis suis gerunt, exterritasq; habent cōsci-
entias, Crudi em̄ & intimatori homines non debent accedere,
Quia scriptum est. j. Cor. ij. Hoc facite quotiescūq; feceritis, in
mei cōmemorationem. LVT. Sic autē conclusisti olim nobis-
cum in Babylone nostra, Eos solos indigne cōmunicare, qui tri-
stes, afflictas, perturbatas, confusas, & erroneas habent cōscien-
tias, Nam verbū diuinā promissionis huius sacramenti, cū ex-
hibeat peccatorum remissionem, secure accedit, quicunq; pec-
catorum suorum vexatur, siue morfu, siue titillatione. MAR.
Certum est ergo, qd liberis ac securis spiritibus, quos sua pecca-
ta non mordent, Missa nihil prodest, quia nullam adhuc famē
habent ad hunc cibum, nimis adhuc repleti sunt, Missa vult
& cogitur habere animam esurientem, quā desyderet remissio-
nem peccatorum gratiaq; diuinā. BARR. Nihil æque pug-
nat aduersus Eucharistia fructū, atq; hēc sacrilega opinio Pa-
pistarū, & nocētissima cōsciētia Deum esse iratum, & hoc sacrile-
gicio placandū, Qui nisi summe esset placatus & amantissimus,
tantas suas opes nec exhiberet nec effunderet, ECCLE. Iste
bus vult habere esurientem hominem, quia in animam esuri-
entē libēter vadit, quā quotidie cū pētis pugnat, & ab eis libē-
ter liberaret, Ideo isti optime dispositi sunt, quos mors & Dia-
bolus continue impugnant, & ibi cōmodissimā eis porrigitur.
MAR.

In lib. j. con-
tra Zuingli.
& Occolā.

In declara-
tione ser. de
Euchar.

Vbi supra

In sermo. de
preparatō ad
m. stē.

In sermo. de
no. Testa. seu
missa.

In cap. Babyl
c. de Eucha.

In 500. art.
art. 406
In ser. feria 6
post Inuoca.

In lib. Visita

In cap. Babyl
c. de Eucha.

In ser. de no.
Testa.

In lib. de ab-
rog. missa

In 500. art.
art. 409.

In sermo. Vbi
supra.

In ser. de no.
Testa.

In cap. Babyl.
de Eucha.
in fi.

Ad Vualden
ses de Eucha
ristia.

In 500. art.
art. 403
In ser. ubi su
pra.

In assertione.
art. 15

Vbi supra
art. 405

In lib. de cō
fess. ad Fran
ciscum.

MAR. Diu tibi mūdandi essent calcei, vestesq; purgāde & exornāda facies, vt testamētū aliqd cōsequaris, vbi nō habes līas & sigilla, quibus ius tuū ad testamētū pbes: Si vero habes līas & sigilla, credis, petis, & queris illud, oportet vt tradat tibi, etiā si sis scabiosus, lentiginosus, foetidus, ac maxime inmundus. Sic ita dē si vis hoc Sacramētū & testamētū digne suscipere, cura, vt hęc viuā verba Chrī pponas, sup quę te edifices firma fide, ac petas quod Chrīs in illis tibi pmissit, tūc fiet tibi, & es dignus ac bñ dispositus. **LVT.** Assentior tibi Martine, Est em Testamētū hoc Chrī, medicina vnica, pteritorę pñentiū, & futuroę peccatorę, modo Indubitata fide ei adheferis, & credideris, tibi grauito dari id, qđ verba Testamēti sonāt. **BARR.** Tā misere Saranę doctrina impositū est nobis, vt ibi quęramus bona opa, & fructus, vbi oportuit fidē & arborē ipsamq; radicē querere, Pro in vide vt maneat in via, & nō patiāre, tibi verbū Dei vllis verbis hoīm, quīs magnorum eripi, siue Augustinus sit, siue Hieronymus, siue Angelus de cōelo, Christus prędicat fore, vt seducantur etiam electi. Quare nullius sancti verbis, sine scriptura credendum est. **ECCLE.** At Visitator iste noster renouato papatu vult accedentē prius discuti a sacerdote, percelli timore, cōteri poenitētia, nouā ex hoc sacramēto ordinationē faciēs sicut ante eū fecit sanctissim⁹ Papa cū legibus suis, vbi pcepit, vt oēs Chrīani tēpore sacro Paschatis ad hoc sacramētū accedāt, Qui nō accesserint, in cōmunitate nō sepeliant, Ideo maxia peccata cōmittunt in die Pasche, solūmodo ppter hoc impiū mādatū, quo hoies ad sacramētū cogere, & ipellere conat. Qđ oīno fieri nō debet. **SVER.** Magnus pfecto error est eorę, qui ad hoc Sacramētū accedūt, huic innixi, qđ sint cōfessi, qđ nō sint sibi cōscij alicui pñi mortali, qđ pmisserint oīes suas & pparatoria Oēs illi iudiciū sibi māducant & bibunt, Sed si credant & cōfiteant se grām ibi cōsequuturos, hęc sola fides facit eos puros, & dignos. Nam & Paulus p me stat dicēs. Nihil mihi cōscius sum, sed nō in hoc iustificatus sum, Ecce oīa reiecit nisi solā fidē, de qđ dicit Ro. iij. iustificans eū qui est ex fide. **ECCLE.** Si oēs igit rāpīng, oēs vsurg, libidines, & oīa pñā cōpūent in vnū, peccatum istud oīa alta excedit, & ibi qđē, vbi sanctissimi esse hoies volūt Quia Papa in nullius cor introspicere pōt, an fidē habeat necne. **BARR.** Idcirco fidele cōsiliū meū est, vt homo Chrīanus in quadra

Quadragesima & Paschate, neq; cōfiteatur neq; ad hoc sacramētū accedat, ac sic cogitet, Quidē homo, Papa scilicet, pcepit, obidpsum nō faciā, & si nō pcepisset, facturus essem: faciā aut alio tēpore, quo ipse nō pcepit: qñ & quomō me voluptas mea libera ipulerit: ob id sane, vt nō ausuefatā me ad pcepta humana.

COCLAEVS.

Audis hoc, Illustris, Pr. Lutheri tui cōsiliū? An nō oēm ordinationē & pceptionē tuā per illud eludit, frustrat, reijcit, cōdenat? Nō em puto te, tā stulte superbire, vt paganice cū Domitiano dicas, te, nō hoies, sed Deū esse, Quid, si ppli tui sic responderēt nūc tuis Visitatoribus: Hoies em sunt, nō Dī. Nō mireris igitur, si minus sint deuoti, minus morigeri & disciplinati, min⁹ obediētes, q̄ ante. X. annos fuerūt, Quia ex Lutheri tui libris meliores fieri nō possunt, Qđ si nūc, timore tui, aut odio Suermerorę, saniora p Visitationis librū pponat, corda tñ populorę tuorę nō cōuertit, quia sciunt eū i plurimis libris antea aliter docuisse, Aut igit oēs libros ei⁹ exure, ne habeāt populi tui cōtraria, quę Visitatorib⁹ tuis obijciāt, Aut sic ppetuo populos tuos in tot erroribus miserrime pplexos, irretitos, dubios, cōfusosq; fœde ac infelicitē derelinque, Fatef em nūc Lutherus ipse, tā tam esse in fide factā hoc tēpore cōfusionē, vt fere nemo sciat, quid credere debeat, Quid mirū? quia neq; ipse vsq; sibi cōstat, & priora semper posterioribus nūc bene, nūc male corrigit.

DE VTRAQVE SPECIE HVIVS SACRAMENTI.

CAPVT XXIII.

VISI. Secundus articulus est, vt doceant hoies, iustum esse, vtrāq; spēm sumere, Informauimus igitur Parochos & Cōcionatores, vt eiūsmōi doctrinā Euāgelij de vtraq; specie, fortiter ac libere pdicent corā quibuscūq; libet, siue sint fortes, siue imbecilles, siue cerulcosi, & nullo pacto alteram speciē iustificēt, sed redarguant velut rem iniquā quę sit contra institutionē & vltimā voluntatē Saluatoris & dñi nostri Ihesu Chrīstī. **DOCT.** Quāuis nūc populo nō datur vtrāq; spēs, sicut olim, neq; est necesse tamē sacerdotes vtrāq; sumūt quotidie corā populo, Et satis ē populū quotidie desiderare, ac suo tēpore alterā spēm, quātū ordnat & dat Catholica Ecclesia, sumere. **MAR.** Nō dixi, neq; cōsului, neq; est inrētio mea, vt vnus aut aliquot Epī ppria auctoritate incipiant, alicui vtrāq; speciē porrigere, nisi ita cōstru-

In lib. contra
Rebaptizā.

In lib. Visita.

In sermo. de
Eucharist.

In declaratio
ne illius ser
monis

eretur,

De formula
missæ.

39

In lib. Visita.

In lib. ad No-
bilitatē Ger-
manicæIn ser. de no-
uo Testa.In Affer. art.
16Ad Schedulā
inhibitionis.In Sermo. de
no. Testa.

erel ac mādaretur in Cōcilio generali. BARR. Nos Christi sui
habemus, & Concilia nec morari nec audire volumus in his, que
manifeste sunt Euāgelij, Quin amplius dicimus, si quo casu Cō-
ciliū id statueret ac permitteret, tunc minime omnium nos velle
vtraq; specie potiri: immo tūc primū in despectū tā Concilij q̄
statuti sui, vellemus aut vtra tātum aut neutra, & nequaquā vtra-
q; potiri, ac plane eos Anathema hīre, quicūq; autoritate talis
Concilij vel statuti vtraq; potiretur. VISI. Ego nō dico quēpi-
am debere, vel ad fidem cogi, vī ab incredulitate sua p̄ceptis
aut vi depelli. MAR. Neq; ego consulā, vt Bohemi cōpellātur,
vtrāq; specie sacramenti abolere, cū illud neq; impiū, neq; hæ-
reticū sit, sed vt dimittātur in illo modo si velint, tā tū, vt nou⁹
Epūs eorū p̄caueat, ne q̄ dissensio p̄pter eū modū oboriatur,
sed benigne doceat, neutra partē erroneā eē, Quēadmodū dis-
cordiā parere nō debet, q̄ aliter veltunt alij, p̄ gestibus vtunt
sacerdotes q̄ laici. LVT. Q̄ alterā specie, vini scilicet, Papistæ
nobis poenit⁹ abstulerunt, quis cōprobet? Quāuis parū habeat
momenti, q̄a multo plus sitū est in verbis q̄ in signis, Vellem ta-
men libenter scire, quisnam potestātē eis dederit, id faciendū,
Hocēn mō & alterā nobis specie auferre possent ac vacuā mō-
strantiam p̄ reliquijs osculandā nobis p̄bere, ac tandem quic-
quid Christus instituit, tollere. SVER. Papa damnauit, qd̄ dixē-
ram, Consultū videri, q̄ ecclesia in cōmuni Concilio statueret,
Laicos sub vtraq; specie cōmunicandos, Neq; Bohemos ob id
hæreticos & schismaticos esse, Sed reuocaui hūc articulū in li-
bro de captiuitate Babylōica, & iterū reuocaui in Assertionē, di-
cens, Bohemos & Græcos in hac partē nec hæreticos nec schis-
maticos, sed Christianissimos & Euangelicissimos esse, quos &
his verbis oro & obtestor in dño, vt in ea sentētia firmiter p̄ma-
neant. DOCT. Lōge aliter sentiebas paulo ante nobiscū, Suer-
nere, Placebat em̄ obediendū esse nouissimi Cōcilij Decretis,
vt Laicis vnā tñ species porrigat, Placebat & illud, Esse eundē
Chr̄m, nō partialiter, sed integrū, sub q̄libet seorsum sp̄e tam pa-
nis q̄ vini, Quietā rogabas & obsecrabas nobiscū oēs schedu-
lę Stolpēsis lectores, vt schedulā in hoc audiant & sequant, p̄
seruando vnitatis vinculo, q̄ lōge p̄pōderat sacramēto, quo ceu
signo significat. LVT. Papa ne tātillo qd̄e habet potestātē mu-
tandū qd̄ Chr̄s instituit, siqd̄ mutat, hoc facit vt Tyrann⁹ & An-
tichristus,

tichristus. DOCT. Aliter aut sentiebas de Papē & Cōcilij pote-
state, qn̄ insectabamur schedulā Stolpēsem. LVT. Reuocaui autē
paulo post, & dixi, Si vtri sunt Hæretici & Schismatici noīandi,
nō Bohemi, nō Græci (q̄a Euangelij n̄ sunt) sed vos Roāni estis
hæretici & impij schismatici, qui solo v̄ro figmēto p̄sumitis, cō-
tra euidētes Dei scripturas. MAR. Nō ergo cōtumeliā loco ha-
bere debebas, qn̄ D. Eckius insimulabat te Bohemicę fæditionis
studiosum & plane patronū. SVER. Qua fronte neget se Bohe-
morū patronū, qui publice scribit, Nō aliquos, sed oēs articulos
Iohannis Huls, Cōstantię esse damnatos ab Antichristo & suis
Apostolis in synagoga illa Sathanę, ex sceleratissimis Sophistis
cōgregata. MAR. At longe verius est, quod in Galatas Pauli
scripsim⁹, Bohemorū discidiū a Romana Ecclesia, nulla posse ex-
cusiōe defendi, quin sit impiū, & Christi omnibus legib⁹ cōtra-
rium, quia cōtra charitatē, in qua omēs leges summantur, per-
stat. LVT. Quamuis Romana Tyrannis integritatē huius sacra-
menti nobis abstulerit. Nō tamē peccant in Christum, qui vna
specie vtuntur, Cum Christus nō p̄ceperit, vlla vti, sed arbi-
trio, cuiuslibet reliquit, dicens, Quotiescūq; hæc feceritis in mei
memoriā facietis. SVER. Ego autē dico, Si qs sciēs omittat, de-
siderare saltē, alterā etiā partē sacramēti: licet neutra necessaria
sit, cū fides sola hic sufficiat: impiū eū eē, & Christū ab eo negari.
BARR. Cōsultū itaq; videt mihī nūc, vt nō mō p̄ Cōciliū, sed
p̄ quancūq; Diocesin, quilibet Epūs, etiam inuito Papa, Chr̄m se-
quutus in Euangelio, rursus vtrāq; sp̄m laicis daret, Quādiū
rogo, sinim⁹ nos illud hūanis istis figmētis & statutis? ECCLE.
Quāuis teneā, necessariū esse debere, vt sacramētum sub vtraq;
sp̄e sumat, secundū institutionē dñi, tñ ex eo non debet coactio
fieri, neq; gñalem ordinationē redigi. SVER. An vero Christus
apd̄ me nō tantū valeat, quantū totus mūdus, Papa & Cōcilia?
Ip̄e iubet me accipe ac bibere, Ego autē omitto, & nō accipio,
sed execror ac damno velut hæresim. Est hoc Christū audire,
sicut p̄cipit pater de cœlo? DOCT. Quousq; cōtēditis fratres?
Nō est nr̄um, iudicare volūtātē Papę, sed tantūmodo ferre, etiā
si quando fuerit iniquissima. MAR. Non probō igitur, vtrāq;
speciem Laicis dari, nisi fiat mandātē Concilij generalis autori-
tate.

COCLÆVS.

I ij

Quam

Vbi supra
In cap. Babyl.
c. de Euchar.In disputati-
one Lipsica.
In assertionē
art. 30In Cōmenta-
ad Galatas. c.
6.In cap. Babyl.
c. de Euchar.In assertionē
art. 16.

Ibidem

In soc. art.
art. 400In serm. feria
5. post Inuoca-
In consolatiōe
ad HallensesIn Resoluto-
conclu. 36Ad schedulā
inhibitionis.

DE VTRAQUE SPECIE

Quā hic probes sententiam Illust. Pr. in tanta contrarietatu syl-
ua: Quā putes a spiritu sancto dictatā: Nō aliā profecto, nisi quā
asserit etiā Ecclesia, cui Paraclerus ille oēm veritatē suggerit: Ioh.
xiii. & xvi. De reliquis eā tene sententiam, si sapias, quā Lutherus
ipse nuper tulit in Suermeros, Nepe vt libere cōcludas, Diabolū
(qui pater est omīs dissensionis) esse hanc cōtrarietatu autōrē,
Quia Paulus dicit, Deus nō est deus dissensionis. &c. Nunc em
ex ista contradicendi pericula eo prolapsus est, vt sub specie
panis neget per cōcomitantia adesse sanguinē animāq; & Dei-
tatē Christi, atq; ita ponit corpus exangue & exanime in sacra-
mēto, Quale pfecto Chrs nō habet, Nō ergo verū corpus Chrs
sed fictū sua impietate cadauer audet nūc huic tribuere sacra-
mento Lutherus, cunctis nimirū Suermeris longe deterior.

DE MISSA CAPVT XXIII

VISI. Aliqui latinas, aliqui Teuthonicas decantant Missas
Id quod fieri permittimus, Vtile tamē videt, vt vbi maior pars
populi latinū nō intelligit, ibi Teuthonice Missæ celebrentur,
quo melius percipiat populus & cantū, & alia quę legunt. LVT
Vellē & ego, Dñe Visitator, vt nos Germāi Germanice missam
legeremus, & verba secretissima altissima voce decanteremus.
Cur nos Germani nō legamus missam in lingua nostra, cū lati-
ni, Gręci & pleriq; alij in lingua sua celebrent: DOCT, Nimiū
stulte interpretamini Canonē, fratres, volētes in eo missam legē-
dam altiore voce, q nō videri sed audiri sit pcepta, Quasi non
magis pceptū sit, Canonē missæ, qui solus proprie ē missa, pres-
sa voce legi, ne audiat, Cætera autē sunt oratiōes & paramenta
ad Canonē missæ. LVT. Quid ais, bone Doctor, totam missę vir-
tutē ignorare videris, In missa em & qualibet pmissiōe dei, duo
sunt, verba scilicet & signa, Verba sunt promissiones vora & tes-
tamenta diuina, Signa autē sacramēta, id est, sacra signa, lā quā-
to plus est momenti in testamento q in sacramento, tanto plus
etiam in verbis q in signis situm est, Nam signa possunt abesse,
tamē hō habeat verba, atq; ita absq; sacramento, sed nō absq;
testamento saluus fiat. DOCT. Cessent ista vana somnia,
Luthere, Nā per omnē Ecclesiā nullus, nisi sacerdos solus, mis-
sam audit totam, Magno scilicet eo sacramento, q Christus ve-
rus sacerdos, q q mltā operatur i Ecclesia, per externa sacramē-
ta & vltibiles Cērimonias, In quibus ei fideles concinunt & co-
operant

CAPVT

XXIII.

operantur, sicut Clerus nūc facit sacerdoti, in cantu, oratiōe, res-
ponsione, tamē plurima agit inuisibiliter pro nobis apud Deū
quæ populus & Ecclesia eius non videt, neq; percipit. MAR. In Resolutio
Christus præcipit sacramentū Eucharistiæ nō celebrari, nisi in
sua cōmemorationē, Et Paulus. i. Cor. xj. Quotienscūq; mandu-
cabitis panē hunc, & calicē bibetis, mortē domini annunciabi-
tis, Melius est ergo, omittere sacramentū, q Euangelium non nū-
ciare, Et Ecclesia statuit, Missam sine lectione Euāgelij nō cele-
brandam, Plus itaq; ponderat Euangelium q missam Deus, Quia
sine Euāgelio non viuit homo in spiritu, Sine missa autē viuit,
DOCT. Cur nō cogitas Martine, q aliud est pceptū de ver-
bo Dei, & aliud de missa? MAR. Nōne & ego differentia pono?
Missa em reficit eos, qui iam sunt in corpore Christi: Euange-
lium vero gladius spiritus, deuorat carnes, diuidit Beliemoth
tollit vasa fortis, & auget corpus Ecclesiæ, Missa nulli prodest
nisi iam viuo, Euangelium prorsus omibus. LVT. Noli Martine,
ab Euangelio diuidere missam, Missa em pars est Euāgelij, im-
mo sūma & cōpendiū Euāgelij, Vnde & Conciones populares
aliud esse non deberent, q expositiones Missæ, Id est, declarati-
ones promissiōis diuinæ huius Testamenti, hoc em esset fidem
docere, & vere Ecclesiā ædificare. MAR. Cur ergo in primitiua
Ecclesia mittebant Energumēni & Catechumēni, vsq; post
Euangelium interesse, & tū forē mittebātur ab ijs, qui de corpo-
re missę erant? Sed & nūc permittunt iura, excommunicatos vs-
q; post Euangelium interesse missis. LVT. Videmus autē, optimā
ac maximā partē, tū omniū sacramentorū, tū missæ, esse verba &
promissiōes Dei, sine quibus sacramenta mortua & nihil sunt,
Sicut corpus sine anima, Vas sine vino, pera sine pecunia, figu-
ra sine cōplemento, litera sine spiritu, vagina sine gladio, Vnde
vereor plus idolatriæ esse nunc apud Christianos, q fuerit vnq;
apud Iudæos. MAR. Absit Luthere, Sicut em Iohannes præ-
currit Christū, ita Euangelium Missam, Euāgelium prosternit & hu-
millat, Missa hūiliaris dat grām. DOCT. Recte ergo instituit Ec-
clesia Catholica, vt semper sub officio missæ legat Euangelium
MAR. Plus autē pdest Missa, si per sacerdotē vni applicet, q si si-
ne applicatiōe pro omibus celebretur. LVT. An & tu, Martine
ex missa nudinas & cauponatiōes facis, vt sit op? bonū & sacri-
ficiū, quo videntur, participatiōes, fraternitates, suffragia, me-
rita,

In Resolutio
conclu. 55

Vbi supra
Vbi supra

In cap. Babyl
c. de Eucha.

Vbi supra

In ser. de no.
Testa.

Vbi supra

In sermo. de
prapara. ad
Sacramētū.

In Resolu.
conclu. 26
In cap. Babyl
c. de Eucha.

Vbi supra.

rita, anniuersaria, memorie. &c. MAR. Quando sacerdos cū populo orat, ieiunat, sacrificat, aliaq; facit noiata opera, pro nominatis animabus, nullum est dubiū, quin vehementer prosit, & redimat animas. LVT. Qz longe abes a vero, mi frater Martine

Vbi supra

Manifestus enī & impius error ē, missam pro peccatis, p satisfactionibus, p defunctis, aut quibuscūq; necessitatib; suis, aut aliorū offerre seu applicare, Quod facillime intelligis esse euidentissime verū, si firmiter teneas, Missam esse pmissionē diuinam, q nulli pdesse, nulli applicari, nulli suffragari, nulli cōmunicari potest, nisi ipi credenti solt propria fide. SVER. Nō incite igit

In Ambro.

Cathar.

41

diximus in Catharinū, Septimā faciē Antichristi esse vniuersum illū abusum missę cū solēnibus suis, cū vigilijs, cū anniuersarijs, foundationibus, sepulturis, & totū negotiū pro defunctis celebratū, Quid enī hic nisi faciēs ē pietatis, populū fallēs & deglubēs

In 500. art.

art. 364

In sermo. fe-

ria. 2. post 210

De abrogan-

missa, in pri-

cipio.

Vbi supra

art. 360

Contra abo-

minationem

Canonis mis-

sę.

ECCLĒ. Missa itaq; res mala est, & Deus odit eam, in eo qd' sit tanq' sit sacrificiū & op' meritoriū, Proinde abrogari deber, Hic nulla est questio aut dubitatio, nō magis q' si queras, an Deus sit adorandus. SVER. Nō mediocri igit gaudio affectus sum, qn absens audiui, fratres meos Augustinēses missarū (quas vocant) abusum primos oim abrogasse. ECCLĒ. Errauerunt tñ oēs, qui cooperati sunt & cōsenserunt ad abrogandā missam, Nō q' bonū nō fuerit, sed q' nō ordinate factū est, Quia ex temeritate fac-

tū est, absq; oim ordine, cū scandalo pximi. BARR. Criminātur qdē nos & mētiunt Papistę, tanq' p eiusmodi abrogationē inredam' excitare seditionē, Sed nō est seditio, vbi qd p ordinariā potestātē incipit & perficit, Multa quidē & p'dicauī & scripsi cōtra derestabiles missas Papisticas, vt ab ea abominatiōe liberemur, Sed vereor, ea adhuc p verbis hñi, & nō credi, tantā eē abominationē, quantā nos dicimus, Alioqui longe alia seueritate cōtra eā agerēt. SVER. Supra oēs sane abominatiōes reputo missam, q' p sacrificio & bono opere p'dicat & vendit, Super quam & oia Collegia ac Monasteria fundata stant, sed Deo volente cito iacebunt, Quamuis enī grandis, grauis & execrabilis peccator fuerim, iuuentamq; meā damnabiliter absumpserim ac pdiderim: maxia tamē peccata mea sunt, q' tam sanctus monachus fui, ac tot missis p annos. xv. dñm meū tam grauiter offendi, martyrioq; ac plagis affeci. ECCLĒ. Missas igit angulares & priuatas abrogari optet. SVER. Immo tutissime oim facit, q

a missa

In lib. 2. cont.

Zungli.

Occol.

Occol.

Occol.

Occol.

Occol.

Occol.

Occol.

Occol.

Occol.

Occol.

Occol.

Occol.

Occol.

Occol.

Occol.

Occol.

Occol.

a missa in totum, nunc sunt, tā priuata q' publica abstinet, quia neutra Christi exemplum & institutum amplius refert. BARR. ^{abroganda.} missa. Cum autē Papistę obstinati sint & nolint intelligere, nobisq; aspicientibus Deum crimentē & execrent, nos vltius neq; possumus neq; debemus patienter ferre, quia particeps fieremus, eorū manifestę execrationis, tanq' consentientes, & non prohibentes cum bene possimus. SVER. Hi autē proxime omnium cenam Christi representant, qui vel infirmis vel publice accedentibus ministrant Eucharistiam, ipsi non accipientes, Sicut Christus factus minister, non sibi accipit, sed alijs ministrat. VISI ^{In lib. 2. cont.} Quamuis scriptū non sit, Christum valedictionis haustum accepisse, tamen non solis discipulis dedit, sed & ipse bibit, Discipuli quoq; post eum haustum valedictionis, non amplius biberūt, sed conformes se Christo gesserunt, Et cōtra, cum discipuli post valedictionis haustū, biberunt sanguinem Christi, ipse quoq; cū ipsis procul dubio bibit. SVER. Erras Visitator, Nam & aliorū sacramētorū nullus sibi ipsi aliquid dare debet, sed ab alijs accipere, & alijs dare. LVT. Immo cōmunicet, tū sese, tū populū Interim canteē Agnus Dei. ^{In lib. de ab-} ^{rog. missa.} ^{De formula} ^{missę.} COCLAEVS.

Quor putes hic. Illust. Pr. supputari posse cōtrariedades quib; seipm destruit, mēdacēq; & Diaboli filiū, hostēq; spūscū, & veritatis facit ac declarat Luther? Primū, iā Latine, iā Teuthōice vult legi missam, Deinde, nūc alta, nūc pressa voce. Tertiō, nō necessariū ē, verba cōsecratiōis altissime pñciari, vt ab oimib; audiat, mō mysteriū est eadē tacite pferri, vt a solo audiatur sacerdote celebrāte ac pferēte. Quarto, nūc solus Canon pprīe missa ē, nūc sūma abominatio missę idē canō est. Quinto, missa nūc ps est Euāgelij, imo summa & cōpēdiū totius Euāgelij, nūc nescio quor dragmā ab Euāgelio diuidit. Sexto, nunc plus Idolatrię ē in missa q' vnq' fuit ap' Iudeos, Nūc dat grām hūilitatis & pcurrit ei Euāgelij sicut Iohānes chro. Septio, nūc pdest ac suffragat missa multis, etiā aiabus defunctorū, nūc soli credēti & celebrāti. Octauo, nūc ē bonū op', nūc pessima abominatio Nono nunc sacrificiū, nunc Idolatria est. Decimo, nunc abroganda ē missa priuata, nūc & publica, nunc rursus secūdū nouā formulā celebrāda. Vndecimo, Nūc, ad exēplū Christi, sine altari, sine sacris vestib; & cerēmonijs celebrāda ē, nūc aliē. Duodecimo, Nūc sacerdos cōsecrās alijs dar, sibi nō accipit sacramentū,

nunc

Formula
Missę.

nunc etiā ipse accipit, Nā & Christū nunc affirmat accepisse, nūc accepisse negat, Et quis facile cōmemoret oēs eiusmōi cōtradictiones ex tot diuersis eius libris & sermōibus: Ista exēpli gratiā sunt adductę, vt videas, Illust. Pr. q̄ fragili ac mobili arūdinī male cōfidis & inniteris, Certe frater tuus, Dux Fridericus. &c. nisi circūuētus fuisset a nequissimo susrōe & sacellano suo, Georgio Spalatino, atq; a mendaci & impia consultatiōe Capituli & Vniuersitatis Vuittebergensis, nunq̄ pmisisset Augustinē sibi illis, audax & impiū facinus (qđ a Luthero supra nūc laudatum nūc vituperatū cōmemorauimus) vt propria temeritate Missā abrogarent, Lege obsecro libellū illū Teuthonicū, quē ea de re inscripserunt, Seria actiōe. &c. Vt videas & agnoscas, q̄ multa interim temeritati ac impietati Luthericę pmiseris, quē ille nō pmisurus erat, Cur nō duxit, rogo, vxorē, in eo sacrilegū ac perfidū scortū, eo viuo, Lutherus? Cur legebātur & canebar ad huc horę Canonice & Missę, tū Vuittenberge, tū alit in Collegijs & Monasterijs terrarū vestrarū, illo viuente? Qui audebat tū sacras expellere virgines aut Monachos e monasterijs? Certe si recte cōsiderares nouissima nūq̄ pmitteres, desperato Apostata, ad tāta scelera, tua facilitate, abuti.

DE SACRIFICIO MISSAE. CAP. XXV.

Ne te, Illust. Pr. mōstroso isto colloquio ad tediū vsq; fatigę, reliqua visitatiōis Capitula, sub Cōtradictionū cōpendio, Deo dāte, trāscurrā, Multas quidē blasphemias ac maxime impias & horredas, in cōpluribus libris & sermōibus suis, cōtra sctissimū Missę sacrificiū, scripsit & ebuccinavit, Apostaticus iste Rapsaces, At idem, anteq̄ in reprobū sensum per inobedientiā traditus esset, nō semel Sacrificiū illud cū tota Ecclesia & cōfessus est, & reuerenter agnouit, idq; in ijs p̄cipue libris, ex quibus gratiā, & fauorē tū populi, tū optimatū lōge maiore cōsequutus est, q̄ ex ijs libris, in quibus Missę sacrificiū vāsana impietate negauit, Qui em̄ libros eius gratiores fuerunt q̄ explanario. X. p̄ceptoꝝ & Resolutio. XCV. p̄positiōnū: Et expositio Psalmi. cxi. At in ijsce libris fatetur aperte, Missā sacrificiū esse, Ita em̄ cōqueritur in primo p̄cepto cōtra septē aureas missas, Ita iniquissimus (inquit) hostis, nec hoc saltē sacrificiū nobis reliquit syncerū, Et in Resolutiōe. xxvj. p̄positiōis, Cū sacerdos (inquit) cum populo orat, ieiunat, sacrificat, De quo suffragiō nullū est dubium, quin

vehementer

Seria actio
Vniuersitatis
ad ducē Frid

Missam esse
sacrificium.

DE SACRIFICIO MISSAE.

vehementer profit & redimat animas, In psalmū deniq; 109. sit Sacerdotiū Christi nūq̄ habet finē in perpetuū, sed offert se, & suos patri in sempiternū. Itē, Quid est q̄ Melchisedech panē & vinū obtulit p̄ Abrahā: Ibi exp̄ssit sacerdotiū Christi in hoc tēpore, vsq; ad nouissimū diē, q̄ absconditū sacramētū altaris sacri corporis & p̄ciosi sanguinis sui offert in Ecclesia, Fateŕ p̄terea se. XV. annis missam p̄ sacrificio & agnouisse & celebrasse. Nunc ergo tecū ppende Illust. Pr. vtram eligas partē, Si sacrificiū cū ipso, in posterioribus, scrijs verius q̄ libris, abnegaueris: stabit ipse cōtra te in libris prioribus, quos scripsit, anteq̄ Satana traditus est, Et cū istis ipsius testimonijs stabunt simul aduersus abnegationē tuā Prophete & Ap̄li, oēsq; sancti martyres & Cōfessores, oīa Cōcilia sancta, ac vniuersa ecclesia Catholica: a quib; Missa p̄ annos iam. M.D. p̄ sacrificio certissime habita est, nullo prorsus cōtradicante, Quid ergo? Vis ne vt Deus Iudex tibi vni, male p̄ Apostatā informato, plus credat q̄ cunctis Concilijs & toti p̄. M.D. annos Ecclesię? Certe nō faciet, Nam scit, se spiritū veritatis Ecclesię dedisse. Ioh. xiiij. Et tibi ipsi vere opponere poterit & te ipsum & Apostatā tuum, Ego em̄ q̄ nunc quinq; aut sex annis credideris missam non esse sacrificiū, Attamē contrariū credidisti prius per annos plus minus quinquagita, & Apostata tuus, nō solū credidit, sed & celebravit sacrificiū missę annis quidecim, Vides ergo Ecclesię partē longe pponderare nō solū numero sanctitateq; & autoritate testiū, verū etiā iure longissimę p̄scriptiōis, cōtrariorq; & tui ipsius, & Apostatę tui testimonio, Quod si adhuc aliquis tibi scrupulus sit, interroga ipm, an vllus Christianus ante hoc paradoxū eius, negauerit aperte (vt ipse facit) missę sacrificiū. Si nullū vere indicare poterit (sic aut reuera nō potest) cur eū seq̄ris solū? Ait em̄ sapiēs Ecclesię ast. 4. Vē soli, qā cū ceciderit, nō habet subleuātē se, Pars nra latissime probata est scripturis & rationibus testibusq; innumeris & om̄i exceptiōe maioribus, a Rege Anglię Illust. ab Ep̄o Rosenſi, a Clithoueo, a Ioh. Fabro, a Io. Eccio, ab Emsero, Saſgero, Diertenbergio. &c. Quid cōtra respondit Apostata tu? cū om̄ibus suis & cōp̄leibus & Suermeris? Audi saltē, quid adhęc paucula respondeat, & responsum eius transmittē mihi, vt indicem tibi yltra q̄ bene responderit.

DE CANONE MISSAE.

CAPVT XXVI.
K In extremō

In lib. 2. cont.
Zuingli. &
Occola.

In extremo furore sacrū Canonē Missae multis & blasphemijs & calūnijs Teuthonice infectatus est Lutherus iā totū fere triēniū. At ante condēnationis suę sententiā semp cū laude & reuerentia meminit eius, & xv. annis eo religiose vsus ē in sacrificio altaris. Post condemnationē vero cœpit cauillari cōtra eū ali^{am} quot libellis, nō tā relēciebat totum, sed exponebat iuxta cerebrosū caput suū, falsis glossematīs, donec tandē perfricta frōte, velut meretrix deplorata, totū reiecit & cōtempnit, & quidē iniuriosissime, iuxta illud Salomonis, Impius, cū in pfundū venerit peccator, contēnit. Vsu itaq; religioso approbavit eū annis. xv. ut ipse falsus est. Et in tertio pcepto ait, pceptū esse Canonē missę, q̄ solus proprie est (ut ait) missa pressa voce legi, ne audiat. Cetera aut sunt (inquit) oīes & paramēta ad Canonē missę. In captiuitate autē Babylonica, ut Canonē seruaret, docuit (licet falso & male) sacerdotes, qui sacrificant, ut verba Canonis maioris & minoris cū collectis, quę apte nimis sacrificiū sonāt, dirigant, nō ad sacramētū, sed vel ad ipsum panē & vinū cōsecrandū, v^t ad oīes suas. In libro vero de abrogāda missa, adhuc improbius factū, sacro Canōi sacrilegis illud ite ipse pceptū & calūnijs, dicēs. Et quāq; habeā qd̄ p sano sensu Canonis dicere possim, qd̄ & alias feci (inquit) tū nunc nō dignabor eū talē honore, sed gloriam dabo plenissime Euangelio, indubitata fide ei inherēdo. Et iuxta regulā lurisperitorū, verba obscure loq̄tis, iterprabor cōtra eū, nō p eo, Dicā. p̄ ei iuxta parabolā, Dñe Canon, vos estis inuitati ad nuptias, & sedistis primo loco. &c. In Barrabico autē furore suo de abominatione Canonis, ita cōcludit. Ecce hic sacrū Canonē audisti, ut scias, quidnā sit, & ob stupefcēs, cruce te signes, fugiēs ab eo haud secus atq; a Diabolo. Cū igitur per verbum & gratiam dei ista abominatio venerit in lucē, & eius stulticia oīibus manifestat, sicut ait Paulus. i. Timō. iij. q̄ magna meretrix Babylonica, & retro & ante dēcta est: debemus Deo gratias serio agere, Deinde serio orare, ut eiusmodi abominationē in toto mūdo auferat & extirpet, Nisi eū rogauerimus: & gratos nos ei exhibuerimus, ac effecerimus ut malū hoc minuat, sed permittimus, nomē eius sic dehonestari, nos quoq; parē & culpam & poenā cū illis portabim^{us}. Postestas eū publica tenet huiusmōi manifestā blasphemā Dei p̄hibere ac punire. Si vero tolerat & cōiuet, vbi p̄hibere possit. Deus

Deus tū nō cōiuebit, sed horrēda seueritate corripiet ambos, & blasphematores & eos qui cōsentiūt illis. Vide queso Illu. Pr. quanto furore ac mētis cecitate agitet impius fidei Ecclesiasticęq; militē & religiōis desertor. Si queras ex eo, cur nūc relēciat ac infectet sacrū Canonē, quo tam diu religiose vsus est, in celebrationē missę, In quo & bonas faretur esse pces in noua sua missę formula, Et quo oēs retro sancti p̄es religiosissime vsi sunt, hodieq; tota per orbē ecclesia eo incessabili religione ac pietate vtitur: Nō aliud, credo, respōdebit, nisi quia ex missa oblationē hostiam & sacrificiū facit, Q̄ iusta autē sit hęc eius causa, q̄ seipm destruit, supra de sacrificio dictū ē, Fingit Canonē cōtrariū esse Euangelio, qd̄ missam solū sacramētū & testamentū dicat, nō sacrificiū. Ceterū si queras, vbi sic scriptū sit, In æternum nō ostēdet, fateatur autē oportet (sicut falsus est aliqñ) hoc vocabulū Missa, in Euangelio nusq; haberi, hebraice aut significare munus qd̄ offert superiori. Quid ergo aliud facit, dum negat missā eē sacrificiū, q̄ si neget sacrificiū eē sacrificiū: Missa eū hebraice sacrificiū significat. Ceterū hac de re copiose respōsum ē ei a pluribus, sufficiētissime vero ab Epō Rossensi, & a. D. Ioh. Eckio. Cur ergo scripta illoz nō cōfutat, si vidus eē nolit: Salte respōdeat tibi interrogaturo, qñ ritus ille sacratissimus cōsecrandi panis & vini in corpus & sang. Chri, primū cœperit dictū missa & sacrificiū: a quo Papa aut a quo Cōcilio? Certū est autē (quicqd̄ effingat ille) semp & vbq; in vniuersa Ecclia missam p̄ sacrificio habitā esse, hodieq; hñ ab oībus Chriānis. Si ergo eā negas sacrificiū eē, Lutheran^{us} es, nō Chriānus: Diocletianus: nō Cōstantinus aut Theodosius. Quid factur^{us} es q̄so, si qs tuoz siue rusticus siue ciuis aut nobilis mulierē aliquā. xv. annis p vxore agnouisset, idq; cōstaret toti Ciuitati, qd̄ ipemet quoq; fateret: Ductus autē vel p̄nitētia vel odio, post. xv. annos abnegaret vxorē illā, quis tota ciuitas attestaret & sciret, eā eius vxorem esse, & p vxore tam diu cognitā, Quid rogo illi dicturus aut factur^{us} esses? Si ergo hoc nō licet in vxore, quāto minus licere debet in sanctissimo sacrificio & sacro Canone, vbi nō vna Ciuitas, sed totus orbis, nō solū p. xv. annos, sed p. xv. tota sæcula, cōstantissime testimoniū phibent cōtra impudētē impiūq; abnegatorem istum.

DE EXEQUIIS MORTVORVM CAP. xxvij
K ij Multa

Multa quidē & falso & iniuriose diuersis libris cōtra pia suf-
 fragia, quę ex lege charitatis viui p defunctis exhibuerunt. M.
 D. annis, atq; adhuc hodie exhibent veri Christiani: scripsit Lu-
 therus iam per annos plus minus octo, posteaq; reiectius ac
 reprobis & inobediēs Ecclesię spurius, exilio factus est sua ip-
 sius culpa. Sed pluribus ante annis & scripsit & docuit atq; etiā
 fecit cōtrariū, dū regere spū Ecclesię, sicut viuū eius mēbrū, Si
 ergo nō vis esse induratus Pharaō. Illust. Pr. Longe tuti⁹ & ho-
 nestius ea probabis & acceptabis, quę ille per spū Ecclesię, &
 docuit & fecit, q̄ ea, quę post per superbā & inobediētā, in re-
 probū sensum datus, instinctu odio, & inuidiā Diaboli, contra
 pias animas euouit, & quidē nō in alijs munitus vel scripturis
 vel rōibus, nisi falsissimo isto somnio verius q̄ fundamento, Mis-
 sam nō eē sacrificiū, Qd̄ tamē ipse nulla vnq; scriptura pbauit,
 neq; in eternū pbare poterit, Interim ita innitit somnio suo, cō-
 cus & amēs, vt veritatē ecclesię, quā clare mōstrauerunt ei ple-
 riq; aut furtose cōtemnat ac blasphemet, aut maliciose dissimu-
 let ac trāseat, Quid em̄ respōdit Ep̄o Rossesi, Quid Clichtoueo,
 Quid D. Ioh. Fabri, Quid Cathario, Quid Eccio, Quid alijs?
 qui latissime pbarunt, p defunctis orandū ac sacrificandū esse?
 Qd̄ si illoz opa nimīū proluxa videant, Iube saltem, Illust. Pr. vt
 paruulo meo, quē de purgatorio Tetithonice scripsi, libello res-
 pōdeat, At, nūq; pceptū eē in scripturis, p mortuis orare, Esto,
 vbi autē phibitū est? Qua igiū autoritate phibet ipse, quod neq;
 Chrs, neq; vllus Ap̄loz, neq; scriptura, neq; ecclesia prohibet?
 Quid, q̄ ipse in alio sermone met fateē cōtrariū? Ita em̄ dicit in-
 tercedere cuiuslibet licet, vt ego p te, & tu p me ores, Orare quidē
 in vita p mortuis debemus, sed eos implorare, hoc nobis nō
 est cōmissum, Ceterū in Resolutionibus suis, per quas primū in-
 notuit mūdo, longe clarius docet, quomō sacrificiū suffragā-
 dū ac orandū sit p defunctis, Qd̄ nimis longū foret, si cuncta
 hic recēlere vellē, Vnū hoc dictū eius sufficiat, sub finē conclusi-
 onis. XIX. positū, Hoc aiaz (inquit) sanctissimū, sed anxiosissimū
 desyderiū, merito iuuat ois ecclesia, quātū potest, Maxime, qū
 & Deus vult, illas per Ecclesiā iuuari, Et in sermōe de indulgē-
 tijs, Mihi dubiū (inquit) nō est, missam p defunctis celebratam,
 meliōrē ac efficaciorē ad redimēdas aias, q̄ sunt indulgentiæ p
 missam quęrite, At in libro de abrogāda missa hęc oia impudē-
 tissime

In 500 art.

art. 305

In Ser. de di-
uite & La-
zaro.Ibidē. art.
206.

In ser. de Na-

ti. Ioh. Bapt.

In Resolu.

conclu. 19. &

26

Libertas ser-
monis de in-
dulgen.

De abrogā-

tissimę abnegat, Et B. Gregoriū in Dialogis (vbi multis exēplis
 & historijs probat ille, quantū p̄sint defunctis missę & suffragia)
 sup̄stitionis calūniōse arguit. Nunc tuā igitur Illust. Pr. cōscien-
 tiā appello, & rogo, vt oim quoz Cōsiliarioz tuorū cōscietias
 adiures, vt dicāt tibi, vter libroz melius placuerit ipsīs ab initio
 qū æditi sunt. Nō dubito: quin Resolutiones preferant in corde
 suo, Cur ergo nō approbēt magis Lutherū ibi q̄ in furioso libro
 contra missam?

Missa parte
secunda.

DE PURGATORIO CAPVT XXVIII

Neq; hic satis sibi cōstat Lutherus, Aliqū em̄ cōstāter affir-
 mauit Purgatoriū, aliqū i dubiū vocauit, aliqū totū derisit & ab-
 negauit, Ita enim scribit desertor iste ad desertores & desertos
 Valdēses, Q; negatis purgatoriū, dānatis missas, vigillas, cœno-
 bia, mōasteria, & qcqd per hāc imposturā erectū ē, p oia etiā p-
 bo, Neq; quisq; astringit, ad credēdū, esse purgatoriū. cū de hoc
 nihil sit in scripturis. Sic autē Deus forsan quosdā pios: mortis &
 inferni horroribus & tentatiōib⁹ grauioribus exercet, quę vice
 purgatorij esse quęat ip̄s, de quo nemo etiā scit p̄terq; ipsi, Ideo
 nō est docēdū purgatoriū, Nā iudicia Dei sunt occulta, neq; a
 nobis scrutāda, Hęc ibi. In assertionē autē articuloz suoz, Quis
 Papa quatuor ei⁹ articulos de Purgatorio erroneos dānauerit,
 ait se credere, Purgatoriū esse, Et cōsulo (inquit) suadeoq; cre-
 dendū, sed neminē volo cogi. Ceteroz in disputatiōe Lipsensi, &
 in declaratiōe quorundā articuloz, nō solū credit, sed etiā cer-
 tissime scit purgatoriū eē, Et in Resolutionibus suis nouit hoiem
 qui sup̄ terrā pœnas Purgatorij patit, & q̄les sint, nō secus atq;
 expertus enarrat & describit. In disputatiōe sane sic ait. Ego, qui
 credo fortiter, imo ausim dicere, scio purgatoriū esse, facile per-
 suadeo, in scripturis de eo fieri mētionē, Quēadmodū illd̄ Ma-
 thei inducit Greg. in Dial. Nō remittit neq; in hoc seculo neq;
 in futuro, Volēs peccata quēdā remitti in purgatorio. Admittit
 (inquit) & illud Machab. ij. Sancta ē & salubris cogitatio p de-
 fundtis exorare. &c. In declaratiōe vero adhuc clarius loquitur.
 Firmiter credēdū ē (inquit) & ego scio, verū esse, q̄ misere ani-
 mę ineffabilē pœnā patiunt, & nos eas iuuare tenemur oīoib⁹
 ieiunijs, elemosynis, & quocūq; possum⁹, Quid vis ampli⁹ Ill.
 Pr. Tuū nūc est, an sanū & Catholicū olim doctorē, an vero fu-
 tiosum nūc Apostatā & desertorē sequi velis, Si monita nostra
 contēnis

Ad Vualdē.
ses de Euch.In assertionē
art 37. et seq.In Resolu.
conclu. 19In Disputa.
Lipsica con-
tra Ioan. Ege-
rium.In declara-
tionē quorūdā art.In explana-
tione Paten-
nosser.

cōtemnis, ipm saltē audī in explanatiōe orōnis dñice, Ecclesiā vult (inquit) audire Dñs, nō te aut me, aut transfugā quēpiā se- gregatūq; Phariseū. Quapropter cū Ecclia cōcine (inquit) & rite beneq; cātabis. Et si forte absōna voce p̄strepis, tñ q̄a mul- titudinis affonas cōcentui, p legitimo cantus tuus tenore cēse- bis. At si canere solitaria voce tentabis, nō effugies fannas & ca- uillatiōes. Hæc ibi. Nō est ergo, qđ eū nūc quoq; in sua visitati- one aliter audias, q̄ vbi cū Ecclia canit & loquitur.

DE SACRAMENTO POENITENTIAE
CAPVT XXXIX

Qđ bñ docuerit aliquot iā annis poenitentiā, ex ipsi⁹ sane con- fessione nūc dinosci potest, arbor scilicet ex fructibus. Nunquid colligit de spinis vuas, aut de tribulis ficus? At nūc in visitatiōe sua, Multi, dū audierūt, vt solūmō credant, oīa ip̄s remitti pec- cata. Fingunt sibi fidē, & putāt se mūdōs esse, Per qđ sūt teme- rarij ac securi. Eiusmōi autē carnalis securitas p̄lor ē (inqt) om̄i errore q̄ an hoc tēpus vnq̄ fuit. Audis hæc Illust. Pr. Quis est aut noui & falsi illi⁹ dogmatis, q̄ sola fides iustificet, autor primus, assertorq; p̄tinacissim⁹ sūōne ip̄emet Luther⁹? Cur negauit gra- tiā sacramentorū? Cur oīa opa bona etiam optime facta dixit esse p̄tā? Cur negauit merita sanctorū? Hæc certe sunt verba eius in Babylone sua. Nec alia via potest hō cū Deo aut cōuenire, aut agere, q̄ p fidē, opa ille nihil curat, nec eis indiget. Indiget autē, vt verax in suis p̄missis a nobis habeat. Itē, Tā diues ē hō Chrī- anus siue baptizat⁹, vt etiā volēs nō possit p̄dere salutē suā, quā- riscūq; p̄tis, nisi nolit credere. An vero talia dogmata nō red- dāt hoies carnalit̄ securos, vt opa poenitētię negligāt? Sed au- dī Illust. Pr. adhuc sceleratiora eius Paradoxa, in sceleratissimo illo cōtra sacrū Canonē libello. De⁹ nō vult (inqt) alta media, nec aliū mediatorē pati, q̄ vniciū filiū suū, quē pater ob id solū & in mūdū misit & sanguinem fūdere iussit, vt nobis fidei thesau- rū impetraret. Hæc ē breuiter sūma Euāgelij qđ p̄dicamus. Qui ergo vllū aliū querit modū liberādi a p̄tis & veniēdi ad Deū, is iā mēdacij Deū arguit, vitupauit, blasphemauit, tanq̄ qui filiū suū frustra fecerit sanguinē suū fūdere, ac nihil effecerit. Hoc n. simpliciter vult habere, hoc & nō aliud, vt nemo ad ipsum veni- at nisi innocens sanguis solus. Et qui aliquid aliud proposuerit, siue opera sua, siue ordinem aut statū aliquē, is debet Diabolo additus

In lib. Visita.

In capt. Baby- lo. c. de Eu- char. Ibid. c. de Bapt.

De abomina- tione sacri Canonis

DE SACRAMENTO POENITENTIAE CAP. XXIX.

additus esse, plus q̄ alius. Hoc tam sæpe (inquit) p̄dicauim⁹ & inculcauimus, vt quilibet bene scire queat, & ex hoc conclu- dere sciat, q̄ oīa opera nostra, quę ideo intenduntur, ad agē- dam poenitentiā p̄ peccatis, atq; ad effugiendam morrem, ea omnia blasphemia sint, quę blasphemant Deum, & vituperant sacrificium, quod Christus peregit, eiusq; sanguinē, Quādoquā- dem per ea id efficere volunt, quod solus Christi sanguis efficiat necesse est, Hæc ibi. Et in hunc modum toto fere decennio p̄- dicauit & scripsit: Nunc tandem sero uertit folium, requirens iā poenitentiam, bona opera, & timorē irati Dei, Sed sero sapiunt Phryges, Et tardi venere subulci. Nisi ergo reuocet apertius oīa, agatq; & ipse poenitentiā, nihil p̄ficiet in populo decepto.

DE CONFESSIONE SECRETA.

CAPVT XXX

Deus bone, quot & quanta per decennium ludibria ex pec- catorum confessiōe fecit. Nam mox a principio, in ijs quoq; li- bris, in quibus maxime Catholicus adhuc esse volebat, secretā illam Confessionem statim labefecit, relaxans populo nūc p̄- ceptum confitendi, nunc modum, nunc sacerdotem, O quoties obiecerunt mihi eius discipuli illud Iacobi. Confitemini alteru- trum peccata vestra, Et illud Psalmistę, Dixi, confitebor aduer- sum me iniusticiam meam domino. Quanta illusione risuq; ini- mico rogauerunt, Num alterutrum significet sacerdotem? Et quid aliud effecit impio & seditioso libro suo de Cōfessiōe, quē ante annos. VII. scripsit ad belligerantem eo tēpore Franciscū de Secking, nisi q̄ oīne confitendi iugum a laicis abstulit? Sic em̄ ait inter alia multa, fidele (inquit) consilium meum est, vt homo Christianus, tēpore Quadragesimę & Paschatos nō cō- fiteatur, nec ad Sacramentum accedat. Et cogitet ita, Ecce, qñ hoc p̄cepit homo, Papa scilicet, ob id ipsum non faciam, Et si nō p̄cepisset, vellē facere, Faciā autē alio tēpore, quō non p̄- cepit, quādo & quomō mea libera voluntas & deuotio me teri- gerit. Hæc ibi, Nunc autem, vt timore tui, populum a seditiosa ista libertate reuocet, scribit in Visitatione sua, q̄ nemo debeat admitti ad sanctum Sacramentū, nisi pri⁹ a Pastore suo sit spe- cialiter examinatus, an dispositus sit ad sacramentum. Quousq; igi⁹ Illust. Pr. p̄mittis hunc futilē quidē & inconstantem, sed pe- silentissimū ac seditiosissimū Pseudopropheta, simplici p̄p̄o, illuderes

De X. p̄- cep. in fi. In resolu. conclu. 26 Iaco. 5. Psal. 31

De confess. parte. 3. §. 14

In lib. Visita.

DE CONFESSIONE SECRETA CAP. XXX

Math. 18

In lib. 1. cont.

vingli. &

Oecol.

illudere, & per nasum (quod aiunt) circumducere in oem errorem & licentiam. Quāto satius ac sanctius esset, pcepto Ecclesiae, iuxta verba Christi, fideliter ac stabiliter obtemperare, q̄ sic per contraria huius protei dogmata, cōsilia & pcepta, fluctuare, totūq; populu (ipsomet fatentē) in fide dubiū fieri.

DE SATISFACTIONE PRO PECCATIS CAPVT XXXI.

In Resolutionibus.

46

In assertione. art. 6.

In cap. Babyl. de penitē.

In asser. ar. 5

In 500 art.

65. 67. 63.

In sermo. de

pisatura Pe

tri. et Estote

miseriordes

& cet.

In asser. art. 5.

Quāq; nō ignoret Lutherus, & seipsum aliquoties, & antiquissimos quosq; autores, multa de satisfactione p peccatis scripsisse, Martyres itē plurimos & Ro. Pōtiffes & vetustissima Cōsilia modum penitēdi & satisfaciendi p peccatis in triennali, quinquēnali, decēnali. &c. penitētia statuisse, etiāq; satisfactiōis rigore vltra mille annos in ecclesia p durasse, Ipse tū furiosa imppbitate & infania pernicacia nūc aliquot annis cōtendit, nihil esse opa satisfactoria, Chrm p oibus peccatis nris satisfecisse, nō requiri a nobis, nisi fidē solā, q̄q; in visitatiōe nūc et cōtritiōe supaddit: De qua tū ante sic pnuinciauit, nō semel. Cōtritiō, quē parat p discutiōē, collectiōē & detestationē peccatorū, quāq; recogitat annos suos i amaritudine aiē suē, pōderādo p dōgma grauitatem, multitudinē, fœditatē, missiōē eterne beatitudinis, & acquisitionē eterne dānationis, hęc (inquit) cōtritiō facit hypocritā, imo magis peccatorē. Qualia vero pnuinciauerit de satisfactiōe in sua tū Babylone, tū Assertiōe, lōgū esset referre, Referā aut vñū aut alterum hīc ex. 500. articulis eius, quibus olim respōdit. Quāto sceleratior es (inquit) tāto citius Deus gratiā infundit. At magna ps hoim eo tendit, vt se adornet, sicut cattus, quasi p hoc Deus eos acceptare debeat. Neq; nā scriptura Deum sic laudat, q̄ aufert pctā, & projicit ea in mare. Sepe (inquit) audistis, q̄ erga Deū opibus nō indigem, sed erga hominē, Corā deo autē nulla re indigemus, nisi nuda fide. Debeamus solū cū Isaae venire, hoc ē, cū fide, seruos & asinos deorsum dimittere, hoc est opa, Hęc & id genus multa nequissimē inculcavit laicis, vt odiū excitaret in sacerdotes. i se vero fauorē populi, quē a scrupulis & carnificina cōscientiā tam facile p nudā & solā fidē ipe liberaret, illi autē iniunctis penitētijs oneraret. Ostēdant, si possunt (inquit) vbi in tota scriptura, vnus apex aut iota scribat, p peccato mortali vno debere satisfieri septe ānis. Dicant vbi p differētib; peccatis differētes poenas statuat Christus &

DE SATISFACTIONE CAP. XXXI

stus & Apostoli. Nōne hęc oīa sunt postea inuēta ab Episcopis? Et tū ibidē fatet & cōcedit improbiū nebulo, q̄ Ecclesia mater, pio affectu puentura manū Dei, castigat filios suos satisfactionibus quibuscūq; ne incurrāt flagella Dei, Sicut Ninuite opibus suis spontaneis pueuerūt iudiciū Dei. Hęc poena est arbitraria (inquit) nō in totū vt illi volunt, sed tū necessaria. Nā aut nos aut hoies aut Deus punit peccata, qd̄ illi per indulgentias tollūt oīno, Cū, si essent pii pastores, potius imposerēt poenas, & Ecclesie exēplo puenirēt Deū, sicut Moses eū puenit, occidēdo filios Israhel, propter peccatū vituli aurei, Optimū autē fuerit, si nos ipsos puniremus. Hęc in Assertiōe. Quāuis vero & nunc dicat in Visitatiōe sua, q̄ satisfactio p peccatis nostris nulla sunt opera nra, quia Christus solus p peccatis nostris satisfecerit: Tū multo rectius scripsit in Resolutionibus, q̄ ille tres partes satisfactiōis Ieiuniū, Oō, Eleemosyna, nō perrinēt ad sacramentalē penitētiā, quo ad substantiā factorū, quia sunt de pcepto Christi: sed pertinent ad eā: quo ad certū modū & tēpus, secundū qd̄ Ecclesia ordinauerit. Videlicet, q̄diu sit orandū, ieiunandū, dandū. Itē, quantū & quid orandū, quantū & quid nō comedēdū, quantū & quid dandū. Hęc ibi. Nūc autē aliter scribit & p̄dicat, quia amisso Ecclesiae spū, spiritū sequitur erroris, & mendacij. Intrauit em̄ Satan in eū, & factus est spūs mēdax in ore eius, & oīm locorū & Suermorum eius.

In lib. Visita.

In Resolu. conclu. 3.

Reg. vlt.

DE CONSTITUTIONIBUS ECCLESIASTICIS CAPVT XXXII

Fatetur in sua Visitatiōe Lutherus, multū inordinationis ac mali puenire ex indiscreta quorundā p̄dicatiōe de ordinationibus Ecclesiae, Velit igitur nunc, vt discrete loquerent de ijsce p̄dicatores, quia aliquē factae sint propter bonā ordinationem & pacē, Quis est vero Illust. Pr. inter oēs Suermos & haereticos, qui furiosius vehemētiusq; ac sepius cōtra Ecclesie instituta vel scripsit vel p̄dicauit q̄ ipe? Quo em̄ autore cepit populus vesci carnib; in Quadragesima & sextis ferijs? Cōtemnere festa venerationisq; solemnes sanctorū? Irridere oleū sacrum, aquā & sal herbasq; bñdictas negligere? imo fugere ac maledicere missas & horas Canonicas? Non alio sane q̄ Luthero, Antea em̄ nihil horū audiebatur. Postq̄ em̄ theutonice ad Nobilitatē Germaniē totā Pape potestate suggillauit calūniaseq; traduxit. Et in

Ad nobilita. Germani.

L Babylō.

DE CONSTITUTIONIBVS ECCLE. CAP. XXXII

In capt. Baby
lo. 6. de bapt
In asser. art.
25. et. 27
Aduersus
Ambro. Car
tharinū
44
In declaratio.
quorundā ar.
In Resolu.
conclu. 25. et
26.
De. X. prae.
sep. 6. 37

Babylone sua scripsit, rogās, quo iure papa super nos leges cōstituat, Quis ei dederit potestatem captiuāq; libertatis nr̄ae, per baptismū nobis donatē: Cū neq; Papa, neq; Ep̄us, neq; vll' hominū habeat ius vnus syllabę constituendę sup Christianū hominē, nisi id fiat eiusdē consensu. Item in Assertiōe Articulorū, affirmauit, Papā nihil minus q̄ Pastore Ecclesie Dei esse, sed Idolum aduersariū Chro & Euāgelio eius, Certū itē eē, q̄ in manu Ecclesie aut Papæ prorsus nō sit, statuere Articulos fidei, immo nec leges morū seu bonorū operum. Et in visione Danielis. Decreta patrū arguit tāq; scelerata dogmata Antichristi, & interfacies. xij. Antichristi, cōnumerauit ea quę in templis sūt & gerunt, delectū itē ciborū & ieiuniorū, festorūq; dierū multiplicatiōe, Vt omittamus infinita alia, quę pleno furore diuersis libris & sermonibus contra Papam & Ecclesiam diuulgauit in populo, Non miror equidem ea inde mala in Germanię populos promanasse, de quibus adhuc hodie & erubescunt, & dolent Principes plurimi, omēsq; viri boni, quibus vel mica supest adhuc seu religionis seu honestatis. At decuisset te fratremq; tuū, Illust. Pr. rebellem hūc Apostatam suo sistere Iudici, aut saltem admonere eorū quę ipse in cōtrarium prius scripserat, Nā Paulus ante sic scripserat in sua declaratiōe Teuthonica, Vtraq; p̄cepta & Dei & Ecclesie seruanda esse, preferenda tamē esse mādata Dei. In resolutionibus vero, de potestate iurisdictionis Papę in Purgatoriū sic dicebat. Statuat ecclesia alterā p̄tē ei⁹ quęstionis, & sequar libētissime. Ego dubito & disputo, & quantum huc vsq; lego & video, teneo negatiuā, paratus tenere affirmatiuā, postq̄ ecclesia sic placuerit. An nōdū videmus (inquit) q̄ vīgil sit Chrs in Ecclesia sua, vt etiā errare volentes, nō p̄mittat errare: Et in. X. p̄ceptis. Meo (inquit) iudicio dicā, saluo vnuscuq; suo sensu. In hac perdita temporis miseria prorsus non est tutum, relinquit vnumquemq;, p̄sertim simplicioris & rudioris animi hominem suę deuotioni & discretioni, contra apertos Canones. Cuius ratio est (inquit) quia ideo sunt positi Canones patrū, vt dirigant populum. Et debet vnusq; sua deuotio semper esse suspecta, & tanto magis quanto magis placet, cum est contra cōmunem vsum vel Decretum Patrū, Cum scias, q̄ angelus Satanę in lucis angelum sese transfigurans, summe sit timendus & cauendus. Qui sub specie deuotionis facile omnia

Decreta

DE POTESTATE PAPÆ CAP. XXXIII

Decreta solueret. Et illud. Deut. xij. Iud. xix. Vbi p̄cipitur, immo prohibetur ac reprehenditur, ne quilibet faciat, quod sibi rectū & bonum videtur.

DE POTESTATE PAPÆ CAPVT. XXXIII

Vbi hic quæso incipam (vbi definā: tam variæ sane ac cōtrariæ sunt Lutheri sententiæ, vt vel legere pigeat, nedū scribere. Quā blanda rogo sunt hæc in Resolutionibus eius: Ad Leonem. X. Quare Beatiss. P. prostratū me pedibus tuis, tuæ B. offero cum omibus quæ sum & habeo, Viuifica, occide, voca, reuoca, approba, reproba, Vocē tuā vocē Chri i te p̄sidētis & loquētis agnosca. Et cōclusionē. ix. Bene nobis facit (ait) Spūs sanctus in Papa, excipiendo in suis decretis semp articulū mortis & necessitatis. Item Cōclu. xi. Papa nō habet alteri⁹ generis potestatem q̄ alius sacerdos, sed alterius quātitatis. Quia ipse oīm peccata. Alij aliqua remittunt: Et quantā satisfactiōē illi in aliquib⁹ tantam ipse in omibus potest remittere, nec amplius, alioquin monstrum esset ecclesia, ex diuersi generis potestate cōstituta. Item Conclu. xxvj. Ego audio (inquit) Papam vt Papam, Id est vt in Canonibus loquitur, & secundum Canones loquitur, aut cum Concilio determinat: Non autem, quādo secundū suū caput loquit. Homo enī est, sicut & ceteri, multi fuerūt summi Pōtiffices, quibus nō solū errores & vitia, sed etiā portēta placuerunt, Item: Conclu. lxj. Clarū est (inquit) q̄ ad remissionē peccatorū & casuū sola sufficit potestas Papæ, Quando ergo sacerdos tali officio excōmunicat, absoluit, ordinat, deordinat, statuit, abrogat: p̄cipit, prohibet: dispensat, mutat, interpretat: In his oībus agit virtute istius verbi. Quodcunq; solueris. &c. Itē Conclu. lxx. Tenent (inquit) Ep̄i & curati, veniā Apostolicarum Cōmissarios, cū oīni reuerentia admittere. Quia auctoritati Papali in omibus cū reuerentia cedendū est. Qui enī potestati resistit, resistit Dei ordinationi. Qui autē Deo resistit, ipi sibi damnationem acquirunt, Et domin⁹ ipse, Qui vos spernit, me spernit. Igitur licet in rebus exiguis, nihilo tamen minus q̄ in magnis, auctoritati cedendum. Hinc illud etiam venit, q̄ & si Papa ferret iniustas sententiās, timendæ tamen sunt, & vt Carolus inquit Imperator, Quicquid impouerit, quantumuis graue sit, ferendum est, Sicut & experientia videmus fieri ab Ecclesia,

L ij quæ

quæ certe infinitis oneribus hodie p̄mitur, & tamē pie & hūiliter fert quæta. Item Conclu. lxxj. Contra veritatē (inquit) Apostolicæ veniarū qui loquitur, sit ille Anathema & maledictus. Quia & si res parua sit veniarū largitio: tamē cōtra potestatem superbe agit qui cōtradixerit. Ideo merito male diceſ, Cū obediētia ecclesiastica eo sit mirabilior, quo etiā in villoribus suo sensui cedit & hūiliaſ. Deniq; Conclu. lxxxvj. ait. Nō est nostrum iudicare voluntatē Papæ, sed tantūmodo ferre, etiā si qñ fuerit iniquissima, vt supra dixi. ¶ Hęc & id genus plura scripsit Lutherus in eo libro, quo nullū edidit vnq̄ gratiore, cunctisq; vulgo plausibiliorē, Ex isto meruit primū dici a suis: Vir dei, Zelator veritatis, Vindex Euangelicę libertatis & doctrinæ, &c. Aequū esset igitur, vt iussu tuo Illust. Pr. ad prima nouæ doctrinæ suæ fundamenta rediret, reuocatis & a seipso reprobatis & dānatis omnibus, que in cōtrariū postea cōmentus ē in cōplurimis, & libris & sermonibus: si nō velit, audire Euāgelicā Christi sententiā, Ex ore tuo te iudico serue neq̄. Item, Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis cōdemnaberis. Quod certe iam factū esse, ipse quoq; fatearis: si ea saltē legere non pigeat pudeat p̄, quę nuper in Anabaptistas libello haud ita lōgo perſcripsit, Reprobare enī ibi stulticiā (& bene quidē) illoz, simul & Suermerorū, qui in odiū Papę baptisimū paruulorū & corpus Christi in sacramēto reijciūt & abnegant. Nam hac ratiōe (inquit) oporteret eos negare & totā scripturā & prædicandi officiū, Hoc totū enī a Papa habemus. Stulticia igitur in hoc totum qđ molunt. Nā & Chrs in gente Iudaica inuenit Phariseos & scribarū abusū nō tñ propterea totū reiecit quod illi habuerunt & docuerunt. Matth. xxij. Nos autē fatemur (inquit) sub Papatu plurimū esse boni Christiani, immo oē bonū Christianū, atq; etiam illinc ad nos deuenisse. Quippe fatemur, in Papatu veram esse scripturam sacrā, verū baptisimū, verū sacramentū altaris, veras clauēs ad remissionē peccatorū, verū p̄dicandū officiū, verū Catechismū, vt sunt, Oō dñica. X. p̄cepta, Articuli fidei, Dico insuper, sub Papa verā Christianitatē, immo verū nucleū Christianitatis esse. Confer queso, Illust. pr. hęc prima & nouissima Lutheri tui scripta, ad furores eius, quibus insaniuit contra Papam In Babylone, In Visione Danielis, In Abroganda missa, In Assertionē articuloz, In execratiōe Bullæ, In iudicio de votis, &c. vt cogites

Luce. 19
Math. 12

cogites, quid respondere queas p̄pedit, Deo, Cæsari, & Cōcilio.
DE CONCILIIS GENERALIBVS
CAPVT XXXIII

Quā inturius cōtumeliosusq; & blasphemus in sacra Cōcilia fuerit plerūq; Lutherus, nouerunt sane oēs, qui eius infanias In Babylone, In Abroganda missa, In visione Danielis, &c. legērunt. Ego breuitatis grā, ex. 500. tantū articulis, ad quos respondēdi ante aliquot annos, quēdā succinctē cōmemorabo hic, vt videas, Illust. Pr. q̄ variū & cōtrariū sit hoīs (si modo hō est & nō potius Diabolus: vt multis videſ, etiā Cæsari: incarnatus ac male cucullatus) sup vna & eadē re iudiciū, Ait igit in Sermōe. xj. sup illud Chri, Attendite a falsis pphetis. Math. vij. Hoc (inquit) Euāgeliū subuertit funditus & radicitus Papatū & oia Cōcilia Quia nō tenemur seruare, qđ Papa præcipit, & hoies cōstituūt. Ideo adhuc semel dico (inquit) Capite hoc Euāgeliū, quia neq; Papę neq; Concilijs, neq; vlli hoīm cōmissū est, vt cōstituatur & cōcludatur quid sit fides, Quia dicit, Cauere a falsis. Oporteret igit Euāgeliū mētiat aut Papa simul cū Cōcilijs. Ideo debeo dicere Papa tu conclusisti cū Concilijs, nūc habeo ego iudiciū, an acceptare quē nec ne, Quare? Quia nō stabis p̄ me & respondēbis qđ debeo mori. Et falsam doctrinā nēo iudicare potest nisi spiritalis homo, Ideo res est insana, qđ Concilia concludere & statuere volunt, quid credendū sit: cū sepe nullus vir ibi sit, qui diuinū spiritū vel modicū olfecerit, Sicut cōrigit in Cōcilio Niceno, vbi tractabāt & volebāt leges cōdere sup statu Ecclesiastico ne essent in matrimonio. Ibi iā oēs erant falsi Tunc procedebat vnus tñ hō Paschasiū, & refutauit hoc totū dixit, Nō ita, hoc nō ē Chrianiū, Tūc totū Cōciliū oportuit ab ista cōclusiōe desistere. Propterea ē verū adagiū, Qui docti ij subuersores, Quia Deus altis titulis & hūanę sapiētię valde inimicus est. Hęc sunt Illust. Pr. rōes & scripturę, p̄pter quas putat spurius iste, Goliath Saxonicus, se iure insultare Ecclesię & exercitui Dei viuētis, exprobrās nobis tota die, Ecclesia, ecclesia, ecclesia, Cōcilia, cōcilia, cōcilia, Decreta, decreta, decreta, Patres, p̄res, patres. At paucis annis lōge aliter sensī, scripsit, dixit, fecit, Nā Augustę, sub Cæsare (gloriosę mēorię) MAXIMILIANO appellauit a Legato, a Papa & sede Aplica, ad futurū Cōciliū, & quidē sediciofissimis verbis, Quā paulo añ in eisdē actis ira p̄testat⁹ fuerat. Ego frater

In 500. art
art. 115. et seq

1. Reg. 7
In lib. de Ab
rog. missa

L. iij ter Max

ter Martinus Luther, Augustinianus, p̄testor me colere & sequi
sanctā Ro. Ecclesiam in oībus meis dīctis & factis, p̄sentibus, p̄ter
teritis & futuris, Qd̄ siquid cōtra vel aliter didū fuit vel fuerit,
p̄ nō dicto h̄ri & h̄re volo. Nec multo aliter protestatus est de
inde anno insequēte in disputatōe Lipsica. Vbi & Nicenū Cō
ciliū (qđ hic suggillat) oīm sacratissimū dixit. Et in Schedulā
Stolpensē scribēs ait. O quantis dīris & furijs in me agerēt isti
Stolpenses, seu potius Talpenses (vt sic dicā) si ego tam blasphemio
& impio dogmate statuissem, nō licere loqui de potestate
Cōciliōrū, nec optare statutū eiusdē potestatis. Et merito. Quid
em̄ (inquit) vel ipsoꝝ iudicio pōt eē par huius impietati & blas
phemie? Quoties deinde meminit honorifice Conciliōrū in Re
solutiōibus suis? In Ioh. Eckiū scribēs, cum notatus esset, qđ nihil
teneret de Concilijs generalibus, ait, Hunc articulum non esse
meū, credo (inquit) intelligit quicūq; Resolutiōes meas & Dia
alogū contra Syluestrū legerit. Qñ id vnice deploro ac gemo,
nos dignos nō esse, vt videamus legitimū Cōciliū. Et nunc tan
dē post longas Suermeritates vagosq; insanias, fatetur rursus
cōtra Suermeros suos. Si diutius staterit mundus, iterū fore ne
cessariū, propter diuersas scripturę interpretatiōes, quę nunc sunt
vt ad cōseruandā fidei vnitatē Cōciliōrū Decreta recipiamus,
atq; ad ea cōfugiamus. O virilem cuculli huius constantiam.

DE BOHEMIS HVSSITIS.

CAPVT XXXV

In disputatione Lipsica grauiter tulit Lutherus, velut con
tumeliā, qđ D. Ioh. Eckius insinulabat eum Bohemicę factio
nis studiosum, & plane patronum, Dicēs ibi publice corā omni
bus, Nunq̄ sibi placuisse, neq; in æternum placiturū esse, quod
cunq; Schisma inique faciunt Bohemi, quod se auctoritate pro
pria separant a nostra vnitatē, etiam si ius diuinum pro eis sta
ret, Cum supremum ius diuinum sit charitas & vnitās spiritus.
Itidem scripsit in Galatas suos cap. vj. qđ eorum discidium nulla
possit excusatione defendi, quin sit impium & omnibus Christi
legibus contrarium. Et in Schedulingis Stolpenses (vt eos vo
cat) scribens ait. Verum Bohemi, nolo, p̄sumant, nec rideant
omnes, propter hos duos aut tres rudissimos Sycophantas,
Sunt alij (inquit) qui vnus speciei vsum suadeant melioribus
documentis, qđ isti factores faciunt. Deniq; ad Nobilitatē Ger
manicę

In Resolu.
conclu. 26
Cōtra malig
num Ecclij
dicum

In lib. 1. con
tra Zuingli
et Oecolā

In commēt.
ad Galat. c. 6

DE PIGHARDIS VVALDENSIBVS CAP. XXXVI

manicę prolixis ac tædiosis nugis consultat, modumq; p̄scribit, quomodo ad vnitatem Ecclesię, & in vnam fidem per Le
gatos nostros reducendi sint Bohemi. At paulo post, mutata
sententiā, sic e sublimi superbicę & furoris sui solio pronunciat
in Babylone sua. Si vtri sunt Hæretici & Schismatici nominā
di, non Bohemi, non Græci (quia Euangelij nituntur) sed vos
Romani estis Hæretici & impij, Schismatici. Et in Assertionē
Erraui (inquit) & hunc articulum reuocaui, & adhuc reuoco,
in hoc quod dixi, Aliquos Articulos Iohannis Hufs esse Euan
gelicos. Quare nunc sic dico. Non aliquos, sed omnes articu
los Iohannis Hufs Constātię esse damnatos, ab Antichristo, &
suis Apostolis, in Synagoga illa Saranę, ex sceleratissimis So
phistis congregata, Et in faciem tuam (inquit) sanctissime vti
carie Dei tibi libere dico, omnia damnata Iohannis Hufs esse
Euangelica & Christiana, tua autē omnia prorsus impia & Di
abolica, Hæc ibi, Nec his furijs & blasphemijs contentus, maxi
me virulētum, & impium ac hostilem in Roma. Ecclesiam librū
scripsit, postea ad Senatum Pragensem, sed parum gratiæ retu
lit, Si enim veniret Pragā, nihil certius ibi expectare posset q̄
vltices flammās & palum acutum. Nunc cogita tu. Illust. Pri.
q̄ honorificum tibi futurum sit vel apud Cæs. Maiestatem, vel
in generali Concilio, stare a parte Lutheri, quem & Hussitę, &
Pighardi quoq; ac omnes Hæretici antiqui, tum & noui Suer
meri sui reijciunt & condemnant.

DE PIGHARDIS VVALDENSIBVS

CAPVT

XXXVI

In Hæreticos istos maxime Barbaros plerūq; inuectus est
Lutherus, anteq̄ in profundum peccatorum venit. Sic enim
scripsit in Declamationibus. X. p̄ceptorum. Verum (inquit) ne Pighardi, Hæretici infelices, suas partes a me ad
iuras confidant. Qui p̄ nimia ruditate nobis Theutonicis
(superbissimo fastidio indignati) imponunt, qđ Sanctos Dei
colamus, & Idola faciamus, Et ideo contra nos acerrum ver
suum scripturę congregant, in quibus prohibetur, ne ado
ret quis nisi vnum Deum. Et vt nobis apud suos iustissimam
inuidiam conflare videantur, insidiosissime omittunt, quod
scribit Rex David & Salomon, & multi alij adorati, Simul im
pij peruersores scripturę, & subdoli calūniatores pietatis nostrę.

Ita

Ad nobilitatē
Germa. c. 24
In cap. Babyl.
c. de Euchar.

In Assertio
art. 30

De. X. Prae
cep. 6. 1.

DE PIGHARDIS VVALDENSIBVS CAP. XXXVI

Ita em rustici illi, nos tadem docet, qd solus Deus sit adorandus, & gloriant, ac si nos id ipsum negauerim vnq. Cu tm negare no possint, frequenter Aulicos regios honorari ac velut adorari, vt facilius ad Regē pueniat. Propter hoc itaq; rudissima & insul-
rlissima rusticitate, dico ego, Ad sanctorū suffragia recurrendū omni modo. Sicut in Iob dicit, Et ad sanctorū aliquē cōuerrere. &c. Et in Resolutionibus suis de alio rursus errore arguit eos dicēs. Nihil de igne & loco Purgatorii loquor, nō qd ea negē, sed qd alia est illa disputatio. Interim cū B. Aug. remaneo (inquit) scilicet qd receptacula animarū abdita sint & remota a cognitione nra. Quē ideo dico, ne Pighardus hæreticus, in me sibi videatur obtinuisse, Purgatoriū nō esse, quia locū eius ignotū eē cōfiteor, aut ideo Ro. Ecclesiā errare, quia opinionē. B. Thomæ non explodit, qui locū illū sub terra esse putat. Mihi certissimū est. Purgatoriū eē, nec multū me mouet, quid blateret hæretici, qm iā Mille & plus cētū anni sunt, qd B. Aug. in suarū Cōfess. lib. ix. p. marre & pre suo orat, & orandū petit. Et eadē facta mater ei moriēs (vt ibi scribit) memoriā sui optauerit ad altare dñi. Sed & a B. Ambrosio id factū narrat. Qd si etiā tpe Apostolorū non fuisset Purgatoriū (vt supbūt fastidiosus Pighardus) nunqd ideo credendū est hæretico, vix quinquaginta annos nup nato, & fide tot seculorū falsam fuisse contedendū? maxime cum ipse nihil aliud faciat, qd dicit, nō credo, & sic pbauit oia sua, & improbauit oia nra, Quasi nō & lignū & lapis nō credāt. Hec it i, Et in
50fra in alio loco, Hec ideo (inquit) cōmemoro, ne Pighard, nri vicini, heretici, infelix populus, fetore Romano gaudeat, sicut Phariseus sup publicanū, nō aut cōpatit, Ne inquā, illi nos crederent nescire vitia & labes nras, & imesum aduersus nram miseriam supbirēt, si nos ista tacere & approbare videremur. Scimus heu nrm casum & dolemus, nō aut, sicut hæretici, fugimus, & se inuiuiū trāsimus, tanq alienis peccatis pollui timeamus. Quo furioso timore illi sic timent, vt nō pudeat gloriari, sese ideo fugere, ne polluant. Tāta ē charitas. Nos vero, quo miserio labo-
In resolutio.
conclu. 15rat Ecclesia, eo fidelis assistim⁹ & accurrim⁹, Flēdo, orādo, monēdo, obsecrādo, Sic em christianitas iubet, alterū alteri⁹ onera por-
Ibidē. Conclu
80.tare. &c. Haud dissimilia scripsit & in Galatis suis. Rurs⁹ in psal. mi. cix. expositio sic ait. Qui separāt se a malis, faciūt sicut Pighardi in Bohemia, miseri heretici, qui a malis Christianis fugiūt, &
ad se

DE PIGHARDIS CAP. XXXVI

ad se ipsos in angulū repūt, O blasphematores Dei & prodito-
Super Psal.
109.res Christi, Si Christ⁹ fecisset, vt vos facitis, quis vnq saluatus es-
Contra Res-
plicit Sylue-
pri Pri.set: Hec & id genus plura passim i scriptis suis opprobrauit he-
reticis suis ante cōtumaciæ suæ lapsū. Post vero, perfricta frōte, oia ista, quę reprobaauerat, collaudauit, ac repēte mutata sentē-
tia scripsit in Syluestro, Beata Bohemia, beata Grēcia, beati oēs
qui sese a Ro Ecclesia sepeauerūt, & de medio Babylonis exie-
runt, nunq reuersuri. Deinde omni pudore abiecto blandissime
scripsit ad ipsos cōtra Ecclesiā, dicēs. Memini quidem vos a me
olim Hæreticos appellatos, tunc cū adhuc nō nihil tribuerē Pa-
pe, nūc vero aliter erga vos affectus sum. Et infra. Nō ideo vos
(inquit) accusabo p̄tinus hereseos, more Sophistarum, qd neq;
virginē Mariā, neq; ullū sanctū iuocatis, Ne p̄ em qcq de mor-
tuis sanctis proditū est in scripturis, Et incōfesso est, hac stulta &
superstitiosa inuocatio sanctorū, eo redactos eē hoies, vt ex Ma-
ria & reliquis sanctis, mera Idola fecerunt, Et rursus. Qd negatis
(inquit) Purgatoriū, & dānatis Missas, Vigiliis. &c. per oia etiā
pbo. Neq; quisq astringit ad credendū, esse purgatoriū, cū de
hoc nihil sit in scripturis. Et infra. De vobis (inquit) polliceor
meliora qd de Papistis, nepe vos nō tanta arrogātia, tāta perui-
cacia cōtra ituros veritati, quare & eo liberius vos monebo. Et
infra. Hoc quoq improbo (ait) qd more Papistice Ecclesie sepe
tē ponitis Sacramēta, cū tm scriptura tm duo norit, Baptismū &
Eucharistiā, Nō est autē ferendum, vt humana inuēta æquemus
constitutionibus diuinis. Ad hec, nō poteritis bona conscientia
vllam traditionē hūanā reijcere, p̄cipue Papæ, si vnā appro-
baueritis, aut dederitis esse necessariā ad salutē. Rursus. Hoc (in-
quit) cū Euangelio pugnat, qd Episcopos, cōcionatores & Dia-
conos vros a cōiugio arcetis. Item, Cū sciatis, vos in toto orbe
hactenus tanq pestilentissimos hæreticos p̄clamos, hic testi-
moniū vobis perhibere volui, qd propius accedatis ad puritatē
Euangelij, qd omes alij, quos ego cognouerim. Quomō tibi hec,
obsecro, Illust. Pr. placent? Si ea legisti vnq, & non vindicasti, nō
eris infons nec Deo, nec eius Ecclesie, a tot scelerib⁹, quibus de-
sertor iste & fidē & religionē omiaq; sacra nostra p̄dit pestilen-
tissimis (vt ait ipsemet) hæreticis, Quibus tamē ipse multo ad-
huc pestilentior est, Illi em nō separāt animā & diuinitatē Chri-
a corpore & sang. eius in Sacramēto, vt ipse facit, nō negāt sep-
M. tem

tē sacramēta, nō reprobāt bonorū operū merita, nō dant vxores Epīs pbyteris, Diaconis & Monachis, vt facit impurissimus iste Epicurus imo Iouinianus Vuittenbergensis, Qua igit frōne stabis a parte eius vel in Cōcilio vel in Senatu Imperiali? quē Hussitæ quoq; & Pighardi velut impurissimū Idolū Moloch & obscenissimū ventris aial, cucullatūq; Priapū fugiunt, detestantē cōdemnant: Memēto semel, Illust. Pr. q̄ misere sis ab eo deceptus, vñ excideris, vt redeas agasq; poenitentiā, ac prima opa facias, ne candelabrū tuū moueat de loco suo.

DE HAERETICIS ET SCHISMATICIS
IN GENERE CAPVT XXXVII.

Audisti iam Illust. Pr. q̄ charos habeat Lutherus Pighardos, quos tot⁹ orbis (vt ip̄emer ait) pestilētissimos vocat haereticos, licet ab illis nullis laudib⁹ aut blandicijs impetrare potuerit, vt doctrinā aut sectā eius approbent aut recipiant, Qd̄ & a Senatu Pragenſi nullis vel scripturis & suasionibus vel adulationibus laudūq; blādimētis exorare aut cōseq potuit, licet Christianissim⁹ Princeps, FERDINANDVS, eo tēpore nōdū esset Bohemis a Deo Rex dar⁹, Tātū abest, vt nūc sub hoc Rege (q̄ Luthericā & pfidiā & impuritātē maxie destat & odit) quicquā a Bohemis sperare possit. Nā nec ip̄e quidē maliciā ignomiāq; suā reticere potest, Quippe qui publice gloriat, se Hussio lōge petiorē esse. Nō recte faciūt (inquit in Assertiōe) qui me Hussitā vocāt, Non em̄ mecū ille sentit, Sed si ille fuit hereticus, ego plus decies heretic⁹ sū: cū ille lōge minora & pauciora dixerit, velut inchoans lucē veritatis aperire. Sed audi breuiter, Illust. Pr. q̄ pulchre hereticus iste pprio (vt ait Ap̄ls) iudicio seipm cōdemnet, In. X. p̄ceptis grauissime oīm peccāt ij (inquit) cōtra octauū p̄ceptū, qui scripturā sanctā & verbū dei puerūt, & falsē exponūt, vel aptāt nō recte. De quibus sunt Heretici & Monij singulares, qui Dei verba suis sensib⁹ aptant, & in sui obsequiū captiuāt, cū deberēt cōtra, Et hoc in ijs quē prinēt ad fidē & salutē. Hoc tā magnū p̄ctm reputat apud deū, vt nullū aliud in scripturis frequentius acrisq; arguat p̄ oēs figuras & pphetias. Dico ergo (inqt) Nūqd excusent, cū faciāt id pia intentiōe & zelo Dei? Sic em̄ lese heretici solēt excusare, vt nri vicini Pighardi Boemie. Respōdet, q̄ nō, imo eo magis accusant, q̄a ex supbia pcedit iste zelus, q̄ doceri nolūt & audire, sui ip̄ius magistri facti. Vnde Roma. X.

ma. X. Testimoniū phibeo illis, quia zelū dei habēt, sed nō secū dū scientiā. Et Gal. 4. Quicūq; vos perturbat, iudiciū suū portabit. Et cap. j. Qui aliud Euāgelizauerit, Anathema sit. &c. Tales em̄ habēt bonū zelū, sed nō timēt, sunt em̄ de tali zelo securi quasi nō errent. Quibus respōdet, q̄ habēt pessimā voluntatē & venenosissimā intentionē. Vera em̄ bona intentio, & radicaliter bona volūtas, nunq̄ stat secura & sine timore. Veretur em̄ om̄ia opa sua, cū Iob, immo verba & cogitata, Ideo nullū adheret bonē suę volūtati & pie intētiōi, semp paratior alijs cedere q̄ sibi credere, quātiūq; speciosissima sua sit intentio, Quo tiore sit, vt nihil noui molitur, seruet vnitatē, custodiat pacē, & augeat cōcordiam. Sed scripsit hæc Lutherus, priusq̄ vel a se ip̄so habere vel a Papa declararet hereticus. Audi nunc aliam eiusdē contra seipsum sententiā, posteaq̄ scripsit, se decies magis Hereticū esse q̄ Hussi fuit. Hæc sane sunt verba eius in libro primo nuper cōtra Suermēros suos. Solū Dei verbū (inquit) manet in eternū Circa qd̄ errores semp oriant & occidūt, Idcirco nō timeo, hæc Suermēritatē diu subsistere, Nec vllā habeo spem, vt autor alius cuius vel hæreseos vel Suermēritatis conuertatur, Nunq̄ adhuc auditū est, vt is cōuersus fuerit, qui falsē doctrine autor extitit. Tale em̄ p̄ctm nimis grande est, dum blasphemāt verbum Dei, & peccat in spm̄ sanctū. Ideo Deus pmittit obstinationē, vt fiat iuxta vaticinationē Esaiæ VI. Videntibus oculis nō videbitis, & audientibus auribus non audietis, Cor em̄ populi huius indurātū est. Christus nullū cōuertit sacerdotē magnū, licet cōuerterent eorū discipuli, vt Nicodem⁹, Ioseph, Paul⁹ & similes. Antiqui pphetæ nullū Pseudopphetā cōuerterūt. Neq; Paulus vllū Pseudoapostolū conuertere potuit, Sed docebat. Si quis bis aut ter admonitus esset, vt vitaret & dimitteret velut peruersus Ita & sancti Doctores nullū hætenus heresiarchā cōuerterunt. Nō ideo sane, q̄ hi illorū errores non sufficiēter cōuicissent, Sed quia cor eorū erat possessum, ppria opiniōe, Et contingebat eis sicut cōtingere solet ei, q̄ pspicit p vitrū depictū. Quicqd. n. colorum proponatur, non alium videbit iste colorem q̄ habet vitrum eius, Hæc est igitur causa (inquit) q̄ huiusmodi homines conuerti non possunt. Quia non faciet hoc ostensa veritas, sed oportet, vt De⁹ depictū vitrū auferat, hoc facere nos nō possumus. Hæc ibi. Intelligenti autem satis dictum est. Totis

es enim conuictus est illust. Pri. Lutherus tuus, ut pudor sit maximus, apud nos Germanos adhuc dubitari. Quid enim omis-
 sum est ab Anglis, Francis & Italis, atque etiam a Germanorum copulatis? Quid preceperunt hactenus dogmata eius: nonne & a suis iam partim contemnitur, partim deseritur atque etiam impugnetur? Quo abierunt vauissimae eius iactantiae? O te miserum & obstinatum in malo, si nondum incipis cogitare nouissima,

DE CAUSSIS MATRIMONIALIBVS.

CAPVT XXXVIII

Quod Matrimonium negauit sacramentum esse Lutherus, nunquam
 In Cap. Babyl. a quo (arbitror) tulisset animo Laicus, nisi ab eo ad seditionem
 e. de matrimo- usque cruentissimam oppugnatus esset clerus. Quis enim nostrum ad-
 huc hodie apud Laicos tuto dicere possit (quod ille publice dixit
 & scripsit) Non minus infidelium quam fidelium vera esse matrimonia?
 Et cum apud fideles quoque impij sint coniuges, quibusuis gentibus
 In Sermo. de peiores. Cur hic sacramentum dicti debeat, & non apud Gentiles?
 matri. Anno. Et tamen idem ipse non semel dicit Matrimonium diuinitus institutum esse,
 19. Et in quodam sermone pulchre probat ex Paulo. Ephe. 5. Matrimo-
 nium vere sacramentum esse. Quanta vero confusione contra sanguinem
 & honestatem publicam matrimonio maliciose inducit? Quot figit
 ac refigit ibi leges? Quis ei potestatem dedit, antiquas Ecclesiae
 leges abrogare, & nouas, easque turpissimas, condere? Admonet
 & rogat omnes sacerdotes & fratres, ut prorsus omnia ea matrimonia
 confirmet, quae contra Ecclesiasticas vel Pontificias leges quoquo
 modo fuerint contracta. Quanta hinc sequuntur scandala, & turpi-
 tudinis & inobedientiae? Quando igitur plura, vel visa, vel audita
 sunt scandala, leuitates, discessiones, rixae, scelera inter coniuges
 emergentia, quae hoc Lutherice doctrinae decemio: Reiecit. n. impe-
 dimenta affinitatis, spiritualis & legalis cognationis, atque etiam con-
 sanguinitatis, ut ij tamen gradus excipiant, quos Moses posuit Le-
 uit. xviij. Licet plerumque dixerit, nos non teneri lege Moysi, At in
 In Cap. Babyl. Babylone sua latina, & in Priapeio suo Teuthonico, quod de ma-
 trimonio inscripsit, & in Epithalamio suo plus quam Turcico, quod in
 In lib. de ma- septimum cap. primae ad Corinth. Epistola scripsit, eos tamen gradus,
 trimo. quos Leuiticus habet, connumerari vult. In reliquis omnem prebet
 licentiam, Vnde infert, quod liceat unicuique ducere uxorem, fratris, aut
 sororis suae filiam vel neptem, quia non prohibet a Moise in Leuit. Sed
 & liberos duorum fratrum aut sororum matrimonio coniungere audeat
 eadem

eadem ratione. Quia Deus prohibuit (inquit) sororem patris, sed non filiam
 fratris. Permittit item, ut mortua uxore ducat quis illius sororem, aut
 filiam fratris aut patrum eius, aut sororum eius filias. Immo & hoc
 vult liberum esse, si quis ducere velit uxorem fratris sine liberis de-
 functi, Tollit item omnem impedimentum copaternitatis & adoptionis, non
 alia ratione, nisi quia in Leuitico non habet, sed & cum Turcis & Ju-
 deis Christianos coniugium inire permittit, Cum tamen non ignoret,
 hoc in veteri lege prohibuit fuisse Iudeis, ne alienigenas duceret
 uxores. Scandalosissime propterea inuitat ad ea exempla, ubi Abra-
 ham duxit Sarā filie patris sui. Amon filius David concubuit cum
 Thamar sua ex patre sorore, & David uxorem duxit Bathschaba
 uxorem Urie interfecti, quam prius adulterio polluerat, Quoties vero
 suadet & approbat sacrilega sacerdotum Monachorum & Monia-
 llum conubia? Et tamen in Babylone sua votum castitatis inter ea adhuc
 ponit impedimenta, quae non modo contrahendum, sed etiam contractum iu-
 re dirimat matrimonium. Sed & hoc pulchrum est eius religionis spe-
 cimen, quo suadet uxori, quae viri importunitatem secundum iuris ordinem
 probare nec possit nec velit, velit tamen habere plenum, aut non possit conti-
 nere, Huic inquam consulit legifer iste, ut diuortium a viro impetret
 ad nubendum alteri, Si autem vir nolit, tunc consulit, ut cum consensu viri
 miscetur alteri vel fratri mariti, occulto tamen matrimonio, & plerumque
 imputetur putatio (ut dicitur) patri. Vltimus, si vir noller consentire,
 nec diuidi veller, antequam permitteretur (inquit) eam viri aut adul-
 terari, consuleretur, ut contracto cum alio matrimonio auferretur in lo-
 cum ignotum & remotum. Cui simile est & illud, quod in suo consulit
 Priapeio, nepe ut diuortio propter adulterium facto, persona ino-
 cens aliud quater coniugium: persona autem rea, si non interficiatur, nec re-
 concilietur priori coniugi, discurrat inde in regionem longinquam, & ibi
 aliud ineat coniugium. Ex his itaque perclaris consilijs eius factum est, ut
 intra paucos annos Vuitteberge ac alibi tot patrata sint scanda-
 la matrimonia, tot adulteria, tot dissidia diuortiaque coniugum. Nu-
 per vero, cum noua exoriret questio inter Lutheranos de sacer-
 dotum coniugio, An liceret eis, priore uxore mortua, secundam du-
 cere, Cumque aliqui eorum de facto iam secundam duxissent, aliqui vero
 dicerent, id non licere, iuxta illud Apostoli, Sit Episcopus vnus vxoris viri
 Tunc legislator iste nouus noua lege statuit, ut liceat Episcopo, uxore
 defuncta ducere aliam, non solum secundam, sed & tertiam, quartam, quin-
 tam, sextam, &c. Errant igitur (inquit) qui Digamiam a Paulo danari
 M. iij in Episcopos

1. Esra. 9.

In Cap. Babyl.

In propositio-
 nibus de Di-
 gamia Epis.

1. Timot. 3.

in Ep̄is hec loco sentiunt, Rei quoq; sunt blasphemie & in opus Dei & in verbū Pauli, qđ Digamiam inter crimina censent, Et multo foedius errant, qui honestam viduā Ep̄o vxorem prohiberi a Paulo docēt. Sed & ipsimet Christo & Paulo impię pugnant, qui digamiā Ep̄o prohiberi, pertinaciter asserunt. Hęc ipse. Qñ autē obiciūt ei, vnus vxoris vtr. Ait, Inter gentes quidē, quibus pluralitas vxorū, quā Mosaica lex statuit, pro crimine, & scandalo censet, Ep̄s vnus vxoris vir esse cogit, Tamē inter Iudeos, hoc instituto Ep̄m ligari, nō potest certo demonstrari. Si quidē nota sunt (inquit) iura Mosaica de fratris defuncti vxore & de filia corrupta inuito patre, quę cogūt plurū esse vxorū virū. Quę nō magis sunt abrogata q̄ reliqua oīa, idest, libera, nec prohibita nec pcepta. Tandē in fine sic cōcludit. Quid multis nullius (inquit) gentis aut lingū vsu digamus dicitur, qui plures successiue vxores seu viduam duxerit, Sed natura vocabuli Digamus is tantū dicit, qui simul plures vxores habuerit. Quālis fuit Lamech ille. Gene. 4. Abraham quoq; & Iacob, nō tantū sacerdotes, sed & Chri & pphetę a deo appellati, Logomachia igitur & pphana Papistarū Cenophonia est, Digamū deprauato vocabulo dici, qui vnus secūde aut viduę aut corruptę maritus fuerit. Hęc ibi Ecce tibi, Illust. P. vxoris huius Monachi tui monstra in Chriānismo, que neq; in Iudaismo neq; in gentilitate vsq; vel pmissa vel facta legunt. Nam si verba eius recte expēdas, nō solū laicis, sed etiā Ep̄is, duas tres aut plures vxores siml hēe permittit. Negat em Digamiā Ep̄o phiberi Digamū autē dicit eū qui plures vxores, nō successiue, sed siml habet, Et Mosaica iura de vxorū pluralitate vult nobis esse libera, nec phibita, nec pcepta. Vbi audisti, obsecro, aut legisti vnq; familia? quę gēs vnq; aut vsq; Episcopos habuit sic digamos? Certe nec Laici gentiles Romanorum sic digami erant, & Iudeorum summa sacerdoti non nisi vna erat vxor, quam virginem accipere debuic ex lege Leui. xxj. Proh spurcissimum ac libidinofissimū cucullū.

DE VOTO CASTITATIS.

CAPVT XXXIX

Votum castitatis insectatus est iam multis annis, multisq; libris, bestialissime docens, in Priapeio suo, Ex hoc verbo Dei. Crescite & multiplicamini, nos certos eē, q; vir & mulier debēt & coguntur cōiungi, vt multiplicentur. Quapropter, sicut in po-

testate

testate mea non est (inquit) quo minus sim mas, ita minime statum est in me, vt sine muliere sim. Quia non est res liberi arbitrij vel consilij, sed res necessaria & naturalis, vt oīe, quod mas est, habeat mulierē, & oīe quod mulier est, marē habere oporteat, Quia verbum istud, vbi Deus ait, Crescite & multiplicamini, Nō est pceptum, sed plusq; pceptum, nempe opus quoddā diuinū, quod nos non possumus vel impedire vel pratermittere, sed perinde necessariū est, ac q; ego sum mas, & magis necessariū q̄ edere, bibere, purgari, expuere, dormire, ac vigilare. Est implantata natura, haud secus atq; membra ad eam rem pertinetia. Idcirco, sicut nemini pcepit Deus, vt sit mas aut fēmia, sed creat vt ita esse oporteat. Ita nec pcepit, Crescere & multiplicari, sed creat, vt necesse sit, eos multiplicari, Et si qñ volum⁹ prohibere, ipsum phiberi non vult, & transit nihilominus viam suam p fornicationem, adulteriū & sodomiam, Quia natura est ibi, nō liberę arbitrij. Hęc ibi, Et his haud dissimilia obscenissime scripsit in plerisq; libris, In iudicio de votis Monasticis, In libro cōtra statū Ecclesiasticū, In Epithalamio suo, & in (nescio quot) alijs libris & sermōibus. Vt mihi maxie mirū videat, nōdū eē in Germania institutas a Lutheranis cōes pmiscuę Veneris Cryptas & spelūcas, q̄les i Bohemia ferūt aliquot aut eē aut fuisse. Si. n. vera eēnt, quę cucullatū hoc Veneris portētū & hic & alibi scripsit, nihil pfecto videre magis necessariū, p cōseruanda honestate publica, q̄ tales cōstituere Cryptas, p occultadis & a publico hoīm cōspectu auertendis tā ferinis & caninis cōmixtionibus, q̄s magis necessarias eē affirmat, q̄ sunt edere, bibere, egerere, dormire &c. O graue dedecus & periculū tuū, Illust. Pr. sub cuius vmbra & pteciōe mōstrū hoc talia in orbē euulgat. Audiui egdē añ trienniū, aliquot hoīes apđ Heluecios, in territorio (si me fama nō fefellit) Apocellēsi, secūdem dogma istud, nouū insanie morē instituisse, ac i morem canū publice in vijs & plateis, cōtra oēm pudorē, fēminas, & adultas virgines, obuiantibus sibi casu viris & iuuenibus dixisse, veni, tauriza me hoc est, fac mihi quod vaccę solet taurus. Quę obsecro natio, quantumlibet fera & barbara, vsq; adeo fuit ab omni pudore, aliena, vt talia pmisisse legat? At dicet, Deū nō mentiri posse, q qui dixit. Crescite & multiplicamini, Quid tū? nonne dixit hoc idem bestijs quoq; & aiantib; cunctis terrę & maris? dixit vtrq; Nō tū

Cenophonia
i. vocū inauitas.

In lib. de vita
coniugali

Nō tamē optet, vt huic rei necessario seruiāt & intendant semp
& eo actu carere nō possint. Vm quidē generandi eo verbo na-
turis rerū indidit Deus, qua generare queāt, sed ad actū genera-
di nō cogit. Videmus sane, q̄ multi sunt equi, fortes & generosi,
in stabulis Regū & Principū, qui vtiq; gnare possunt, nō tñ ge-
nerāt necessario, sed plerūq; abstinēt ppetue a coitu. Sic absti-
nēt, & asini, & canes & hirci, & pleraq; alia bruta aialia, in ve-
nerē alioqui maxime prona, pcliua & iperuosa, q̄b⁹ nec rō, nec
intellect⁹ ē, vt homini, sed suo ferū ipetu nature. Et tñ sine coi-
tu viuūt ac q̄libet lōgo tēpore pdurant. Quid igit dicemus in-
cesto ac sacrilego huic monacho, q̄ hoies rōe & intellectu p̄a-
ditos, gratiaq; Dei adiutos & munitos, sic mācipat Veneri, vt si-
ne coitu minus esse possint, q̄ sine cibo, potu, egestiōe & soma-
no? Quid lasciuus hircis, quid ardentius equis, quid lit idiosus
us canibus & Simijs? Et bruta ista a venere abstinēt longo aut
omī tpe quo viuūt, At porcus iste Saxonico ait impossibile esse,
vt sacerdotes, Monachi & moniales sine coitu viuant. Et apud
Gentiles (qui sine grā Dei, & sine Ch̄o erāt in mūdo) erat p̄a-
tua castitas vestalibus obseruāda, Fissarius autē iste Montaliū
cōpressor, sacras virgines, quē pia voto multisq; p̄ciibus, lachry-
mis, vigilijs & seinijs, Ch̄o sponso suo castitatē suā cōmēdāt,
ac deuouēt, negat castas pmanere posse, Quē rogo grauior possi-
sit in genus hūanū iniuria, in Ch̄ianos cōtūelia, in Ch̄m blasphe-
mia excogitari, q̄ sic substernere ac mācipare libidini & vī-
ros & mulieres, Deo publice votis & oīoibus sanctificatos, vt in
monasterijs locisq; religiosis a coitu abstiere non possint, a quō
abstinēt plerūq; gentiles & aialia bruta, quē maximo alioqui ar-
dore & impetu infurias (vt ait Poeta) ignēq; ruūt. Audi saltē. Il-
lust. Pr. quid ipse olim hac de re senserit. Virginitas (inquit in. X.
p̄ceptis) in lege olim summū erat opprobriū, nūc autē summa
gloria: Tūc dānabile dedecus, nūc incōpabile decus, ijs saltē q̄
nō pposuerūt nubere. De qua multi multa & magnifica scripse-
runt, quia vere nulli virgini potest fieri restitutio. Et paulo post.
Sacrilegiū est (inquit) vbi iā nō tñ castitas polluit, sed etiā quē
Deo soli sint oblata, tollit, & sanctū pphanat. Verū hoc ex insti-
tutiōe Eccl̄ie magis q̄ ex Deo est in sacerdotibus. Sed in religio-
sis grauissimū est, quia spōte sese cōsecrauerūt dño, & sese sub-
trahunt rursus. Et in Resolutionibus suis, Religiosis (inquit de-
bent suam

Epho. 2

Virgil. lib. 3.
Georgico.
De. X. p̄a-
ep. 6. 6

bent suā obedientiam seruare, etiā si possent alibi martyrio co-
ronari.

DE LIBERO ARBITRIO

CAP. XL

De libero hoīs arbitrio haud vna est huius Prophete Sax-
onici sententia. Primo nanq; nobiscū asseruit illud simpliciter,
In explanatiōe oīoīs dñice. Tum obijcitur (inquit) O he nōqd
nō Deus nobis arbitriū liberē volūtatis cōtulit? Responsio. Cō-
tulit reuera tibi liberā volūtate: Sed cur tu illam proprii iuris eē
facis, & in seruitutē asseris, nec liberā manere pmittis? Cū. n. tu il-
la ad tuū abuteris libitū, nō ē libera, sed magis seruitutē apud te
seruit. Deinde mutata priori sentētia sic ait. Liberū arbitriū post
peccatū res est de solo titulo: Et dū facit qd in se ē, peccat mor-
taliter. Posteaq; vero Papa hanc ei⁹ sententiā reiecit, Ipse quoq;
in despectū Papę reiecit quidē eādē, sed adhuc peiorē substitu-
it in locū. Habes (inquit) miserande Papa quid hic oggānias? Vn-
de & hūc articulū necesse est reuocare. Male em dixi, q̄ lib. arb.
ante grām sit res de solo titulo, sed simpliciter debui dicere, Li-
berū arbitriū est figmentū in rebus, seu titulus sine re, Quia nulli
est in manu sua, q̄piā cogitare mali aut boni, sed oīa (vt Vi-
glephi articulus Constantię damnatus recte docet) de necessi-
tate absoluta eueniunt. Quod et Poeta voluit, qū dixit, Cerra-
stant oīa lege, Et Christ⁹ Matt. VI. foliū arboris nō cadit in ter-
rā siue volūtate p̄is vestri, qui in cōlis est, & capilli capitis vī-
oēs nūerati sunt. Ad hanc turpissimā ac seditiōis, blasphemieq;
ac desperatiōis plenā sententiā, arguit ipsemet, partim in Relo-
lutionibus suis olim, partim in visitatione noua nuper. Ita sane
queritur in Resolutionibus. Sic em habet hodie (inquit) vidua
Christi, sancta Ecclesia, vt oīit us oīa liceant, & p̄sertim Theo-
logis Scholasticis, inter quos inuenire est, qui veras etiā senten-
tias damnent, nulla causa nisi quia ex suo fonte nō prodierunt.
Ipsis tñ licet asserere, q̄ Deus peccatū facit, Deus est causa mali
culpe, & multa alia, Quē si quis Poeta vel Orator (vt vocāt) aut
græce, latine, hebraice doctus diceret, oīnū hereticorū pes-
simus fuerit. Hec ibi. Nōne hic seipsum (vt Paulus ad Titum p̄-
dixit) cōdemnat velut hereticorū pessimū? Quomodo em pei⁹
sentire queat, q̄ dicere, Nulli in manu sua esse, cogitare quippiā
mali aut boni, sed Deū operari in nobis oīa & bona & mala, vti
de seruo arbitrio contra Erasmi Rot. scribit, Sed & Philippum

In Resolu.
conclu. 50

In explanatio-
ne pater nō

In Assertionē
art. 36

In Resolutio-
conclu. 70

Titum. 3.

De seruo ar-
bitrio

N

suum

DE LIBERO ARBITRIO. CAP. XL

suū, quē ad Vualdenſes tātopere cōmendat, eadē reſolutiōe cōdēnat, tum in locis cōmunibus, tū in Romanis eius, Vbi iuuenili
In Aſſer. art. 36
 quidē temeritate, ſed horrēda blaſphemia ait, Nō magis cōuerſionē Pauli q̄ pditionē Iudæ a Deo pprie & effectiue factā eſſe. Quāuis eadē impietate aſſermet ipſe quoq; in friuola ac execrabilī Aſſertiōe ſua, dum ait, Quo modo poteſt homo ſe ad bonū pparare, cū nec in poteſtate ſua ſit, ſuas vias malas facere? Nam & mala (inquit) opa in impijs Deus operatur. Contra eiufmodi tū abſurditates & blaſphemias ſcribit nunc in Viſitatione ſua in hunc modū. Multū quoq; de libero arbitrio indiſcrete loquūtur, Idcirco hāc breuē (inquit) informationē aſcripſimus. Homo habet ex propria virtute liberū arbitriū, ad faciendum vel omittendū opa externa, per legē & pœnam adactus. Quapropter poteſt & ſecularē pbitatē & bona opa facere ex ppria virtute, a Deo ad hęc data & obtenta. Paulus em̄ vocat eā iuſticiā carnis, hoc eſt, quā caro aut homo ex ppria virtute facit, Si ergo opatur homo ex ppria virtute vllā iuſticiā, vtiq; habet electionē & libertatē & fugiendū malū, & faciendū bonū. Sed & Deus requirit huiufmodi externā ſeu ſecularē iuſticiā, Sicut ſcriptū eſt Gal. iij. Lex data eſt ad phibendū tranſgreſſiōes externas. Et. j. Timo. j. Iuſtis nō ē lex poſita, ſed iuſtis & iobediētib; ipſijs & p̄dōribus. Vide nūc Illu. P. q̄ miſere, ſed iuſto Dei iudicio, Lutherus tuus erret atq; in errorē mittat, ac deinde reuocet, & ſe & ſuos ruſus arguat & cōdēnat, Si. n. in hoc articulo ſeiſpm redarguere nō vereſ, vbi queſo erubeſcat: Nā ſic ait ipſe in Aſſertiōe. In ceteris aut articulis, de Papatu, Cōcilijs, Indulgentijs, alijsq; nō neceſſarijs nugis, ſerēda ē leuitas & ſtulticia Papę, & ſuorū, ſed in hoc articulo, q̄ oīm optimus & reſp̄ nraſ ſumma eſt, dolēdū ac flēdū eſt, miſeros ſic inſanire. Et in Eraſmū ſcribēs, tāta tūmet & hinc gloriatur ſuperbia, vt non ſolū Eraſmo, ſed & Origeni & S. Hieronymo ſeſe in ſcripturaz tractatiōe pferat. & ſi ſermōe ſum (inquit) imperitus, rerū tū ſciētia nō ſum imperitus grā Dei. Sic. n. cū Paulo audeo mihi arrogare, & tibi cū fiducia derogare ſciētia. Et infra. Quos igit Origenes, quos Hieronymos Diatribe nobis, oblita pacti, obijcit: Cū inter Eccleſiaſticos ſcriptores nulli fere ſint, qui ineptius & abſurdius diuinas lras tractarint q̄ Origenes & Hieronymus. Et vbi manet nūc impudētiffima ei; ſactaria, cōtra Regē Anglię, de ſua doctrina, ſi quis

DE LIBERTATE CHRISTIANA CAP. XLI

quis aliter doceret, aut dānaret q̄ ipſe ſcripſit, de fide, de charitate, de opibus, de baptiſmo, de pœniā, de ſacramēto altaris, de lib. arbitrio, de Chſo. &c. ſis dānaret Deū, & oporteret eū manere filiū inferni, Ipſe autē ppetuo maneret circa eiufmodi articulos vt docuit, cū ſciat, nō ſuā, ſed Dei doctrinā eē. Trot; oib; Diabolis & hoib; vt eam ſubuertant. Nonne ipſe ſubuertit eam ſapiffime?

DE LIBERTATE CHRISTIANA
CAPVT. XLI

Qualē nobis inuexerit libertatē Luther; ex ſuperius adductis abūde itelligit, Hic ergo breuitatis grā quēdā cōmemoraſe ſufficiat. Ait nūc in viſitatione, Alſqui itē loquūtur indiſcrete de libertate Chſiana, Per qd̄ ſane hoies quidā putāt, ſe ita liberos eſſe, vt nullis debeant eſſe ſubiecti ſuperioribus, nec teneantur vlterius reddere qd̄ debēt, Alij putant, Chſianā libertatem nihil aliud eē, q̄ edere carnes, nō cōfiteri, nō ieiunare. &c. Eiufmodi inepras opiniōes vulgi debēt p̄dicatores increpare, atq; dare inſtructionē, quę ad emēdationē, nō ad temeritatē deſeruiat. Hęc nup Antea vero longe aliter docuit in libris & ſermonibus cōplurimis, Hic duo tū exēpla ex vno eiuf ſermōe recenſebo. Si quis te cogere velit (inquit) quēadmodū fecit Papa cū legibus ſuis, ne comedas carnes feria ſexta, & in Quadraſgeſima, hic nullo pacto ſinas te a libertate, in quā te Deus poſuit, extrudi, ſed in ei; deſpectū, cōtrariū agas, & dicas, ob id ipſum ſane, q̄ phibes mihi eſum carniū, & conaris ex mea libertate p̄ceptū facere, ideo in deſpectū tui veſcar illis. Sic facias (inquit) in oib; alijs quę libera ſūt. Accipe exēplū, Si me Papa aut alius quiſpiam cogere velit, vt cappam deferam, hoc & non aliud, tunc velim in deſpectū eiuf, cappam proijcere. Cum autē ſit in mea libera voluntate, deferam ipſā, quando mihi liber: quā non, abijciam. Ex his breuib; exemplis facile conicere licet, qualia ſint cetera, quę prius de libertate docuit, ac miſeros ruſticos in arma, cunctis Gracchis, Cataliniſq; & Barrabis ſeditioſior, concitauit ſcleratiſſime, At nunc poſt data damna ſero docet aliter: Poſtea q̄ Ducenta ferme Milia (vt ſcribit inſignis Theologus, Senex Venerabilis Doctor Conradus Vuimpina) Ruſticorum Germaniæ, Anno Dñi M. D. xxv. caſa & proſtigata, ac diuerſis ſuppliciorum generibus trucidata ſunt: Exuſtis
In ſer. feria 4. poſt Inuocant
In ſer. feria 4. poſt Inuocant
In magno op. re. nuper ed. to. parte. 1. lib. 2. art. 17.
 N ij ante

DE BELLO CONTRA TVRCAS CAP. XLII

ante hac ab eisdē rusticis, vastatisq; Monasterijs & demolitis ar-
cibus in vnica Franconię regione Nonaginta tribus supra Du-
centas. Doceat igit̃ Lutherus nūc, vt lubet, hęc rerū damna (vt
de corruptis moribus & de animabus, quas ipsemet inferno ad-
iudicat, nihil dicā) nunq̃ restituere patrię nostrę poterūt om̃es
Lutherani in vnū cōiuncti simul. Videant igitur, quid Deo, Cę-
sari & Concilio alq̃ respōdeant, si super tot malis, ex Lutheri-
ca doctrina prognatis, rationē reddere iussi fuerint.

DE BELLO CONTRA TVRCAS CAPVT XLII

Vario causarū p̃textu plerūq; dissuasit Lutherus belligerari
cōtra Turcas, Quippe in sermōe de matrimonio reprobatur mo-
rē illū publicū, quo pro pace & trāquillo statu Ecclesię rogam⁹,
Cū magis orandū sit p̃ tribulatiōibus, quia quāto plures ille fu-
erint, tanto res nr̃a melius habeat. Nō ignorabat tñ, Paulū do-
cere nos, vt oremus, p̃ om̃ibus hominibus, p̃ regibus & his, qui
in sublimitate sunt, vt quietam & tranquillā vitā agamus in om̃i
castitate & pietate. In Resolutiōibus flagella & virgā Dei p̃ren-
dit. Turcas (inquit) & Tartaros aliosq; infideles esse flagella &
virgā Dei, nemo nisi pax Christianus ignorat. Dicit em̃ Isaie. X.
Vē Assur, virga furoris mei, & baculus ipse est, in manu etus in-
dignatio mea. Licet plurimi nunc, & ijdē magni in Ecclesia, ni-
hil aliud somniēt q̃ bella aduersus Turcā, scilicet nō cōtra iniq̃-
tates, sed cōtra virgā iniquitatis bellaturi, deoq; repugnaturi
qui per eā virgā se se visitare dicit iniquitates nostras, eo q̃ nos
nō visitamus eas. At non ignorat, Turcas nō tam eē virgā cor-
rectionis q̃ gladiū interfectionis in nocentes iuxta & innocētes
sequētē, pestēq; & exitiū ois honestatis & pietatis, vti sero fatef
nunc ipse in sua visitatiōe. In libro aut̃ ad Nobiles Germanię
cōmendat Turcę regimē, vituperatq; nostrū, Quo id animo fe-
cerit, Deus scit, nos ex euentu malorum, & ex reliquis eius dictis
non obscure cōiscere possumus. Ferunt (inquit) nullum esse vsq̃
regimē sæculare pulchrius q̃ apud Turcam, qui tñ neq; Cano-
nicū neq; Ciuile ius habet, sed solūmodo Alcoranū suum: Nos
autē fateri oportet, nō esse turpi⁹ regimē vsq̃, q̃ est apud nos per
ius Canonicū & Ciuile. At nunc longe satius scribit in Visitati-
one. Multo (inquit) tolerabilius foret viro bono, videre filiorū
suorū interitū, q̃ Turcis eos moribus imbui, Turcæ em̃ nullam
proxima

In lib. 2 cōtra
rusticos

56

In ser. de ma-
trimo.

1. Tim. 2.

In Resolu-
conclu. 5.

In lib. ad no-
bil. Germa. 6.
25.

In lib. Visita.

DE BELLO CON. TVRCAS CAP. XLII

prorsus honestatē vel sciunt vel curant. Potentiores namq; alijs
eripiunt, bona, vxores & liberos p̃ libitu suo, Neq; plebei curāt
debitū vinculiq; cōiugale, ducunt & extrudunt vxores, vt lubi-
tū fuerit, venūdant liberos. Mores vero huiusmodi qd sunt ali-
ud q̃ mera homicidia: Rursus alias obrendit causas in sua Af-
feritiōe. P̃liari (inquit) aduersus Turcas, ē repugnare Deo, vi-
sistanti iniquitates nr̃as per illos. Qd̃ probo (ait) duplici experi-
entia infelicitatis nostrę. Prior est, q̃ hactenus nihil habuimus
p̃ sperū aduersus Turcā, Et vires eius atq; imperiū, nostris bellis
aucta sunt in immensum. Vbi si Deus nō esset contra nos, & Tur-
cam nō haberet p̃ virga iniquitatis nr̃e. Longe aliter fors ceci-
disset, Adhuc tñ obstinata cecitate: opera dei non agnoscimus.
Altera vero infelicitas, maioris (inquit) dedecoris & ignomi-
nię, q̃ tot iam annis passi sumus nos de glubi per impostores &
legatos Romanos, toties ad bellū Turcicū, Indulgētijs ac facula-
tibus impudētissime venditis, pecuniā & substantiā nr̃am de-
uorantes. Sic in vindictā iniquitatis nostrę, dedit nobis Deus e
Roma, truculentiores, cruentiores, insaturabiliores Turcas, q̃
illi vnq̃ fieri possunt. Adhuc peiores hi Turci, nos insanatos, p̃-
stigijs suis incitāt aduersus meliores Turcas, tñ, vt interim om̃i-
nia nostra cōfiscent, sub titulo belli Turchici. Qui habet aures
audiēdi audiat, & a bello Turchico abstineat, donec Papę no-
mē sub coelo valet, Dixi, Hęc ibi. At nunc aliter dicit cucullatus
iste Legifer in sua Visitatione. Clamant (inquit) aliqui p̃dicato-
res temerarie de Turcis, nō resistendū esse Turco, quia vindicta
Christianis prohibita sit. Hic sermo seditiosus est (inquit) qui neq;
ferri neq; permitti debet. Potestatibus em̃ tradita est facultas &
gladius, eisq; p̃ceptū est, vlciſci om̃e latrocinium & rapinā. Te-
nentur itaq; bello phibere his, qui cōtra ius, bella incipiunt, p̃-
dasq; & latrocinia agunt. Hęc vltio nō est phibita. Ait em̃ Pau-
lus Ro. xliij. Potestatē esse vlticē Dei, id est, a Deo ordinatā, &
p̃ceptam, Cui & Deus in necessitate fert opē. Cum igit̃ potestas
debeat opa bona honore, mala supplicio afficere. Ro. xliij. & .j.
Pet. ij. Debet & illis resistere, qui cultū Dei, bonas prouincię cō-
suetudines, iura & iudicia tollere conant̃. Tenent igitur Pote-
states, resistere Turcis, qui nō solū cupiūt puicias deuastare, vx-
ores & liberos violare ac interficere, verūetiam iura prouincię
cultū Dei oēm̃q; ordinationē bonā abrogare ac tollere: Vt ne
N dij posterl

In Affer. art.
38

In lib. Visita.

57
 posterū quidē tuto vīuere queant, nec pueri ad disciplinā & virtutē educari. Idcirco debēt Principes ob id precipue belligerari vt ius & honestas in prouincijs cōseruetur, ne posterū vitam vīuant indisciplinatā & impudicā. Hęc in Visitatione, nō min⁹ cōtra seipsum & cōtra suos, in rei veritate, q̄ cōtra Turcas, Quid em̄ aliud moliti sunt iam. X. annis Lutherani, nisi vt cultū Dei, vltra. DCC. annos in Germania pie ac deuote obseruatū, tollerent simul cū oībus cōsuetudinibus legibusq; & ordinationibus bonis & honestis. Immo & multo immaniora magisq; impia alicubi attentarunt, aut animo saltē agitarunt, vt norunt is, qui aut cædibus rusticorū aut torturis & questionibus fontū interfuerūt. Ore certe impuro ac blasphemio cunctos Tartaros & Turcas facile superat longeque antecellit, vel vnus Lutherus. A quo em̄ Turcarū vñq; audita aut lecta sunt tam spurca cōtra bonos mores, aut tam impia cōtra sacerdotes & sacramēta, aut tā blasphemā cōtra Deum & sanctā dei genitricē oēsque sanctos ei⁹ q̄ legimus & audimus nos toto iam decēnio ab vno isto Saxonicō Māmalucho. Neq; tū satis fuit in mēse eius maliciæ, Pro Turcis cōsulere cōtra Papā & eius Clerū, Verū etiā cōtra Princeps & Reges nōs p̄ eisdē ad poplū scribere, & qdē sediciosissime, nō est veritus. Sic em̄ subiūxit post duo Imperialia mādāta. In fine (inquit) oro cōctos pios Chriianos, dignē simul rogare Deū p̄ huiusmodi miseris excæcatis Principibus, quibus nos Deus pcul dubio magno ire suę furore corripuit, ne vllō pacto sequamur vel in militiā ire, vel dare aliquid cōtra Turcas, Quidē Turca decies prudētior p̄biorq; est q̄ sunt Principes nri, Quid talibus fatuis cōtra Turcā p̄spere eueniat, qui Deū tā alte teutant ac blasphemāt. Hęc ibi, Subiungit quidē adhuc multa, nō absq; crimine lesæ maiestatis, in Cesarē nrm̄, in Regē Anglię atq; in fortē nationē Vngarorū quę p̄ Turcis contra eos faciūt, sed plūxiora sunt, q̄ vt hic cōmode recēseri queāt. Ex his autē facile intelliges, Ill. P. quid iā pridē merit⁹ sit Luther⁹, & q̄ deceat te, tñ ac tā honoratū Ro. Imperij mēbrū Principēq; bestia hęc plus Turcicā, in totius Imperij ac patrię cladē ignominiamq; & adeo vltimū (quātū in ipsa est) exitiū, fouere ac p̄tegere, cū nullus sit, credo, inter oēs Suermeros, sacramētarios & Anabaptistas, qui vel interfecti sunt, vel adhuc viuūt, quē nō superet seditionis scriptis sermonibusq; Lutherus. Si ergo ceteros aut inter-

Contra duo
 imp. mandata
 anno .1524

ficia

ficiis aut p̄scribis, quē ad vsum aut in quē finem cōseruas istum? senties procul dubio tandē, qualē in sinu foueris serpētem hunc Regulū, quo nulla est hodie sub sole pestis nocentior.

DE CERIMONIIS RITIBVSQVE ECCLESIAE. CAP. XLIII.

Quis obsecro sine tædio legat hic tot leges ex legis huius Apostatę q̄ppria temeritate & impudētissime veteres Cerimoniae Ecclesię abrogauit, & nouas impudētissime, nulla p̄dit⁹ autoritate p̄scribit. Quoties ait hic, Debeat itē, Debet itē? Quē obligāt tot leges eius vsq; adeo nugaces & fatuæ? Si a nemine ap̄pbanē uec vllū hominē ligant, quid frustra pmulganē? Si velis Illu. P. has leges eius obseruari, cur eum ceteris in visitatiōe nō adduxisti? An verebaris, ne populi tui in faciem ei resistere, aliterq; eū prius docuisse mōstrarēt & cōuincerēt? At verecundiā hanc patiunt nunc scripta eius, multo sane latius & amplius, q̄ passura fuerat frōs ei⁹ ferrea, & iam pridē perfricta. Nam scripta diuulgant in oēs, facies eius tuis tñ populis visa fuisset, Eo. n. timore pallet ac premitur, vt ne ad vnum quidē passum pedē ue latum, absq; saluo conductu, terras tuas egredi ausit. Si absq; crimine est, vt nullo iure interfici queat, cur tantopere timeris? Si crimiносus & infamis est (vt est) quid bonis viris & populis leges Ecclesiasticas p̄scribere tentat? Non em̄ ignorat, Episcopum Diaconumq; & presbyterum sine crimine esse debere, vt sine scandalo p̄esse populo queant. Vanæ sunt igitur ac ridiculæ totius Visitationis Luthericę leges, nō solū, q̄ legifer crimiносus & infamis est ac nullā p̄dit⁹ autoritate, sed etiā, q̄ ipsdē cōtrarias antea leges & fixit & refixit sepissime, arundo sane leuissima, legifer stramineus, qui melius poneretur in arua, laruas tus cucullo suo, ad exterrendas segetibus feras & aues, q̄ vt p̄ponatur populis aut Ecclesijs, ad ferendas nouas leges, quas antea reprobauit. Quid enī habes Illust. Prin. quod populis tuis respondeas, sic forte interrogantibus? Vbi scriptum est, vt omni die mane legamus tres Psalms, & vespere totidem, eosq; vel Latine vel Teuthonice? Quæ scriptura iubet nos canere Magnificat? Quæ Te Deum laudamus, aut Benedictus aut Quicumq; vult saluus esse, in vespere? Quæ item p̄cipit, vt Quarta, & Sexta feria potius p̄dicetur q̄ alijs diebus?

Qua

In lib. Visitationis

In Sermo. de
Mose.

Qua scripturæ autoritate tenemur tot celebrare festa, in quibus
mane Euāgelium, vespere. x. præcepta prædicentur? Nōne docuit nos
Mosi legibus, atque etiā. x. præceptis nō teneri? Et ubi habet in scrip-
turis tot leges de die dñica, quot nō visitans visitator iste præscri-
bit? Cur præcipit nūc, ne prædicetur cōtra Papā & Epōs iniuriose, quā
ipemet fecit? & sepissime & iniuriosissime? Vbi scriptum est, vt
Christiani obseruent hæc festa Natiuitatis Chrī, Circumcisionis.
Epiphaniæ, Paschatis, Ascensionis, Penthecostes, aut alta? Cur
nunc vult, vt in festis celeberrimis latine cantet Introitus, Glo-
ria in excelsis, &c. Cū iam aliquot annis docuerit Teuthonice
cantandū? Vbi denique scriptū habet, vt funus comitent facella-
nus & ædituus? Qua autoritate sic præcipit, & tam multa? Quis Pa-
parum tot leges nobis dedit in omī vita sua, quot Lutherus in-
tra mensem vnū in vno dat libro de Ceremoniis? Quot scribet
postea, qui tam libenter ac tam multa scribere solet? At docuit
nos antea, cauēdū nobis esse a legibus traditiōibusque & doctri-
nis hoīm, & verbo Dei nihil addēdum, nihil auferendū. Aut igit
ostendat nobis leges istas in scriptura diuina, aut permittat no-
bis de ipsis dicere oīa quæ toties dixit & scripsit ipse de legibus Pa-
pæ & Conciliōrum, Nepe vt habeamus liberū arbitriū refutandis, &
iudicandi leges & statuta eius, quia suspecta sunt, an ex Sathana
vel spiritu sancto pdeant. Immo certissime ex Sathana, secundū
ppriā ipsius sententiā pdeunt. Ait enī Quæ in scripturis nō habet
hoc plane Satana additamētū est, Et quæ sine testimonio scrip-
tura est, ex Diabolo est. Et inter. xlii. facies Antichrī posuit fe-
storū multiplicationē & iniquitatē, quā nouā & sceleratā faciem
faciē dixit, quod hoies per oculū deo seruire doceat, Et in Reforma-
tione sua ad nobiles Germaniæ voluit vt oīa festa abolerentur,
exceptis diebus dñicis. Quid obsecro ad ista respōdeas Illust. P.
Qua honestate præcipe poteris populis tuis, vt abiciāt statuta &
cōsuetudines antiquas Ecclesiæ & sanctorū patrū, ac Lutheri le-
ges nouas, quæ prioribus eius scriptis repugnant, & in diuinis li-
teris nō habent, recipiant? Quis est Lutherus, vt ei legibus etiā
si cōtrariæ & instabiles nō essent, obediant? Quanto satius foret
igit, vt antiqua maiōrum nostrorū cōsuetudine, quiete & pacifice
obserperent populi tui statuta & ordinatiōibus Ecclesiæ (quam
Chrīs audiri præcipit) & Ro. Pōtificum Decretis, quos oīū Chrī
pastores tota p. M. D. annos agnoscit Ecclesia quāquidē, & Dñs
pastoris

In lib. contra
Ambro. Ca-
tha.

In lib. de ab-
rog. Missa.

In visione Da-
nielis.

pastoris vocē vult audiri & agnosci ab oībus suis Ioh. x.

DE EXCOMMUNICATIONE.

CAPVT

XLIII.

Quantū fecerit multo tēpore Excommunicationē Luther⁹, quā
ignorat? totus enī obfuscat ad eā, & surdit in ea, absorptus ab
ea: Ita vt in profundū peccatorū delapsus sic eam contēpserit, vt
publice rogaret, ne vnq̄ absoluat, Et quāq̄ verbis nūc eam rursus
doceat nō cōtemnendā, re ipsa tamē adhuc cōtemnit, semp
in excommunicationē iacens absq̄ penitētia, vt recte dixerit de
eo Iohānes in Apocalypsi, Qui sordet, sordescat adhuc. Ait nūc
bonum fore, si pēna verē & Chriane excōmunicatiōis, de qua scrip-
tū est Matth. xviij. non prorsus aboleretur, Quis vero magis a-
boleuit eam q̄ ipse, qui tam superbe eam cōtemnit, & Philippus
eius, qui eam frigidū fulmen vocat. Et ipse ad Nobiles Germa-
niæ scribens voluit eiusmodi tonitrua, ac fulmina decē vlnis de-
fodi in terrā, vt ne nomē quidē & memoria eorū remaneret sup
terrā, Ait nūc, Pēna ista cōtemni nō debet, Cū enī sit maledi-
ctio, a deo præcepta, sup peccatores, non debet floccipendi, quia
talis maledictio nō est inanis & frustra. In Assertionē autem sua
pbat, quod docēdi sint Chriant, plus diligere Excommunicationē, q̄
timere. Ceterū in sermone quodā sic ait, Excommunicatio Eccle-
siastica est dūtaxat externā priuatiō cōmunionis, scilicet sacra-
mentorū, funeris, sepulture, publice oratiōis, deinde aliarū cor-
poralis necessitatis rerū & cōuersationū, Et infra. Igitur Ecclesi-
astica Excommunicatio est piū & maternū Ecclesiæ flagellum, sup
corp⁹ & res corporis impositū, quo nō trudit ad infernū sed po-
tius reuocat & vrget ad salutē, eos qui ad inferna pperant. Ideo
cū summa exultatione & reuerētia simul amplectēdū, nedū pa-
tientissime ferendū est. Illud solū & maxime curandū est, ne Ex-
communicatio tam fidele salutis ministeriū, cōtemnat aut impa-
tientius feratur, Quia nō modo ppter potestātē Ecclesiæ, quæ p
seipsam semp est metuenda, sed etiā ppter piām huius potesta-
tis operationē & salutis ppiæ pmotionē, amanda. At nro secu-
lo fieri (heu miserā) videmus (inquit) vt officiales trucident.
Notarios & nuncios cedant, mergant, captiuent, aliq̄ destabi-
lia porrenna cōmittāt. Quæ non facerent, credo, nisi vulgata illa
erronea opinione crederent, sese p excommunicationē iradi in
damnationē, & nō potius queri ad salutē, Hinc etiam scelerib⁹
adiiungunt

In execratōe
Bullæ

Apoc. 12

In lib. Visita.

In Didymo fa-
uentino

Ab nobilitatē

Germaniæ.

In Asser.

art. 24.

In sermo. de

Excommunica-
tione

adiciunt desperationē, nouissimū oīm horrendissimūq; malorū. Igit, mei fres in dño, nolite hęc portēta cogitare. Sint Officiales vel publicani, hui⁹ potestatis ministri, sint inquā boni mali, qualescunq; nō nocebit potestas ip̄a vobis, sed proderit semper, siue sit in vsu, siue abusu, tantūmodo recte feratis eā, aut cū hūilitate euadere seu solui querite, Matrē intuemini Ecclesiam. Quid ad te, si virgā suā super te ponat per manū indigni? nihilo minus matris tuę dulcissime virga est, & quidē saluberrima, Sed hui⁹ oīa hęc peruersissima sunt, nō quid velit, sed quid faciat dñs taxat virga, cōsideramus. At super oīa & in ijs oīibus cōsiderandū est, q̄ potestas Ecclesię, cū sit Christi potestas, licet p̄ nostris peccatis plerūq; tradatur Pilatis, Herodibusq; Annis & Caiphis, violentissimisq; alijs Tyrannis, nostrū tamē est, eam sūmis semp studijs reuereri & colere, exēplo Christi, qui sic Annā, Caipham, Pilatū honorauit, Ideo nec indignissime eiusdē abusiones nos debent permonere, quin quicquid ipsa fecerit, hilariter feramus, aut salte cū reuerentia declinemus, Nam tempus nostrū periculosissimū est. Ideo prudentissime oportet nos agere, ne propter personas, potestātē pariter vilipendamus, immo propter potestatem etiam vilissimas personas honoremus. Ex cōmunicatio iniusta, nobilissimū meritum est, ideo dulciter ferenda, si excusationi tuę humiliter pręstita, locus nō fuerit datus. Hic enim dices illud Psal. CVIII. Maledicent illi, & tu benedices. Tantum vide, ne potestatem contempnas. Vis potestatis prodest, contemptus vero tete perdet. Si em̄ aduersario iubeamur consentire & benigni esse in via, quanto magis dulcissimę matri Ecclesię, etiam si per indignissimos nos flagellet. Hęc ibi. Ex quibus certe intelligimus, quomodo miser rursus cōdemnat seipm̄ toties & tam grauit̄, qui Excōmunicationē, vel iustissimam impacientissime tulit & potestatem simul cū Papa & Ecclesia superbissime contempsit, hodieq; adhuc cōtemnit, conuictatur, maledicit & blasphemat.

DE RELIQVIS NVGIS NOVÆ VI
SITATIONIS CAPVT XLV

Multa inaniter nugatur hic Cucullatus, immo excucullatus iste Papa Saxonius, De sonitu campanę, De nouis superatēdēribus, De pręceptoribus & Scholis, modoq; instituendi pue-
ros, tot sane confertiens leges grammaticales, vt ex Visitatore
Theologo

Theologo Teuthonicū Priscianū subito factum esse putes, Nugo sane molestissimus tam inertī ac inani loquacitate, sal prorsus infatuatū, quod iam pridē ei⁹ foras cōculcarēq; debuisset, ne tot nugacibus, immo pestilentibus impisq; ac seditiosis libris, & lectoribus & reprobatoribus negociū faciēs, bonas horas pessime perderet. ¶ Quid ergo frustra tam prolixę nugę, nunc de Campanis, quas videt a Lutheranis suis magna ex parte consari in bellica tormenta? Quoties derisit Ep̄os campanas more antiquo benedicētes, appellans eos vinctores & baptistas campanarū? An non comprehendit eas in XII. faciebus Antichristi? Cui profunt hęc nugę eius? Lutheranis enim suis nihil persuadent. Catholicis autem longe melior est vsus campanarū, q̄ vt ab Apostata hoc primum discant.

¶ De superatendentibus vero quid vult? Cur Teuthonice superatendentes vocat potius q̄ Visitatores aut Ep̄iscopos? Quis rusticorum sciet nominare superatendentem? Alibi enim dicit, q̄ Ep̄iscopus significet Visitatorem, Alibi superatendentem. Cur ergo non posuit hic, pro longo vocabulo latino bre-
ue aliquod Teuthonicum, quorum in Ecclesiastico suo multa commemorat? Ait enim Ep̄iscopus gręce, latine superatendens. Hebraice Visitator, Teuthonice vigil, custos, speculator dici potest. Cur igitur officiū Ep̄iscopi assignat nouis superatendentibus sub insueto potius vocabulo, q̄ sub vsitatissimo nomine Ep̄i? An quia tā viles & contēptibiles sunt superatendentes illi noui, vt absq; risu & ludibrio plebis Ep̄i nominari non queant? sic equidem existimo, Nam tales reuera sunt rurales illi superatēdes eius (quos implicite vult Ep̄os intelligi) vt sine cachinnorusticorum Ep̄iscopi nominari nō possunt. Ait vero, Si quis Parochos superatendentē nō audierit, & admonitōi eius nō acquieverit, Superatēdes absq; mora indicabit Pręsidi, Pręses Principi, vt is in tēpore iustā puidentiā facere queat. Ecce Illust. Pr. adulatorē improbū, qui, vt ementiatur vim autoritatēq; & terrore ridiculis legibus suis, p̄ adulationē arrogat & attribuit tibi oēm potestātē & cognitionē sup̄ causas fidei Ecclesiasticas, & spiritalia negotia? Cū non ignoret, eam cognitionē & potestātē ad Ep̄iscopos, nō ad seculares principes ptinere. Sicut ip̄e multis rationibus & scripturis ad longum declarauit in seditiosissimo illo libro suo de seculari potestate. Vbi inter plurima sic ait.

O ij Vis

In cap. Babil
de abrog
miss. et cont.
Cat barinūDe Abrog.
miss. contra
statū Ecclesię

In lib. de pote.
state seculari.

60

Vis scire, cur De⁹ pmittat seculares Principes tam graulter in-
currere a periculū? Dicā tibi (inquit) De⁹ tradidit eos in repro-
bū sensum, facturus finē cū ipsis, quē admodū & cū Ecclesiasticis
Domitellis. Inclemētes em̄ dñi mei Papa & Episcopi, deberent
Episcopi esse & verbū Dei p̄dicare. hoc omittunt, & facti sunt
Principes seculares, imperantes legib⁹ quē ad corp⁹ & bona re-
spiciunt, Pulchre peruerentes ordinē, Intriā secus regere debe-
rent aīas per verbū Dei, regunt autē extrinsecus, arces, oppida,
terras & prouincias, & animas excruciant nefandis latrocinij.
Sic & seculares dñi deberēt terras & puñcias gubernare ex-
trinsecus, hoc omittunt, nihil sciunt amplius q̄ exhortare ac de-
glubere, vnū theolonū sup aliud, vnū tributū super aliud im-
ponere, hic vsūm, illic lupū emittere, Ad hęc nullam apud eos
iusticiam veritatē aut fidem reperiri sinere, Et agunt ea quā la-
tronibus quoq; & nebulonibus nimis turpia essent, Regimē ira-
q; eorū seculare tam profunde iacet, q̄ regimē Ecclesiasticorū Ty-
rannorū. Idcirco Deus eorū quoq; sensum subuertit, vt peruerse
attendant, spiritaliter regere animas, sicut illi regere volunt se-
culariter, vt cōfidenter onerent se peccatis alienis, Deiq; & om-
niū hoīm odio, donec intereant simul cū Episcopis, Presbyteris
& monachis, vnus nebulō cū altero. Hęc ibi, Et quidē scrip-
sit ista biennio ante cladē Rusticorū. Quē si iusta aniaduersione
correxissetis vos Principes, vt facile poteratis & debebatis, quā-
ta obsecro mala p̄cauissetis? Viuerent rustici vři, Starent arces,
Tēpla & Monasteria itegra & inuolata, Nulli essent Suermeri
Nulli Sacramētarij, Nulli Anabaptistę, nec essent tanta in vrbī-
bus dissidia, nec tanta morū & omīs disciplinæ corruptio, nec tā
misera poplī in fide dubitatīs fluctuatio. Ceterū quomodo sup
attendere debeant Epī, vt populus rectam fidē sanamq; doctri-
nam a suis pastoribus & p̄dicatoribus audiat, In Cōcilijs & Ro.
Pontificū Decretis abunde ac diligenter cautū ac declaratū ē,
Vt vel inde agnoscas Illust. Pr. quid merit⁹ sit impia temeritate
Lutherus, qñ sanctorū Patrū Decreta & Ro. Pōtificū Decretales
C. de Epīli
aud.
In autē. de s̄a
dissi. Episco-
et ccc.

Uittrenberge cōbussit, Qñ quidē vel minima Decretalīū melior
sit oībus Vifitatioīs huiusce inanibus nugis. Sed & leges in Co-
dice & Cōstitutiōes in Autenticis Ecclesiasticas causas & nego-
cia Epīs, nō mundi quibuscūbet Principibus, ne Imperatoribus
quidē, addicunt & cōmittunt. Et tamē tantā videmus hodie, cō-
tra hęc

tra hęc oīa, temeritatē ac peruersitatē in Germaniæ locis quā-
busdā, vt nō solū seculares Principes aliqui, sed etiā pleriq; Ba-
rones & Nobiles ac vrbīū Senatores, nouas Reformatiōes in re-
bus Ecclesiasticis, & eas nō minus ineptas & ridiculas q̄ impias,
& iniquas, passim p̄scribuunt, pmulgeant atq; etiā per Typogra-
phos in totū mundum euulgent, vt eo plures habituri sint, aliqñ
cōtra se coram Deo, Cæsare, & Concilio, suæ impietatis & inep-
tę p̄sumptiōis testes.

De Scholis quid dicam Illu. Pr̄si agnosceret legifer iste cul-
pam suam, & dep̄care prius antiquū errorē. nō nulla esset spes
emēdationis & reperēdæ scholarū, iam nihil agit aliud impu-
derissimus nugo, q̄ vt inaniter verba fundat, & dissimulatis pri-
oribus scriptis suis cōtrarijs nouas & nūerosas leges ludorū ma-
gistris p̄scribat, in quos tñ nullā prorsus iurisdictionē habet, re-
rūq; huiusmōi penit⁹ ignarus & i expertus videt⁹, vt etiā de me-
dio grege Beanus (vt vocāt) aut bachans meliores de re Grā-
matica leges p̄figere possit, Et fatent⁹ nūc etiā ij, qui Lutherico
fermēto graulter adhuc laborāt bonarū līarū pestē & exitiū esse
Lutherū, Quid em̄ aliā machinat⁹ est in visione Danielis, qñ sic
scripsit, Duodecima & vltima facies Antichri est chaos illud, &
ianua patens inferni, incredibili facie spectabilis, Vniuersitates
inquā, In quibus periuria & abusus noīs Dei sunt introitus, de-
inde cōuersatio in omīe scelus libera & licētiosissima. Quid autē
p̄stant tandē primū, electiores Chriani populi adulescentes hic
p̄stituunt, & in patens guttur inferni p̄iciuntur, vt per Idolum
Moloch p̄figuratā putē hanc perditiōnē, cui filios & filias olim
dilectissimos lustrabāt per ignē, Vt videatur ad Euangelīū fun-
ditus extinguendū, nec astutius, nec efficacius inuenisse Sathan
cōmētum q̄ Vniuersitatū erigēdæ. Atq; ex his lustris & speleis
in gubernacula Ecclesiarū vocant⁹, si qñ optimos vocare visum
est. Et mihi sane hęc facies vltima, oīm nocentissima esse videt⁹.
Hęc & id genus ibi plurima. Nec leuiora scripsit in libro de ab-
roganda missa priuata, quibus vehementer absterruit populos,
ne filios līarū studijs manciparent. Academias (inquit) per Ido-
lū Moloch figuratas puto, In quibus optima & electior pars iu-
uentutis Chriane offert⁹, quasi in holocaustū Deo, vt ibi erudiā-
tur, & toti diuini fiant. Nemo em̄ huc filiū mittit, alia opinione,
q̄ q̄ nō possit vsq; melius mīti. Sūmum Deo obsequiū p̄stant,
O iij quod

In lib. contra
Ambro. Ca-
tharicū

In lib. de Ab-
rog. miss. p̄a-
te vltima.

quod filios offerunt formādos ad eruditionē pietatis, vtilēs futu-
 61 turos sacerdotes, p̄dicatores, rectores, qui toti fiant peculiū Dei
 Deo & hoībus necessarij. Huc pertinet nomē Moloch, quod re-
 gē vel regiū significat, q̄ hoc genus studij faciat insignitos gra-
 dibus p̄motionibz, & idoneos ad regendū ceteros. Videm⁹
 em̄ ex Academijs sumi oēs, qui ad gubernacula admovent. Et
 nō vident parentes, nec qui vident curant, dolescētes hic pessī-
 mis moribus perdi, nullo phibēte. Iam scortatio, comessatio, &
 alia manifesta flagitia, mitius perdunt. At q̄ imbuunt philoso-
 phicis, gentilibus, hūanis, impijs & sacrilegis opinioibz, hic est
 ille ignis Moloch, nullis lachrimis satis deplorabilis: quum per
 eū hī maxime deuorent & pereant, qui sunt studiosissimi & pu-
 dicissimi in Academijs iuuenes. Tantus est furor Dei super istā
 vallē Tophet & Hinnā, vt ij peius pereāt, qui plurima discūt, &
 modeste viuunt, q̄ ij qui nihil discunt & libidinibus corrūpūt.
 Hi em̄ nihil discunt, quod dediscendū sit. Et ijs puteis abyssi im-
 putandū est, q̄ sol Euangelij obscuratus est fumo purei. Ex isto
 em̄ fumo prodeunt locustae istae, quae oēs Cathedras occupant,
 oīa gubernacula administrant, vt Academijs ab initio mūdi Sa-
 tanas nihil excogitaret presentius ad vastandam fidē, & Euan-
 geliū toto orbe, nec cōueniebat hoc malū surgere, nisi in fine
 mundi. Hec ibi. Nunc autē quasi talia nunq̄ cogitarit, oībus hīs
 dissimulatis ac tacitis, suadet ac precipit, vt p̄dicatores exhor-
 tent⁹ populū, vt filios suos tradāt scholis, vt educēt hoīes, ido-
 nei tū ad docendū in ecclesijs, tū ad gubernandū. Dissimulator sa-
 ne improbissim⁹, qui nō solū per sese, sed p̄ alios quoq̄, quos ad
 erudiendā iuuentutē natos putabamus, oīa bona studia pdere
 ac abolere conatus est. Quid em̄ aliud moliebat aū. VII. iā an-
 nos ppugnator eius Philippus Melanchthon, in suo Didymot
 Opē precii⁹ ergo fuerit, paucula inde adducere, vt nunc ambo
 erubescant, & culpā suam agnoscat, Ait itaq̄. Sed ne nullē eēnt
 in Chriānismo scholę, Academiae generalitū studiorū, quas mo-
 do Vniuersitates vocant, conditae sunt. Atq̄ hoc consilio, mirū
 est, q̄ placeant sibi, q̄ salutare putent. Quo nō aliud vnq̄ repere-
 rēt neq̄ perniciosius neq̄ magis impiū, & qd̄ video nō Pōtiffci
 Coc. in Phil. b⁹, sed ipi debere Satanę. Ad hec ego tū ita respōdi. Videris mi-
 hi Philippe hic loqui non secus ac vino somnoq̄ sepultus. Nec
 satis admirari valeo, quid sibi velit tandem tam barbara Docto-
 rum

In lib. Visita.

Philippus
Melan Didy-
mo.

Coc. in Phil.

rum hominū machinatio. Ecce tollitis (quantum in vobis est)
 e Repub. Christiana, templā, altaria, missas, horas Canonicas,
 cantus, organa, & ornamenta, breuiter quicquid ad cultum dei
 pertinet, Oēm clerum Monasticūq̄ ordinē exterminatis, au-
 fertis census, antiquatis leges, Principes itē & Reges sub Chri-
 stianae libertatis pretextu conculcatis, Nec erat iam reliquū vo-
 bis quicq̄ in quod grassaremini, nisi studium literarū, quod prae-
 cipue floret in Vniuersitatibus. Nunc vero & has destruitis, vt
 summa rerū Christianorum deuoluatur vestra institutione ad
 Bohemicos tandem Bacchantes, Qui in Particularibus (vt vo-
 cant) scholis barbarissima ignauia oēm etatem vsq̄ ad vltimā
 senectutem consumunt, manentes semper Ioannes (vt dicitur)
 in eodem, Sine ordine, sine sacerdotio, sine officio & dignitate:
 semper discētes, vt ait Apostolus, & nunq̄ ad scientiam veritatis
 2. Timot. 3. peruenientes. Ait rursus, Equidē sapientem virū fuisse iu-
 dico Vuiclefū Anglum, qui omnium primus, quod ego sciam
 vidit, Vniuersitates esse Satanę Synagogas, & quid dici vel piū
 magis vel sapientius potuit? Ad quod ego dolenter ita tum re-
 spondi, Proh miserabilem hanc tuā insaniā, Quis te sic fascina-
 uit o ingeniose iuuenis, vt oēm prorsus & mentē & sensum abij-
 cias hoc nouo furore? Vbi obsecro sic insaniuit Orestes? Vbi Her-
 cules furens? Vbi Nabuchodonosor Rex magnus? An nō vatici-
 nemur tibi hic Danielis voce, Ab hoībus eijscent te, & cū bestiis
 & feris (hoc est, cum Bohemię Bachantibus) erit habitatio tua,
 fenum quasi bos comedes, id est, aridas partecās (vt vocant) cū
 bestiis illis participabis. Quid em̄ aliud portendit tibi tanta in-
 sania? Quid scires aut haberes paupercule, si non essent Vniuer-
 sitates? Facile tamen admitto, vestram Vuittenbergensem Vni-
 uersitatē nūc vere (quod dolenter dico) Sathanę Synagogam
 esse. Vbi tot adolescentes lustrantur igne Lutherico, & crypticis
 initiantur sacris; Hec & id genus multa contendimus & discē-
 tauimus tū cōtra hos studiorū hostes, quos patronos & asserto-
 res optimos fore putaueramus. Qui & linguarum studiū olim
 magnis euehebant laudibus, etiam eo tēpore, quo sic cōtra A-
 cademias insaniebant. Sic enim scripsit ad Vualdenfes Bohe-
 miae Lutherus. Vt ex animo moneam, dicāq̄ quod sentio. Vel
 lem a vobis impetrari posse, ne sic, nescio qua persuasione, stu-
 dia linguarum negligeretis, Sed curaretis instaurari Scholas,
 vestrosq̄ adolescentes perpoliri bonis lris, & studijs linguarū,
 Grece

Daniel. 4.

In lib. ad
Vualden-
de Euchar.

DE RELIQVIS NVGIS

Græce, Ebraice, Latine. Persuafus enim sum, & certo est certius, est qui vtrūq; non infeliciter in sacris literis, in tractatione scripturæ sacræ versari velit, nihil acturū, nisi linguarū p̄sidijs Ebraice Græce & Latine sit instructus. Qui enim tantū Germanice aut Bohe-
micæ callens accesserit, qui fieri potest, ut non plerisq; locis labat & impingat foedissimè. Et ad Senatores Ciuitatū Germaniæ. Neq; nos (inquit) impedire debet, q̄ aliqui se iactant de spiritu, & scripturā parui faciūt. Aliqui itē, sicut fratres Vualdeses, linguas non existimant vtilēs. Sed bone amice, spūs huc, spūs illuc, Ego quoq; fui in spiritu, atq; etiā vidi spūs (si oīno de proprijs gloriandū est) forte plusq; illi ipsi adhuc intra annū vlt debunt, quantūcūq; etiā glorient, Et spūs meus etiā aliquatenus se ostēdit, cū tū eorū spiritus in angulo sit tacitus, & non multo plus faciat, q̄ ut gloriē. Hoc autē p̄be scio, quantūcūq; spūs totū faciat solus, fuissē adhuc oībus arbutis nimis longinquos, si me non inuissent linguæ, & certū securūq; fecissent scripturæ, Potuissē & ego probus esse & in silentio recte prædicare. Sed Papā & Sophistas cū tota regimine Antichristiano bene dimississimo esse quod sunt. Diabolus spiritū meū non tāti reputat, quāti meas linguas & calamos in scriptura. Spiritus enim meus non recipit sibi nisi me solū, sed scripturæ & linguæ faciunt ei mūdū nimis angustū, & inferunt ei dāmnū in suo regno. Hęc illo tempore. Nūc autē in Politica sua visitatoria lōge alias p̄scribit leges. Damnavit prius Philosophica gētilia & hūana studia, Nūc iubet ut scholasticis p̄legant officia Ciceronis, Virgilius, Ovidius, Terentius, Plautus. &c. Cōmēdavit antea linguas, nunc vero p̄cipit, ut ludī magistri primū dent operā, ut pueros solūmodo latine doceāt, non Teuthonice aut Græce aut Ebraice, sicut haecenus fecerunt aliqui, onerātes ista varietate miseros pueros, q̄ non solū infructuosa, verū etiā perniciofa existit. Vidēt itē, huiusmodi p̄ceptores non puerorū querere p̄fectū, sed propter gloriā suā tot p̄ponere linguas, Deinde, non debent pueros multis grauare libris, sed oīni modo fugere multiplicitatē. Hęc isto tempore nouus iste Nomotheres, Visitator Insular, Quid enim aliud querit his legib; nisi nouū in Germania, si non Papatum, saltem Episcopatum!

Habes nunc, Illust. Pr. quē non ego modo, sed oēs fere boni, eruditi ac cordati hoies de Saxonica Luteri Visitatiōe sentiūt.

Quā

DE RELIQVIS NVGIS CAPVT. XLV.

Quam sane multis & ratioibus & scripturis redarguit doctissimus & laboriosissim⁹ vir. D. Iohānes Fabri, In quā & D. Ioh. Eckius largā parauit segetē, si plura desyderes, Ego autē non tam meis q̄ ipsius Lutheri verbis eā redarguere statui, ob eam sane causam potissime, ut in grām Principis mei, qui Celsitudinē tuā iure cōsanguinitatis plurimū amat, ostendere tibi, & per te alijs Lutheranis, qualis sit Luther⁹ vester, Magno quidē labore multoq; tēdio & indignatione libellū hunc festinans scripsi, persequere tū iussit me spes aliqua, si forte ex tam foedis & barbaris eisq; toties cōtrarijs inter sese dogmatibus vnus eiusdēq; Lutheri, inciplas tandem cogitare, quo res tēdat, quid Cēsari, aut Concilio p̄pediē respōdere queas, si Lutherū tuū tam aperte tibi reuelatū atq; depictū, & ob oculos positū, nondū recte inspicere vuleris, ut cognoscas, quale monstrū tam diu foueris, Aut si tua forte Celsitudo hæc oīa cōtēnat, pauci saltē Lutheranorū, q̄ nōdū sūt indurato corde, videāt qualē sequunt cōtra Ecclesiā in firma Perra solidatā (extra quā non est salus) ducē. Quod si oēs ista cōtēpserint, satis tamē fuerit, monstrasse Catholicis nostris, quale portentū habeāt Lutherani, quale p̄fecto nulla vnq; natio sub sole habuisse reperitur, Vnde fit, ut huic libello meo nullum vnq; in terris, sed neq; in cœlo neq; in inferno, similē fuisse arbitror, vbi septē capita vnus eiusdēq; viri tam diuerso & cōtrario inter sese colloquio dogmatūq; disceptatiōe contendāt, rixent, pugnet. Benedictus Deus, cuius grā iuuante, tam tēdiosus labor iste iam absolut⁹ est. Qui & Ecclesiā suā misericorditer respicere semel dignetur cōtra septicēps monstrum istud, ut vel similē vel grauiorē p̄ illa in Lutherū hunc operā suscipere deinceps necessariū non sit, Amen.

Protestatio Iohannis Lochlaet.

Postremo igit post tēdiosum hunc laborē non modica inquisitionis molestia exanclatū, ita protestari, cōtra maligna quorundā iudicia opep̄cium videtur, Inprimis, quicqd in hoc cōstitq; alijs libellis meis a me scriptū est, id totū Sedis Apostolicę Ecclesię Catholicę iudicio, plena & deuotione & obedientia submitto, Correc̄tur, immo p̄ correcto & reuocato iam habēs, qcqd sup̄iorib; meis erroneū aut male positū videbīs. Deinde, si qua verba festinanti misī (nam ad longū iter inuendū certa

1. Pet.

P mihi

63
mihi dies tū p̄fixa erat) elapsa sint incōsultius, quę fuste vel hū-
ius, ad quę scribo, vel alterius Principis animū ad indignationē
mouere possint, ab iuste indignatibus veniā suppliciter p̄catā
volo, hūiliter petens, vt simplicitati cōdoneat quicquid impru-
dēter, nō maligne a me positi deprehendit, Scriptū est enī, Qui
nō offendit in verbo, hic p̄fectus est vir, Ego autē p̄fectus mi-
nime sum, fieri ergo potest, vt feruētiori fidei zelo incitatus, aut
asserendę veritatis necessitate adactus aliqua scripserim, quę
aliter affectos offendere possint. Ego autē, Deo teste p̄be cōsciū
mihi sum, q̄ nihil iniuriandi animo in vllū Principē hic scripse-
rim, sed solummō admonendī grā totū hunc laborē fideliter
susceperim, Proinde nō iniuria, a qua longe abest anim⁹ meus,
sed obsequiū studiūq̄ bene p̄merendi rectius dicet (spero) la-
bor iste, ab ijs p̄cipue, quibus cordatū affectibusq̄ liberū fuerit
iudiciū, Haud secus enī dicturus essem, q̄ hoc in libro scripsi, vel
sub arctissima iurisiurandi religione, si fidelitatis iuramēto ad-
strictus essem Illustriss. Principi Electori, &c. atq̄ ab ea vlt̄ in me-
dio Cōsiliarioꝝ suoz cōfessu ac secretissima cōsultatiōe sentē-
tiā ijsce de rebus interrogarer, Tantū abest, vt vel iniuriādi vel
circūueniendi studio aliquid hic scripserim.

Reuerendo Generoso ac Nobili.

Dño. D. Ernesto a Schleynitz, Sanctę Pragensis & Ingenue
Misenensis Ecclesię P̄posito, omniū maxime dig-
niss: Ioannes Hasenberg Salutem in Christo, &
præter sui, etiam monstri Saxonici,
comendationem.

N tibi, Nobiliss: Clariss: Doctiss: neq̄ Dñe Erne-
ste, En tibi. Equid hoc mōstri Inges? aut qd iterū A-
phrica peperit nobis? En inquā monstrū monstrorū
omniū facile n. onstrosissimū, & mōstrū nō Aphrica-
nū, verū Germanicū, atq̄ adeo Saxonicū, Dijs Mu-
sisq̄ adiuuantibus om̄ibus, virtute ac peculiari industria excel-
lentissimi & grauiss: viri Doctoris Ioannis Cochlei, ex vltimis
hereticorū & Picardorū speluncis in lucē protrusum. Quale
iam inde ab hominū vsq̄ memoria, in quinq̄ milibus annorū,
nec est visum, nec auditū, nec Poetis oibus fictū, nec vsp̄iā gen-
tium

Septiceps.
Mōstrū pror-
sus nō visum
non auditum

tiū a natura p̄ductū, nec deniq̄ sacris Biblijs cōmemoratū: & vt
semel dicā, p̄sus nouū, inusitatū, Schismaticū, hæreticū, & plus
ter millies suis p̄prijs scripturis sibiipsi cōtradictorium, Nempe
qd nō solū impijs contradictionis aquis, verū etiā ipsissimis cō-
fussimariū, & longe damnatæ hæresum Cataractis & Catha-
clysmis exundet, & supra om̄m fidē opiniosissima, peruersarum
scripturaz antilogia a Scylla in Charybdim, a Charybde in Syr-
tes a Syrtib⁹ i Maleam, & plerosq̄ om̄s hereticorū scopulos huc
arque illuc p̄ hæreticissimos fludus impellatur. Verū oppreciū
est istud, & particulatius & paulo planius sub oculos subicere.
Quotus itaq̄ quisq̄ Clariss: Erneste, vel apud Grecos vel Latī-
nos fuerit, qui alicubi hoīem monachū, septicipitē, suę p̄prię cō-
tradictiōis gladio iugularū vidisset aut legisset: Da mihi itē siue
nouū siue veterē Poetā, quantūvis ingeniosum, qui huiusmodi
quicpiā vel per somnū finxisset, Et si Gręci ingenij potissimum
acumine, in fingendis fabulis operosissimi fuere, Attamē si oīa
eorū signēra, ad hoc, oīm sibi in scripturarū pugnatijs dissimila-
limū monstrū retuleris, ludū iocumue plane dixeris, Ecquid enī
ad hoc mōstrū Protheus, oīa vertēs sese in miracula rerū: Ecqd
Mercurius Polynom⁹: Ecqd Vertū⁹ subinde formā suā vertēs?
Ecqd Empusa ista Aristophanica: Ecqd Gorgones sorores tres
vno oculo cōrētē: Ecquid Medea vel Cyrcē veneficijs ac magica
virga hoīes in varias feraz formas trāformās: Ecqd Morphe⁹,
quoscūq̄ voluerit vult⁹ induens: Ecqd Harpyę rapaces: Ecqd
centoculus Argus: Ecquid cētiman⁹ Briareus: Ecquid biformis
Minothaurus: Ecquid Centhauri Thesalici dimidij equi, &
dimidij hoīes: Ecquid Horatianū illud, in ipsa statim artis poe-
ticę fronte, variū portentū: Ecquid Thebanus Sphynx, cauda
draconis, vnguibus leonis, voce hominis p̄ditus: Ecquid Chi-
mera Lyciaca, caudę serpentię, ventris virginei, capitis leonis
ni: Ecquid Ianus bifrons: Ecquid triceps Heccate: Ecquid Cer-
berus trifaux, Ecquid ille Hispanicus Gertion trīcorpor: Ecquid
Draco iste quadriceps Aphrican⁹: Ecqd deniq̄ Hydra lerneā?
Nihil p̄fecto nihil, Quidē oīa illa sunt eruditissimoz hoīm
fabulosa comēta & festiua signēra, arguta inuentione suauiss:
misq̄ inuolucrorū lenocinijs animos titillantia, & suis suauis-
busq̄ modis adficientia. Habes Poetarū signēra, Nūc naturę
monstra paucis, cōferendi grā, expendamus: Ecquid putas Cla-
riss: Erneste ipsam naturā oīm rerū parētē fecundissimā vnquā

non filium
nō natura g-
nit: non etiā
Biblia cōme-
moratum

Septicipi-
ti monstro
nihil simile
Poetę finx-
erunt.

Monstrorum
Catalogus

Septicipiti
monstro nihil
plane natu-
ra simile pro-
duxit.

& rerū oīm primordio man⁹ suas plastrices tali mōstro admo-
uisse, Etēn vt maxie illa sibi p̄rima rerū mirabiliū ludibria, spe-
ctacula, pdigia, portēta, miracula, mōstraq; ediderit, Attē nihil
plane, qđ vtrūq; possis cōparare cū hoc inusitatissimo monstro
vnquā icētauit, Hoc verū esse oīne genus scriptorū, Physicorū,
Historicorū, Philosophorūq; discussum, abūde satis idicabit, Et
vt ex innūeris naturę ludibrijs paucula quēdā obiter, cōparādi
grā, adducā, Proditū ē mēorie, Romę olim pueros qđrimanes
Pullū gallinaceū qđrupedē, Porcū vero hūanis manib⁹, & pe-
dib⁹ natū, Adhec Vulsinis puellā bicipitē, qđrupedē, natura ge-
minę femine ēditā, Adde Saturę vitulū bicipitē, pductū, Rea-
tę vero mulū bicipitē, Quid qđ? Androgynos nulla natio ferme
nō videt, Sed me obliuiofum pene exciderāt mōstra Germanię
qñ aliena p̄sector, In his itaq; iure suo facile primas sibi vēdica-
bit mōstrosus iste cucullatus (vt Luderanis in ore erat) Vitulus
Freyberge edit⁹. An vero liceat hic cōmemorare, partim suem
istā Naumbergēsem, prim qđrupedē pullū, p̄tim caprā quandā,
partim anserē nescio quē, nō satis scio, nec si sciā affirmare au-
sim, Hęc qđē mōstra typis, pcusa atq; adeo suis rhythmis & no-
tis depicta, passim & ciuitatim p magnis mōstris hic circūfere-
bant, Verū mīto minora oīa, quā quē cū nostro antilogicissimo
mōstro cōparēf, cū vix mulcę sint ad elephantū aut formicę ad
camelū, Nō ē ita, p cur naturę ludibria lōgīpcēseam, verū an
sacra Biblia nō dissimile qđ habeāt videamus, quod vsq; quaq;
cū isto crassissimo mōstro vel modice cōmiseris. Qñ iccirco ve-
tus & nouū testamētū, circūspicio & excutio, Aliđ mihi nō suc-
currit spectrū Demoniuē Daudicū meridianū, Et p̄ter hoc etiā
si quis vellet huc adpingere Danielicā illam septicipitē beluam
Aut certe si cui placeret istā septē capitū, & decē cornū bestiā
am in Apocalypsi huc adnūerare, Sed si recta hec & alia Bibla
aca oīta mōstra reputēf via, Nihil sunt (qđ aiūt) ad nostrū Ba-
ehū egregie in aduersitate suorū scriptorū pbachantē. Pergam⁹
& tādē a Biblijs ad gētēs an vspiā tale monstrū reperiatur. Iam
si libitū est nauiga Asiam, pcurre Indiam, peruestigato Ameri-
cā, vola ad Europā, & ipas Gades Herculis circūspicito, Ito vl-
tra Sauromatas, & glacialē Oceanū, imo Rypheos mōtes, oīes
nouas insulas disquirito, Inde age te in ipam Lybiam mōstro-
rum matrem vberriamā, & totū Nilum excute, Disperam si mihi
vel vmbra, vel vestigiū huiusmodi monstrū vspiam gentiū re-
pereris,

Septicipiti
monstro nus-
quā gentium
quequā simi-
le inuenitur.

repereris, Vsq; adeo oīa tum Poetarū ingeniosa figmenta, tū
naturę varia spectacula, tum sacrorū Bibliorū monstra, tum de-
niq; oīm gētiū iustitatas species, anteit, antecellit, anteuertit &
superat hoc nostrū pulcherrimū, scilicet, monstrū. Ceterum vi-
deo te iam dudū expetere, causam quid ita, hoc mōstrum sit no-
uum, rarum, mirabile, sibiq; ipsi infinitis partibus cōtradietoriū
Proinde dicam paucis. Reliqua itaq; monstra, quanta quanta
& qualiacūq; sint, vidētur sibiip̄s consentire, sibi suisq; applau-
dere, ac ductum naturę suę concordissime sequi, At mōstrum
nostrum, vbiq; oīibus, & aduersum & infestū est, Vbiq; suis dis-
sentiens dissonansq; , vbiq; & passim sibi dissimile, contrarium,
contradietoriūq; vsq; adeo est, vt in tota Luderū, quantus est,
cū doctrina, tum imprimis scriptura, vix vnū atq; alterum, vero-
bulū, imo vix tota apicemue reperias, in quo sibi per oīa cō-
spirer, Imo vero in toto Ludero, ne vnā quidē vel venulam, vel
neruulum offendes, qui cōtradietōis spiritu, & sanguine nō fer-
uescat, agiterurq; quasi ppetua quadam febre & caulo feruens-
tissimo, Emuero iam calidū, iam frigidū, iam tepidū contra Io-
annem in Catholica, efflat, iam niger, iam albus, iam varicolor
est, ita vt nullus Chamaleon, nullusq; Pardus, tam vari⁹ vnq; fu-
erit. Itē interim Stoicus de virtute agens, interim Epicurus clu-
nē apud Nōnam agitans, Deoq; suo ventri, sacrificans, Interim
Pyrrhonicus & Scepticus nihil decernēs, nihilq; constituens,
in querēdo semp consistens, Interim atheus totus, Interim Deo
spirituq; nescio quo plenissimus. Modo ait, est, est, Modo ne-
gat, non, non, Aliud itans aliud sedens loquit, & scribit ad pru-
ritū popularium auritū, Aliqñ alius & alius Martis more, Aliqñ
meretriculę ritu, vult non vult, nō vult vult, Adeoq; qñ vis nō
vult, qñ nolis cupit vltro. Alias Thrafontis aut confidētis. Phor-
mionis exemplo, Quod dictum est nō dictū est, Alias hoc volo
sic iubeo, sit p̄ratioe volūtas. Interdū sese in angelū lucis trans-
figurat, Interdum perinde vt cacodemon omnia ruit & scindit,
vt verissime, Potentissimus itēq; Augustissimus noster Cēsar
Carolus Quintus Roma. Imperator Vormatię presente Lude-
ro dixerit, Luderum esse diabolum in specie monachi. Nunc vt
arundo Euangelica in omnē partem popello placentia dict,
Nunc quasi stipes truncusue insanissimo suo cerebro reminem-
surans fixus obstipusq; hæret. Hodie multa construit, Cras
P iij omia

Septicipiti
monstro de-
scribere, nō
causa cur sit
mirabilis
monstruosus.

EPISTOLA M. IO. HASENBER.

omnia destruit, Perendie pendet, inter utrūq; Die ab hinc quarto reuocat, Quito tanto magis affirmat, Sexto furore percitus oia sua defendit, Septimo nescit quo sese miser hereticus, & lo-
 gomachus ex labyrintho opinionū suarū vertat, vt perpulchre & p̄q; scite Septicipitis laruam ac personā gestare videat, Vtq; semel oia plane dicā, nullus vel stultus, vel maniacus, vel Suermerus, vel mendax, vel ebrius, vel temulentus, vel ægrotus, vel mulier prægnans, vel mœretrix lasciuies, vel hereticus, vel somniator, v̄l Sycophāta, vel nebulo, latroq; tot modis vnquā fuerit sibi discoueniens discrepans, sicut istud importunū, & abominabile monstrū, vt nō immerito, patre diabolo, & matre scripturæ suæ antilogia, cū natū diuines, tū Germanis obtrusum, vt quos pestilentissimis suis artibus tanquā fascino effascinauit, nō obedire cū Galatīs veritati, imo tanquā valens homo Nemabrothi ad cōfusione quandā Babelicę turris adduxit, vt pro auro scoriā, p̄ luce tenebras, pro bono malū, dent, & accipiāt, Tā tū quidē est Erneste præclarissime nō sapere ad sobrietatem nec captiuare intellectū ad obsequium fidel, & extra Patrū, Cōciliū orę, Ecclesięq; cancellos sese nouitate, doctrinę euoluere. Porro nō satis erat isti execrabili monstrō, vt in totū discederet a patribus, a sensis scripturarū, a libris Bibliacis, a traditiōe Apostolorę, a Cōcilijs oibus, a cōsuetudine ecclesiastica, a pastoribus, a doctorib; ab ecclesia catholica, a fide vniuersali, a sp̄so ecclesiæ Christo, Deniq; a sp̄itu sancto Paraclero manēte nobiscū in æternū, & ducēte nos in oēm veritatē, nisi etiā pedibus & manibus discessisset a suis Suermeris, Anabaptistis, Sacramentarijs, alijsq; atheis eorū q; regnū diuisisset, ita fortiter, vt hodie reclamet Bucerus Hesso, Hesus cuiā Vuratislaueñ. Pellicanus Oseandro, Ponieranus Strauso, Spalarinus Cellero, Linck Lango, Balthasar Myrischio, Leo Buffoni, Vrbanus Regius Oecolāpadianis, Oecolampadi; Cauç; o, Imo vero, Oecolāpadius, Zuīnglius, & Carlstadius Ludero ip̄i reclamāt, remurmurāt, ac reboant, Nō satis inquam erat discedere ab illis in vniuersum omnib; Nisi quoq; a sese monstrōsissime abominabilisq; in septē capita in septē sentētijs suę impiissime doctrinę, & scripturę antilogias hō amētis, eo vsq; discessisset, vt apposite de eo dixerit Salomō, Labijs suis intelligit inimicus cū in corde tractauerit dolos, qñ submiserit vocē suā ne credideris ei, Quoniā septē nequicię sunt in cor-

Luderano
rū dissensio
auctore Luci-
perico Lude-
ro.

EPISTOLA M. IO. HASENBER.

in corde eius, & alibi, Sex sunt quę odit Dñs, & septimū detestat aia ei; nēpe eū q semiat inter fr̄es discordias, Huc etiā spectat sēt septē istę gētes habitātes iuxta Libanū, Chanane; Ethe; A-
 morreus, Gerge; eus, Phere; eus, Eneus, Iebuseus, nisi pugnasset cōtra Iosue, & israel vno animo eadēq; sentētia, Qñ monstrōsus noster Luderus habeat tot animos, totq; sentētijs, quot capita, adeo q; septē nequicias in corde, septēq; vitia grauissima, quę odit & detestatur aia Dei Opti. Maxi. imo septē istos sp̄s innu-
 dos negores, vel si mauis septē, dēmonia a Magdalena explosa, quibus furēissime sacra miscet pphanis, rotunda quadratis, lā vero cū tota Luderī scriptura m̄tisariā sit intra sese rupta, cōtraria, quasiq; chaos cōturbata, & oīm maxie suo ip̄s iudicio cōdēnata, Nimirū q nō intelligat miser iste antilogicus & septiceps Draco, quæ loquat quęq; scribat, neq; de quib; affirmet, Factū ē, vt suū ip̄s, regnū totū sit diuisū, ædificatū i arena, cōflatū ex aquis cōtradictiōis, quib; Chore & oēs ad vnū Luderū heretici submersi sunt. Regnum inquam prorsus Babel, Behe-
 moth, Babylonicū, & Belialicū, Fieri. n. nō pōt vt hoc regnū a Deo sit, Quoniā deus non dissensionis, sed pacis & vnitatis est Deus, Vt cui; etiā tunica incōsutilis fuerit, Cui vt maxime peccerunt sceleratissimi milites, Attamē Luderus cōtradictionū suarę furentissimis scriptis eam discindere conatus ē, Intelligis iā Heros nobilissime causam, quur monstrū hoc Saxoni-
 cū sit, tū inuistatū, tum p̄ oēm cōtradictionē dissimile, & plusq; schismaticū hereticūq; tū sup oia Poetarę ingenia, naturę monstrā, Bibliorum spectra, & gētium sensus intellectumq; omnem! Nimirum cū scriptura tantundem vbiq; coheret, quantum calx sine arena, aut quantum scopē dissolute, tantum consentit, quantum, Scarabelluci, & muscę in cynocaumate concordī volatu consentiunt, huc atq; illuc, in sinistrū dextrūq; sursum deorsum, a fronte tergoq; hinc istinc volitantes & bombilātes, Iam aut ē qñ hoc Luderanū monstrū ita sit cōtrarietate intricatū, & ipeditū, Ita in suū nidū p̄inde vt turdus cacet, Atq; adeo Ita se ex ore suo tanquā seruus ille Euangelicus iudicet, Ita ex verbis suis in Ecclia impie iustificet & cōdēnet, Quid aliud facere! quā Deū Opt. Maxi. cōprecarer, vt daret Saxónico & intricato isti Sphyngi suū Oedipū, Daret isti Vuittenbergenfi Labyrinthico Minotauro suū Theseū, Daret isti Luderanę & capitatę Hydre suum Opt. Maxi.

Luderano
scripturæ co-
herentia.

Pia et sa-
lutaris præca-
tio ad Deum
Opt. Maxi.

EPISTOLA M. IO. HASENBERGII.

dræ suū Herculē, quo, vel tandē, miserrimis scripturis effascinatā
intoxicata, & quasi Cyrcæis poculis in aliam formā transformā-
ta Germania possit ex cōfusissimis cōtradictionis aquis feliciter
enatare, ad Archā Nog, ad Petri scaphā, ad Christi Iesu Pe-
trā, ad syncerę scripturę gazophilatiū, ad Sāctoz patrū inter-
pretatiōis & intelligentię veras clauēs, ad Conciliōrū constan-
tissimā autoritatē, ad Catholicorū pastoz solida pabula, ad Ec-
clesiā matrē amātilsimā colūnā & firmamētū veritatis, ad vnus
spūs sancti cōsensum, vt vnanimēs idipm sentiamus, vt p mltitu-
dinis Germanicę & Christianę, sit cor vnū, adeoq; vn⁹ oim tan-
dē publicus cōsensus, Nā dici nō potest, quā bonū & quā iocū-
dū sit habitare frēs i vnū, Ex q vnitate, cū sese paululū alienauit
Thomas factus est incredulus, & Iudas Chri traditor pessimus,
Luderus vero Antichristus mixtus ac pditor Germanię turpissi-
mus. Hęc sunt Erneſte Pręclaris quę obiter ad .T. D. scribere
de mōstro Saxonico volui, Partim q pecularis, & quidē ppē-
sissim⁹ quidā. In T. D. amor mihi hoc psuasit, Partim qd inusi-
tata mōstri nouitas, tātā materiā scribēdi suggesserit, Partim vt
intelligat, tua nobilissima claritas, quā periculōsū & abomina-
bile sit sese a Sāctis: Chriana repub: p nouas scripturas & hę-
reticas antilogias dispescere & separare, vn in abyssum omniū
tū errorū, tū hēresum plabimur, veluti nō sine ingēte nro dolo-
re, videmus in hoc barbarissimo Septicipite, quem .T. Claris: R
etiā atq; etiā cōmendatū velim, vt ex eo bene perlecto, totius
Luderanę & scripturę, & doctrinę tibi iuditiū certissimū statuāt
audacter p pronūciat, Luderū esse eū, qui sese pprio, & iugula-
rit gladio, & damnari iudicio, Qui quū sit nōilingus, & nō in-
sallus, atq; interim, totius Christianę bibliorecę corruptor im-
piissim⁹, sua tamē nihil referre putat, dū pociatur modo sua hir-
cosissima nōna, & imprimis puerissima, pniciosissimaq; scrip-
turę sanctę antilogia, Sed dabit Deus breui huic hūanę
& diuinę rerū pturbatori suū finē, Qd vt fiat, dicāt oēs
Christianę gentes, Amen, Amen, Valeat tua Reue-
rēda nobilitas Dñe ornatissime, & aīo meo dile-

ctissi: Erneſte. Lypsię Anno a Christo

nato M. D. XXIX. xviij.

Kalendas Maias.

Epigrāmata

Epigrāmata aliquot studiis

OSORVM IN SEPTEM CAPITA. M. LV.

theri Hæreticorum facile principis.

Disticha Nicolai Salicij in

Septem capita.

Ouerit hic quāuis sceleri prætexere
numen

Decipit, & nō est, in Babylone De⁹

In Doctorem.

Impia qui docet, is poterit vix Doctor haberi,

Terroris potius nomina digna ferat.

In Martinum.

Martini nomen diui cum palleat omnis

Hæreticus, nomen palleat iste suum.

In Lutherum.

Luder Germanis latro est, seu Ludio, Ceruix

Quam recte capiti congruit ista suo!

In Ecclesiasten.

Quam bonus est ciuis, Verres, Cathilina, Cethegus,

Tam bonus Ecclesię, perditę, cultor ades.

In Suermerum.

Captus mente, furit, blasphemat, detrahit, odit,

Vertumni, & varium sustinet officium,

In Visitatorem.

Visitat hic morū Censor, simulator honesti

Inde domi Nonnæ, perforat antra, Sacrę

In Barrabam.

Pro me supplicijs Christus datur, Ast ego rursus

Nunc duce Luthero seditone fruor,

Disticha Ironica Johannis

Hafenbergij.

In Doctorem.

Nomina Doctoris gerit, En docet vndiq; pacem

Atq; pudiciam, testis adest Monacha

In Martinum.

Q

Qns

Quis nescit nostrum Martinum, vincere, sanctum?
Quando stipem scortis erogat ille suis.
In Lutherum.

Quam Luder est similis David! Hic carmina lusit,
In Cythara, In Nonna ludit & ille sua.
In Ecclesiasten.

Nemo patrem Papam plus Ecclesiamque tueretur,
Scilicet hinc nomen Ecclesiastis habet.
In Suermerum.

Quod quidque pugnet sibi, Dij meliora, Luderus,
Est etenim constans, verus, ubique probus,
In Visitatorem

Sacrilegos nunquam, fures, non scorta, sed ipsos
In cista fratres, visitat ergo suos.
In Barabbam.

Peccant Lutherum qui dicunt Rusticocidam
Vix data ter centum millia quando neci.

Disticha Philippi Neandri.

Africa monstriferax quondam, Germania nunc est,
Quae dedit hoc nobis tale videre malum.
In Doctorem.

Non docet indoctos, hic Christi dogmata Doctor,
Sed fallens miseros Daemonis arte necat.
In Martinum

Non sua pauperibus donat, sed pallia per vim
Diripit, & reliqui nil sint esse probis.
In Lutherum.

Omnibus imponens a lusu dicitur ille
Lutherus, non quod pectora pura gerat.
In Ecclesiasten,

Vulnera saeva capit mater Ecclesia per te
Quamvis te primum dixeris esse caput.
In Suermerum.

Itala delirum, Suermerum Teutona dicit
Lingua, caret sensu cor, ratione caput.
In Visitatorem.

Visitat in claustris thesauros, cunctaque tollit,
Quae data sunt Monachis, quae data dona Deo.

In

In Barabbam.

Quid sibi claua minax stimulis portendit acutis?
Latronem, Furem, Furciferumque Luthrum.

Joannes Euander.

Quid monstris Vnde ventis? Qui te genuere parentes?
Et quid agis rerum? Qua prior arte micat?
Trux Luther, Ex orco, Dæmō ex dæmone, Mendax
Fascino Christicolas, haerese, fraude, dolis.

Balbinus Iuder ad Lutheranos.

Mosen Iudaei mirantur sepe priores
Cornutum, cum ipso verba habuisse Deo,
Sed mage mirandum vobis, cum Dæmone Luthrum
Faucibus e septem fundere colloquia.

IDEM.

Nunc nunc bibones guttura risibus
Sannis, cachinnis, maxima rumpite
Congratulantes de bibone.
Magnifico nimium Luthero,
Ut cuius, vno tempore, termino,
Rictuque, septem colla vorauerint,
Septem Scyphos, septem bibendi
Vicerit ille viros Magistros.

Joannes Hasenbergius.

Perdite quae tandem tibi mens scelerata Luthere est?
Quod nunc, quae paulo dixeris ante, negas?

Gregorius Sotola.

Ego non amplius prophetis fidem
Habebo, quae septenas foeminas ferunt,
Virum sumpturas arma propter vnicum,
Quod hoc fiet factum modo reciproco,
Nam pugnat ille septicollus, impigra
Manu, Luther, ob vnus, Carunculam
Nonnae misellae, blandulam, procaculam.

Q. ij

Nicolaus

Nicolaus weydner in Luz
therum.

Lædere Misnenses Heroas Perfide Luther,
Contēdis, sacros vel lacerare Duces,
Desine, nil facies, nam ruteaserta fugabunt
Omne tuum virus, Pestiferumq; malum.

Aliud eiusdem.

Rutea sarta gerunt Misnensia sceptratenētes,
Ne noceat morsus, vel rabidi ira canis.

Wolfgangus Leo.

Maximus, si diis placet, est Lutherus
Papa, qui gestat totidem coronas,
Et tot apponit sibi Cardinales
Heptacephalus,
Quot prius septem tenuere Papæ,
Septies, prudentibus ipse septem
Stultulus sese sapientiozem
Iactitat esse.

IDEM.

Crimina, quæ mortem faciunt, septena feruntur,
Et septem capitum colla Lutherus habet,
Sic pro septeno capitum discrimine, septem
Criminibus, misere perditus, ille furit,

Joachimus Myricianus

quod ex Luthero longa fiet littera.
Ludio, Lappa, Lupus, Lastaurus, Laruag; Lurco,
Res dedit ipsa Luther nomina recta tibi,
Hinc quod tu dignus laqueis aliquando peribis
Istarum vocum prima elementa docent.

Joannes Hasenbergus.

Septem Luder edit, bibitq; collis,
Hinc septem stomachos habebit æque,
Et fœdas totidem nates, sagittas,
Caccabit toties simulq; mingeret,
Fœlicem Monacham viro sub illo,
Quæ sint cætera facta nemo nescit.

Trophæum

Trophæum Lutheri per
Myricianum.

Lastauron, Tollens elementa Luthere priora
Constitues factis digna Trophæa tuis.

Euander.

Errantes septem stellas, septemq; Triones
In cœlo vates sceptratenere ferunt,
Quas Luther, ascendens septenis culmina collis,
Præcipites sæui fulminis igne, dabit.

Ad Martinum Lutherum, vt

errorum suorum Palinodiam canat, inq;
viam redeat, admonito, per. F. R. I.
Qua te mente feram, peruersi Schismatis auctor,
Maiorum placitis fugiter obstrepere?
Aut vt dissidio Christi tractetur ouile?
Aut vt te maneat flebile supplicium?
Quod si Bacchari satis est, reuocare memento
Quæ Christi veræ sunt inimica Scholæ,
Quod ne te moueat, nonum probus auctor in annū
Ne temere quicq; diffuat ore, premit,
Rhetor vt effingat iuuenilis flumina pennæ
Paulatim, quæ sunt expolianda, secar,
Luxuriam terræ decerpit falce colonus
Ne spe frustratus gramen inane ferat,
Vtq; alios taceam, Medicus ratione salubri
Venturi refecat hausta polenta mali,
Quod si non moueat Cæsar sanctusq; senatus,
Si non Romani numina Pontificis,
Te saltem reuocet ruituri cura popelli
Qui tanti assertus, per tua scripta perit,
Nescit em̃ dubiæ quæ sit sententia mentis
Et sequitur dulcis quod probat esca mall,
Quod ne perpetuo duret doctusq; periclo
Protritum mundus ingrediatur iter,
Obijcit en oculis Cocles q̃ non tibi constes
Q̃q; domi pugnes gutture septuplici,
Quare age retracta, reuoca, quod numinis iram
Aut quod dissidij semina certa parit,

Q. iij

Fecere

Fecere hoc alij, quibus est Palinodia scripta,
Scilicet vniuocum prestat habere capus.

Jacobus Albius.

Canas dices, ridenda procul discede vetustas,
Et septem miris fama superba tuis
Heptacephalus adest vnus, qui vicerit vnus,
Omnia, quæ veteres dicere mira solent.

Acrostichon Adyriciani

in Lutherum.

69
Multiplici Martine modo, mala maxima Musis
Adfers, armatis artibus Aspis agens,
Rustica rura ruis, rumpis Regalia regna,
Tantum tu terris trux tribuenda trahis!
Iniudus, in iustos, iniurius, impius, intas,
Nec niueo natus numine, nota negas,
Virgineos vultus, victricia vota vorasti
Septuplici sensu spernere sacra soles,
Ludis laudatos, laudas Luthere, loquaces,
Verorum verfas, vertere verba vagus,
Te tua turpiloquum, turpis truculentia tanta
Horrendis hastis Harpyijs habilem
Enecat, excæcat, enervos eripit enses,
Rumparis rabie, rex rabiose, rapax,
Vt varia vera victus virtute virorum
Sanctorum, stultus, somnia stulta fies.

Ad Præf.

Ad præstantē Theologum

D. Ioannem Cochlaeum Henningus
Pyrgallius Aſcalingus

Strenuus in fidei rebus quod miles habetis
Atq; vnum meruis speculantem cuncta Tonantem
Dimidium mentis nostræ celebrate Cochlae
Multa tibi pieras/multum Georgius ipse
Debet Saxonici Dux illustrissimus orbis
Perge modo & leuibus nec tu moueare susurris
Quisquis enim propter iusti molimina flagris
Tunditur/empyreum/soluens/hinc scander olympū.

Conclusio.

Attēde, quæſo, pia mater, inclyta Germana, quid
hoc de mōstro, sub figura Iſabel, tibi dicat filius Dei
Apo. ij. Noui opa tua, & fidē, & charitatē tuā, & mi-
nisteriū & paciētā tuā, & opera nouissima plura pri-
oribus, Sed habeo aduersus te pauca, quia permittis
multerē Iſabel, quæ se dicit prophetē, docere & se-
ducere seruos meos, fornicari & manducare de ido-
lathitis, Et dedi illi tempus vt pœnitentiā ageret, &
nō vult pœnitere a fornicatione sua, Ecce ego mitto
eam in lectū, & qui mœchantur cū ea, in tribulatiōe
maxima erunt, nisi pœnitentiā ab operibus suis ege-
rint, & filios eius interficiā in mortem, Et scient oēs
Ecclesiæ, quia ego sum scrutās renes & corda, Et da-
bo ynicuiq; vestrū secundū opera vestra.

Lypsiae Impressit Valentinus Schuman,
Anno post Christum natum,
M. D. XXIX.
X. Maias Calendas.

Handwritten text at the top of the left page, possibly a title or header.

70

First block of handwritten text on the left page, appearing as a list or series of entries.

Section header or title in the middle of the left page.

Second block of handwritten text on the left page, continuing the list or entries.

Third block of handwritten text on the left page, possibly a concluding note or signature.

Fourth block of handwritten text on the left page, located near the bottom.

The right page of the manuscript is mostly blank, showing the texture of the aged paper and some minor foxing or staining.

